

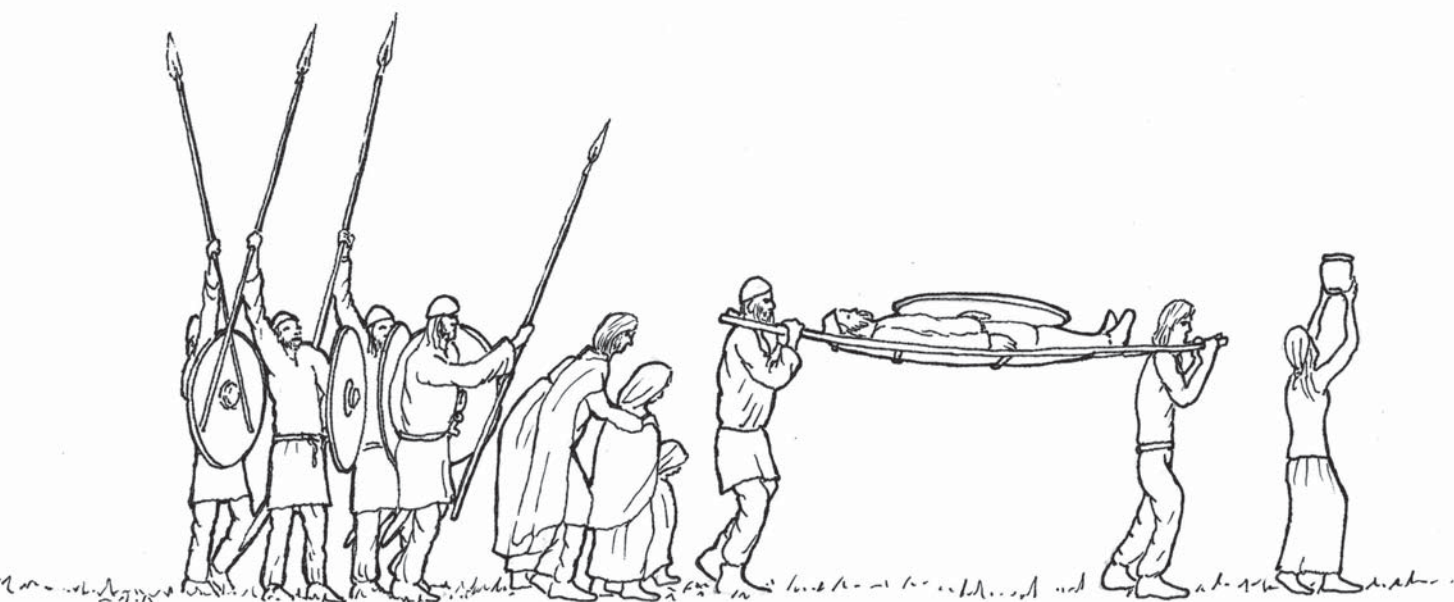
Rapport 2013:13

Samlingsrapport för arkeologisk utredning etapp 1 och 2
samt förundersökning och delundersökning

Nya perspektiv på fornlämningar söder och öster om Tåkern

Rök, Svanshals, Hov, Kumla och Strå socknar
Ödeshögs, Mjölby och Vadstena kommuner
Östergötlands län

Viktoria Björkhager
Petter Nyberg

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Nya perspektiv på fornlämningar söder och öster om Tåkern

Innehåll

Sammanfattning	2
Introduktion till rapporten	3
Inledning	3
Syfte	5
Frågeställningar	5
Topografi och fornlämningsbild	6
Tidigare undersökningar	9
Metod och dokumentation	10
Resultat av utredning etapp 1	12
Resultat av utredning etapp 2	20
Resultat av arkeologisk förundersökning	26
Resultat av antikvarisk kontroll	30
Resultat av arkeologisk delundersökning	56
Sammanfattning av fynd, analyser och dateringar	64
Slutsatser	67
Referenser	73
Tekniska uppgifter	75
Appendix 1a. Osteologisk analys - Berit Sigvallius	79
Appendix 1b. Osteologisk analys - Berit Sigvallius	85
Appendix 2. Osteologisk analys - Petter Nyberg	97
Appendix 3. Keramisk analys - Ole Stålborg	101
Appendix 4. Analys av bearbetade stenar - Titti Fendin	123
Bilaga 1. Anläggningsbeskrivningar	124
Bilaga 2. Fyndlista	132
Bilaga 3. Kalibrerade ¹⁴ C-dateringar	140
Bilaga 4. Ritningar	146

Omslagsbild: Illustration Mats Gilstring, Östergötlands museum.

Sammanfattning

Utmed de tre delsträckorna berördes vid utredningarnas etapp 1 sammanlagt fyra fasta fornlämningar och 36 objekt. Utredningarna etapp 2 och förundersökningarna resulterade i att fast fornlämning påträffades utmed totalt 11 platser. Det var dock endast 9 platser som gick vidare till förundersökning i form av antikvarisk kontroll eftersom kabelsträckningen kunde justeras till att inte omfatta de framkomna fornlämningarna vid Svanshals kyrka (Område 4) och Åsby kulle RAÄ 7 och 25 (Område 23). Vid RAÄ 21, Hov sn, utfördes en delundersökning av en skadad stensättning.

Denna del av Östergötland utgörs av en fullåkersbygd som är mycket rik på fornlämningar. Utmed de olika delsträckorna påträffades ett flertal fornlämningar från mesolitikum fram till vendeltid. Undersökningarna har gett ett stort bidrag till synliggörandet av mellan- och senmesolitikum utmed den södra och norra delen av Tåkerns stränder. Vid Kyleberg undersöktes ett gropsystem och en brunn från förromersk järnålder. Vid Särtshöga (RAÄ 14, Svanshals sn) undersöktes en grav som daterades till vendeltid. Graven innehöll förutom människa även en mängd djurben från häst, nötkreatur, hund, gris, får/get och höns. Vid Hov (RAÄ 21, Hov sn) delundersöktes en skadad stensättning som daterats till romersk järnålder. I gravgömman fanns förutom ett skelett även kremerade ben från människa som låg placerade mellan den gravlagdes ben. Intill gravgömman framkom en stor mängd deponerad keramik. Graven hade anlagts på ett kulturlager från förromersk järnålder.

Viktoria Björkhager
1:e antikvarie

Petter Nyberg
antikvarie

Introduktion till rapporten

Rapporten är en sammanslagning av tre kabelärenden som geografiskt sett tillsammans bildar en enda sammanhängande sträckning. Ärendena gjordes var och en för sig under loppet av två år, men rapporteras gemensamt. I rapporten benämns de olika ärendena som delsträcka 1, 2 och 3, där delsträcka 1 ligger längst väster ut. Detta medför att även de aktuella områdena har numrerats från väster till öster, från Område 1 - 41. För att underlätta för läsaren benämns även de fornlämningar som kabeln passerade som Områden, för att få en rak nummerföljd.

Rapporten har med dessa förutsättningar utformats så att vissa delar såsom sammanfattning, inledning, syfte, frågeställningar, metod samt områdesbeskrivning är gemensam för alla delsträckor. Därefter följer resultaten från de olika undersökningarna vad gäller utredning etapp 1, etapp 2, förundersökning, antikvarisk kontroll och delundersökning. Alla delsträckor beskrivs i dessa kapitel tillsammans som de vore en enda undersökning under respektive rubrik. I kapitlet Resultat av antikvarisk kontroll redovisas de olika områdena var för sig vad gäller fynd och analyser samt en kortare diskussion. Fynden och dateringarna redovisas även i ett sammanfattande kapitel för att ge en uppfattning om spridningsbilden av de olika fyndkategorierna som påträffats utmed samtliga delsträckor samt en sammanställning av alla dateringar. Rapporten avslutas med en gemensam sammanfattande diskussion i kronologisk ordning baserad på undersökningarnas resultat. Osteologirapporter, keramikanalyser och analys av bearbetade stenar redovisas i appendix.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde i omgångar från oktober 2004 till december 2006 arkeologiska utredningar etapp 1 och 2, förundersökning samt en delundersökning utmed tre delsträckor mellan Runnestad - Svanshals - Kyleberg - Furåsa - Hov - Jarlbolund - Strå.

Den första delsträckan gick genom fastigheterna Runnestad - Solberga - Överby Västergård - Lund - Särtshöga - Krongården - Överby Mellangård - Glänås - Kyleberg - Hallberg - Kullen - Kvarntorp samt Svanshals kyrka - Sköntorp. Den andra motsvarades av sträckan Kyleberg - Lorby - Åsby - Sjötuna - Gärdslösa - Hygnestad - Furåsa och den tredje av sträckan Furåsa - Hov - Bondorlunda - Klosterorlunda - Sandby - Säby - Hovsnäs - Jarlbolund - Strå. Totalt omfattade de arkeologiska undersökningarna en sträcka av 49 km fördelade på ca 13 km (delsträcka 1), 10 km (delsträcka 2) och 26 km (delsträcka 3).

Anledningen till undersökningarna var förstärkning av elnätet i form av ombyggnad av kraftledningar från luftledning till jordförlagd kabel samt byte av transformatorer. Dessutom byttes delar av lågspänningsnätet ut. Ledningssträckningarna var till största del planerade att gå utmed ägo- och befintliga genomfarts-/ mindre åkervägar.

Uppdragsgivare var Vattenfall Eldistribution AB vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Huvudansvarig för de arkeologiska undersökningarna samt större delen av rapportarbetet var Viktoria Björkhager. Ansvarig för delundersökningen och rapportarbetet av denna var antikvarie Petter Nyberg. Vid utredningen och förundersökningen av delsträcka 1 medverkade antikvarierna Rickard Lindberg och Petter Nyberg. Utmed delsträcka 2 och 3 medverkade antikvarierna Anders Lundberg, Kjell Svarvar samt arkeologbiträde Lasse Norr. I samband med delundersökningen av stensättningen inom RAÄ 21 medverkade även antikvarierna Anna Börjesson, Ann-Charlott Feldt, Ingrid Gustin, Mats Magnusson och Fredrik Samuelsson.

Figur 2. Utdrag ur Gröna Kartan med undersökningssträckorna markerade. Skala 1:75 000.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 1 var att ge en bild av de kända forn- och kulturlämningarnas karaktär och belägenhet samt påvisa sedan tidigare ej kända forn- och kulturlämningar utefter de aktuella kabelsträckorna. Utöver detta skulle presumtiva lägen för fornlämningar lokaliseras utefter kabelsträckningarna.

Vid den arkeologiska utredningen etapp 2 var syftet att genom söschaktsgrävning fastställa huruvida fast fornlämning skulle komma att beröras av det planerade arbetsföretaget. Detta skulle ske utmed de presumtiva lägena för fornlämningar som lokaliserats utefter kabelsträckningen vid fältinventeringen. Kabeldragningarna skulle i första hand anpassas så att fast fornlämning inte kom till skada. På de platser som fast fornlämning påträffades och kabelsträckningen inte kunde justeras låg utredningsresultaten till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömning av ärendet.

På de platser utmed delsträckorna där arkeologiska förundersökningar utfördes var syftet att få en uppfattning om de eventuellt påträffade fornlämningarnas typ, karaktär, omfattning och datering. Detta skulle ske genom söschaktsgrävning. På de platser som fast fornlämning påträffades och kabelsträckningen inte kunde justeras låg förundersökningsresultaten till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömning av ärendet. Vid de antikvariska kontrollerna togs anläggningarna fram i sin helhet och undersöktes.

Inom Område 28, söder om Hov, utfördes en arkeologisk delundersökning av en nyupptäckt och kraftigt skadad stensättning inom RAÄ 21. Syftet var att undersöka och dokumentera stensättningen, vars gravgömma skadats av en tidigare nedlagd telekabel.

Frågeställningar

Till den arkeologiska utredningen etapp 2 utmed delsträcka 1 - 3 kunde följande frågeställningar knytas:

- Finns det dolda fornlämningar på de lägen som bedömts som presumtiva boplatslägen enligt specialinventeringen?
- Finns det medeltida lämningar utanför Svanshals och Hovs kyrkogårdar i form av skelettgravar och/eller bebyggelse?

Till den arkeologiska förundersökningen utmed delsträcka 1 - 3 kunde följande allmänna och mer specifika frågeställningar knytas:

- Vad har de påträffade fasta fornlämningarna för utbredning utmed kabelsträckningarna?
- Vad utgör fornlämningarna för typ i form av exempelvis boplatslämningar eller gravar?
- Vad har fornlämningarna för karaktär?
- Vad har fornlämningarna för datering?
- Finns det boplatslämningar i åkermarken vid platserna där fynd av främst stenxor gjorts såsom vid RAÄ 146 och RAÄ 72 (Hovs sn)?
- Finns det bronsålderslämningar intill de resta stennarna intill storhögen Åsby kulle RAÄ 7 (Kumla sn)?
- Finns det medeltida lämningar vid Åsby bytomt (RAÄ 25, Kumla sn) i form av kulturlager och/eller bebyggelse?
- Finns det fler gravar och andra anläggningar intill treudden RAÄ 21 (Hov sn)?
- Finns det dolda fornlämningar i form av gravar utmed kabelsträckningen förbi RAÄ 14 (Svanshals socken)?
- Kan datering på nyframkomna fasta fornlämningar knytas till eventuella intilliggande fornlämningar såsom exempelvis Område 2 söder om hållkistan (RAÄ 16 Svanshals sn) och Område 3 söder om stenåldersboplaten RAÄ 146 (Svanshals sn)?

Till den arkeologiska delundersökningen av stensättningen (RAÄ 21, Hovs sn) kunde följande specifika frågeställningar knytas:

- Är det möjligt att se några konstruktionsdetaljer i stensättningen?
- Utgör de kremerade benen och skelettet en och samma begravning eller har de gravlagts vid olika tillfällen?
- Finns det ytterligare gravgömmor?
- Vad har begravningen/-arna för datering?

Topografi och fornlämningsbild

Den östra delen av Tåkernområdet utgör en del av den sydvästliga utlöparen av den stora bördiga östgötaslätten. Denna utredning koncentreras främst till området söder, öster och norr om Tåkerns östra del mellan gårdarna Svanshals, Kyleberg, Åsby, Furåsa, Hov, Säby och Strå.

Det vidsträckta undersökningsområdet för de planeerade kabelförläggningarna ligger mellan 95 - 110 m ö h och utgörs i huvudsak av flack odlingsmark bestående av kalkhaltig moränlera. Här och var höjer sig kullar och ryggar av grövre morän och istidavlagringar. I slättens försänkningar fanns det förr rikligt med kärr och mossmarker, men utdikning och uppodling har gjort att de flesta idag är försvunna.

För att förstå stenålderns bosättningsmönster är Tåkerns skiftande vattenstånd av stor betydelse. År 1844 sänktes sjön med ungefär 1,7 m vilket gör att medelvattendjupet numera endast är 0,8 m. Därmed inleddes en kraftig utveckling av såväl växtlighet som fågelliv. Under äldre stenålder (10000 - 4000 f Kr) var strandlinjen ungefär en meter högre än idag och flera viktiga fyndplatser kring sjön visar att området var av stor betydelse. Här finns några av Östergötlands äldsta spår efter människor och flera fynd tyder på bosättningar redan under mesolitikum (Larsson, L Z et al 1997; Browall 2003:24f).

Browall utförde under åren 1980-1982 specialinventeringar runt Tåkern varvid ett trettiotal stenåldersboplatser påträffades (FMIS). Dessa utgörs dels av boplatsslämningar som inventerats fram i olika omgångar genom åren och dels lösfynd av stenyxor, flinta och kvartsavslag. Fornlämningarna finns dels utmed Tåkerns stränder men även på högre belägen mark söder och öster om sjön. Utmed sjöns östra och norra sida finns flera boplatsslägen. Söder om Tåkern utmed sträckan mellan Sköntorp och kyrkan i Svanshals ligger boplatserna som på ett pärlband. Väster om Lilla Svanegården finns ett boplatsoområde med en osäker utbredning. Här påträffade man stenyxor och ett par flintföremål tillsammans med flintavslag vid rekognoseringen (RAÄ 126, Svanshals sn). Alldeles väster om RAÄ 126 påträffades en spetsnackig trindyxa tillsammans med en mängd andra sten- och flintföremål (RAÄ 124, Svanshals sn).

Mellan Stora Svanegården och Svanshals kyrka finns en plåtå i landskapet där man funnit en stenåldersboplatz med en osäker utbredning med fynd av flint- och kvartsavslag, kvartsbitar samt en glaspärå (RAÄ 146, Svanshals sn). Alldeles norr om denna boplatz, på samma plåtå, framkom bearbetad kvarts samt flinta

(RAÄ 147, Svanshals sn). Ett tredje större boplatsoområde ligger på en dåvarande udde ut i Tåkern. Vid Browalls specialinventering påträffades fragment av en slipad flintyxå, flintavslag och avfallsbitar samt diverse kvarts bitar (RAÄ 145, Svanshals sn). Intill denna boplatz finns ytterligare lösfynd i form av en skrapa i porfyr (RAÄ 144, Svanshals sn). Utmed Tåkerns forntida strandkant mellan gårdarna Kyleberg och Sjötuna finns ett antal lösfynd i form av stenyxor av både sten och flinta samt flintavslag (RAÄ 141 och 142, Svanshals sn och RAÄ 14, Kumla sn).

Utmed Tåkerns östra kant har en större boplatzlämning samt en del lösfynd registrerats. Vid Browalls specialinventering tillvaratogs ett flintavslag och ett trettiotal kvartsavslag (RAÄ 74, Hov sn). I området har även lösfynd i form av flintyxor påträffats (RAÄ 51, 55, Hov sn). Sydost om Hovs kyrka finns en åkeryta som går under benämningen Kungslöckan. På denna åkeryta har man under årens lopp påträffat stenyxor, mejsel, flintkniv samt avslag av kvarts och flinta (RAÄ 41, Hov sn).

Tåkerns norra sida uppvisar flera boplatzlämningar och lösfynd. På en udde väster om Sandby ligger en stenåldersboplatz med okänd utbredning med fynd av keramik och rikligt med flintavslag (RAÄ 45, Hov sn). Inom fastigheten har man påträffat ytterligare stenyxor varav en båtyxa och flera flintavslag (RAÄ 1, 33, 57, 58). Vid Säby har man funnit en pilspets av flinta (RAÄ 68). På en markerad åsrygg i nordvästsydostlig riktning ligger ytterligare en boplatzlämning. Boplatzen har en okänd utbredning på höjdens västra sluttning med fynd i form av flintskrapor, flintavslag och ben (RAÄ 72). På den södra udden av åsryggen ligger ytterligare en boplatzlämning med lämningar i form av flint- och kvartsavslag (RAÄ 73).

Förutom dessa boplatsoområden och lösfynd som ligger i nära anslutning till Tåkerns forntida strandlinje så förekommer som tidigare nämnts även stenålderslämningar i ett stråk en bit bort från sjökanten. De framträder främst i form av lösfynd i form av flera skafthålsyxor, en trindyxa, ett bryne, en flintdolk och malstenslöpare (RAÄ 65, 111, 127, 128, 137, 138, Svanshals sn). Vid Lorbybäckens strandkant har fynd av flintpilspetsar gjorts (RAÄ 116). Söder om Åsby finns ett större område med lösfynd av flera stenyxor, knackstenar och flintavslag (RAÄ 24).

Vid arkeologiska undersökningar har ytterligare fynd och lämningar framkommit. Vid täckdikning i områdets östra del påträffade Riksantikvarieämbetet 1987 en knacksten och enstaka bitar bränd lera (Claréus 1997). Östergötlands länsmuseum utförde 1997 en

förundersökning inför täckdikning, även denna gång i den östra delen, varvid två härdar och ett stolphål påträffades (Skoglund 1997). Öster om Hov, vid gårdarna Annelund och Pryssgården, har flera lösfynd av stenyxor i form av två trindyxor, en tunnackig yxa, en båtyxa och en skafthålsyxa och en flintskrapa påträffats (RAÄ 27, 63, 64, 65, Hov sn).

Det finns inte så många kända gravar från stenålder i området, men väster om Stora Svanegården har det funnits en numera bortodlad hällkista. Dessa brukar generellt dateras till yngre stenålder eller äldre bronsålder (RAÄ 16, Svanshals sn).

Östergötlands topografi och naturliga förutsättningar har medfört att landskapet fått tre framstående centralområden, vars ursprung bör kunna föras tillbaka till bronsålder. Ett av dessa områden utgörs av jordbruksbygderna i västra delen av landskapet, med en koncentration söder om sjön Tåkern (Kaliff 1999:48). Redan under äldre bronsålder kan Östergötland betraktas som en av de nordligaste regionerna i den

sydskandinaviska bronsålderskulturen (Kaliff 1999:46). Detta styrks i förekomsten av hällristningar, högar och åtskilliga lösfynd av bronsföremål.

I ett stråk söder om Tåkern finns flera storhögar som kan härröra från bronsåldern. I Heda socken finns områdets mest kända storhög, Tjugby kulle (RAÄ 2). Vid skattsökning i högen på 1800-talet påträffades en hällkista med obrända människoben, bronssvärd, bronsnål och dubbelknapp av brons med guldbeläggning. Föremålen dateras till bronsålderns period VI, d v s 1100 - 900 f Kr. Några andra storhögar i Heda socken som kan härröra från bronsålder är Disevids kulle (RAÄ 5) och Jussbergs kulle (RAÄ 37:3) (Browall 2003:70f).

Gravhögar finns även utmed kabelsträckningen. Söder om Tåkern finns två områden med högar, dels vid Runnestad och dels vid Kumla. Två högar (RAÄ 37, Rök sn och RAÄ 42, Svanshals sn) samt en rest av en dylik (RAÄ 69, Svanshals) är kända strax söder om sträckningen för kabelförläggningen. Högar av

Figur 3. Åsby kulle (RAÄ 8, Kumla sn) i vinterskerud.

det här slaget har nästan alltid anlagts under äldre bronsålder (Browall 2003:70). Dessutom finns i anslutning till dessa högar en skålgropslokal (RAÄ 66) och i området kring Lilla Kullen ligger ytterligare tre skålgropslokaler (RAÄ 4, 45, 88). Vid Glänås (RAÄ 133) och på Kyleberg gård (RAÄ 135) har fynd av en bronsyxan respektive ett bronssvärd gjorts som båda kan dateras till äldre bronsålder. Det andra området med bronsålderslämningar finns runt Kumla. Inom ett begränsat område finns tre högar, Åsby kulle (RAÄ 8, Kumla sn), Brudkullen vid Gärdlösa Skattegård (RAÄ 5, Kumla sn) och en hög vid Tyttorp (RAÄ 2, Kumla sn). I anslutning till högarna finns en mängd skålgropslokaler som koncentreras till en höjdrygg i väst-östlig riktning på vilken vägen mellan Väderstad och Väversunda går. Skålgropslokalerna ligger på uppstickande bergsklackar i åkermarken på båda sidor om vägen såsom exempelvis RAÄ 3, 13, 15, 16, 19, 20, 31, Kumla socken. Ytterligare en hög ligger i ensamt majestät i åkermarken söder om Klosterorlunda gård (RAÄ 8, Hov sn).

Under yngre bronsålder förstärks bilden ytterligare av Östergötland som ett centralområde. Istället för storhögar anläggs flatmarksgravfält som emellanåt kan vara omfattande. Platser som Vistad i Väderstad socken, en stormansgård med tydliga drag från Lausitzkulturen, indikerar att de yttre kontakterna vidmakthölls och utökades (Larsson, T B 1993).

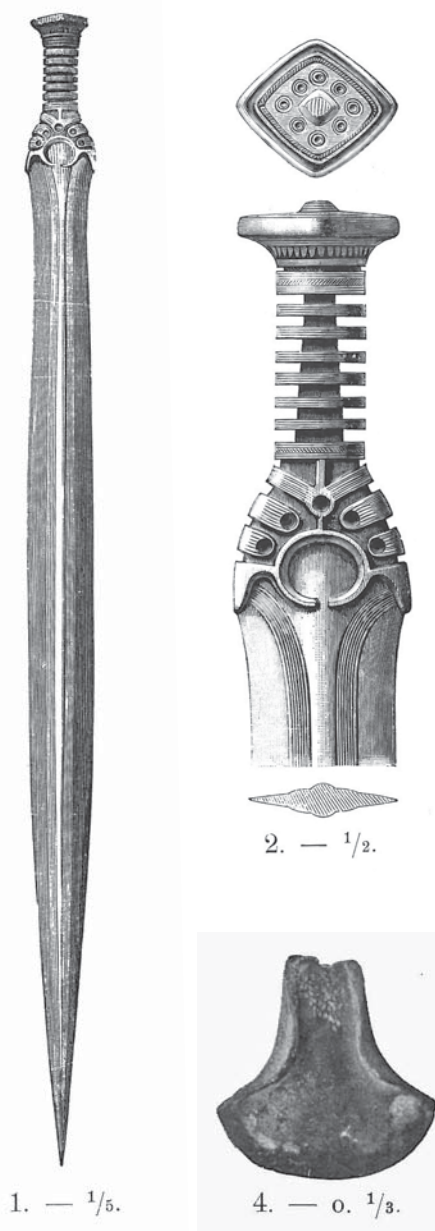
Mellan bronsålder och äldsta järnålder finns en tydlig kontinuitet, men det sker även en successiv omvandling av samhället (Kaliff 1999:71). Samma centralområden som förekommer under bronsåldern fortlever även under äldre järnålder. Endast ett mindre antal gravfält från äldre järnålder är undersökta i denna del av Östergötland. Ett exempel är Smörkullen i Västra Tollstad socken där man påträffade ett stort antal gravar från förromersk och romersk järnålder. På flera platser har dock lösfynd, skelett, urnor och brända ben påträffats. Dessa fynd indikerar med stor sannolikhet överplöjda gravar och gravfält (Browall 2003:96ff).

På krönet av en höjsträckning öster om Furåsa finns en registrerad grav i form av en treudd med en sida på 8 m belägen på en gräsyta i åkermarken. Treudden har en tendens till kantkedja men är kraftigt omplockad och ställvis svår att avgränsa (RAÄ 21, Hov sn). Graven upptäcktes 1956 i samband med en hembygdsexkursion under ledning av arkeolog Anders Lindahl, Östergötlands länsmuseum (ÖC 1956-08-13).

Den aktuella kabelsträckningen var planerad att gå mellan gårdarna Överby och Särthöga och skulle då passera igenom ett område med brandgravar (RAÄ 14, Svanshals sn). I Nordenskjölds uppteckningar från

1873 av Östergötlands minnesmärken kan man läsa att här fanns "...genom odling afjemnade kullar, uti vilka man påträffade lerurnor...". Dessutom nämner han en omkullfallen rest sten. Därutöver har en flintyxan och en flintkniv påträffats på platsen (Nordenskjöld 1873).

Söder om Klosterorlunda ligger två gravfält och några enskilda gravar inom ett begränsat område bestående av sammanlagt 24 fornlämnningar. De utgörs företrädesvis av runda stensättningar och enstaka resta

Figur 4:1-2. Svärd från bronsålderns per III, funnit vid Kyleberg, Svanshals socken.

Figur 4:4. Skaftkantsyxan från bronsålderns per I, funnen vid Glänås, Svanshals socken.

(Ur Nordén: Östergötlands bronsålder)

stenar (RAÄ 9, 10, 11 Hov sn). Något längre norr ut mot Vadstena, mellan Strå och Klosterorlunda, finns ett större gravfält. Detta innehåller 58 runda stensättningar, två högar och en rest sten (RAÄ 6, Hov sn). Gravformerna tyder på att gravfältet nyttjats under i stort sett hela järnåldern.

I samband med sprängning av sten på en åkeryta sydväst om Hovsnäs påträffades 1931 lämningarna efter sammanlagt fyra skelett. Fyndplatsen var dock så kraftigt störd av grävning och plöjning att endast mindre delar av skeletten kunde återfinnas. Vid skeletten påträffades några oidentifierbara järnfragment vilka är den enda ledtråden till deras datering (RAÄ 26, Hov sn).

I anslutning till kabelsträckningen finns även en runsten som står några hundra meter väster om fastigheten Lilla Kullen vid Kvarntorp. Den hittades 1869 vid grävarbeten i kvarndammen. Runstenen finns markerad på en karta från 1742, vilket kan tala för att den står nära sin ursprungliga plats.

Vid Lorabäcken och Åsby finns lämningar från flera tidsperioder som visar på platsens speciella betydelse ur ett längre perspektiv. Vid Lorabäcken finns platsen för en numera förkommen runsten. Den finns dock beskriven i Nordenskjöld från 1870 då den ska ha stått omedelbart sydväst om bron (RAÄ 91, Svanshals sn).

Rökstenen (RAÄ 1, Röks sn), som daterats till 800-talet, tyder på att området hade en fortsatt stor betydelse även under yngre järnålder. Kristendomen verkar ha fått fotfäste redan under första hälften av 1100-talet eller kanske redan under slutet av 1000-talet, vilket etableringen av Alvastra kloster samt de romanska stenkyrkorna i området visar som exempelvis Hov, Svanshals och Kumla.

Hov är en fornnordisk benämning för tempel och i omgivningarna finns fornlämningar som tyder på att platsen varit viktig alltsedan förhistorisk tid. I Hovs kyrka förvaras ett stort antal fragment av runristade gravhällar, se Eskilstunakistor (RAÄ 3, Hov sn). Hällarna dateras till tidig medeltid och vittnar om att den romanska kyrkan på platsen haft en föregångare. I Hov finns även Hovgården som är en tidigare kungsgård och omnämns enligt ortnamnsarkivet i Uppsala 1310.

FD Martin Rundkvist utförde våren 2008 en prospektering med metalldetektor utmed den nordvästra kanten av RAÄ 41, Hov socken. Vid avsökningen påträffades två silvermynt, två små viktlo och en bit av ett silverspänne i urnesstil. Rundkvist tolkar fynden

som en indikator på att det funnits en handelsplats i området under 1000-talet. Vidare påträffades smältor och fragment i kopparlegering vilket påvisar en gjuteriverksamhet. En ströning och en remsölja dateras till högmedeltid. Ett tennkors dateras till 1400-/1500-tal (Rundkvist 2008).

Vid Säby har enligt en tidningsartikel i Östgöta Correspondenten hundratalet fotanglar påträffats i flera åkerytor, men någon närmare lägesbeskrivning ges inte i artikeln (ÖC 1945-10-01).

Lorby gamla tomt ligger på den västra sidan om Lorbybäcken och utgörs idag av bebyggelseämningar i form av en eldstadsrest och två stensträngar som leder ut mot betesmarken RAÄ 107. Bytomten bestod enligt arealavmätningen från 1694 av fyra gårdar (LMV 05-SVA-4).

Den aktuella kabelsträckningen går genom ett område som är mycket rikt på fornlämningar. Därför är sannolikheten stor att det kan finnas dolda fornlämningar i åkermarken på de platser som inventerades fram vid utredningens etapp 1.

Tidigare undersökningar

I samband med schaktningar för bredband mellan Vadstena och Väderstad utförde Östergötlands länsmuseum sommaren 2004 en arkeologisk förundersökning utmed kabelsträckningen. Vid Hovs kyrka, i korsningen av vägen mellan Vadstena och Väderstad samt vägen mot Bjälbo, påträffades toppen av ett sotigt kulturlager utmed en knapp meter. I övrigt var området kraftigt stört av diverse kablar och VA-stråk (Björkhager 2004).

Inför uppförandet av ett vindkraftverk med tillhörande elkabel utförde Östergötlands Länsmuseum en arkeologisk förundersökning vid Runnestad. Vid undersökningen framkom delar av en boplats som daterades till övergången mellan förromersk och romersk järnålder (Björkhager 2003a och 2003b).

I samband med uppförandet av ett flertal vindkraftverk med anslutande elkablar utförde Östergötlands länsmuseum ett antal arkeologiska utredningar och förundersökningar söder om Tåkern. En av utredningarna för tre vindkraftverk utfördes på Kylebergs ägor, Svanshals sn varvid en stenpackning tolkad som stenkista samt några sotiga anläggningar påträffades vid det sydligaste fundamentet (Räf 2004).

Metod och dokumentation

Utredning etapp 1

Den arkeologiska utredningen etapp 1 utmed delsträckorna 1 - 3 omfattade två huvudmoment.

- Kart- och arkivstudier
- Specialinventering

Kartstudierna inriktades på äldre kartmaterial för att genom detta lokalisera fornlämningar eller andra kulturhistoriskt värdefulla platser. Genom arkivstudierna inhämtades historisk information om vad som hänt inom området och vad som finns dokumenterat sedan tidigare.

Specialinventeringen genomfördes därefter som en terrängrekognoscering i fält med syfte att lokalisera fornlämningar och presumtiva lägen för fornlämningar. På platserna för presumtiva fornlämningar utfördes dessutom en ytinventering som innebar att de ytor som inte var beväxta med grödor avsåktes noggrant i syfte att få en uppfattning om fyndförekomst, men även fyndens frekvens. De presumtiva lägen som påträffades vid inventeringen dokumenterades dels genom inprickning på karta i skala 1:10 000 och dels genom upprättande av beskrivning.

Lämningarna som redovisas efter utförd utredning kan indelas i kategorier efter dess karaktär och antikvariska status. Kategorierna definieras enligt följande:

- **Fast fornlämning.** Registrerad fast fornlämning med fornlämningsnummer (RAÄ-nummer), utmärkt på fastighetskartan eller nyupptäckt fast fornlämning upprättad efter preliminär nummerserie (ÖLM-nummer). Fasta fornlämningar är skyddade enligt Kulturminneslagen (KML).
- **Bevakningsobjekt.** Registrerad möjlig fornlämning i form av bevakningsområde med fornlämningsnummer (RAÄ-nummer) vilken ej är markerad på fastighetskartan eller nyupptäckt möjlig fornlämning (ÖLM-nummer). Detta innebär vanligtvis att lämningens status ej går att avgöra genom okulär besiktning utan måste utredas vidare, t ex vid exploatering.

- **Övrig kulturhistorisk lämning.** Lämningar med kulturhistoriskt värde, vilka normalt inte faller under Lagen om kulturminnen (SFS 1988:950). Lämningar i denna kategori är de som enligt rådande antikvarisk praxis inte uppfyller kriterierna för fast fornlämning. I undantagsfall kan dessa lämningar betraktas som fornlämning, om de t ex ingår i ett sammanhang som motiverar en sådan status. Dessa bör dokumenteras och i vissa fall karteras och särskild hänsyn bör tas vid exploatering (RAÄ- och/eller ÖLM-nummer).
- **Uppgift om.** Lämningar som är kända genom tidigare uppteckningar eller muntlig källa men som inte återfunnits eller bedöms kvarligga. Dessa kräver vanligtvis inga efterföljande arkeologiska åtgärder (RAÄ- och/eller ÖLM-nummer).

Utredning etapp 2

Utredningens etapp 2 utfördes i form av sökschaktsgrävningar utmed de områden, som omfattade presumtiva fornlämningar, vilka togs fram i samband med kart- och arkivstudier samt vid specialinventeringen. Sökschakten togs upp med en grävmaskin. De hade en bredd av ca 1 m och lades ut med 5-10 m mellanrum. De hade en längd av företrädesvis 3-5 m. Dokumentationen utfördes genom inmätning av schakt och påträffade lämningar med GPS samt fotografering. De digitala inmätningarna gjordes av Azimut AB. Några av anläggningarna undersöktes och dokumenterades genom handritning av profilen, anläggningsbeskrivning och fotografering.

Arkeologisk förundersökning

De arkeologiska förundersökningarna utfördes i form av sökschaktsgrävningar intill de fasta fornlämningarna utmed kabelsträckningarna. Metodiken var densamma som för sökschakten som beskrivs inom ramen för utredningens etapp 2.

Antikvarisk kontroll

De efterföljande antikvariska kontrollerna omfattade undersökning och borttagning av de fasta fornlämningar, inom kabelsträckningen, som framkom vid utredningen etapp 2 eller förundersökning. Vid de antikvariska kontrollerna togs långschakt upp utmed de delar av kabelsträckningen där fornlämningar framkommit. Schakten hade en bredd av ca 1,5 m och i de fall anläggningen var bredare än kabelschaktet utökades schaktet så att hela anläggningen togs fram och undersöktes. Dokumentationen utfördes genom inmätning av schakten och lämningarna med GPS och DGPS, handritning av profilerna, anläggningsbeskrivningar och fotografering. De digitala inmätningarna gjordes av Azimut AB.

Delundersökning

Den arkeologiska delundersökningen av stensättningen inleddes med att anläggningen avbanades och rensades. Stenpackningen låg delvis under en trafikerad grusväg och det var bara den del som inte låg under vägen som framtogs. Anläggningen och framkomna fynd inmättes med hjälp av DGPS, plan- och profilritningar uppfördes i skala 1:20. De digitala inmätningarna gjordes av Azimut AB. Anläggningen fotograferades med digitalkamera snett uppifrån. Stenpackningen grävdes sedan bort för hand. En 0,5 m bred kryssprofil lämnades kvar för dokumentation. Höjdvärden inmättes med nivelleringsinstrument med utgångspunkt från ett stenblock norr om stensättningen. Toppmåtten på denna sten angavs höjdvärde 10,00.

Analys

Efter avslutade undersökningar analyserades det arkeologiska materialet av specialister inom olika områden. Osteologiska analyser utfördes på benmaterialen från de båda undersökta gravarna vid Särtshöga (RAÅ14, Svanshals sn) och Hov (RAÅ21, Hov sn) samt lösfynd av brända ben från samma fornlämningar. Analysen omfattade i första hand hela gravar men en preliminär bedömning utfördes även på lösfynd av brända ben för att få en uppfattning om de utgjorde sönderplöjda gravar. Den osteologiska analysen av benmaterialet från Särtshöga och Hov utfördes av osteolog Berit Sigvallius, Riksantikvarieämbetet, UV-Mitt (Appendix 1). En kompletterande analysen av benmaterial från Hov, som inte kom med vid den första analysen, utfördes av osteolog Petter Nyberg, Östergötlands museum (Appendix 2). Det omfattande keramikmaterialet som påträffades i stensättningen vid Hov analyserades av docent Ole Stålborg vid Arkeologiska Forskningslaboratoriet i Lund (Appendix 3). För analysen av makrofossilmaterialen ansvarade Jens Heimdahl, Riksantikvarieämbetet, UV Mitt. Det bearbetade stenmaterialet analyserades av doktorand Titti Fendin, Östergötlands museum (Appendix 4).

Fynd som tillvaratogs vid undersökningarna utmed de tre delsträckorna förvaras på Östergötlands museum i avvaktan på slutgiltig fyndfördelning (ÖLMC4401 - 4403). Dokumentationsmaterialet i form av ritningar och foton förvaras i Östergötlands museums arkiv.

Resultat av utredning etapp 1

Ortnamnen

Att trakten kring Svanshals har en ansenlig ålder visar inte bara fornlämningsbeståndet, utan också ort- och platsnamnen. Många av gårdarna har namn som med skriftliga källor kan föras tillbaka till medeltid. Sockennamnet Svanshals omnämns redan på 1200-talet. Det finns flera platser vars namn antingen är *lund* eller slutar med ändelsen *-lund*. Namnet anses vanligen ha förhistoriskt ursprung, men dess betydelse är omdiskuterat. En vanlig uppfattning är att det är kultplatsbetecknande (Strid 1993:99f). Primärenheterna i de äldsta kulturbygderna bär slående ofta namn som är att betrakta som enkla vegetations- eller terrängbetecknande namn (Strid 1993:74). Ett exempel på ett sådant är *berg(a)* vilket är en vanlig ändelse i gårdsnamnen i området för kabelförläggningen.

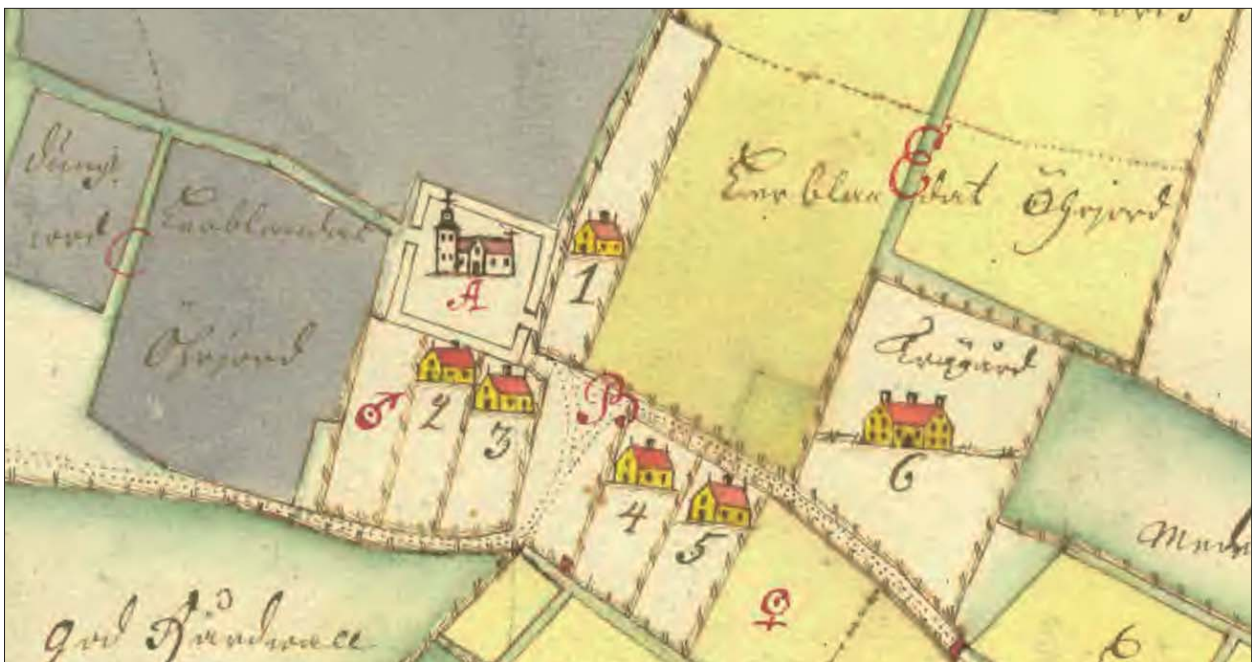
Gårdshistorik

Kyleberg omnämns första gången 1313, under namnet Berga, då Daniel Jonsson (Blå) sålde gården till Knut Jonsson (Lejonörn). Under tiden 1350-1562 är ägoförhållandena ovissa men fastigheten kan ha tillhört Vadstena kloster. 1562 ägdes gården av Jöns Bonde. 1640 var Hans Kyle ägare och hans dotter Catharina Crusebjörn slog samman flera hemman och ändrade namnet på den nybildade fastigheten till Kyleberg.

1850 sålde Kyles arvingar gården till Axel Dickson som gjorde stora förändringar vilka gjorde gården till en av landets mest moderna. Han införde ångplogen och i samband med detta rensades åker- och betesmarken från sten och stubbar. Ångplogen var känslig för sten och en man gick efter och märkte ut platsen för alla stenar som sedan togs bort. Detta medförde att gårdens åkrar blev stenfria (artikel ÖM:s arkiv). Det systematiska stenplockandet är viktigt att ha i åtanke vid framtida inventeringar på gårdens ägor.

Åsby i Kumla socken har förutom de förhistoriska lämningarna även medeltida belägg. År 1347 överläter Kung Magnus till Throtte Petersson de gods i Åsby som Birger Magnusson för sina brott måste återlämna till kungen (SDHK-5406).

Hovgården är den gård som har det tidigaste omnämmandet av de gårdar som studerats inom utredningssträckningen. 1310 utfärdade hertigarna Erik och Valdemar ett brev angående en gåva av gården till konventet i Riseberga (SDHK-2346). Sandby var 1370 ärkedjåknens Nikolaus gods men byttes bort till Johannes föreståndaren för Helgeandshuset i Skänninge (SDHK-9689). Säby omnämns första gången 1405 och då genom "Anders och Olauer Haquonson i Saby" som finns i en uppteckning över skatte- och kronogårdar i Aska härad som utfärdats på drottning Margaretas befallning (SDHK-16437). Furåsa omnämns år 1476 i ett dokument där Riddaren Johan Kristiernsson skiftar gårdar med sin brorson Erik Karlsson. En av de gårdar som Erik får av sin farbror

Figur 5. Svanshals kyrkby enligt arealavmätningsskattan från 1695 (LMS D108-22:1).

var belägen i Furåsa i Hovs sn (SDHK-30085). År 1374 skänker riddaren Bengt Philipsson hela sin ägodel i Klosterorlunda för sitt och sina anhörigas "själägagn" till klostret i Vadstena (SDHK-10542).

Resultat av kartstudier

De kartor som har studerats är Ekonomiska kartan Svanshals 8E 3i (084 38) samt Valla 8E 2i (084 28) från 1948 och 1983. Det äldsta kartmaterialet utgörs av arealavmättningskartor från slutet av 1600-talet över omgivningarna kring Särtsköga, Hallberga och Lorby (akter LMM 05-SVA-5, 05-SVA-9 och 05-SVA-4) samt häradskartan från 1878. Dessutom granskades en arealavmättningskarta (akt LMM 05-SVA-8) från 1732 som ritades i samband med en beordrad delning av Svanshals kyrkbys tomter.

På arealavmättningskartan från 1695 över Svanshals (LMM 05-SVA-7) framkom att det vid kyrkbyn fanns sammanlagt sex tomter söder om vägen med prästgårdens tomt och kyrkan på den norra sidan om vägen. Söder om kyrkomuren fanns tre tomter, varav tomt 1 och 2 var sammanslagna till en enhet 1/2. Intill dessa fanns en öppen yta för att sedan åter bli tomtmark för tomterna 4 - 6. Vid delningen av kyrkbys tomter 1732 (akt LMM 05-SVA-8) var tomt 1/2 fortfarande sammanslagna men med egna beteckningar. Tomt tre var i det närmaste oförändrad medan tomt 4 och 5 var hopslagna till tomt 4 och tillhörde rusthållet. Tomt 6 benämndes nu tomt 5. Vägen mellan bland annat

Kyleberg och Renstad går idag förbi på kyrkans södra sida. På den något otydliga 1600-talskartan gick vägen troligtvis ned mellan tomt 3 och 4 för att sedan vika av mot väster till Renstad.

Häradskartan från 1878 visar både på förändringar och kontinuitet inom det aktuella området. Det större vägnätet är i stort sett detsamma som på häradskartan, medan det mindre har genomgått vissa förändringar där vissa vägar kommit till och andra försvunnit. Flera av de större gårdarna ligger på samma lägen som tidigare såsom Solberga, Glånås, Kyleberg och Hallberga. Två av gårdarna har skiftats och där har gårdsnamnen bytt plats. Det som idag kallas Mellangården är på häradskartan benämnt Öfverby. Den gård som på nutida kartor kallas Lillgården kallas på de äldre kartorna Särtsköga. Vid dagens Överby respektive Särtsköga finns på häradskartan byggnader som inte är namngivna. På häradskartan finns varken Lund eller Marielund namngivet. Vid Marielund finns en backstuga. På platsen för dagens Lund finns flera inte namngivna byggnader.

Mellan dagens Särtsköga och Överby västergård ligger det överplöjda gravfältet RAÄ 14. Gravfältet finns inte utmärkt på några historiska kartor. Det påträffades under slutet av 1800-talet och finns med i Nordenskjölds uppteckningar av Östergötlands minnesmärken (Nordenskjöld 1873). Frågan är när grusvägen som idag går över gravfältet anlades. Den finns inte med på häradskartan, utan framträder i kartmaterialet först på den gamla ekonomen från 1948.

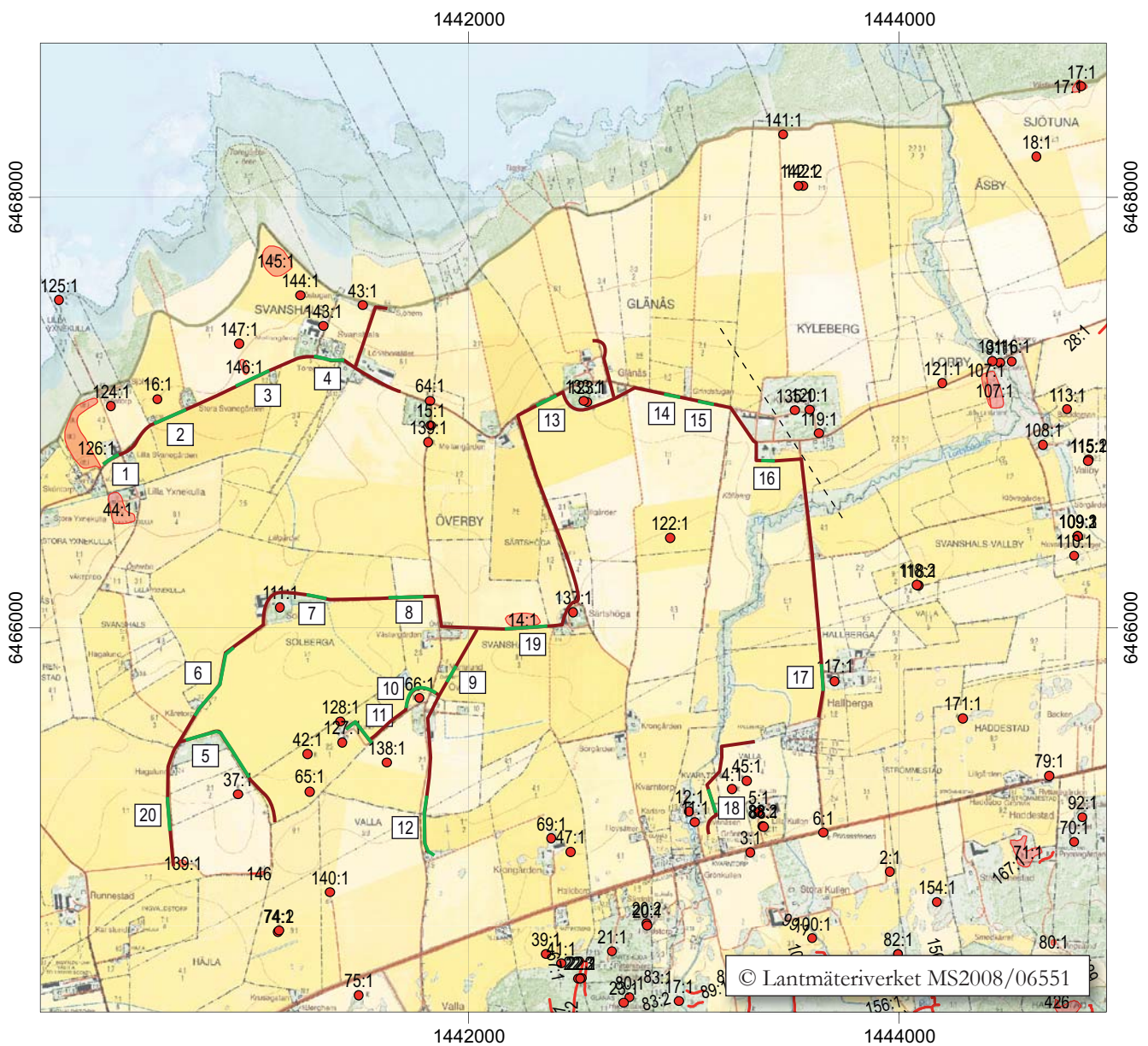
Figur 6. Storskifteskartan över Furåsa från 1753 med platsen för RAÄ 21 markerad (LMS D36-3:2).

Öster om Runnestad ligger en storhög, RAÄ 37, Rök socken. Enligt häradskartan är dock området beklädd med skog. Vid samtal med markägaren framkom att skogen avverkades först under början av 1970-talet varvid marken kom att användas som åkermark. Den öster därom liggande storhögen RAÄ 42, Svanshals sn, finns inte heller utmarkerad på häradskartan. Mellan Glänås och Kyleberg ligger enligt häradskartan en backstuga som nu är riven och på dagens ekonomiska karta benämns platsen Grindstugan.

Kartorna visar tydligt att sträckningen av Lorbybäcken vid slutet av 1600-talet i stora drag väl stämmer överens med dagens. Vid Kvarntorp finns flertalet byggnader samt en kvarn enligt häradskartan.

På arealavmätningsskattan från 1728 och storskifteskartan från 1793 över Åsby, Kumla socken (akt LMM 05-KUM-2 resp 05-KUM-10) utgörs byn av 5 gårdar. Sydväst om bytomten finns storhögen vid Åsby (RAÄ 8) som en markering i åkermarken.

På storskifteskartan från 1753 över Furåsa, Hov sn (LMM 05-HOV-8) benämns marken på platsen för RAÄ 21 som "beteshage med tuvor och små enebuskar beväxt, magert bete". Söder om vägen fanns dels en granskog och en äng med björk och aspskog. På storskifteskartan från 1791 (LMM 05-HOV-22) benämns marken som beteshage med granskog. På häradskartan från 1878 var området fortfarande beväxt med skog och det var det fortfarande på ekonomiska kartan från

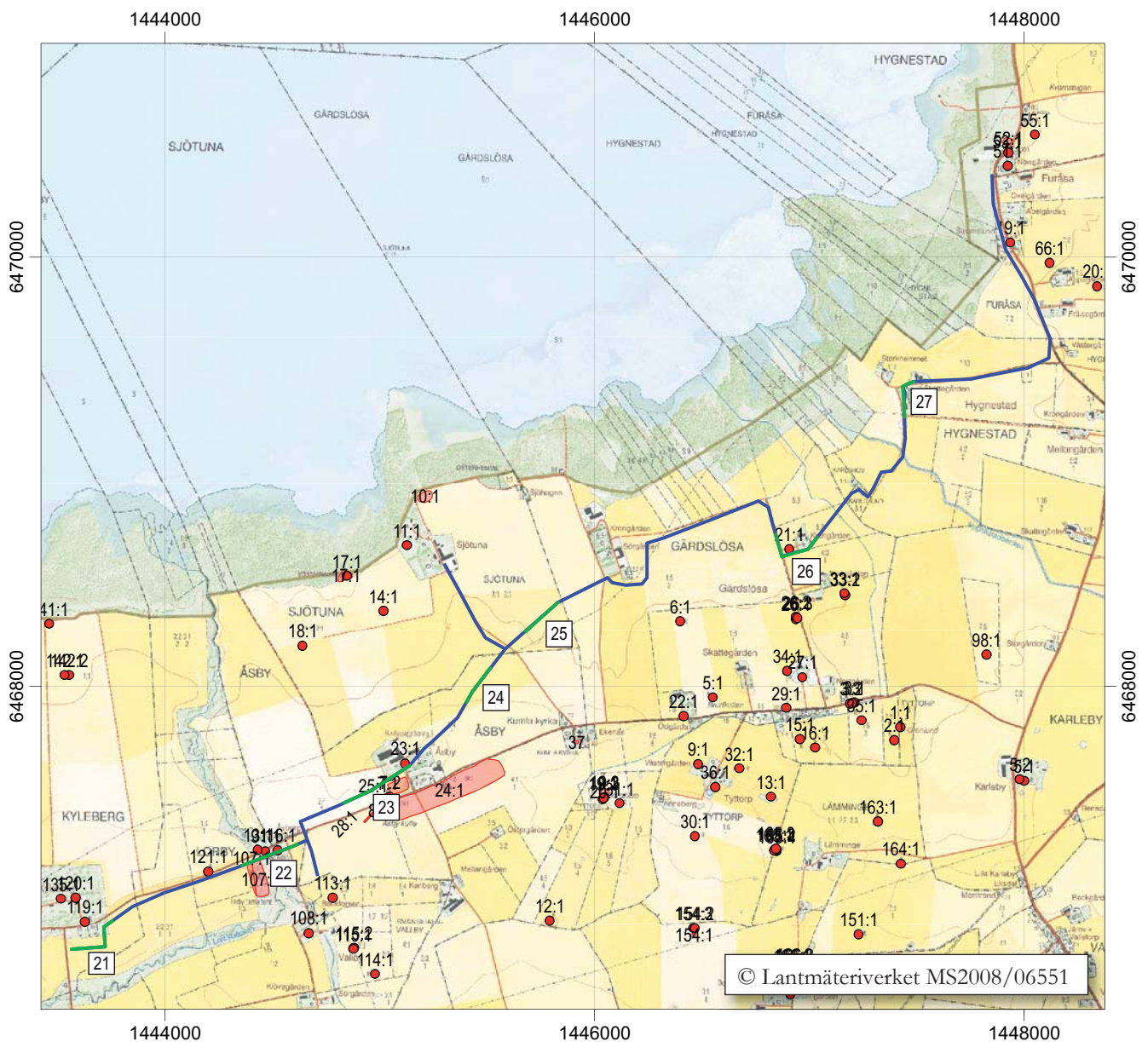

Figur 7. Utdrag ur Fastighetskartan med delsträcka 1 och dess undersökningsområden markerade i grönt. Skala 1:30 000.

1948. Enligt muntliga uppgifter ska skogen ha tagits bort för 30 - 40 år sedan, vilket verkar vara en korrekt uppgift. På platsen för treudden RAÄ 21 utgörs marken idag av gräsmark. Söder om vägen omställdes marken till åker. Enligt kartmaterialet har denna yta inte varit föremål för någon mer omfattande odling. Detta medför att möjligheten att finna ytterligare stensättningar är stora.

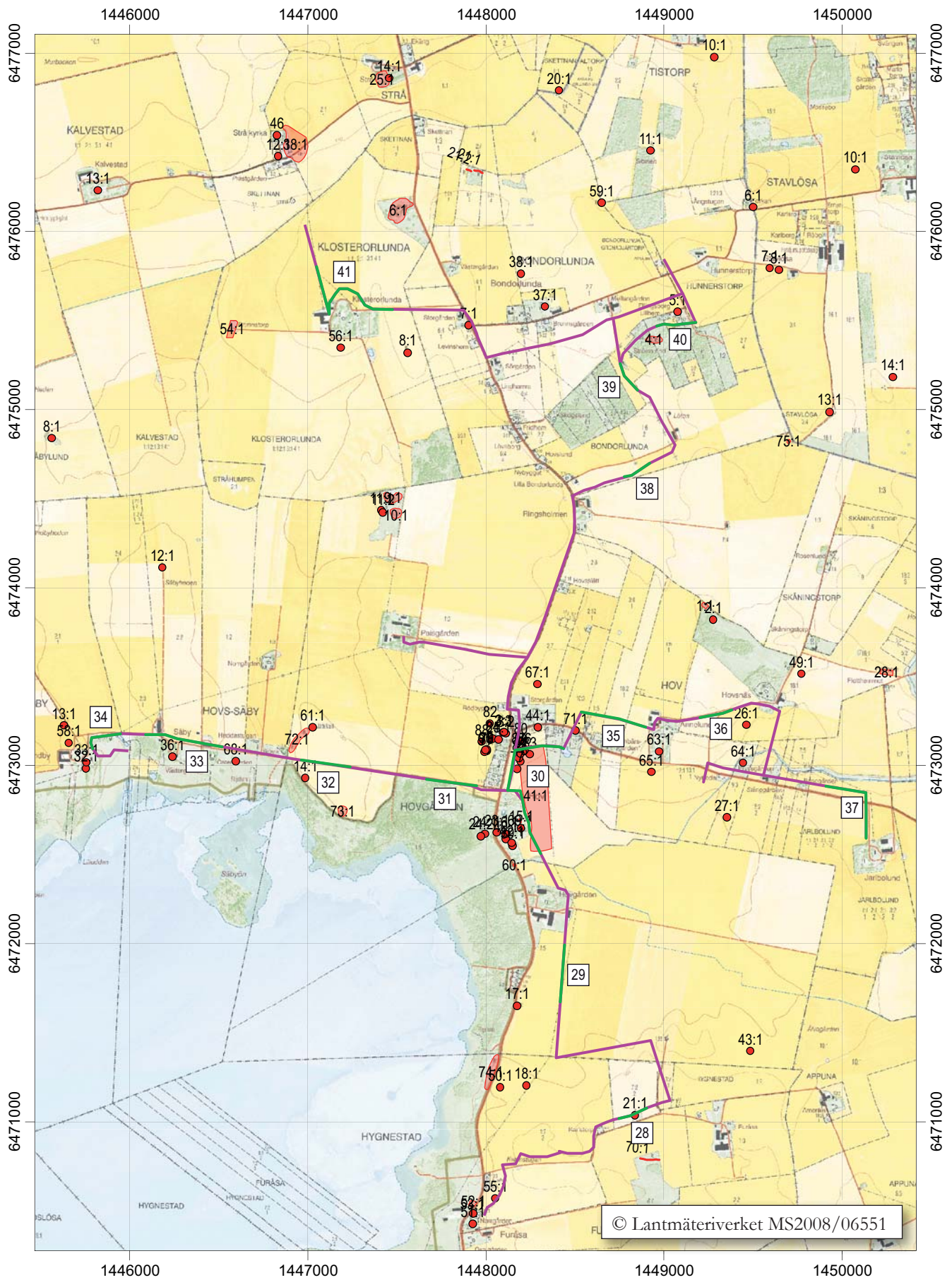
Slutsatser utredning etapp 1

Utifrån kart- och arkivstudierna som redovisats ovan finns det utmed de tre kabelsträckningarna fem fasta fornlämningar som utgörs av Område 3 (Stora Svanegården, RAÄ 146, Svanshals sn), Område 23 (Åsby kulle, RAÄ 7 & 8, Kumla sn), Område 28 (Hov, RAÄ 21, Hovs sn) och Område 32 (Hov, RAÄ 72, Hovs sn). Utöver dessa fasta fornlämningar fanns även två bevakningsobjekt i form av Särts hög, Svanshals sn (Område 19) och en lägenhetsbebyggelse för Åby skattegård RAÄ 25, Kumla sn (Område 23) samt en övrig kulturhistorisk lämning i form av fynd av stenåldersföremål inom Kunglyckan RAÄ 41, Hovs sn (Område 30). Invid Lorabäcken fanns även uppgift

Figur 8. Utdrag ur Fastighetskartan med delsträcka 2 och dess undersökningsområden markerade i grönt. Skala 1:30 000.

Utredning etapp 1

Figur 9. Utdrag ur Fastighetskartan med delsträcka 3 och dess undersökningsområden markerade i grönt. Skala 1:30 000.

om en runristning RAÄ 91, Svanshals socken (Område 22). Vid specialinventeringen framkom även 36 objekt som nästan uteslutande utgjordes av presumtiva boplatslägen.

Vid de fasta fornlämningarna var förundersökningar aktuella. Vid bevakningsobjekten, den kulturhistoriska lämningen och platsen för uppgift om runristningen samt de vid inventeringen framtagna objekten utfördes utredningar etapp 2 i form av söschaktsgrävning.

Fynd från specialinventeringen

I samband med specialinventeringen påträffades flertalet lösfynd i åkermarken dels vid de registrerade fornlämningarna men även vid en del av objekten. Fynden framkom vid Område 3, 19, 24, 26, 30, 32, 33, 34, 36, 37 och 39. Majoriteten av fynden påträffades vid specialinventeringens ytinventering av de aktuella kabelsträckningarna. Vanligast var fynd av material såsom kvarts- och flinta men även malstenslöpare, brända ben och keramik påträffades (C4401-4403).

Utredning etapp 1

Socken	RAÄ-nr	Typ	Antal	Storlek	Källa	Status	
Rök	37	Hög	1	20 m diam	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	4	Skålgropsförekomst	1		FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	11	Runsten	1	1,3 m hög	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	12	Gammal byggnad	1	9 x 4 m	FMR	Ingen fornlämning	
Svanshals	14	Område med gravar, bortolade			FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	15	Rest sten	1	1,35 m hög	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	16	Hällkista, borttagen	1		FMR	Borttagen fornlämning	
Svanshals	42	Hög	1	18 m diam	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	43	Stuga	1	6 x 3,7 m	FMR	Ingen fornlämning	
Svanshals	44	Tidigare fyndområde? (stenyxa)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	45	Skålgropsförekomst	1	0,2 x 0,1 m	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	64	Rest sten?	1	1,2 m hög	FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	65	Fyndplats (båtformad skafthålsyxa)			FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	66	Skålgropsförekomst	1	0,65 x 0,4 m	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	69	Hög (rest av)	1	8 x 4 m	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	88	Skålgropsförekomst	2		FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	111	Lösfynd (flintdolk)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	117	Fyndplats (sländtrissa, bennål)			FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	119	Milstolpe	1	1,1 m hög	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	120	Milstolpe	1	1,15 m hög	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	122	Fyndplats (tunnackig yxa)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	123	Väghållningssten	1	0,5 m hög	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	124	Fyndplats (spetsnackig trindyxa)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	125	Fyndplats (fyrsidig stenyxa)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	126	Stenåldersboplats	1	300 x 100 m	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	127	Fyndplats (bryne)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	128	Fyndplats (skafthålsyxa, trindyxa)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	133	Lösfynd (skaftkantyx, skafthålsyxa)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	135	Lösfynd (bronsvärd m.m.)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	137	Lösfynd (skafthålsyxa)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	138	Fyndplats (skafthålsyxa)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	139	Väghållningssten	1	0,7 m hög	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	143	Fyndplats (kvartsitavslag)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	144	Fyndplats (skrapa av porfyr)	1		FMR	Möjlig fornlämning	
Svanshals	145	Stenåldersboplats	1	150 x 100 m	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	146	Stenåldersboplats	1	80 x 20 m	FMR	Fast fornlämning	
Svanshals	147	Fyndplats (kvartsit, flinta)	1		FMR	Möjlig fornlämning	

Figur 10. Tabell som visar aktuella RAÄ-nummer samt åtgärdsförslag vid exploatering.

Utredning etapp 1

	Kommentar	Möjlig datering	Åtgärdsförslag
	Åkermark 105-110 m ö h	Ä BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Bergklack 110-115 m ö h	Neolitikum-Ä JÄÄ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Gårdsplan 110-115 m ö h	1000-tal	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Gårdsplan 110-115 m ö h	Historisk tid	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 105-110 m ö h	JÄÄ	Förundersökning
	Vägren 105-110 m ö h	JÄÄ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 100-105 m ö h	SN-Ä BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 105-110 m ö h	Ä BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	95-100 m ö h	1700-tal	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	95-100 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Berghäll 110-115 m ö h	Neolitikum-Ä JÄÄ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Väggren 105-110 m ö h	JÄÄ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark ca 110 m ö h	SN-BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Berghäll 105-110 m ö h	Neolitikum-Ä JÄÄ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Bergklack 110-115 m ö h	Ä BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Bergklack 110-115 m ö h	Neolitikum-Ä JÄÄ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
		SN-Ä BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	110-115 m ö h		Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Trädgård 111-112 m ö h	1785	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Trädgård 111-112 m ö h	1785	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	110-115 m ö h	TN-MN	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Trädgård ca 110 m ö h	Historisk tid	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 95-100 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	ca 95 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 95-100 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	105-110 m ö h		Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	105-110 m ö h	STÅ-BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
		SN-BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
		STÅ-BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
		SN-BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 105-110 m ö h	SN-BRÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Väggren 105-110 m ö h	Historisk tid	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 100-105 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 95-100 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 95-100 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 100-105 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet
	Åkermark 95-100 m ö h	STÅ	Ingen åtgärd, utanför utredningsområdet

Resultat av utredning etapp 2

Vid utredningen etapp 2 drogs sökschakt utmed de 36 områden som togs fram vid specialinventeringen utmed delsträckorna 1 - 3. Nedan redovisas endast de områden där fast fornlämning framkom.

Figur 11. Utdrag ur Gröna Kartan med utredningssträckorna markerade. Skala 1:75 000.

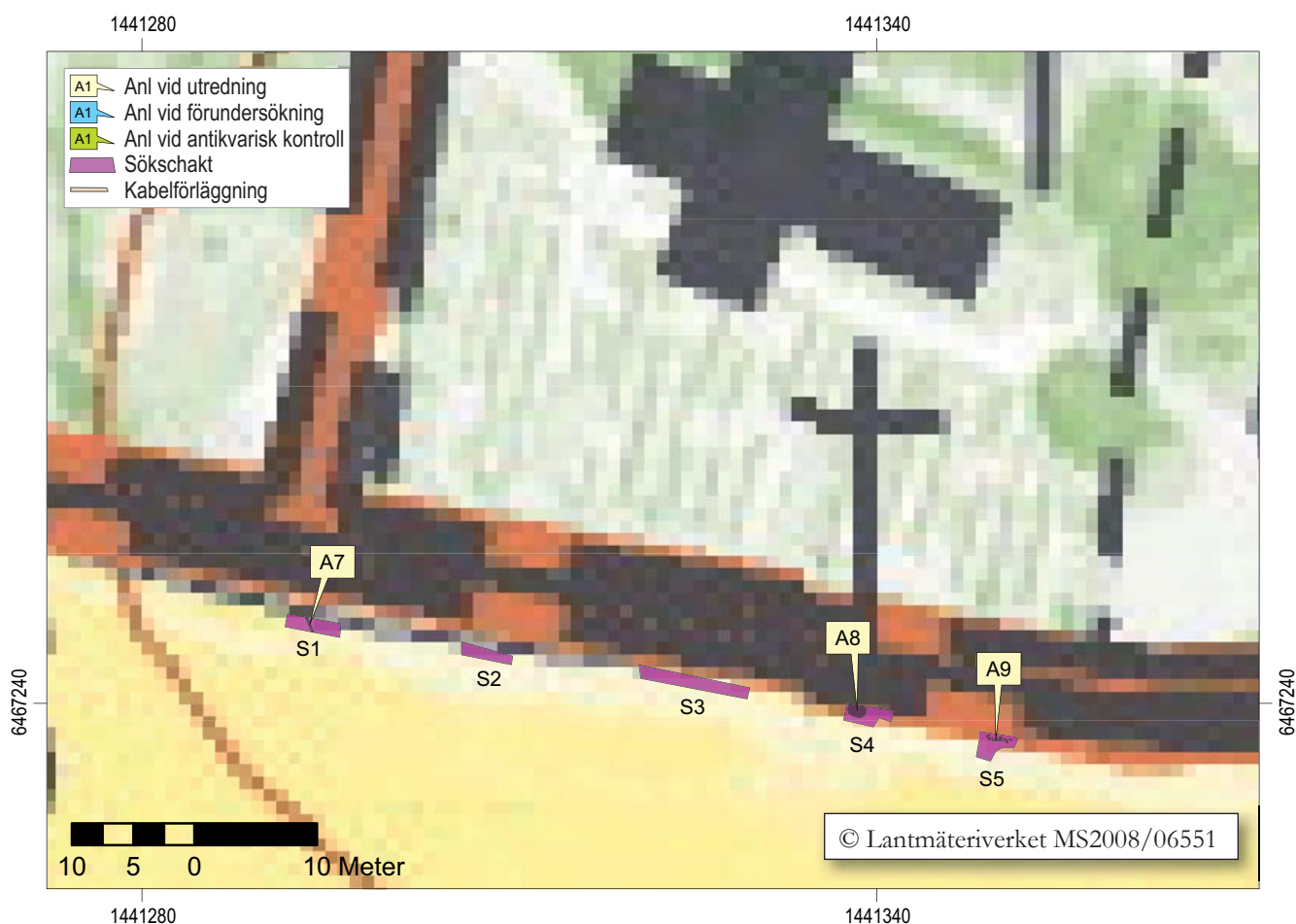
Område 2 - Väster om Stora Svanegården

Kabelsträckningen berörde ett område söder om den nu bortodlade hållkistan (RAÄ 16). Vid sökschaktningen väster om Svanegården drogs 10 schakt, varvid det framkom anläggningar och kulturlager. I den östra delen av området påträffades en 0,15 m stor något sotig mörkfärgning (A117). I ett intilliggande schakt framkom en mörkfärgning (A118) med en längd av 1,4 m samt ett kulturlager (L119) med en längd av 1,5 m synligt i schaktet. Anläggningarna var i plan synliga som grå, något sotiga med sandblandad lera. I efterföljande schakt framkom ytterligare ett kulturlager (L120) som täckte större delen av schaktet. Lagret hade ett djup av 0,2 m och utgjordes av sotig, något sandblandad lera. Inga fynd påträffades. Lämningarna gick vidare till förundersökning och omfattade en sträcka av ca 30 m utmed kabelsträckningen (figur 25).

Område 4 - Svanshals kyrka

På en höjdsträckning i åkermarken söder om Svanshals kyrka drogs 5 sökschakt. I den västra delen av området framkom en tät stenpackning som tolkas som en vägsträckning eller gårdsplan (A7). På krönet av höjdsträckningen framkom en del av en sönderplöjd husgrund med fynd av kalkbruk, bränd lera, sot och kol (A8). I den östra delen av området framkom en syllstensrad av kalkstenar med en delvis förmultnad syllstock (A9). Inga fynd framkom vid undersökningen. Alla anläggningar fortsatte in under vägen som ligger alldeles söder om kyrkogårdsmuren. Lämningarna tillhör kyrkbyn som finns dokumenterad från slutet av 1600-talet på arealavmätningen från 1696 (LMM 05-SVA-7).

Vid utredningen bestämdes i samråd med uppdragsgivaren att flytta det planerade kabelschaktet upp i vägbanken för att undvika dessa fornlämningar vilket medförde att inga ytterligare arkeologiska åtgärder inom detta område var nödvändiga (figur 12).

Figur 12. Karta över Område 4. Inmätningar av Azimut. Skala 1:600.

Område 16 - Kyleberg

På en höjdsträckning söder om ladugårdsbyggnaderna drogs 8 sökschakt i åkermarken, varvid två större härdanläggningar (A21/24 & A22) och ett intilliggande kulturlager (A25) påträffades. Härdanläggningen A22 hade halvmånform med en längd av 2 m med en i plan synlig fyllning. Fyllningen bestod av kraftigt sotig lera innehållande kolbitar samt skörbränd sten. Integrerad med detta skärvstenslager fanns något som tolkades som ett utkastlager till härdarna bestående av gråbrun lera med kolbitar och bränd lera. I anslutning till härdanläggningarna fanns ett kulturlager med i ytan grå, något sotig sandblandad lera (A25). Intill de större anläggningarna fanns en mindre stenpackning (A23) innehållande förutom naturstenar och enstaka skärvstenar även några bitar bränd lera. Lämningarna gick vidare till förundersökning och omfattade en sträcka av 20 m utmed kabelsträckningen (figur 27).

Område 20 - Runnestad

Vid utredningen drogs 9 schakt på en svag höjdsträckning i åkermarken varvid en härd (A16) och ytterligare fem anläggningar påträffades. Anläggningarna låg väl samlade och utgjordes av mörkfärgningar eller eventuella stolphål (A17 - A21). Lämningarna gick vidare till förundersökning utmed en ca 30 m lång sträckning (figur 38).

Område 24 - Söder om Sjötuna

På en plåtå i den nedre delen av norrsluttningen öster om Åsby gård och söder om Sjötuna gård drogs fyra schakt i åkerytan. Vid inventeringen i fält hade en plattformskärna av kvarts (C4402:1 (F34)) påträffats i åkerytan. Vid sökschaktsgrävningen framkom en härd i ett av schakten utmed denna plåtå. Härden hade en diameter på ca 1 m (A6). Kabelsträckningen justerades så att härden inte berördes av arbetsföretaget. Inga ytterligare arkeologiska åtgärder var nödvändiga.

Område 30 - Hov (Kungslyckan),

RAÄ41, Hov sn

På Kungslyckan, åkerytan öster om Hovs kyrka, drogs 55 schakt varvid 45 anläggningar och lager framkom. I schakten närmast norr om Hovgården påträffades inga fornlämningar, men ett stycke upp i sluttningen mot Hovs kyrka började anläggningarna framkomma. De utgjordes i sluttningen av några metertjocka kulturlager med innehåll av obrända djurben (L109, L118 och L123). I norr och öster framkom olika förhistoriska anläggningar i form av härdar (A 140), stolphål (A228, A254, A259, A265), mörkfärgningar (A147, A157, A203, A204, A211) och rännor. Anläggningarna fortsatte utmed åkerkanten upp mot korsningen mot Bjälbo och fortsatte med samma intensitet även runt

Figur 13. Område 30. Sökschaktning vid Kungslyckan (RAÄ 41). Översikt mot söder med Hovsvägen i allén till höger i bild. Foto mot SV.

Figur 14. Område 30. Dokumentation av sökschakt innehållande stolphål A288 - A289 i kulturlager L290. Med på bilden är projektledaren. Foto mot Ö.

Figur 15. Område 30. Sökschakt med stolphålen A234 - A238 i plan. Stolphålen hade ett djup av 0,08 - 0,18 m. Foto mot Ö.

Figur 16. Område 30. Stolphål A272 i profil utmed den nordöstra delen av kabelsträckningen inom RAÄ 41.

det daghem som ligger utmed Bjälbovägen. I hagmarken bakom daghemmet framkom åter tjocka kulturlager med innehåll av skörbränd sten och tegelkross. Vid sökschaktningen påträffades keramik av både historisk och förhistorisk karaktär, kritpipor, flinta, hästkosöm, enstaka bitar obrända djurben och brända ben. Det mest intressanta fyndet var borrhappan till en skafthålsyxa som påträffades i ett schakt i den östra delen av kabelsträckningen (C4403:25).

Den höga anläggningstätheten medförde att kabelsträckningen justerades. Endast den södra delen av sträckningen utmed allén följde den ursprungliga sträckningen. Efter allén förlades kabeln i vägkanten upp till korsningen med Bjälbovägen. Kabeln följde därefter Bjälbovägen öster ut i vägkanten mot Annelund. Endast sträckningen utmed allén var aktuell för förundersökning (figur 50-55).

Område 33 - Säby gård

Vid gården Säby drogs 10 schakt i en betesmark mitt emot huvudbyggnaden. Den utvalda sträckan låg på krönet av en höjdsträckning intill Täckerns norra sida. Vid schaktningen framkom två härdar A393 och 394 och i de två nästkommande schaktet framkom ytterligare två härdar A395 och 396. I det östligaste schaktet påträffades ett kulturlager som helt täckte botten (L381). Öster om dessa påträffades inga fler anläggningar. De påträffade anläggningarna ligger mitt på platån och är koncentrerade till en kortare sträcka. I kulturlagret framkom en djurtand. Lämningarna gick vidare till förundersökning och omfattade en sträcka av ca 70 m utmed kabelsträckningen.

Kabelsträckningen justerades så att den kom att följa en befintlig telekabel för att minska de redan uppkomna skadorna på boplatsslämningen. Länsstyrelsen beslutade att arbetet skulle stå under antikvarisk kontroll i samband med schaktningsarbetena (figur 63).

Figur 17. Område 33. Hård A394 i profil, som vid den antikvariska kontrollen daterades till senmesolitikum.

Slutsats av utredning etapp 2

Vid utredningen etapp 2 framkom att ytterligare arkeologiska åtgärder i form av antikvarisk kontroll var nödvändig inom Område 2, 16, 20, 30, 32, och 33.

Resultat av arkeologisk förundersökning

Vid förundersökningarna drogs sökschakt utmed de sju fornlämningar inom delsträckorna 1 - 3, som togs fram vid specialinventeringen.

Figur 18. Utdrag ur Gröna Kartan med utredningssträckorna markerade. Skala 1:75 000.

Område 3 - öster om Stora

Svanegården, RAÄ 146

Området ligger i åkermarken öster om Stora Svanegården och söder om stenåldersboplatsen RAÄ 146. Vid sökschaktningen söder om boplatsen drogs 8 schakt varvid det framkom två anläggningar i form av mörkfärgningar (A121 och A122), varav en mindre och en större. Anläggningarna låg intill varandra och blev föremål för förundersökning i form av antikvarisk kontroll utmed en sträcka av ca 20 m av kabelsträckningen (figur 26).

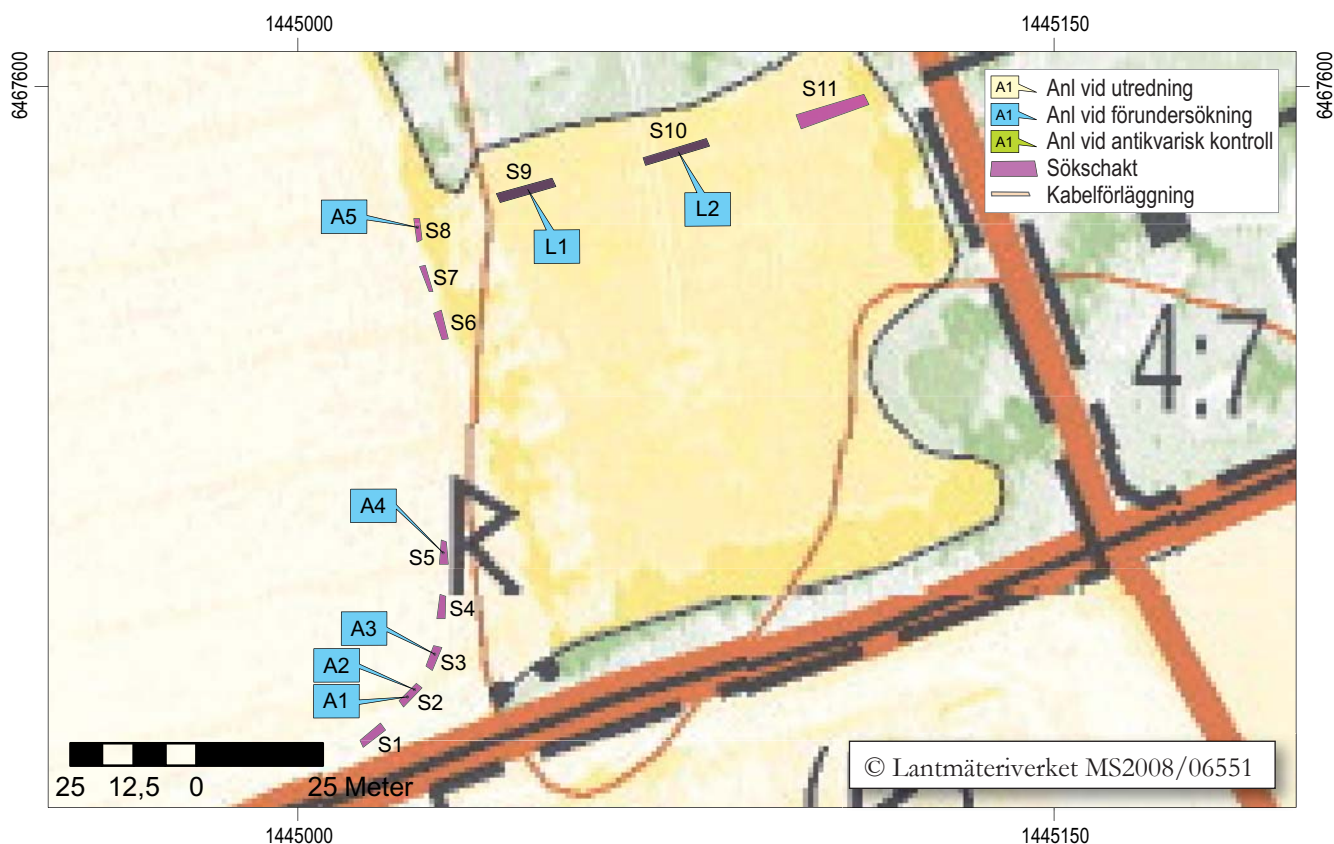
Område 19 - Särtshöga, RAÄ 14

Kabelförläggningen mellan Överby och Särtshöga tangerar ett område med brandgravar (RAÄ 14). Den enda dokumentationen av gravfältet är Nordenskjölds uppteckningar som berättar om gravkullar innehållande keramikkrärl. Därutöver har föremål av flinta påträffats på platsen. Vid förundersökningen drogs sammanlagt 29 schakt utmed gravfältets förmodade utbredning. Sökschakten lades från väster mot öster och i väster framkom lösfynd av brända ben i flera av

schakten utmed en ganska begränsad sträcka. Dock påträffades inga gravgömmor. I den östra delen fanns ett brandlager (A10) med en längd av 2,9 m och en bredd som fortsatte utanför schaktet. Anläggningen utgjordes i ytan av brända ben, sot och kol med fynd av keramik. Ytterligare anläggningar påträffades i angränsande schakt. De utgjordes av fyra sotfläckar med en diameter på 0,13 m (A11 - A14). Vid den antikvariska kontrollen var två sträckor aktuella och de omfattade 65 m respektive 80 m (figur 33 & 36).

Område 23 - Åsby kulle, RAÄ 7, 8, 25

Intill Åsby kulle och de resta stenarna drogs åtta schakt och inne på bytomten drogs tre längschakt. Intill de resta stenarna framkom två härdar (A1 och A2) och en större ränna eller möjligen dike (A3). I ett schakt något längre norr ut påträffades ett stolphål med stensko- ning i kanten (A4). På den norra sidan om bytomten framkom en mörkfärgning med en något sotig fyllning i plan (A5). Inne på bytomten drogs tre längschakt som uppvisade sotiga kulturlager (L1 och L2). Dessa lager hade ett innehåll av mer recent material i form av tegel, kalkbruk, spik och fönsterglas. De kan med

Figur 19. Karta över Område 23. Inmätningar av Azimut. Skala 1:1500.

andra ord tolkas som lämningar efter Åsby bytomt som enligt arealavmätningsskarta från 1728 och storskifteskarta från 1793 över Åsby, Kumla socken (LMM 05-KUM-2 respektive 05-KUM-10) utgjordes av fem

gårdar. Denna del av bytomten ska ha utgjort Åby Skattegård. Kabelsträckningen justerades till att gå norr om gårdskomplexet och av den anledningen krävdes inga ytterligare arkeologiska åtgärder (figur 19-21).

Figur 20. Område 23. Söschakt över Åsby bytomt RAÄ 25. Foto mot Ö.

Figur 21. Område 23. Bild över Åsby bytomt RAÄ 25. Foto mot NÖ.

Område 28 - RAÄ 21, Hov sn

Nordväst om Furåsa drogs fem schakt utmed vägen intill den registrerade treudden RAÄ 21. I ett av schakten påträffades en stenpackning och trots att schaktet utvidgades kunde stenpackningen inte begränsas utan hade en ansenlig storlek. Anläggningen tolkades som en stensättning (A3).

För att kunna komma förbi stensättningen beslutade länsstyrelsen att arbetet skulle stå under antikvarisk kontroll i samband med schaktningsarbetena och att schaktet skulle följa en befintlig telekabel över stensättningen för att göra minsta möjliga skada på fornlämningen (figur 22).

Område 32 - RAÄ 72, Hov sn

På en markant höjdsträckning öster om torpet Sjövik drogs 37 schakt. På höjden finns en stenåldersboplats registrerad med osäker utbredning (RAÄ 72). Vid specialinventeringen påträffades bitar av slagen kvarts och en malstenslöpare. Vid sökschaktningen framkom kulturlager och anläggningar i ett flertal schakt utmed höjdsträckningens västra sida samt på dess krön. I schakt 10 framkom en oval mörkfärgning (A434) med något sotig, humös och sandig lera med stenar i ytterkanten. I schaktet öster om detta (S11) påträffades ytterligare två mörkfärgningar (A441 och A447) med samma innehåll och stenar i kanten av anläggningen. Ytterligare några schakt mot öster framkom en mörkfärgning (A492) med samma innehåll som de övriga anläggningarna. Alla anläggningar framkom i samband med kulturlager som utgjordes av något sotiga lager av sandig lera. De verkade inte vara så innehållsrika med fynd. De hade en varierande tjocklek på några centimeter upp till mer än en decimeter. En iakttagelse som gjordes var att matjordslagret och de underliggande kulturlagren varierade i tjocklek. Det verkar som om den ursprungliga topografin på höjdsträckningen varit mer småkuperad vilket fått till följd att lagren bevarats i svackorna och nästan helt odlats bort på de svaga förhöjningarna. Lämningarna gick vidare till förundersökning utmed en ca 450 m lång sträcka utmed hela höjdsträckningen.

Inför den aktuella undersökningen justerades kabelsträckningen och följde en befintlig telekabel. Länsstyrelsen beslutade att arbetet skulle stå under antikvarisk kontroll i samband med schaktningsarbetena (figur 23).

Slutsats av arkeologisk förundersökning

De fyra fornlämningarna förundersöktes varvid det konstaterades att antikvariska kontroller var nödvändiga utmed samtliga förundersökta lämningar.

Figur 22. Område 28. Sökschakt varvid stensättningen A3 påträffades. Foto mot S.

Figur 23. Område 32. Sökschaktning utmed RAÄ 72, Hov sn, varvid flertalet anläggningar framkom. Foto mot Ö.

Resultat av antikvarisk kontroll

Vid de antikvariska kontrollerna öppnades långschakt utmed de nio aktuella områdena som framkommit vid utredningarnas etapp 2 och förundersökningarna. Samtliga anläggningar som påträffades i schakten utmed kabelsträckningarna undersöktes och dokumenterades. Nedan redovisas resultaten av den antikvariska kontrollen inklusive fynd, dateringar, analyser och i vissa fall en kortare diskussion.

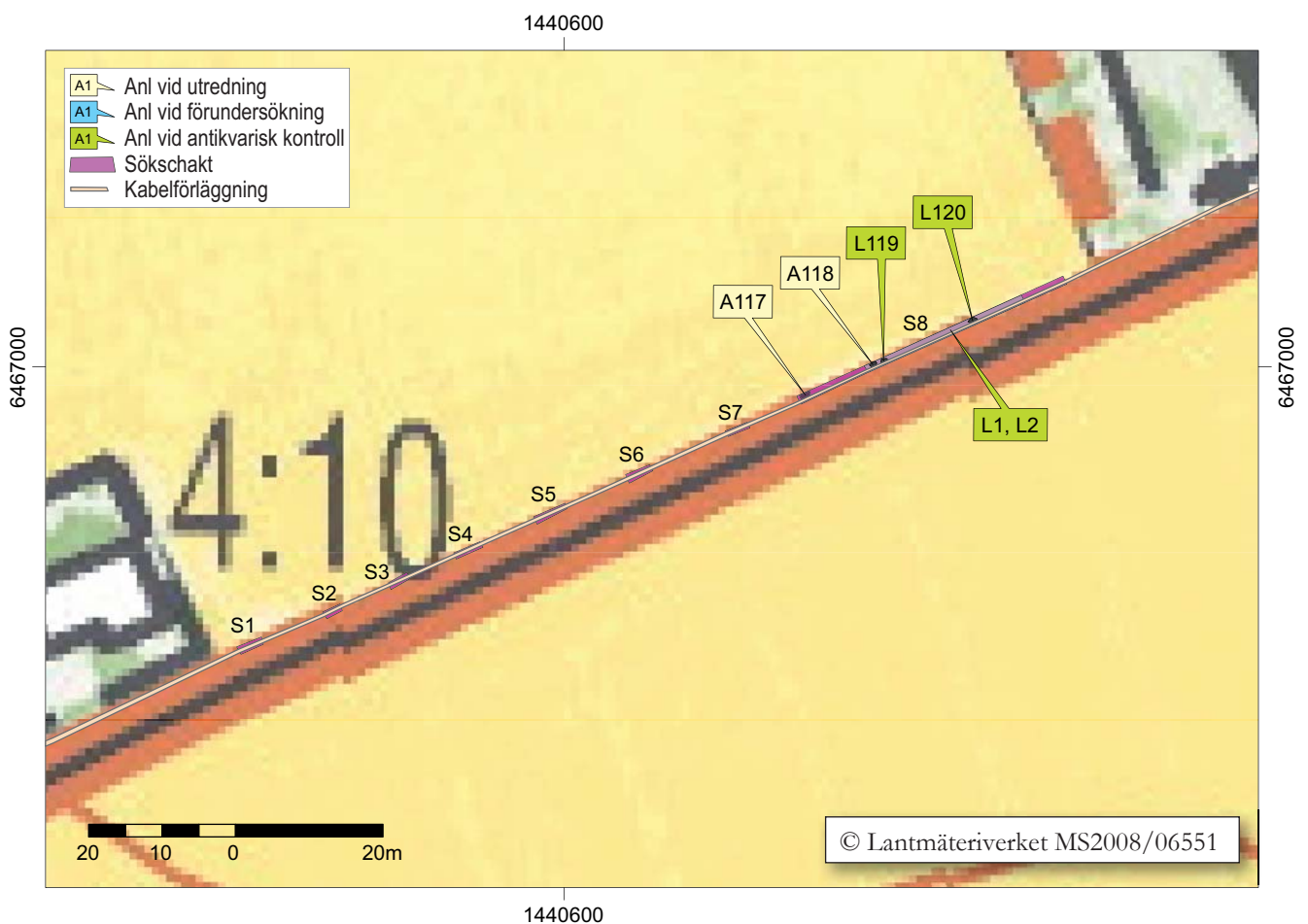

Figur 24. Utdrag ur Gröna Kartan med utredningssträckorna markerade. Skala 1:75 000.

Område 2 - väster om Stora Svanegården

Vid den antikvariska kontrollen upptogs ett längre schakt utmed den sträcka där det vid utredningens etapp 2 framkom mörkfärgningar och kulturlager. Det aktuella schaktet var ca 43 m långt. Den antikvariska kontrollen resulterade i att kulturlagren som framkom i de olika schakten vid utredningen kunde knytas ihop till ett sammanhängande lager som dock hade olika karaktär och därför har fått behålla lagerbenämningarna från utredningen (L119 och L120). Lagret hade en omfattning av ca 30 m i schaktet men fortsatte in i

tomtmark där kabeln dock skulle gå i vägbank. Lagret hade en mäktighet av ca 0,10 - 0,16 m och utgjordes av sotig, något sandig lera i väster och ändrade karaktär mot öster med en ökad sotighet och något kompaktare sammansättning. Någon tydlig övergång fanns inte. Över lagret fanns ytterligare ett kulturlager bestående av sotig sandig lera i väster för att i öster bli mer kompakt humös, något sandigt lera utan sot (L1 och L2). De mörkfärgningar (A117 - A118) som påträffades vid utredningen kunde vid förundersökningen konstateras utgöra kulturlagerrester och ska alltså inte tolkas som enskilda anläggningar.

Figur 25. Karta över Område 2. Inmätningar av Azimut. Skala 1:1000.

Område 3 - öster om Stora Svanegården

Vid upptagandet av långschaktet intill stenåldersboplatsen (RAÄ 146) påträffades ett kulturlager med en mäktighet av 0,10 - 0,22 m som utgjordes av sotig, något sandig lera (L29). De mörkfärgningar (A121 och A122) som påträffades vid utredningen var inga anläggningar utan rester av kulturlagret. Vid förundersökningen påträffades i utkanten av lagrets västra del en anläggning som vid undersökning visade sig utgöra två intill varandra liggande anläggningar (A26 och A27) i form av en grop och en mörkfärgning. Gropen hade en diameter på 1 m och ett djup av 0,38 m. Den hade en fyllning bestående av sotig något sandblandad lera med enstaka bitar kol och bränd lera. Mörkfärgningen hade en diameter på 0,38 m och ett djup av 0,15 m. Den

hade en fyllning av något sotig och sandblandad lera med enstaka bitar kol och bränd lera. Under kulturlagrets östra del framkom ytterligare en anläggning (A28) som utgjordes av en nedgrävning med en fyllning av sotig, något sandig lera. Anläggningen har sedan varit föremål för viss omgrävning genom förekomsten av ett omrört lager i den östra delen. Kulturlagret avtog sedan men hade en längd i schaktet på ca 7 m.

Datering och tolkning

Gropen A26 daterades till 5480 - 5220 f Kr (Ua-24084) d v s senmesolitikum (se bilaga 3). Den väl sammanhållna koncentrationen av anläggningar gör att de tolkats tillhöra samma boplats.

Figur 26. Karta över Område 3. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

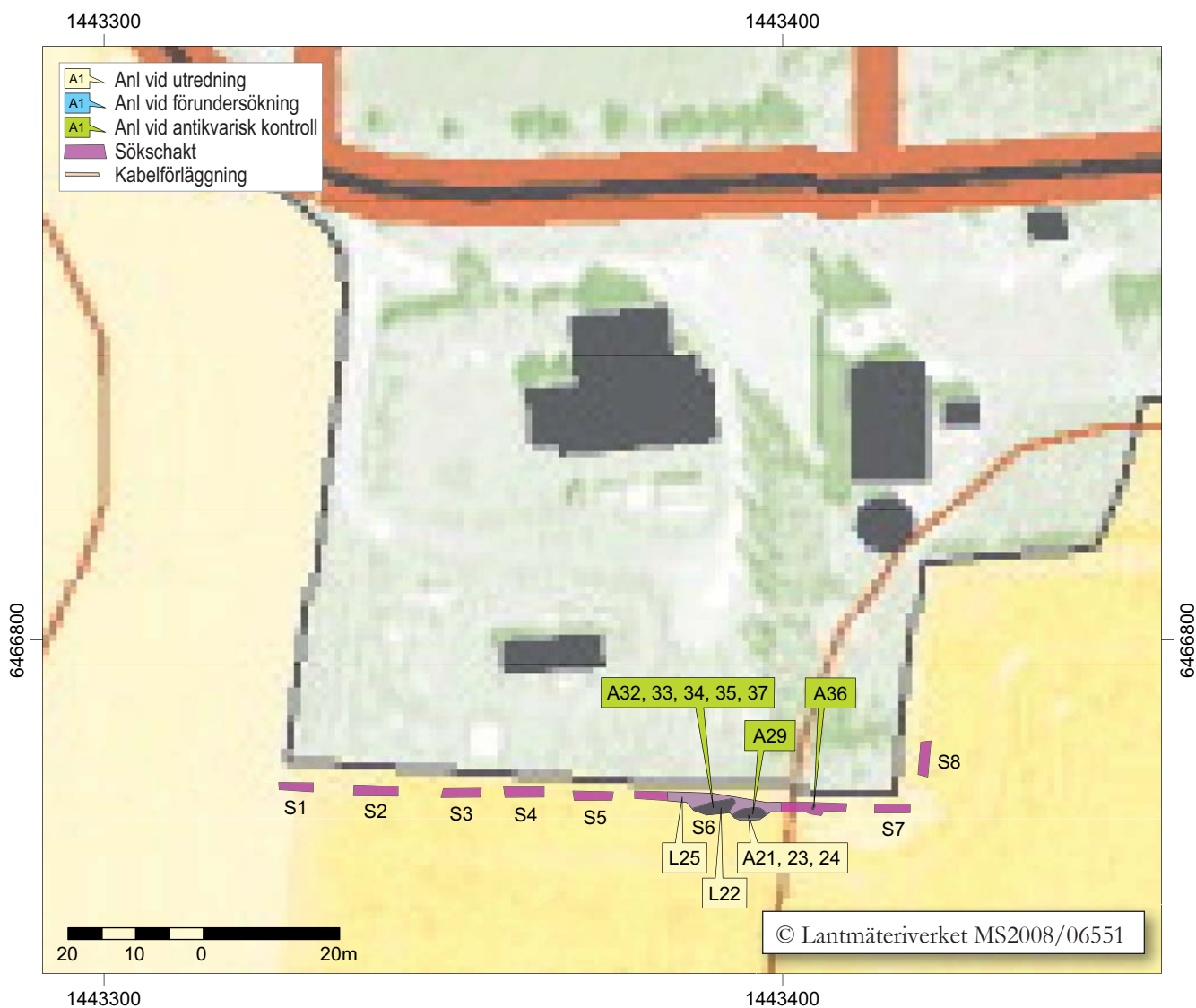
Område 16 - Kyleberg (ÖM 1)

Vid utredningen framkom anläggningar som tolkades som stora härdanläggningar och kulturlager (A21/24 - A25). Anläggningarna dokumenterades i plan, men undersöktes inte vid utredningen. Vid den antikvariska kontrollen utökades schaktet för att få fram anläggningarnas och lagrens begränsningar i både bredd och längd. Vid schaktningen framkom ett mönster med anläggningar utan synbara begränsningar över hela schaktytan. Anläggningarnas komplexitet gjorde att undersökningen först koncentrerades till de stora härdanläggningarna.

Vid undersökning av härden A21 framkom en komplex anläggning med flera nedgrävningar. I botten fanns en grop med en fyllning av humöst, något sandig lera med inslag av kolbitar (A29). Sedan har anläggningen utvidgats något åt öster och fyllts med

skärvsten (A21). I toppen av gropen låg ett omrört lager med små skärvstensbitar, kol och sot (A24). Vid utredningen framkom i plan ett stenfritt humöst lager i anslutning till gropen. I profil visade det sig att lagret påträffades över en större yta vid anläggningarna. Intill skärvstenslagret fanns en samling med stenar (A23) som visade sig innehålla tegel bland stenarna och därmed tolkas som recent.

Väster om A21/A24 framkom vid förundersökningen en sotig yta med otydliga begränsningar främst mot söder, utanför schaktets bredd. Vid undersökning av anläggningen framkom en brunn med ett skärvstenslager (A31). Brunnen var trattformad med ett lager humös lera mot botten, ca 1,1 m under anläggningsytan. I botten trängde rikligt med vatten fram. Brunnen hade fyllts igen med ett ca 0,3 m tjockt skärvstenslager som utgjordes av kraftigt sotig lera

Figur 27. Karta över Område 16. Inmätningar av Azimut. Skala 1:1000.

innehållande rikligt med skärvig och skörbränd sten, kolbitar samt stänk av bränd lera. Skärvstenslagret i sig täcktes av ett i det närmaste stenfritt lager med humös sotig lera, som även täckte stora delar av undersökningsytan (L25). I toppen av detta odlingslager var A30 nedgrävd.

Den andra stora härdanläggningen (A22) utvidgades vid den antikvariska kontrollen till att omfatta ett gropsystem (A37). Vid profilgrävning framkom fyra gropar varav A32 gick att skilja från de övriga genom tydliga nedgrävningskanter i det omkringliggande sotiga lagret (L25). Anläggningen hade en fyllning av något humös sandig lera med enstaka stenar och kolbitar. I botten fanns flammig gul sandig lera på 0,8 m djup.

Den intilliggande gropen (A33) hade ett djup av 0,5 m med ett innehåll av sotig sandig lera med inslag av kol, skärvig och skörbränd sten. I toppen återfanns det sotiga lagret (L25). Intill A33 låg ytterligare en anläggning (A34) med ett innehåll av sandig, något humös, sotig lera med inslag av kolbitar. Fyllningen var något flammig med ljusare och mörkare partier. Ovanpå denna anläggning fanns ytterligare en anläggning (A35) i form av kraftigt sotig sandig lera med inslag av skärvig och skörbränd sten och enstaka kolbitar.

Öster om groparna fanns en härd (A36) med innehåll av sotig lera och skärvsten.

Figur 28. Område 16. Profil över nedgrävning A31 i form av en brunn med ett intilliggande skärvstenslager (brunnen till vänster i bild med uppträngande vatten i botten).

Figur 29. Område 16. Profil över gropsystemet A37 omfattande A32 - A35.

Figur 30. Område 16. Detalj av gropsystemet A37 och gropen A33.

Figur 31. Område 16. Härden A36 låg i en sluttning öster om de andra lämningarna.

Anläggningarnas stratigrafi

Vad gäller kronologin på dessa ovan beskrivna anläggningar gäller att det överst ligger ett lager med humös sotig lera som var i det närmaste stenfri (L25). Detta skulle kunna tolkas som ett odlingslager. Gropssystemets (A37) stratigrafi innebär att A32 är grävd genom lager 25, eftersom den var synlig i plan, vilket också syns i profil. A35 är även den grävd genom lager 25 och ligger ovanpå A34. Stratigrafiskt sett medför det att anläggningarna är yngre än odlingslagret. Groparna A33 och A34 borde vara samtida och har blivit överplöjda av L25, vilket gör dem till de äldsta anläggningarna i gropsystemet.

Det går inte att kronologiskt skilja på brunnen och den intilliggande härden, men brunnen har fler lager både i botten och toppen. Eventuellt tillkom A31 samtidigt som brunnen lades igen varför lagret med skärvig och skörbränd sten från härden även finns i brunnen, men inte med lika stor koncentration med sten. Brunnen och skärvstenslagret hör alltså, rent stratigrafiskt, samman med gropssystemets gropar A33 och A34.

Datering

Två kolprover analyserades, varav det ena var ett skärvstenslager på kanten till brunnen som daterades till 170 - 40 f Kr (Ua-24081) och det andra en grop (A33) i det intilliggande gropsystemet A37 som daterades till 190 - 50 f Kr (Ua-24082). Dateringarna ligger alltså i förromersk järnålder och visar att de stratigrafiskt sett äldsta anläggningarna är samtida (se bilaga 3).

Fynd

Tre bearbetade stenar påträffades vid den antikvariska kontrollen. I skärvstenslagret i A31 påträffades en sten som använts både som löpare och uppfriskningssten (C4401:3). I gropen A33 påträffades del av en malstenslöpare (C4401:4) och i den intilliggande gropen A34 hittades en intakt löpare med intensiva krosspår runt om och antydda fasetter med mjuka övergångar (C4401:5).

Diskussion

Det som arkeologiskt sett tolkas som gropar är egentligen en samlingsterm för en hel rad olika aktiviteter som medfört att man grävt en grop i marken. De kan vara av en tillfällig eller långsiktig karaktär. Gropen kan även vara resultatet av en arbetsprocess som i sig medförta att målet var att införskaffa ett material så som exempelvis lera (Streiffert 2001:119). Det är inte möjligt att avgöra de nu aktuella groparnas karaktär, men de är inte igenfyllda med samma material som man tagit upp ur gropen vilket skulle kunna tyda på att groparna är sammankopplade med någon form av aktivitet, antingen som täktgropar eller möjligtvis att groparna i sig haft något syfte för exempelvis förvaring. Hur som helst så brukar denna anläggningstyp finnas representerade på boplatser, vilket gör det troligt att det finns ytterligare boplatzlämningar utmed höjdsträckningen söder ut mot Lorabäcken.

Figur 32. Malstenslöparna (C4401:3-5) som påträffades vid den antikvariska kontrollen.

Område 19 - RAÄ 14, Särtshöga

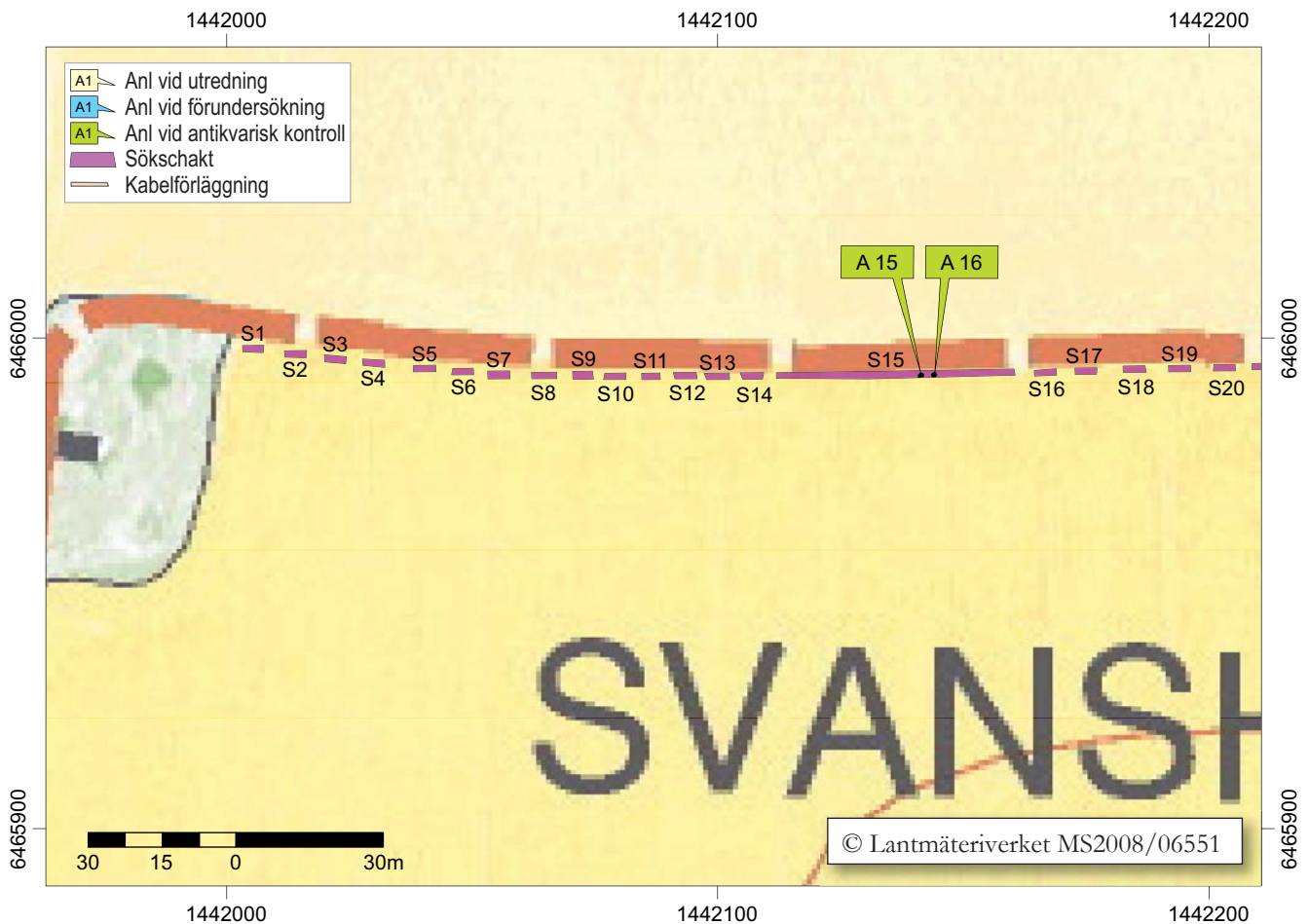
Vid den antikvariska kontrollen av gravfältet vid Särtshöga drogs ett långschakt genom hela fornlämningen vid sidan om en befintlig mindre grusväg som går mellan de intilliggande gårdarna Särtshöga och Västergården. Vid schaktningsarbetet framkom delar av två härdar (A15 och A16) i schaktkanten väster om det överplöjda brandlagret A10.

Brandlagret finrensades varvid ett fåtal stenar påträffades ovanpå brandlagret. De tockades som en rest efter en gravöverbyggnad i form av en stensättning. Den förmodade stenpackningen har troligtvis haft en diameter på ca 3,2 m och utgjordes, av de stenar som återstår att döma, av ca 0,1 - 0,3 m stora stenar. I packningen har det sannolikt ingått större stenar, men dessa har under århundradernas lopp odlats bort. Brandlagret var rundat till formen och hade en storlek av 1,9 x 2 m. I brandlagret fanns flera koncentrationer med olika innehåll. De två största låg i den södra respektive norra delen av anläggningen och hade ett innehåll av fet kol- och sotmättad lera och rikligt med brända ben samt enstaka bitar bränd lera. Väster om dessa fanns två mindre koncentrationer

Figur 34. Område 19. Plandokumentation av brandlagret (A10) i snöoväder. Foto mot V.

bestående av bränd lera. Övriga fynd i anläggningen var flinta och två oidentifierade mindre järnföremål. Brandlagret var tunt och hade en tjocklek på ett par centimeter. De två områdena med brända ben hade

Figur 33. Karta över västra delen av Område 19. Inmätningar av Azimut. Skala 1:1500.

Figur 35. Område 19. Brandlagret (A10) i profil. De två benkoncentrationerna syns tydligt som två nedgrävningar.

en något större mäktighet på ca 0,06 m. Detta innebär att om man skulle ha djuplöjt över graven skulle den ha försvunnit helt.

Datering

Ben från gravgömman skickades iväg för ^{14}C -analys. Benet daterades till 615 - 665 e Kr (Ua-24134) vilket innebär vendeltid (se bilaga 3).

Osteologisk analys

Den osteologiska bedömningen av de brända och några obrända ben var att graven förutom människa även innehöll häst, nötkreatur, hund, gris, får/get och höns. Benen av människa som identifierats visar att det är en vuxen person som tillhör åldersgruppen adultus dvs 18 - 44 år. Könbedömning var inte möjlig men utifrån de brända benen kunde man konstatera att lårbensfragmentet var mycket kraftigt. Detta tillsammans med det faktum att graven även innehöll häst som vanligtvis, men inte alltid, är ett manligt attribut gör att det är mer sannolikt, men inte avgörande, att graven innehåller en man än en kvinna. Förutom hästen är hund, får/get och hönsfågel vanliga attribut i gravar från vendeltid. Bland djurbenen fanns även två obrända tåben från får/get och då ett ungt djur. Det är inte vanligt med obrända ben av får/get, speciellt inte när det rör sig om fragment av fötter. Grisen är

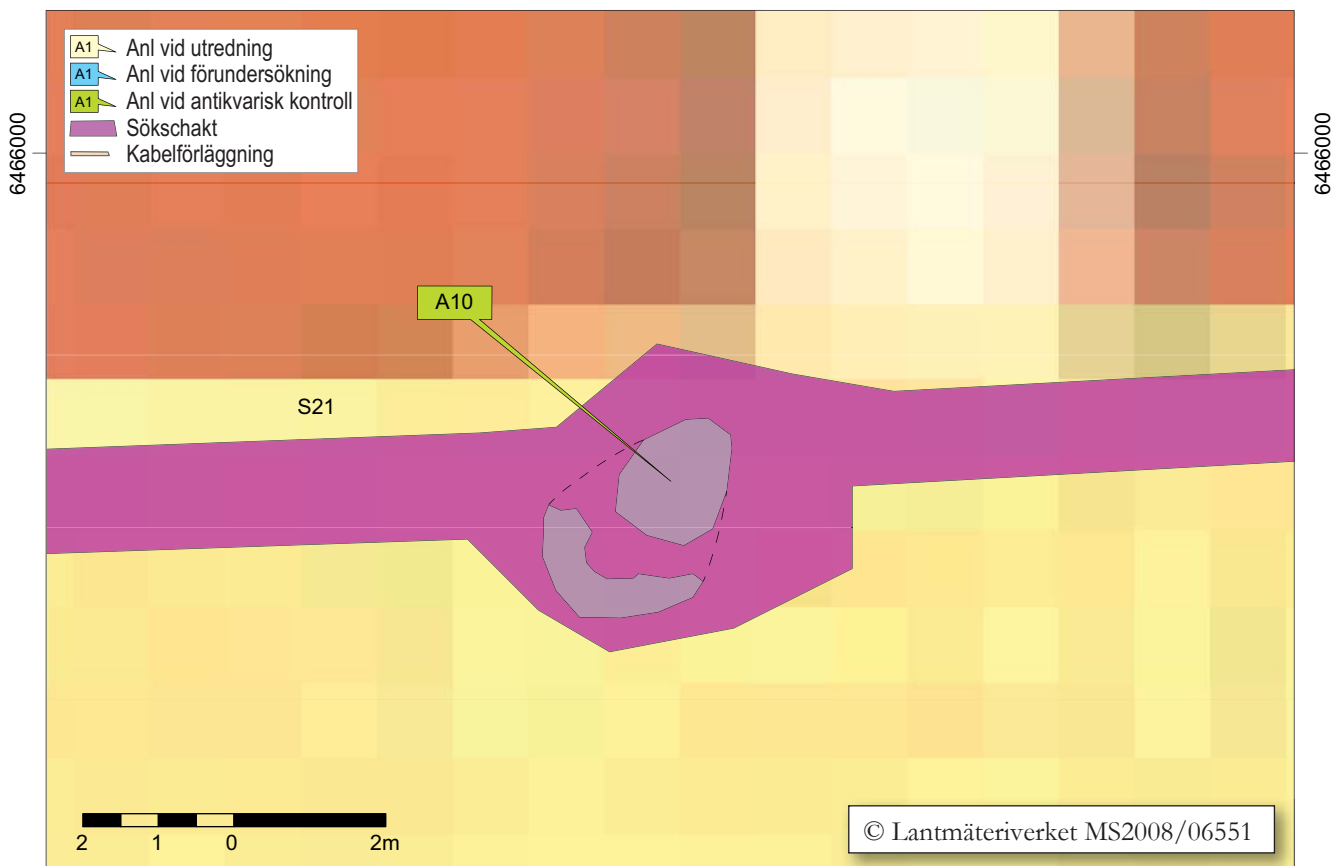
Figur 36. Karta över östra delen av Område 19. Inmätningar av Azimut. Skala 1:1500.

inte lika vanlig i gravar men när den förekommer är det oftast fråga om ben från unga djur vilket stämmer väl överens med benen från denna grav. Nötkreatur brukar vanligtvis förekomma i gravarna i form av obrända tänder. De har kanske lagts ned i graven som en offergåva eller en symbolisk gåva (Sigvallius, Appendix 1).

Diskussion

I gravfältets närområde finns få undersökta vendeltida gravar. Här följer en ofullständig genomgång av några av de undersökta gravfälten med vendeltida gravar. I Östervarv, Varvs sn undersökte Hjalmar Stolpe ett antal högggravar från vendeltid. I en av dem påträffades ett fragment av fint cloisonnéarbete från 500-talet. I gravarna fanns även andra högstatusföremål såsom guldrådsfragment, fint ornerade bronsbeslag och en importerad glasbägare (Arbman 1941). Ytterligare vendeltida gravar undersöktes 1936 nära Veta kyrka. Åtta högar undersöktes och förutom ett ganska torftigt gravgods fanns en grav med rikt innehåll. Inga uppgifter finns dock om benmaterialet genomgått någon

osteologisk analys. Vid den arkeologiska undersökningen vid Abbetorp påträffades ett gravfält med ett tjugotal gravar från romersk järnålder till övergången folkvandringstid/vendeltid. Flera av gravarna hade rika gravgåvor i form av smycken och dräkttillbehör, redskap och verktyg och glasbägare. I två av gravarna påträffades förutom människoben (vuxna individer, ej könsbestämda) djurben i form av mellanfotsben från får/get och flertalet delar från en häst, vilket innebär att en hel häst lagts på bålet (Pettersson 2002). Ibland ligger vendeltida gravar på gravfält med lång användningstid såsom på gravfältet vid Västra Bökestad påträffades ett mindre antal gravar som kunde dateras till vendeltid. De hade gravgåvor i form av pärlor, bronsföremål varav ett ryggknappsspänne och ett bleck med djurornering i D-stil som förekommer under 700-talet samt en enkelskalig spännbuckla. Ingen osteologisk analys har dock utförts (Helander & Zetterlund 1997:15ff). Avsaknad av osteologiska bedömningar gör det svårt att veta om gravarna under denna period i Östergötland innehåller djurben.

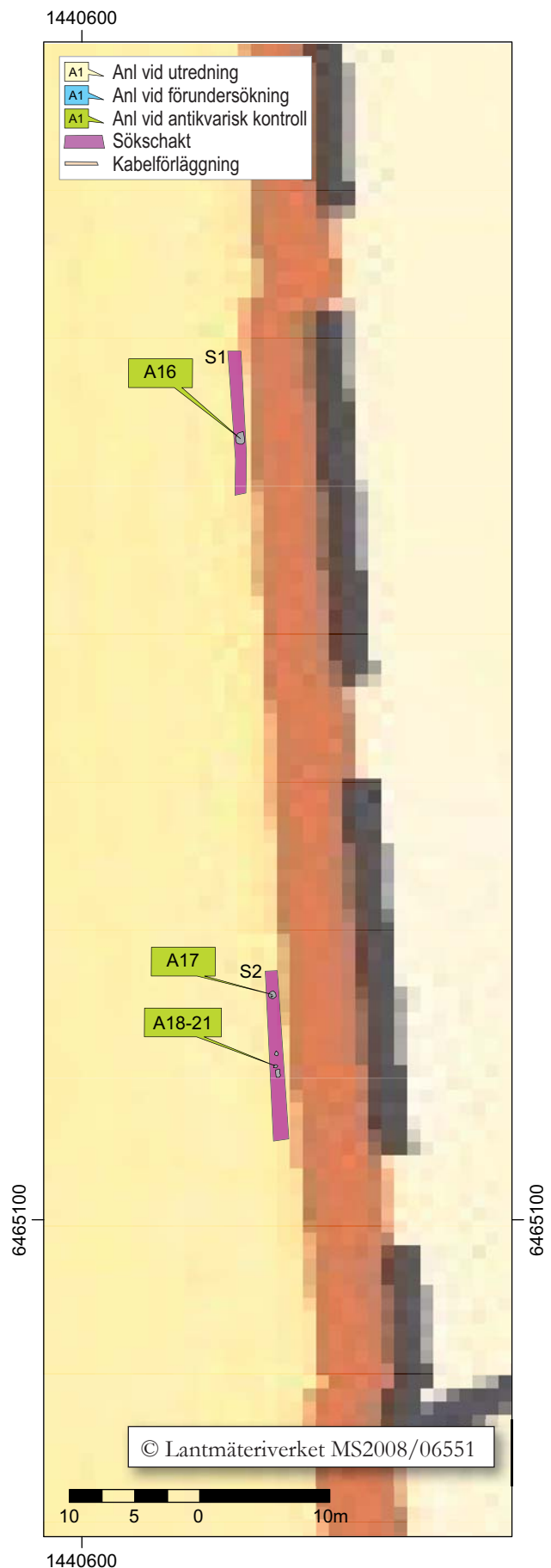
Figur 37. Karta över del av schakt 21 i Område 19. Inmätningar av Azimut. Skala 1:100.

Område 20 - Runnestad (ÖM 2)

Vid den aktuella förundersökningen framkom på en svag förhöjning i landskapet en hård (A16) med en diameter på 0,86 m och med ett djup av 0,2 m. Dess fyllning bestod av något sotig, humös lera med kolbitar, skärviga och skörbrända stenar. Schaktet vidgades mot söder och norr men inga ytterligare lämningar påträffades. Ca 50 m söder ut framkom vid utredningen fem anläggningar i form av käpphål, stolphål och en mörkfärgning (A17 - A21) som undersöktes vid den antikvariska kontrollen. Vid undersökning av käpphålen utgick A20. Schaktet vidgades i båda längdriktningarna men inga ytterligare anläggningar påträffades.

Datering och diskussion

Vid undersökningen togs kolprov i härden (A16) som skickades för ^{14}C -analys till Ångströmlaboratoriet i Uppsala. Provet gav en datering till 50 f Kr - 50 e Kr (Ua-24083), d v s övergången mellan yngre förromersk och äldre romersk järnålder. Denna datering stämmer mycket väl överens med ett intilliggande boplatsoområde som påträffades inför uppförandet av tre vindkraftverk med tillhörande serviceväg och elkabel (RAÅ 139, Röks sn). Undersökningen utfördes av Östergötlands länsmuseum i flera omgångar (Björkhager 2003a och 2003b). De arkeologiska undersökningarna resulterade i att delar av en boplats påträffades intill det västra vindkraftverket (RAÅ 139). Boplatsen påträffades dels vid utredningen för fundamentet och servicevägen och dels vid förundersökningen för den tillhörande elkabeln. Vid undersökningarna framkom anläggningar i form av härdar, ett stolphål samt ett antal mörkfärgningar med dateringar till yngre förromersk respektive förromersk järnålder (Björkhager 2003a och 2003b).

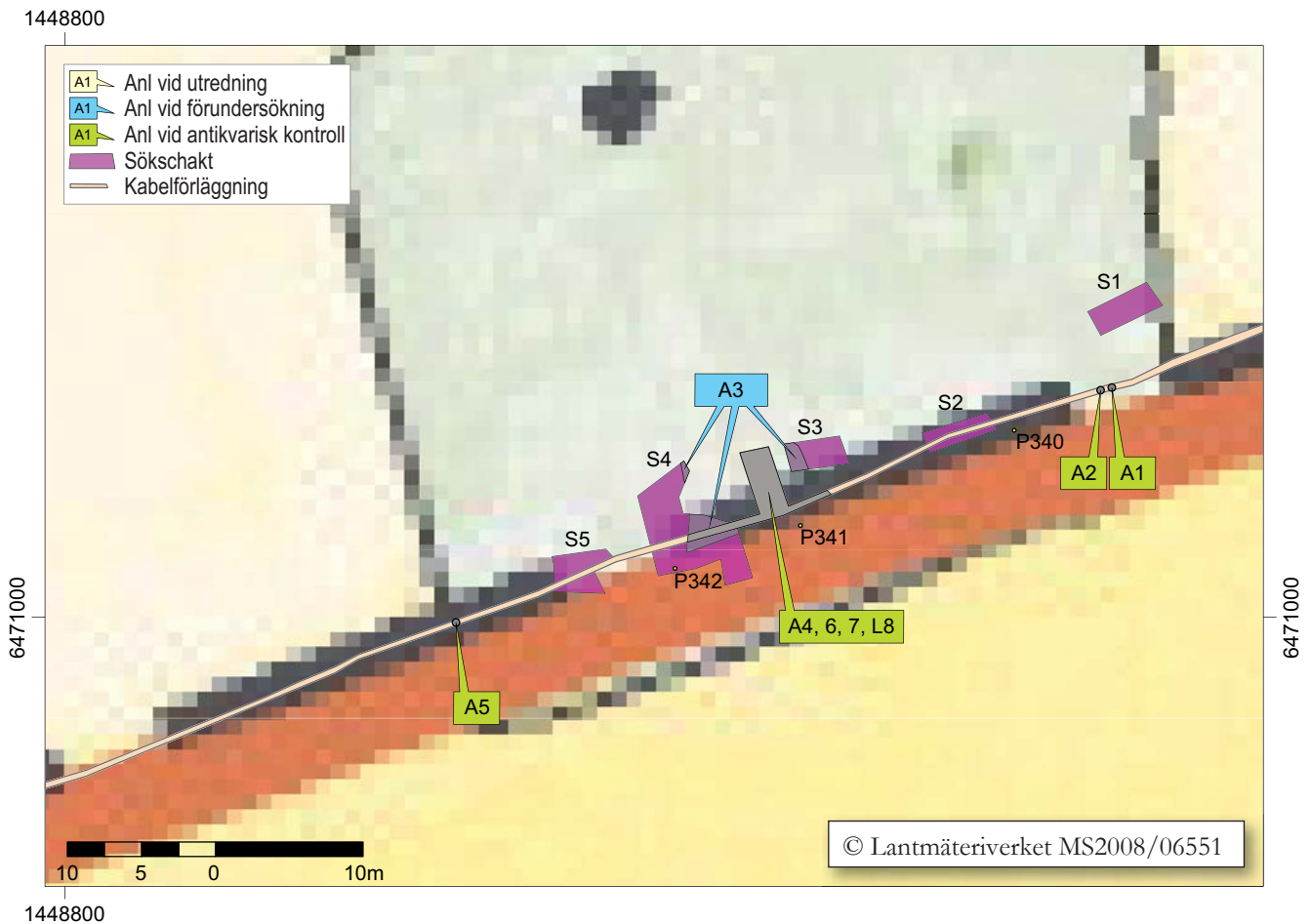
Figur 38. Karta över Område 20. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

Område 28 - RAÄ 21, Hov sn

Vid den registrerade treudden RAÄ 21, nordväst om Furåsa, framkom vid sökschaktningen delar av en stensättning (A3) som delvis skadats av en befintlig telekabel och grusväg. Inför den antikvariska kontrollen beslutades att elkabeln skulle följa den befintliga telekabeln genom stensättningen för att göra minsta möjliga skada på fornlämningen. Vid undersökningen framkom flera anläggningar varav en nedgrävning med dåligt brända ben (A2), en skadad nedgrävning (A1) innehållande keramik och brända ben.

Nedgrävningen med djurben (A2) låg alldeles öster om ett större stenblock som var synligt ovan mark. Benen, som var från nöt, var väl samlade och troligtvis nedlagda i en behållare av organiskt material. Intill denna anläggning påträffades en nedgrävning med delar av ett keramikkrärl samt brända ben som analyserats som ben från gris. Kräret var väldigt skadat och en stor del av det saknas. Anledningen till skadan är att man lagt ned en telekabel utmed väggkanten rakt genom graven. Det gick inte att avgöra om anläggningen låg under en stenpackning eller inte. Det fanns stenar intill kräret men inte i en sådan omfattning att det kan röra sig om en överlagrande stenpackning till en stensättning.

Ca 20 m från dessa anläggningar påträffades redan vid utredningens etapp 2 en stenpackning som tolkades som en stensättning med anledning av att stenpackningen var av ansenlig storlek och att den inte kunde begränsas vid sökschaktningen samt att den påträffades alldeles intill den registrerade treudden (RAÄ 21). Stenpackningen hade en längd av ca 11 m utmed vägen och fortsatte även norr om, utanför, kabelsträckningen. Inför den antikvariska kontrollen bestämdes i samråd med länsstyrelsens handläggare att man skulle följa telekabeln genom stensättningen för att inte göra ytterligare skada på anläggningen. Förhoppningen var att man inte skulle gå igenom någon gravgömma utan att schaktet gick igenom utkanten av graven. Vid rensning av stenpackningen framkom två koncentrationer med keramik. Vid utvidgning av schaktet framkom en begränsad yta med en mycket stor mängd keramik (ca 10 kg) från sammanlagt nio krärl varav ett s k silkärl. Vid sidan om denna keramikkoncentration under stenpackningen framkom en del av en gravgömma (A6). Den visade sig som en nedgrävning som var delvis fylld och i den övre delen av denna låg en dubbelgrav med ett skelett tillsammans med kremerade ben. Teleschaktet hade med andra ord gått igenom gravgömmen och

Figur 39. Karta över Område 28. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

förstört underbenen på skelettet så att det endast var lårbenen som stack ut i profilväggen. Den nedre delen av skelettet hade gått förlorat och eventuellt merparten av de brända benen. I profilen framkom att det under graven fanns ett 0,15 - 0,20 m tjockt kulturlager som utgjordes av något sotig och humös sandblandad lera med enstaka kol och småsten (L8). Under skelettet fanns en igenfylld grop i kulturlagret (A7). Det verkar som om man varit medveten om den och tagit hänsyn till den vid anläggandet av den ovanpåliggande graven (se profilitritning). Intill gropen A7 fanns en liknande, dock mindre grop, A4.

Det faktum att gravgömman var skadad och att större delen av den fortfarande var ostörd medförde att hela graven måste tas upp för att få ett helhetsgrepp om stensättningens kontext med dess dubbelbegravning och keramikkoncentration. Stensättningen blev efter samråd med länsstyrelsen och uppdragsgivaren föremål för en delundersökning.

Figur 41. Område 28. Undersökning av nedgrävningen A2 med innehåll av keramik och brända grisben. Med på bilden är antikvarierna Anna Börjesson och Ingrid Gustin. Foto mot Ö.

Figur 40. Område 28. Schaktning utmed den befintliga telekabeln, som tidigare lagts ned rakt genom stensättningen A3. Foto mot V.

Figur 42. Område 28. Antikvarisk kontroll av nedgrävningen A2. Foto mot Ö.

Figur 43. Område 28. Antikvarie Petter Nyberg rensar fram en keramikkoncentration intill gravgömmen med 10 kg keramik från minst 9 olika kärl! Foto mot S.

Figur 44. Område 28. Utökad antikvarisk kontroll med borttagande av keramikkoncentration. Foto mot N.

Figur 45. Område 28. Grop A8, intill grop A7. Foto mot N.

Figur 46. Område 28. Grop A7 under stensättningen A3. Det var i toppen av denna som skelettet och de brända benen påträffades (A6). Foto mot N.

Figur 47. Område 28. Vid den antikvariska kontrollen framkom att det stack ut ben i profilkanten i toppen av gropen A7. Det visade sig att det var mänskliga ben som stack ut ur profilen tillsammans med brända ben. Foto mot N.

Område 30 - Hov (Kungsluckykan), RAÄ41, Hov sn

Vid sökschaktsgrävningen påträffades fornlämningar utmed hela kabelsträckningen vid Hov. Till den antikvariska kontrollen hade kabelsträckningen ändrats för att undvika att beröra fornlämningarna i den omfattning som annars var nödvändig. Kabeln kom att ligga i kanten av åkerytan bakom Hovgårdens parkanläggning för att sedan fortsätta i åkermarken öster om alléen upp till Hovs kyrka. Innan korsningen med Bjälbovägen lades kabeln ut i dikesbotten samt i vägkanten genom vägkorsningen. Utmed Bjälbovägen lades sedan kabeln i vägkanten intill elkabeln för gatubelysningen.

I åkermarken påträffades flera tjocka kulturlager (L109, L118 och L123) med en mäktighet på 0,9 - 1,3 m. Kulturlagren var humösa med inblandning av sot med ett innehåll av obrända djurben, tegel och enstaka bitar fajans.

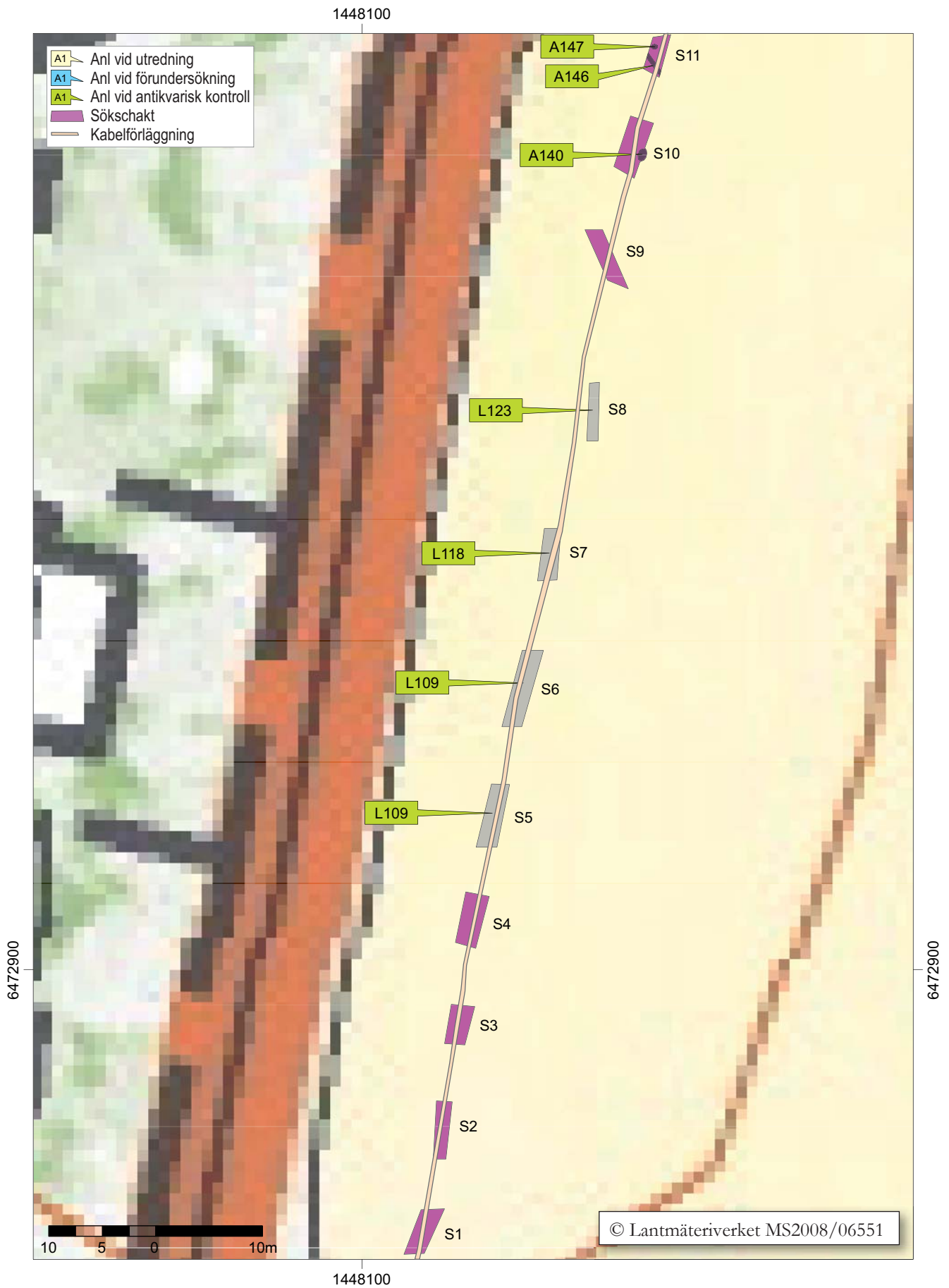
Norr om detta område, längre upp i slutningen, på en svag platå i åkermarken fanns ett mindre antal anläggningar av boplatsskäraktär. De utgjordes av en härd (A141), en ränna (A146) med en fyllning av något sotig sandig lera och två mörkfärgningar (A147 och A157). Inga kolprover är analyserade från dessa anläggningar. Alla anläggningarna undersöktes och borttogs vid den antikvariska kontrollen.

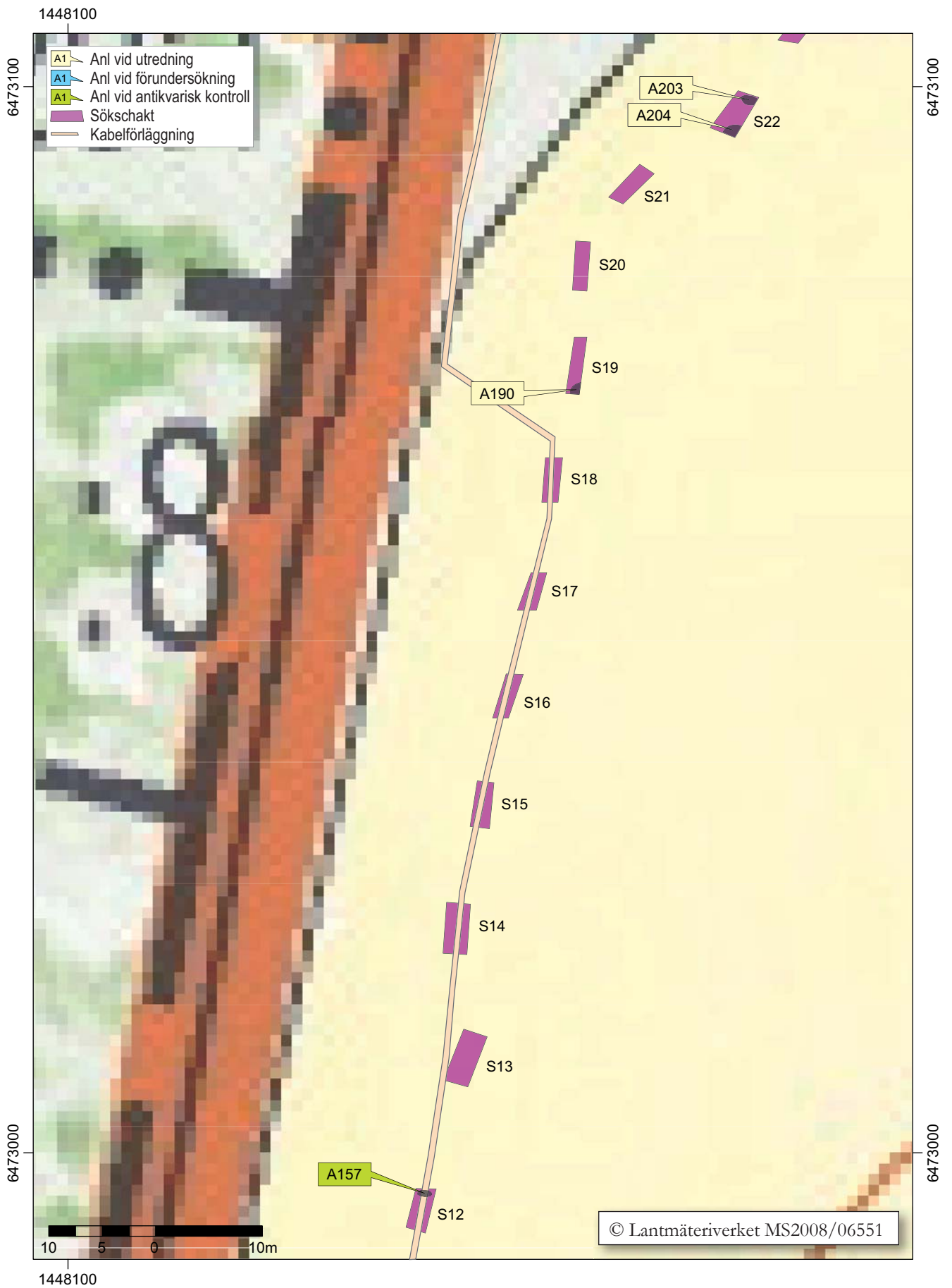
Figur 49. Område 30. Undersökning av kulturlagret L109. Arkeologbiträde Lasse Norr visar lagrets mäktighet, som uppgick till 0,9 m och innehöll obrända djurben och tegel. Foto mot V.

Figur 48. Område 30. Antikvarisk kontroll på åkermarken utmed Hovsvägen. Foto mot SV.

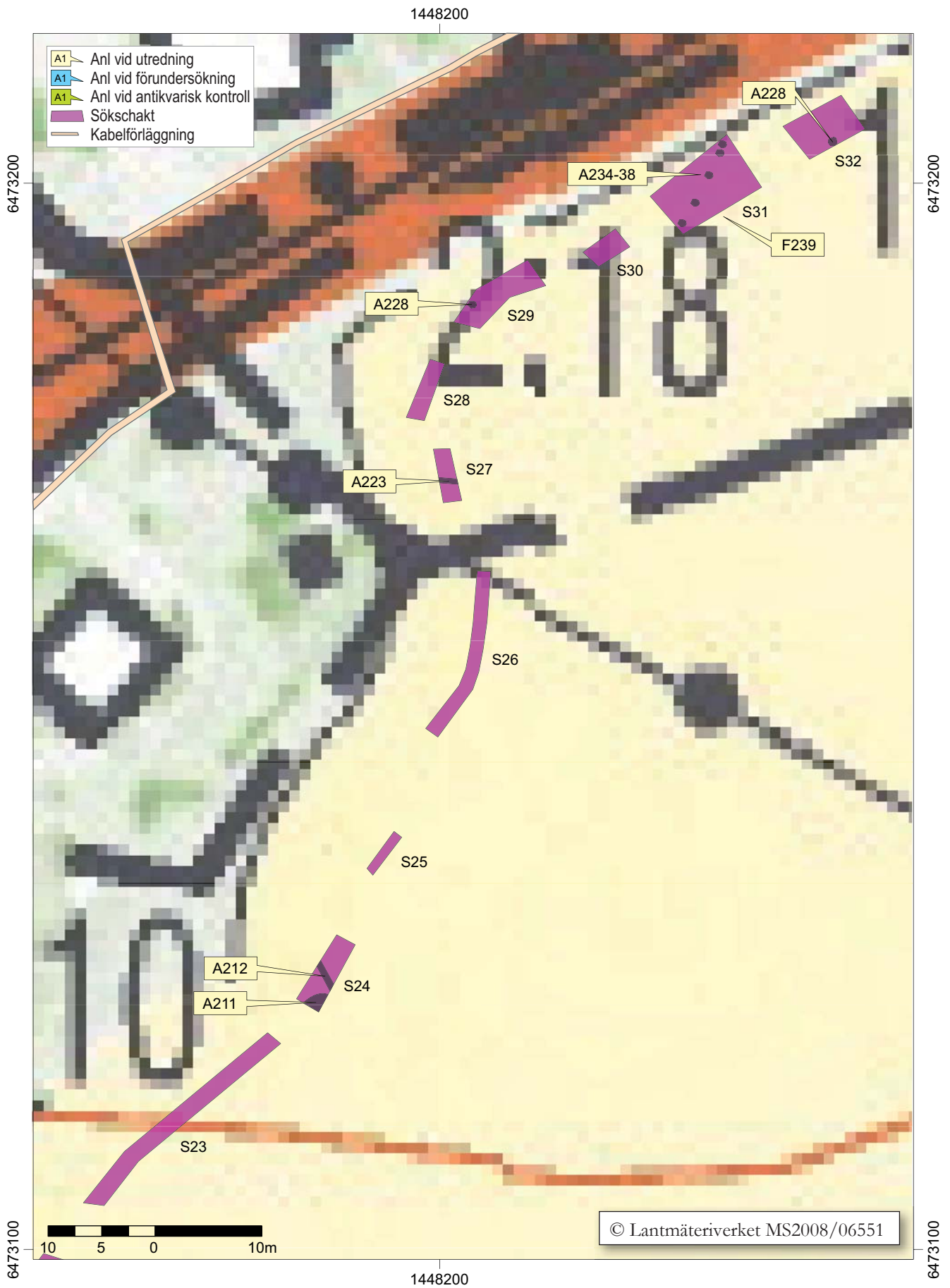

Figur 50. Karta över Område 30. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

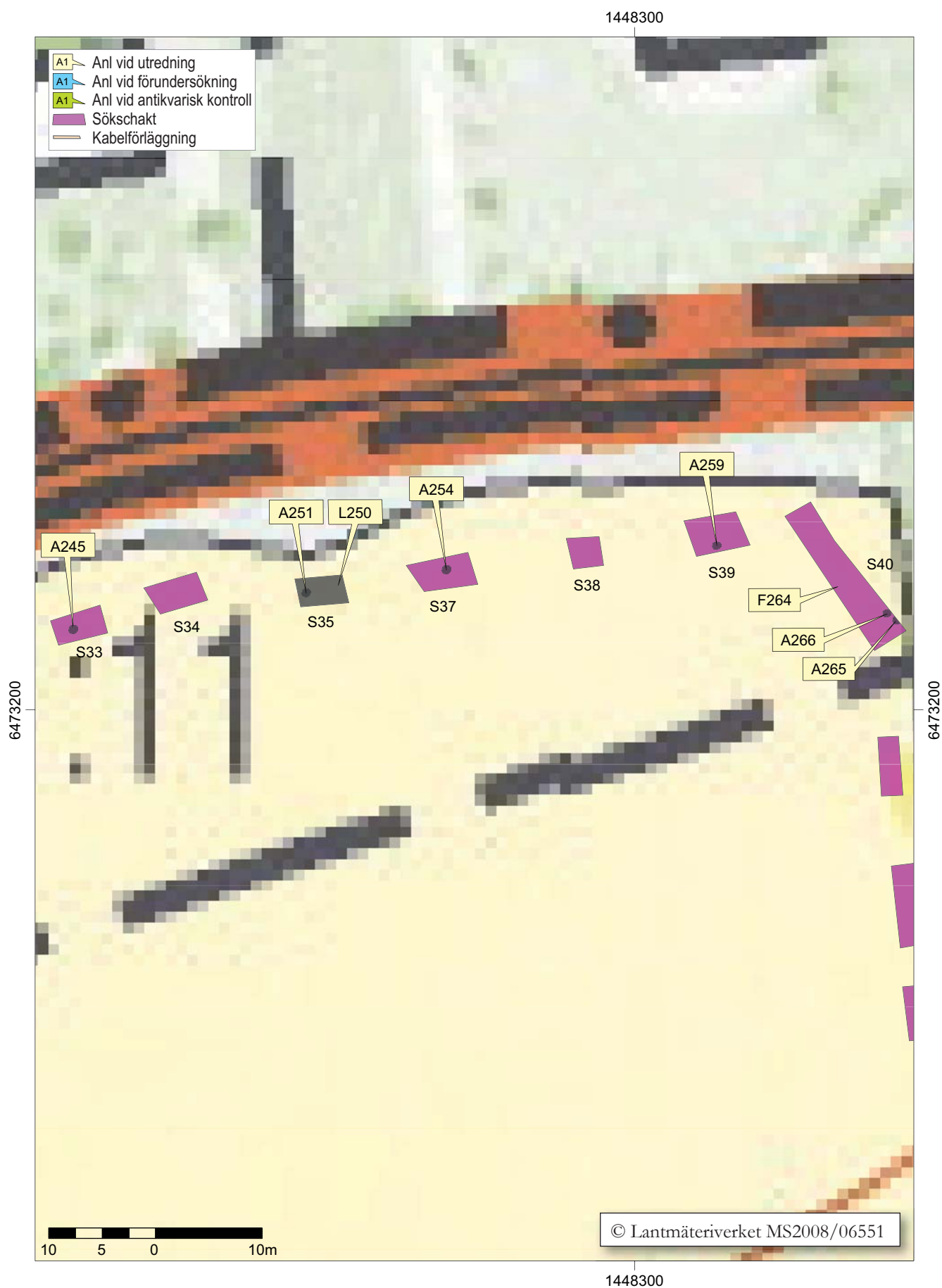

Figur 51. Karta över Område 30. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

Antikvarisk kontroll

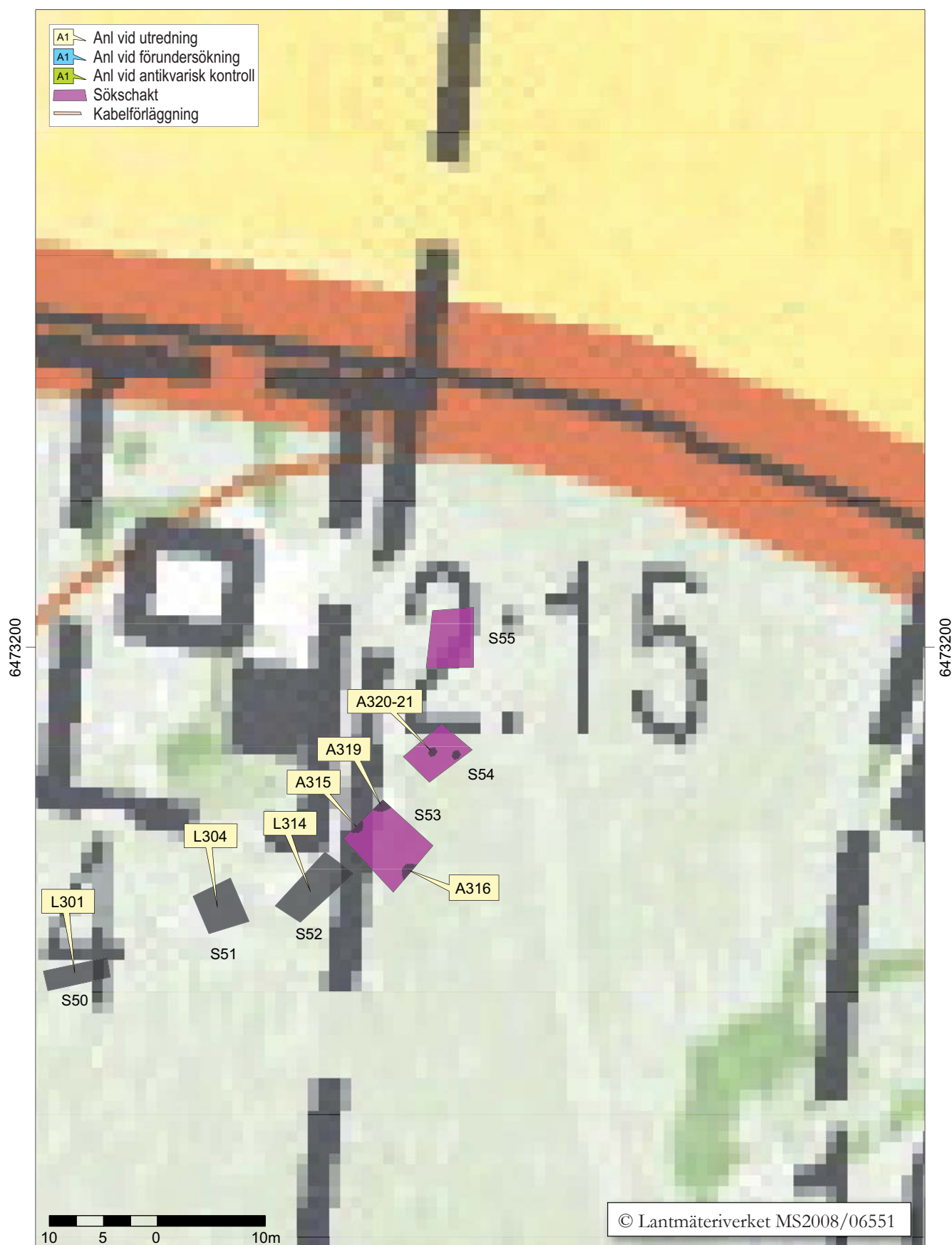
Figur 52. Karta över Område 30. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

Figur 53. Karta över Område 30. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

Figur 54. Karta över Område 30. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

Figur 55. Karta över Område 30. Inmätningar av Azimut. Skala 1:500.

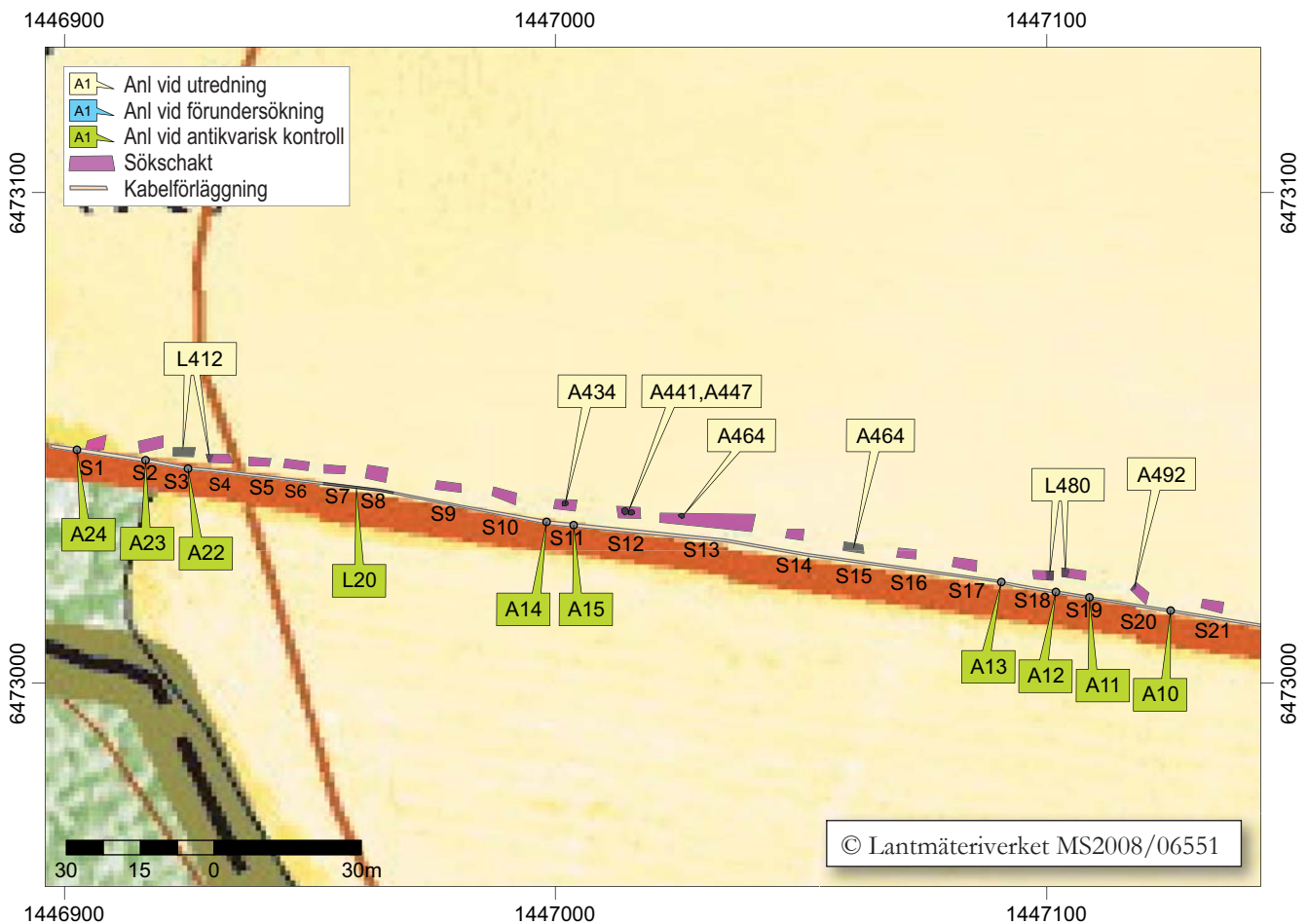
Område 32 - RAÄ 72, Hov sn

Vid RAÄ 72 ändrades kabelsträckningen något vid den antikvariska kontrollen. I väggkanten fanns en telekabel som det beslutades att schaktningen skulle följa i möjligaste mån för att minimera intrånget i fornlämningen. Men trots detta framkom det ganska snart att man vid nedläggandet av telekabeln skadat ett antal anläggningar. Vid den antikvariska kontrollen påträffades sammanlagt 24 anläggningar, från den östra foten av höjden till den västra. Anläggningarna utgjordes av härदार, stolphål, mörkfärgningar och kulturlager.

I den östra delen framkom en anläggning med en längd av ca 9 m och med en obestämbar begränsning ut i åkermarken (A16). Anläggningen utgjordes av ett sotigt lager med skärvsten men även enstaka natursten. Innehållet utgjordes av ställvis kraftigt sotigt moig lera med inslag av kol och söndersmulade skärvstenar. Innehållet tyder på att anläggningen utsatts för intensiv hetta. Den har tolkats som en typ av bålplats. Läget för anläggningen var väl valt och låg i ett skyddat läge mot vinden på den nedre delen av den östra sluttningen. Ett

Figur 57. Område 32. Skärvstenpackningen A16 låg en bit upp på sluttningen mot Hov och daterades till senare delen av äldre bronsålder. Foto mot NV.

Figur 56. Karta över Område 32. Inmätningar av Azimut. Skala 1:1500.

makrofossilprov togs i anläggningen, men det visade sig vid analysen inte innehålla några lämningar efter makrofossil (Heimdahl muntligen).

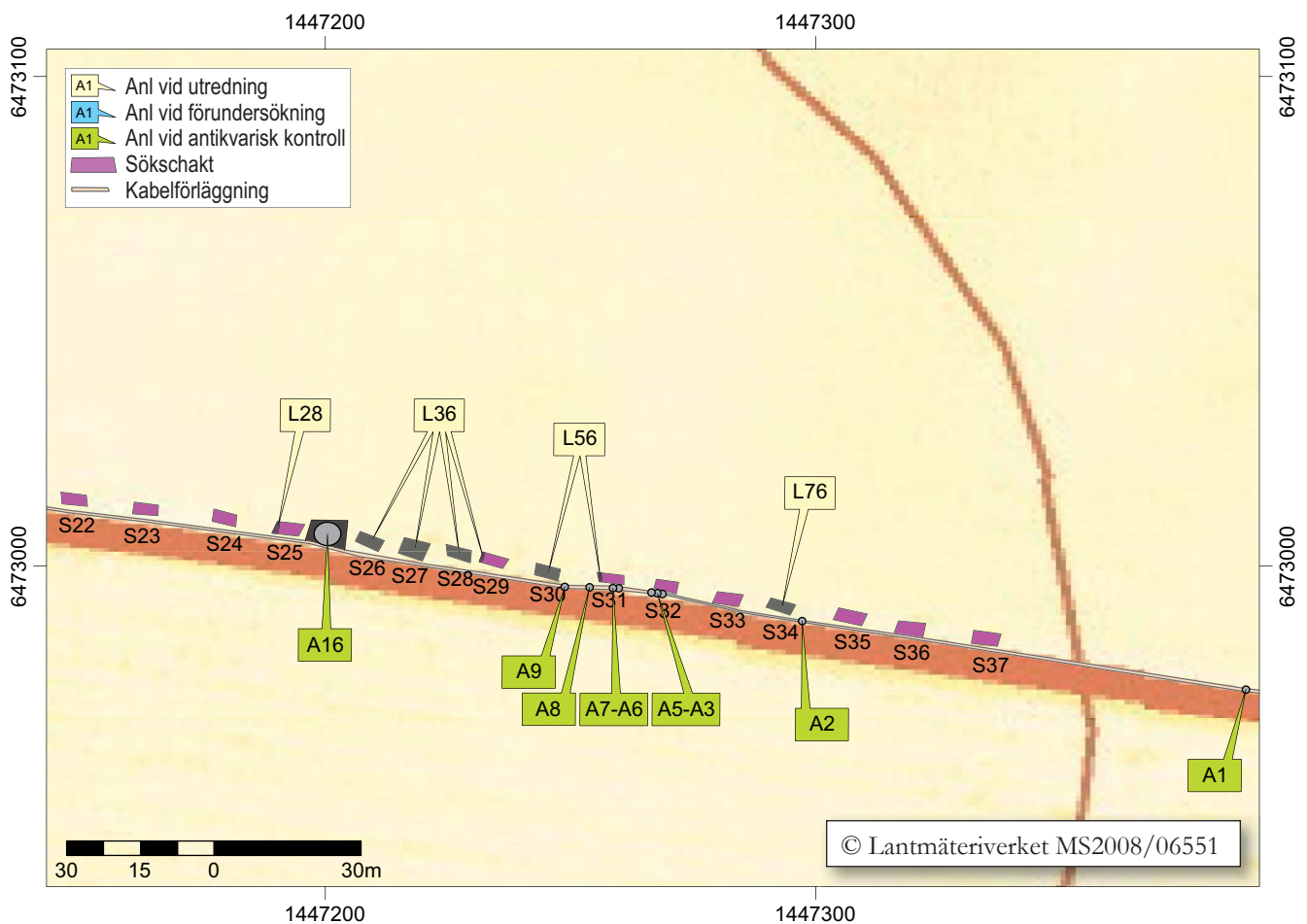
Dateringar

Anläggningarna var av olika karaktär med olika typer av fyllningar, vilket medförde att det var ganska lätt att se vilka anläggningar som hörde samman med varandra. Slutsatsen blev att det kronologiskt sett funnits flera boplatser på höjdsträckningen. Detta bekräftades även av ¹⁴C-analyserna som togs i några av de olika anläggningarna. De visade att man föredragit denna plats framförallt under yngre delen av mesolitikum men även under äldre bronsålder och äldre järnålder. Den äldsta fasen utgjordes av en härd (A24) som låg vid den västra sidan av höjden. Den hade en datering till 5610 - 5480 f Kr (Ua-34514), d v s övergången till senmesolitikum. Nästa fas i kronologin var en annan härd (A9) som låg på den östra sidan av höjden och gav en datering till 4045 - 3965 f Kr (Ua-34511) d v s övergången till tidigneolitikum. Därefter fanns ett stort

glapp fram till äldre bronsålder som utgjordes av den stora skärvstenspackningen A16 som daterats till 1260 - 1110 f Kr (Ua-34513). På höjden, den västra delen av området, fanns anläggningar varav en härd (A14) som daterats till 90 f Kr - 30 e Kr (Ua-34512), d v s övergången förromersk järnålder och romersk järnålder. Den yngsta fasen i det daterade materialet utgörs av en härd (A1) som visade att man utnyttjade även det lägre partiet på höjdens östra sida under yngre romersk järnålder, 240 - 380 e Kr (Ua-34510) (se bilaga 3).

Diskussion

Att höjdsträckningen varit bebyggd under en så lång tidsperiod gör det inte förvånande med en så hög anläggningsintensitet som det faktiskt fanns på platsen. Till de 24 anläggningar som påträffades vid den antikvariska kontrollen ska även läggas de 13 anläggningar som påträffades vid utredningen endast några meter från den nu aktuella kabelsträckningen.

Figur 58. Karta över Område 32. Inmätningar av Azimut. Skala 1:1500.

Figur 59. Område 32. Antikvarisk kontroll utmed RAÄ 72. Nedanför den östra sidan av sluttningen mot Hov har just en härd (A1) framkommit och den daterades senare till yngre romersk järnålder. Foto mot V.

Figur 60. Område 32. På höjdryggen, intill torpet Sjövik, påträffades kulturlager både vid utredningen etapp 2 och den antikvariska kontrollen. Fotot visar kulturlager L20 som alltså tolkas höra samman med det tidigare påträffade kulturlagret L412. Foto mot Ö.

Figur 61. Område 32. På den nedre delen av sluttningen mot Hov undersöktes stolphålet A5 i profil.

Figur 62. Område 32. I sluttningen mot Hov framkom flera anläggningar i en koncentration (A3 - A9) och en av dessa, härden A9, daterades senare till senneolitikum.

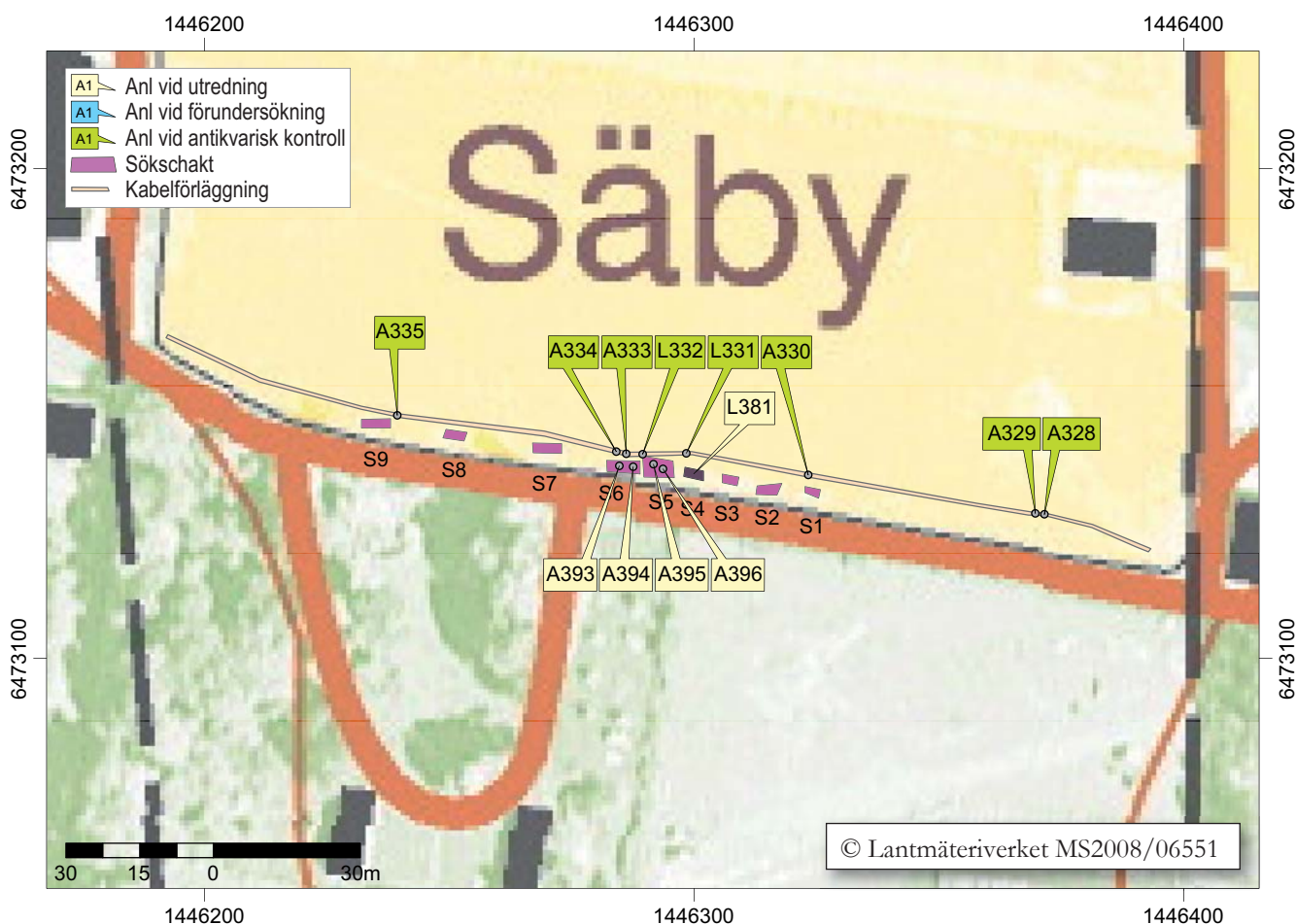
Område 33 - Säby (ÖM 3)

I en beteshage mitt emot huvudbyggnaden till Säby gård påträffades en boplats med flera anläggningar. Fornlämningen var dock skadad av flera kablar i form av en el- och en telekabel. Boplatsen låg på en svagt sluttande platta. Utmed kabelsträckningen undersöktes åtta anläggningar och ett lager. Anläggningarna utgjordes av härdar, stolphål, mörkfärgning, nedgrävning samt ett kulturlager. Två av de tre härdarna var små och med ett innehåll av sotig något mjälilig lera. Den tredje härden var något större i omfattningen och utgjordes av motig lera med kol och skörbränd sten (A328, A329 och A334). Stolphålet var grovt och stenskott (A335). Intill denna anläggning kom ytterligare en mörkfärgning eller möjligen ett stolphål men utan stenskoning i så fall (A333). Mellan härdarna och kulturlagret kom en större nedgrävning med en diameter på 1,8 m och ett djup på 0,58 m bestående av något sotig mjälilig lera med innehåll av obrända djurben och enstaka skärvstenar (A330). Kulturlagret hade en utbredning av 1,3 m och bestod av sotig något mjälilig lera med enstaka kolbitar och skärvig sten

(L332). Längst ned i sluttningen, mot öster, kom ett sotlager utmed en ca 3 m lång sträcka som utgjordes av sotig något mjälilig lera med innehåll av kolbitar (L331).

Figur 64. Område 33. Utanför infarten till Säby gård ligger i betesmarken boplatslämningar, bl a denna grop (A330) med en bredd på 1,8 m och ett djup av 0,58 m.

Figur 63. Karta över Område 33. Inmätningar av Azimut. Skala 1:1500.

Datering

Vid undersökningen togs kolprov i en av härdarna (A394) och provet (Ua-34517) gav en datering till 4790 - 4610 f Kr, d v s den äldre delen av senmesolitikum (se bilaga 3). I en lokal jämförelse mellan Område 32

och 33 visar det sig att olika delar av mesolitikum finns representerade i materialet, vilket visar på områdets betydelse under äldre stenålder.

Figur 65. Område 33. Den flacka nedgrävningen A332 hade en kraftigt sotig fyllning. Foto mot NÖ.

Figur 66. Område 33. Härden A334 i plan, skadad av den befintliga telekabeln.

Resultat av arkeologisk delundersökning

Petter Nyberg

Område 28 - RAÄ 21, Hov sn, A3

Bakgrund

Den aktuella stensättningen (A3) ligger i en fulläkersbygd där få fornlämningar är synliga ovan mark. Det närmaste gravfältet är beläget mellan Strå och Klosterlunda och består av 58 runda stensättningar, två högar och en rest sten (RAÄ 6, Hov sn). Gravformerna

tyder på att gravfältet nyttjats under i stort sett hela järnåldern. På platsen för den aktuella delundersökningen fanns redan tidigare en registrerad grav i form av en treudd (RAÄ 21).

Den nyfunna stensättningens gravgömma visade sig vara skadad av en befintlig telekabel. Gravgömmen var speciell eftersom den förutom kremerade ben även innehöll obrända människoben och keramik. Vid utvidgning av schaktet framkom inom en begränsad yta en mycket stor mängd keramik från flera kärl. Ett av dessa var ett perforerat kärl (s k silkärl). Detta medförde att gravgömmen inte kunde undersökas utan att hela graven måste tas upp för att förstå stensättningens sammansättning.

Figur 67. Utdrag ur Gröna Kartan med utredningssträckorna markerade. Skala 1:75 000.

Gravens konstruktion

Innan avbaning syntes inga spår av stensättningen. Den del som avbanades, d v s den del som ligger nordnordväst om vägen, är 11 x 7,5 m (VSV-ÖNÖ). Stensättningens form och storlek är osäker eftersom den fortsatte in under vägen mot sydsydöst. Om man förutsätter att gravgömman ligger centralt i stensättningen rör det sig sannolikt om en oval stensättning med en storlek av ca 14 x 11 m (NNV-SSÖ).

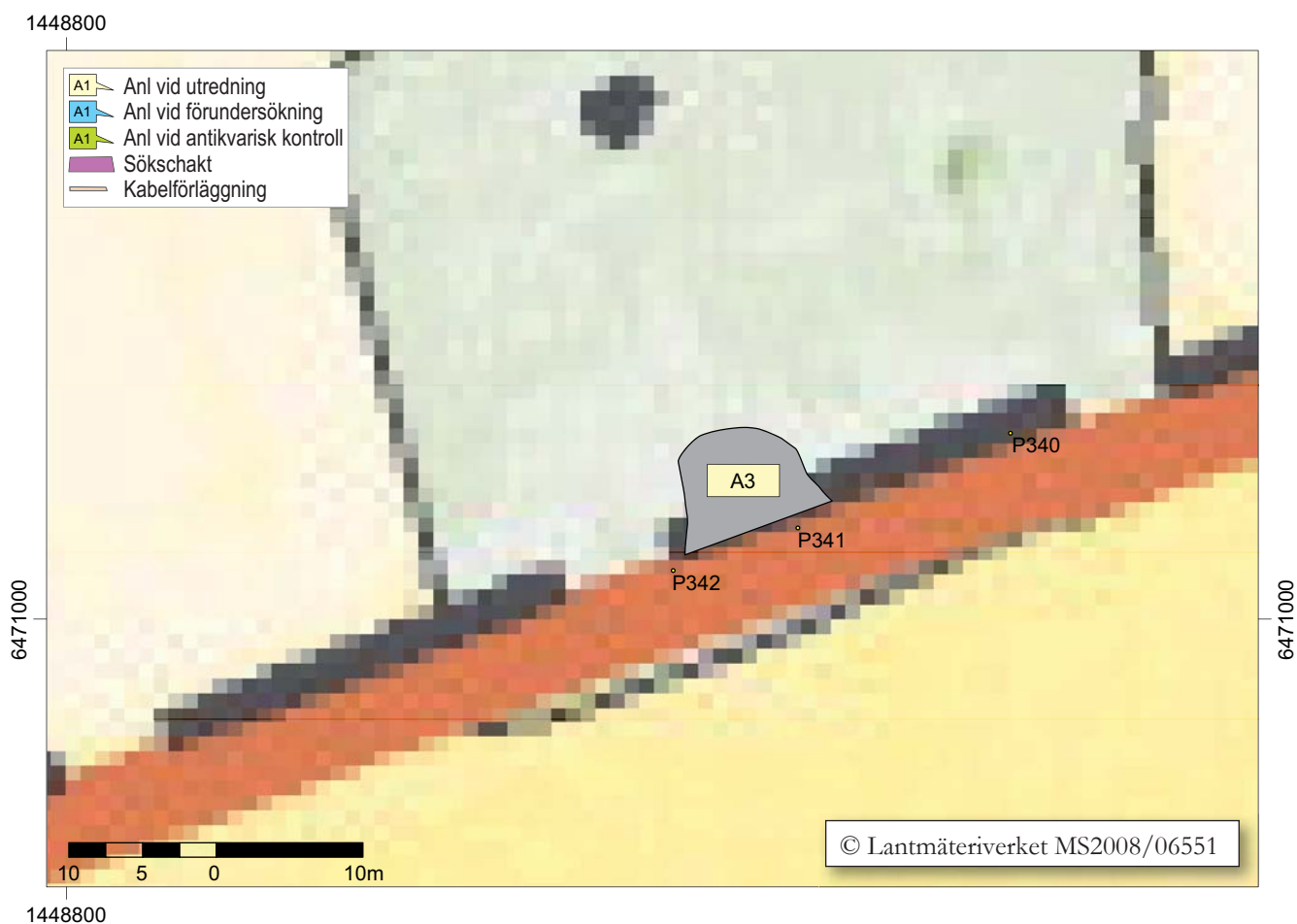
Stensättningen var flack, ca 0,20 - 0,40 m hög. Den innehöll ett till två skikt sten. Den bestod centralt, närmast gravgömman, av ett undre skick av ca 0,30 - 0,40 m stora stenblock, som till stora delar täcktes av ett övre stenskikt bestående av 0,10 - 0,15 m stora stenar. Längre ut från gravgömman fanns endast ett skikt sten, i vissa fall bestående av stenblock och i vissa fall av den mindre stenar. Större delen av stenmaterialet bestod av naturlig gråsten, men ett mindre antal stenar var eldpåverkade. I stensättningen förekom även en mindre mängd kalksten. Fyllningen mellan stenarna bestod av mörk gulbrun sandig lera.

Anläggningen hade ingen tydlig avgränsning i form av kantkedja. Stenpackningens yttre kant var något oregelbunden. Trots detta kunde stensättningens avgränsning betraktas som relativt säker.

Närmast vägen, centralt i VSV-ÖNÖ riktning, vid vad som sannolikt var mitten av stensättningen, påträffades den nedgrävning som utgjorde själva gravgömman.

Gravgömman

Gravgömman (A6) bestod av en nedgrävning >1,20 x 0,90 m stor, troligen oval. Den var avgrävd i söder av ett tidigare grävt ledningsschakt och därmed är nedgrävningens fulla längd okänd. Nedgrävningen var ca 0,2 m djup. I botten låg ett obränt skelett liggande på sidan med huvudet i nordväst och ansiktet mot sydväst. Kroppen låg med något krökt rygg, men med relativt raka ben. Underbenen saknades dock på grund av den tidigare nedgrävda telekabeln. Det ena lårbenet tillvaratogs redan vid förundersökningen. Ovanpå skelettets överkropp låg ett 0,42 x 0,42 m

Figur 68. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:500.

stort rött sandstensblock. Sandstensblocket låg dikt an mot skelettet. Detta är den enda sandsten som påträffades i stensättningen. Mellan lårbenen hittades 28 fragment brända människoben. Detta är betydligt färre brända ben än vad som konstaterades vid den första antikvariska kontrollen. Vid delundersökningen konstaterades att schaktet blivit vattenfyllt. Sannolikt har således lejonparten av de kremerade benen sköljts bort och försvunnit.

De döda

Det obrända skelettet var tämligen komplett ned till och med knäskålarna. Den nedre delen av skelettets nedre extremiteter saknades helt, det fanns varken bevarade ben från fötter eller vader. Alla ben var starkt fragmenterade vilket innebar att inga mätningar kunde göras, varken för könsbedömning eller för kroppslängdsberäkning.

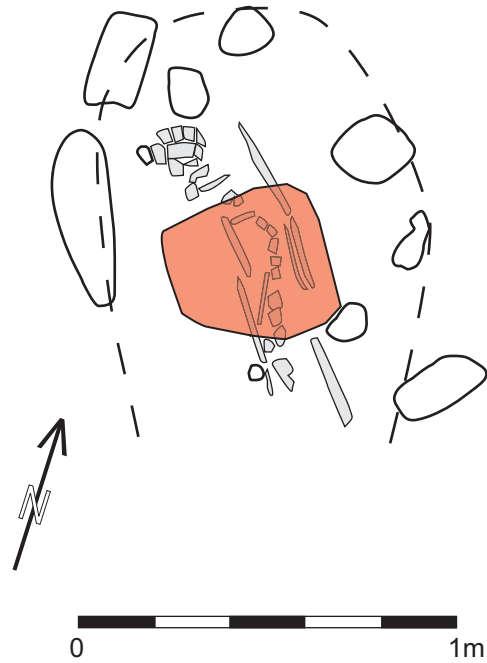
Figur 69. Stensättningen A3 snett uppifrån. Gravgömmen A6 markerad. Foto mot SV.

Figur 70. De grova stenarna under de mindre i stenpackningen A3. Foto mot SV.

Skelettet var kraftigt och robust men kraniet saknar entydiga könskaraktäristika. Individens bedömdes ändå vara av en manlig robusticitet. Åldern bedömdes till adultus, dvs 18 - 44 år. Bedömningen gjordes dels på kraniesuturernas utveckling, dels på tandslitage. På tänderna fanns svaga spår av tandsten, men eftersom den inte har bevarats i sin helhet går det inte att bedöma omfattningen. Tandhalskaries har registrerats på två kindtänder i underkäken. Inga skador eller sjukliga förändringar har påträffats på skelettet.

De fåtal brända ben som påträffades mellan lårbena på den obrända individen kommer från en vuxen person (Sigvallius, Appendix 1).

Figur 72. Planritning över gravgömmen A6.

Figur 71. Den röda stenen i A6. Foto mot ÖNÖ.

Fynd

Fynd framkom både vid rensning av stensättningen samt vid undersökningen. Den övervägande andelen fynd var en deposition av keramik.

Keramik

Det keramiska fyndmaterialet bestod av 539 skärvor (ca 7 - 8 kg), knappt 1 kg spjälkade skärvor och 2 kg fragment. Ovanpå stenpackningen, ovanpå gravgömmans nordvästra hörn samt precis nordväst om gravgömmans påträffades en koncentration av keramik (F12). Från denna koncentration tillvaratogs 332 keramikskärvor med en totalvikt av 1760 gram.

Koncentrationen innehöll delar av totalt sju skilda kärl (kärl 1, 2, 3, 4, 5, 6 och 8). Ett av dessa kärl (kärl 1) var resterna av en perforerad behållare/cylinder. Ungefär 1/3 av kärlet påträffades. Perforerade behållare/cylindrar är ovanliga i gravsammanhang. På ett gravfält (RAÄ 17-19) inom Saabflygfältet, Linköpings kommun, påträffades i en kvadratisk stensättning ett keramikfynd som innefattade två perforerade cylindrar

(Molin & Menander 2003). Andra perforerade kärl har påträffats främst i fornborgar och i smideskontexter (Stilborg, Appendix 3).

Förutom keramiken som framkom i koncentration påträffades även en del keramikskärvor spridda i stensättningens stenpackning. Några av dessa keramikskärvor härrörde från ytterligare två kärl (kärl 7 och 9) utöver de som identifierats i keramikkoncentrationen.

Övriga fynd

Ytligt i stenpackningen påträffades en kniv (F14), hästkosömmar (F3, F4 och F21), delar av slagg (F6) och harts (F10). De flesta av dessa fynd framkom relativt ytligt i stenpackningen och kan inte med bestämdhet kronologiskt knytas till graven. Dessutom hittades brända och obrända djurben, härrörande från nötkreatur, får/get, mus/sork och groda/padda i stenpackningen (Nyberg, Appendix 2).

Figur 73. Skelettet i A6. Foto mot NNV.

Datering

Det obrända skelettet ¹⁴C-daterades till 330 - 420 e Kr (Ua-34507), d v s yngre romersk järnålder/folkvandringstid. Även de brända benen som låg mellan benen på det obrända skelettet ¹⁴C-daterades. Dessa brända ben fick en datering till 250 - 400 e Kr (Ua-34508). De brända och obrända benen kan således betraktas som samtida (se bilaga 3).

Diskussion

Den röda stenen

Den röda sandstenen som var placerad på det obrända skelettets överkropp har blivit placerad där medvetet. Denna sten är den enda sandsten som fanns i stensättningen. Således är valet av stenmaterial medvetet och bör ha en meningsbärande betydelse. Vilket denna betydelse är kan endast spekuleras om.

Vid arkeologiska undersökningar 1999 vid Kungsbro, Vreta kloster socken, Östergötland, påträffades och undersöktes en kvinnograv från romersk järnålder (Hörfors 2001:61ff; Hörfors 2007:24f). Kvinnan låg på rygg i en nedgrävning. Över bröstet hade två kalkstenar lagts. Detta är ett bruk som genom etnologiska paralleller är känt för att förhindra att en person går igen. Möjligen kan detta vara även en förklaring till varför det röda sandstensblocket placerats på den döde i Hov.

Möjliga orsaker till dubbelgravar

Begravningar med en eller flera individer uppträder närmast i alla arkeologiska perioder, men är aldrig speciellt vanliga (se t ex Gejvall 1948, 1955, 1961, 1974; Lisowski 1968:80; Janzon 1974:23f; Gräslund 1980:75 och Larsson 1988:109ff). L Skaarup drar utifrån danskt material slutsatsen att bakgrunden till dubbelgravar kan sökas i två skilda bruk, där den ena innebär en offerhandling och det andra en återförening av familjen (Skaarup 1989).

Iregren (1972:40) har föreslagit tre punkter på hur man ska kunna särskilja orsakerna bakom varför det finns flera individer i en gravkonstruktion:

- Förekomsten av en gemensam bålplats där flera individer bränts och där fragment från flera individer av en tillfällighet har kommit att ingå i uppsamlandet av benen. Om detta är fallet borde den ena individen vara svagt representerad och man kan inte iaktta någon förändring av gravens konstruktion.

- Förekomsten av sekundärbegravningar. Detta borde medföra synbara följder som en viss förstörelse av graven, skillnad i stratigrafisk belägenhet mellan två benfynd, möjligen två uppsättningar av gravgåvor som kan uppvisa kronologiska skillnader samt väsentlig ökning av benmängd.
- En samtidig bisättning av flera individer innebär sannolikt att någon förstörelse av graven inte kan observeras. Har individerna bränts på samma bål torde man inte heller kunna se någon skillnad i stratigrafisk belägenhet mellan olika benfynd. Gravgåvorna borde visa en entydig datering och kan möjligen utgöra två uppsättningar. Benmängden bör bli större.

Den första punkten kan inte gälla de gravlagda individerna i Hov eftersom den ene är obränd. Det finns inte heller någon synbar förstörelse av graven som skulle indikera att det rör sig om en sekundärbegravning. ¹⁴C-dateringarna indikerar vidare kronologisk samtidighet. Detta tyder således på samtidig bisättning.

Om det är möjligt att avgöra att de skilda individerna i en anläggning är begravda samtidigt, så är det intressant att söka utrona orsaken bakom detta. Änkebränning har diskuterats som en möjlig förklaring till dubbelgravar (Hemmendorff 1984:8) I det skriftliga källmaterialet finns några ofta citerade beskrivningar av människooffer. En av de mer berömda är den arabiska skrivaren Ibn Fadlans ögonvittnesskildring till hur vikingar begraver en storman vid Volga. I samband med denna dödas en slavinna för att följa den avlidne på brandbålet tillsammans med en mängd olika djur (Ibn Fadlan 1978:65ff).

I en stensättning i Bollstanäs i Uppland påträffades skeletten efter två män liggande på mage inbäddade i ett brandlager. Båda hade blivit halshuggna. Brandlagret innehöll bränt skelettmaterial efter en man, samt ben från häst, hund och fågel. Detta har tolkats som att de två obrända männen var trälarna som offerats i samband med högläggnen (Hemmendorff 1984). Det finns ett antal ytterligare arkeologiska fynd som tolkats som att det rör sig om offer av människor. I Lejre i Danmark undersöktes en vikingatida grav med två mansskelett. Den ena var placerad på rygg medan den andra låg på mage omedelbart ovanför den förste. Den på mage liggande mannen var halshuggen (Anderssen 1960:26). En annan dansk grav från 900-talet har påträffats i Stengade på Langeland. I den låg skeletten efter två män utsträckta på rygg bredvid varandra. Ett spjut som låg diagonalt över dem visade att de begravts samtidigt. En av männen hade blivit halshuggen och hans fötter låg så tätt ihop

att man tror att de varit bundna (Skaarup 1972). I Gedrupsgraven vid Roskilde låg skeletten efter en man och en kvinna. Kvinnan var försedd med vapen medan mannen begravts med sammanbundna fötter och sannolikt även med bundna händer. Det syntes tydligt att hans hals brutits. Man har tolkat det som att mannen var en offerad träl (Birkebäck 1982:93). I Birka har en medelålders man lagts under en stensättning i en nedgrävning med vapenutrustning. Delvis ovanpå honom har lagts en yngre man som fått huvudet avskilt före nedläggandet. Den yngre mannen har tolkats som en offerad slav (Holmquist Olausson 1990:175ff). Ett annat exempel är från Fjälkinge i Skåne. Här låg ett skelett ovanpå den andra i en nedgrävning. Det översta låg med uppdragna ben och huvudet avskilt deponerat i bäckenhöjd. Det övre skelettet saknade fötter, underbenen var helt avskurna (Holmquist Olausson 1990:178 med anf litt).

Samtliga ovan nämnda exempel härrör från vikingatid, dvs är betydligt yngre än Hovgraven. Att människooffer dock inte var främmande för människor under den tid som Hovgraven anlagdes visar bl a offerfynden i Skedemosse på Öland, där ben från inmot 30 individer av båda könen påträffats (Hagberg 1961). Det finns dock inga tecken på skelettmaterialet i Hov som indikerar på vilket sätt de två begravda i Hov har dött. Offerteorin kan således inte styrkas.

På ett gravfält i Jämtland har en dubbelgrav med en obränd och en bränd individ påträffats. I graven har först en man nedlagts obränd. Efter en tid har plats beretts mitt på graven och en kvinna begravts bränd. Det har föreslagits att det rör sig om man och hustru och att mannen har begravts enligt samisk sed och kvinnan enligt nordisk (Zachrisson 2006:24). De två skilda begravningsskicken i Hov kan således tyda på en kulturell skillnad mellan de döda. Man bör dock iaktta att även om brandgravar är vanligast under den aktuella tidsperioden så förekommer samtida skelettgravar ofta på samma platser som brandgravarna, om än i färre antal. Detta bör tala emot att orsaken ligger i kulturella skillnader. Man kan dock konstatera att de obrända gravarna är i minoritet mot de brända. Endast vid Smörkullen i Alvastra (Browall 2003:96ff) utgör de mer än någon enstaka på hela gravfältet. Det är således sannolikt att gravarna lämnats obrända i ett syfte och att orsaken finns att söka i det sociala sammanhang som dessa personer verkade i när de levde.

Personer som har levat nära varandra (man och fru, föräldrar och barn, herre och tjänare) kan ha dött samtidigt på grund av smittsamma sjukdomar, en gemensam olycka eller på grund av ett anfall. De två personerna i Hovgraven kan ha dött inom en

kort tidsintervall oberoende av varandra. Båda kan ha dött av naturliga orsaker. De kan sedan ha begravts tillsammans av någon anledning, t ex därför att de var släkt eller hade något annan sorts socialt förhållande (Sigvallius 1994:124). I detta fall är det viktigt att man tar hänsyn till tiden mellan dödsfall, bränning och bisättning. Många faktorer, både religiösa och praktiska betingade, kan inverka på dessa förlopp. Ju längre det är mellan dessa förlopp, desto större blir sannolikheten för att ännu ett dödsfall sker, vilket kan föra med sig en dubbelbegravning (Iregren 1972:37 med anf litt).

Vad gäller Hovgraven kan samtliga av ovan nämnda förklaringar till att det ligger två individer i graven vara giltiga. En förklaring tycks inte vara mer sannolik än den andra. På grund av avsaknandet av gravgods som direkt kan kopplas till ena eller den andra individen kan inte heller några uttalande angående eventuell skillnad i status mellan de gravlagda i graven göras. Att det är ovanligare med obrända än brända personer under denna tidsperiod kan dock antyda att den obrända personen hade en mer ovanlig position i samhället. Den påträffade keramikkoncentration som låg närmare den obrända individen kan antas ha en koppling till den obrända individen. I denna koncentration fanns bl a en perforerad behållare/cylinder, vilket är ovanligt i gravsammanhang.

Dubbelbegravningar med en obränd och en bränd individ har påträffats vid de arkeologiska undersökningarna vid Köpetorp (SAAB-flygfältet), RAÄ 125, Linköpings stad. Vid tre av begravningarna fanns det både obrända och brända individer i samma grav. I en skelettgrav (A100485) hade ett benlager (A34445) lagts ovanpå individen. Det låg dock högre upp i anläggningen vilket gör att gravarna var åtskilda. I en annan ganska grund skelettgrav (A102091) fanns ett benlager (A102075) relativt direkt ovanpå den obrända individen och ytterligare högre upp i anläggningen påträffades en brandgrop (A30434) med fynd i form av en skära. Graven dateras mellan 130 - 330 e Kr. Vid ytterligare ett tillfälle påträffades en grav med två obrända individer (A102132 och A102045), liggandes sida vid sida, med gravgåvor i form av en skära och en krumkniv med bevarade träskäft. Betydligt högre upp i anläggningen påträffades en brandgrop (A38465) ovanpå den ena individen med glasfragment. En annan gravsättningsdetalj var att det låg en klumpsten över den ena skelettgraven. Den hade avsiktligt placerats där. Detta visar att dubbelbegravningar med en obränd och en bränd individ kanske inte är så ovanligt i länet, men att detta begravningssätt bara förekommer på vissa gravfält såsom exempelvis vid Köpetorp och vid Hov, RAÄ21.

Sammanfattning av fynd, analyser och dateringar

Nedan följer en sammanfattande beskrivning av de fynd som tillvaratogs och prover som analyserades utmed samtliga tre delsträckor. De enskilda fynden och proverna har tidigare redovisats under respektive undersökning.

Fynd

Fynd påträffades utmed alla tre delsträckor vid specialinventeringarna, utredningarna etapp 2, förundersökningarna, de antikvariska kontrollerna samt vid delundersökningen av stensättningen vid Hov.

Kvarts

Slagen kvarts framkom främst vid specialinventeringens ytinventering av delsträckorna 1 - 3, men även vid undersökningarna. De utgjordes av avslag och kärnor i form av plattformskärnor och bipolära kärnor. De bipolära kärnorna påträffades intill varandra i den nordvästra delen av Kungsluckykan (Område 30) vid ytinventeringen. Plattformskärnorna påträffades söder om Tåkern intill (Område 24) och (Område 26).

Flinta

Flinta påträffades vid ytinventeringen av delsträckorna såsom öster om Stora Svanegården vid RAÄ 146 (Område 3), på gravfältet vid Särtshöga, RAÄ 14, (Område 19), inom Kungsluckykan och RAÄ 41, (Område 30), på boplatläget intill RAÄ 72 (Område 32) samt på boplaten vid Säby (Område 33). Sammanlagt framkom 10 bitar flinta och de utgjordes av avslag förutom två kärnor som påträffades på boplaterna vid RAÄ 72 och Säby.

Figur 74. Flintskära från Område 30 - Hov (Kungsluckykan), RAÄ 41 (C4403:20).

Malstenslöpare

Vid ytinventeringen och undersökningarna framkom sammanlagt 8 malstenslöpare och uppfriskningsstenar vid Kyleberg (Område 16), Särtshöga (Område 19), Gärdslösa (Område 26), Kungsluckykan (Område 30) samt intill boplaten RAÄ 72 (Område 32).

Vid Kyleberg framkom två malstenslöpare och en löpare/uppfriskningssten i och intill anläggningarna i gropsystemet. Stenredskapen var väl använda med intensiva krossytor och flera malplan. På gravfältet vid Särtshöga (Område 19) framkom en löpare med intensiva krossspår runt om och antydda fasetter. Det är möjligt att löparen ursprungligen lagts i en stensättning till en grav, men genom odling förlorat sin ursprungliga kontext. I åkermarken på Kungsluckykan påträffades en skörbränd löpare täckt med krossspår. Vid Gärdslösa påträffades en löpare vid ytinventeringen med vittrade krossspår och antydd åsbildning. Utmed höjdsträckningen intill RAÄ 72 framkom en löpare och en löpare/uppfriskningssten. Löparen var skörbränd med vittrade krossytor och påträffades på boplaten (Fendin, Appendix 4).

Keramik

Keramik framkom på olika platser utmed kabelsträckningarna, både förhistoriskt och historiskt. Den största fyndkoncentrationen av förhistorisk keramik påträffades i stensättningen vid RAÄ 21 (Område 28). En blandning av både förhistorisk keramik och historisk keramik framkom vid ytinventeringen av åkermarken som omfattar Kungsluckykan, RAÄ 41 (Område 30). I den undersökta graven vid Särtshöga (Område 19) hittades en bit keramik.

Figur 75. Flintkärna från Område 32 - Säby (C4403:45).

En närmare analys av keramiken från RAÄ21 har utförts (Stilborg, Appendix 3). Inom ett begränsat område intill gravgömmen påträffades inte mindre än 10 kg keramik från minst 9 kärl. Vanligtvis påträffas keramik i gravarna i samband med gravgömmen, men så är inte fallet i denna anläggning. Keramiken påträffades i olika koncentrationer i stenpackningen, men analysen visar att koncentrationerna dels innehåller skärvor från mer än ett kärl och att skärvor från samma kärl förekommer i minst två olika koncentrationer. Sammansättningen av kärlden i form av kärlyper, storlekar, grad av sotning och sekundärbränning visar att det är frågan om ett typiskt hushållsavfallsmaterial.

Av den keramik som påträffades vid Kungslyckan i Hov var fyra bitar förhistoriska och sex bitar utgjordes av BII:4 med klar glasyr. En av de förhistoriska keramikbitarna framkom i ett kulturlager (L250). Den yngre keramiken framkom främst i den östra delen av Kungslyckan.

Ben

Benmaterialet som framkom utmed de olika delsträckorna utgjordes till största delen av bränt benmaterial och påträffades företrädesvis på gravfältet vid Särthöga, RAÄ 14 (Område 19) och vid gravarna vid Hov, RAÄ 21 (Område 28). Enstaka ben framkom även vid Kungslyckan i form av ett bränt ben i kulturlager (L301) och obrända ben påträffade vid schaktning. Vid bopplatsen RAÄ 72 påträffades ett bränt ben i sotlagret i skärvestenspackningen (A16) och i brandlagret (A10).

Samtliga ben, både obrända och brända, som påträffades på gravfältet vid Särthöga och vid Hov har genomgått en osteologisk analys. Analysen av benmaterialet från dubbelgraven vid Hov visade att den obrände individen hade ett robust skelett och bedömdes därmed sannolikt vara skelettet av en man 18 - 44 år. Mellan skelettets lårben låg en mindre mängd brända ben som bedömts vara lämningarna efter en vuxen individ 18 - 89 år. Vid rensning av stenpackningen påträffades mindre mängder, både obrända och brända ben. De flesta av benen gick inte att identifiera men det fanns ben både från människa och nötboskap i form av tandfragment. I det intilliggande keramik-kärlet (A1) öster om stensättningen påträffades brända ben av gris. I koncentrationen med obrända ben (A2) intill A1 framkom att benen kom från nöt (Sigvallius, Appendix 1; Nyberg, Appendix 2).

Graven vid Särthöga innehöll kremerade ben även om de var ojämt och dåligt förbrända. De ben av människa som identifierats visar att det är en vuxen person (18 - 44 år). Könet gick inte att avgöra, men det konstaterades att benfragmenten var mycket kraftiga. I graven fanns även flertalet djur såsom en häst, hund,

får eller get nötkreatur, gris och höns. Denna kombination är vanlig i mansgravar under vendeltid. På grund av robustheten i människobenen och kombinationen av häst, hund, får eller get samt fågel i graven har det tolkats som att den begravne sannolikt var en man (Sigvallius, Appendix 1).

Järn – slagg

Endast få föremål av järn påträffades. De framkom i graven vid Särthöga RAÄ 14 (Område 19), vid rensning av graven vid Hov RAÄ 21 (Område 28) samt vid Sandby (Område 34). Vid Särthöga påträffades en spik och en smidd spetsig järnten vid undersökning av graven. Vid rensning av stenpackningen tillhörande stensättningen A3 påträffades flera hästkosömmar. I åkerytan vid Kungslyckan, RAÄ 41 (Område 30) påträffades en bottenskölla vid ytinventeringen.

Järnkula

Vid ytinventeringen intill Sandby gård påträffades en järnkula i åkerytan. Den intilliggande gården Säby var sommaren 1521 skådespel för ett vapenskitte mellan Gustaf Vasa och den danske fogden, varvid fogden fördrevs. Under början av 1900-talet hittade man en större mängd fotanglar på ägorna, som vittnar om att det förekommit militära aktiviteter i området (Östgöten 1/10 1945).

Bränd lera

Enstaka bitar bränd lera framkom vid Kyleberg (Område 16), utmed kabelsträckningen inom Kungslyckan (Område 30), vid RAÄ72 (Område 32) samt vid Ödegården Strömslund (Område 39). I graven vid Särthöga (Område 19) och graven vid RAÄ21 (Område 28) framkom mindre koncentrationer med bränd lera.

Figur 76. Järnkula från Område 34 - Sandby (C4403:50).

Analys

Inom ramen för de arkeologiska undersökningarna har flera typer av analyser utförts i form av osteologi, keramisk analys och makrofossil. Den osteologiska analysen av benmaterialet från de båda gravarna i Särts-höga och Hov utfördes av Berit Sigvallius på Riksantikvarieämbetet, UV Mitt och en kompletterande analys av ett mindre benmaterial som inte kom med vid den första analysomgången analyserades av osteolog Petter Nyberg, Östergötlands museum (Sigvallius, Appendix 1a & 1b samt Nyberg, Appendix 2). Det omfattande keramiska materialet som påträffades i den undersökta stensättningen vid Hov analyserades av docent Ole Stilborg, Arkeologiska Forskningslaboratoriet, Lund (Appendix 3). Kolproverna analyserades av Ångströmlaboratoriet i Uppsala. Ett makroprov skickades iväg för analys till Jens Heimdahl på Riksantikvarieämbetet, UV-Mitt, från skärvstenspackningen A16 (Område 32), men det visade sig att provet inte innehöll några lämningar efter makrofossil (Heimdahl muntligen).

Datering

Utmed de tre delsträckorna analyserades sammanlagt 14 kolprover vid Ångströmlaboratoriet i Uppsala. De kom från Område 3, 16, 19, 20, 28, 32 och 33. Kronologiskt sett ger de en god spridningsbild, varvid den äldsta dateringen ligger i övergången mellan mellan- och senmesolitikum och den yngsta dateringen i vendeltid. I tabellen nedan har dateringarna ställts upp i kronologisk ordning och kopplats till respektive anläggning (se även bilaga 3).

Område	Anl-nr	Anl-typ	Datering	Ua-nr
32	A24	Härd	5610-5480 f Kr	Ua-34514
3	A26	Nedgrävning	5480-5250 f Kr	Ua-24084
33	A394	Härd	4790-4610 f Kr	Ua-34517
32	A9	Härd	4045-3960 f Kr	Ua-34511
32	A16	Skärvstenspackning	1260-1110 f Kr	Ua-34513
28	L1 (A3)	K-lager under A3	210-50 f Kr	Ua-34509
16	A33	Grop	200-50 f Kr	Ua-24082
16	A31	Nedgrävning/brunn	160- Kristi födelse	Ua-24081
32	A14	Härd	90 f Kr-30 e Kr	Ua-34512
20	A16	Härd	45 f Kr-50 e Kr	Ua-24083
28	A3	Skelett (individ I)	330-420 e Kr	Ua-34507
28	A3	Brända ben (ind. II)	250-400 e Kr	Ua-34508
32	A1	Härd	240-380 e Kr	Ua-34510
19	A10	Brandlager	615-680 e Kr	Ua-24134

Figur 77. Tabell över ¹⁴C-dateringar.

Slutsatser

Vid de aktuella arkeologiska undersökningarna i samband med nedläggandet av elkabel mellan Runnestad och Strå, utmed den östra delen av sjön Tåkern, har kunskapen om kulturlandskapets framväxande från mesolitikum fram till vendeltid ökat väsentligt.

Problemet med att gräva i en fullåkersbygd är att det inte längre finns så många lämningar kvar ovan mark. Innan den systematiska fältinventeringen som pågick mellan åren 1978 och 1982 då inte mindre än 33 stenåldersboplatser påträffades runt Tåkern var källmaterialet tämligen sparsamt. Vid inventeringen framkom att många av boplatserna låg på svaga markförhöjningar på ungefär 95 m ö h och på ett avstånd från den nutida stranden på ungefär 100 - 200 m (Browall 1999:297). Dessutom fanns ett mindre antal boplatser högre upp i terrängen på väl-dränerad jord och omkring 1 km från stranden. Boplatserna närmast Tåkern innehåller vanligtvis föremål från både äldre och yngre stenålder, medan de högre upp belägna boplatserna hitintills visat fynd från bara den senaste perioden (Browall 1999:289f). Vid schaktningsarbetet var det även varit möjligt att bekräfta en av de av Browall inventerade stenåldersboplatserna genom att kulturlager och anläggningar påträffades i schakten som senare även daterades (Område 3).

Browall skriver att uppodlingen av slätten de senaste 350 åren medfört att betydande delar av det fornlämningsmaterial som fanns kvar i mitten av 1600-talet har förstörts. Han menar att man ute åkermarken inte kan vänta sig att finna bevarade boplatlager från mesolitisk tid. Det är bara på impediment med sandiga jordar eller i Tåkerns strandzon eller i sent uppodlade delar av den småbrutna övergångsbygden mot Holaveden i öster och söder som det finns möjlighet att finna någorlunda bevarade boplatstrukturer såsom vid Högby i Högby socken, Mörby i Hogstads socken och Storlyckan i Väderstads socken (1999:290). Den nu aktuella undersökningen visar med all tydlighet att detta inte stämmer överens med verkligheten. Även i de mest uppodlade delarna av fullåkersbygden har det nu framkommit tydliga boplatlämningar från mesolitikum, men även neolitikum. En av anledningarna till att kunskapen om dessa fornlämningar inte framkommit tidigare är att exploateringsgraden i denna del av Tåkernbygden är tämligen låg. Detta förhållande visar vikten av att genomföra arkeologiska undersökningar i samband med ledningsdragningar. En viktig del i den arkeologiska undersökningen är att göra ytartering för att hitta fornlämningarna i åkerytorna. Även om ingreppen i samband med kabelsträckningen är små och endast ger ett litet ”tütthål” så är de om de är så omfattande som denna kabelsträckning var en stor

källa till ny kunskap om det geografiska område som den passerar.

Vid den aktuella undersökningen var det av den anledningen viktigt att lägga ned tid på att vid specialinventeringen även ytartera hela kabelsträckningen för att få en uppfattning om fornlämningsbildens omfattning. Tidigare ytarteringar hade som tidigare nämnts varit framgångsrika och medfört att många nya fasta fornlämningar kunnat registreras. Detta var viktigt av två anledningar. Den gav tillsammans med tidigare registrerade fornlämningar i området samt det topografiska läget en ganska tydlig bild av vart lämningarna fanns placerade i landskapet. Specialinventeringen gjorde det även möjligt att få en uppfattning om den ytmässiga utbredningen i kabelsträckningens riktning. Ett exempel på ett topografiskt läge som annars lätt hade förbises om inte hela sträckan inventeras var en ganska kraftig norrsluttning söder om Åsby (Område 24). Vid specialinventeringen påträffades en malstenslöpare och vid den efterföljande utredningen framkom ett mindre antal boplatlämningar. Utmed hela kabelsträckningen framkom även flera tidigare okända fornlämningar och förutom den ovan nämnda boplaten vid Åsby påträffades hitintills okända mesolitiska boplatlämningar vid Säby (Område 33).

Mellanmesolitikum (6800 - 5500 f Kr)

Under atlantisk tid (ca 6500 - 4000 f Kr) var klimatet fuktigare och årsmedeltemperaturen var 2-3 grader varmare än idag. Världshavens yta steg till följd av inlandsisens snabbare avsmältning, vilket fick till följd att salt havsvatten bröt igenom Öresund in i Ancylussjön som ombildades till ett innanhav – Litorinahavet. Det fuktigare klimatet gjorde att insjöarnas vattenytor steg. I Tåkern var höjningen hela 3 meter vilket innebar en kraftig expansion av sjöytan ut över den omgivande terrängen. Under denna period låg Tåkerns strand på ca 95 m ö h som är ungefär 1 m högre än idag. Linden fick en snabb spridning på slätten och även ek samt ask vandrade in som tillsammans med alm och lind bildade högstammiga och täta ekblandskogar på de bördiga jordarna (Browall 1999:292 & 2003:25).

Vid område 32, väster om Hovs samhälle, intill torpet Sjövik påträffades anläggningar som visade sig utgöra delar av en mellanmesolitisk boplat (Hov RAÅ72 (A24) 5610 - 5480 f Kr). Intill denna finns ytterligare en anläggning i form av ett stolphål med en liknande fyllning som tolkas tillhöra samma boplat. Anläggningarna ligger vid foten av en höjdsträckning, på kanten till en trolig strandvall och har haft ett mycket strandnära läge i den innersta delen av en liten vik till Tåkern. Vid specialinventeringen påträffades flera

kvartskärnor och avslag på platsen, men det är omöjligt att föra ytfynd från denna plats till de underliggande anläggningarna eftersom hela höjdsträckningen är en enda stor sammanhängande boplatslämning bebodd under stora delar av förhistorien.

Vid Stora Svanegården, RAÄ 146 (Område 3), påträffades en boplatslämning med flera tydliga och djupa anläggningar i form av mörkfärgningar och en grop. I en av anläggningarna togs ett kolprov (A26) som gav en datering mellan 5480 - 5250 f Kr. Vid specialinventeringen av fornlämningen påträffades lösfynd i form av kvarts och flinta. Denna boplatshade ett liknande geografiskt läge som boplatshen norr om sjön. De låg båda inom ett bekvämt avstånd från vattnet. Browall ansåg att de äldre boplatsherna borde ligga i mer strandbundet läge medan de yngre var mer flexibla och lika gärna kunde ligga högre upp i terrängen, intill ett vattendrag (Browall 1999:289f). Detta stämmer väl överens med dessa båda mellanmesolitiska boplatsher. Tom Carlsson påpekar att det finns få boplatsher som daterats till perioden kring 5500 - 5000 f Kr och att det beror på att det finns en brist på identifierbara kronologiska markörer i den bevarade materiella kulturen, vilket gör det svårt att kronologiskt skilja fynd som påträffas vid exempelvis inventeringar (Carlsson 2007:81). Detta förhållande har vi nu lyckats ändra på genom att bidra med två nya dateringar och ett mindre antal anläggningar inom två begränsade områden.

En av de mer intressanta boplatsherna ligger vid Holmen på en moränförhöjning omgiven av Dags mosse och Tåkern. Inom ett relativt stort område har ett stort antal föremål samlats in, bland annat en större mängd trindyxor, lihultsyxor och ett mikrospån av Kinnekulleflinta. Bland fynden finns tolv ben-/hornföremål, varav ett utgjordes av en hornmejsel som var ornerad med ett geometriskt mönster samt spetsredskap, möjliga hornhackor med mera. ¹⁴C-analyser av några av föremålen gav en datering mellan 5600 och 4800 f Kr. På samma plats, men vid Tåkerns strand upptäckte markägaren i samband med odling ett rödfärgat område ”av en människas storlek” och ett fragment från en människoskalle har påträffats i närheten. Skalltaget daterades till 5720 - 5580 f Kr (Browall 1999:297). Även på den norra sidan av Tåkern har markförhållandena varit fördelaktiga för bevarandet av skelettmateriel. Vid Hånger i Källstad socken har ett påträffat skulltaksfragment daterats till 4830 - 4670 f Kr. Ett mer välbevarat skelett är den s k Alvastramannen som påträffades i en megalitgrav på den södra sidan av Omberg, men som har en datering till 6300 f Kr. Hur denna grovlemmade manliga individ hamnat i denna anläggning är förbryllande eftersom

han är mer än 3000 år äldre än den gravkonstruktion han påträffades i (Browall 2003:24f).

Den låga exploateringsgraden i området har medfört att de närmaste större arkeologiska undersökningarna av mesolitiska boplatsher ligger i sent uppodlade delar av den småbrutna övergångsbygden mot Holaveden i öster och söder såsom Riksantikvarieämbetets arkeologiska undersökningar vid Högby i Högby sn, Mörby i Hogstads sn och Storlyckan i Väderstads socken.

Vid kanten av en forntida sjö vid Mörby i Hogstads socken har en tidigmesolitisk boplatsh påträffats med dateringar som varierade mellan 8326 och 6751 f Kr. Anläggningarna utgjordes av härdar, härdgropar, kokgropar, stolphål och rännor. Några av stolphålen och rännorna tolkades som hyddlämningar. Fyndmaterialet utgjordes främst av föremål av lokala bergarter där kvarts är vanligare än flinta. Koniska mikrospånkärnor av hälleflinta, kvarts och mosten, små runda skivskrapor av hälleflinta mosten och granit samt knackstenar tillhörde fyndkategorierna (Kaliff et al 1997).

På en sandig ås vid kanten av en sjö eller en våtmark vid Högby i Högby socken påträffades en tidig/mellanmesolitisk boplatsh med anläggningar i form av härdar, härdgropar, gropar och stolphål. Några av stolphålen ansågs kunna ha tillhört ett par hyddor. Föremålen som kunde knytas till den tidigmesolitiska fasen utgjordes av mikrospån och handtagskärnor av flinta (Larsson, M 1996).

I samband med att man planerade ett nytt dubbelspår mellan Mjölby och Motala gjordes en arkeologisk undersökning vid Strandvägen i Motala. Istället för att finna lämningar efter det medeltida Motala och Gustav Vasas kungsgård påträffades en mycket intressant och kunskapsuppbyggande stenåldersboplatsh från mesolitikum med ett stort och anmärkningsvärt fyndmateriel. Den största fyndkategorien var den bearbetade kvartsen men där fanns även flinta samt redskapen som användes för att tillverka kvarts- och flintföremålen. Där påträffades även ett 80-tal yxor. Det välbevarade organiska materialet bestod av bland annat harpuner, ljustrar och en fiskekrok. En bit horn var dessutom dekorerad med ett triangelmotiv. Vad benen beträffar så påträffades ben från kronhjort och vildsvin men även fisk såsom abborre, gös och gädda. Vid undersökningen framkom även lämningarna efter ett större hus och en mindre hydda. I vattenbrynet hittades ett par bitar skulltak från en människa (Carlsson 2004).

Vid den aktuella undersökningen gör den allt för begränsade undersökta ytan att det inte går att dra några som helst slutsatser om boplatshlämningarnas struktur eller omfattning. Det går inte att avgöra några säsongsmässiga mönster eller om man tillverkat föremål på platsen. Det går inte heller att avgöra om och vilken

typ av byggnader som funnits. Har man återkommit till samma boplatser vid upprepade tillfällen eller är de använda under en säsong?

Senmesolitikum (5500 - 4000 f Kr)

Till den senare delen av mesolitikum kan ytterligare två boplatser föras. Den äldsta av dem låg i en beteshage mittemot mangårdsbyggnaden till Säby Västergård (A394) 4790 - 4610 f Kr (äldre senmesolitikum). Anläggningarna tyder på att det ligger en boplatser inom ett ganska begränsat område som utgörs av tydliga härdar, grop, mörkfärgning, stolphål och kulturlager. På höjdsträckningen öster om Säby, inom RAÄ 72, framkom i östslutningen en härdanläggning (A9) som hade en datering till 4045 - 3965 f Kr (yngre senmesolitikum). Detta betyder att det finns två mesolitiska boplatser på denna höjdsträckning – en mellanmesolitisk på den västra sidan intill torpet Sjövik och en senmesolitisk på den östra slutningen mot Hovs samhälle.

Ytterligare stenålderslämningar finns inom RAÄ 41 inne i Hovs samhälle men det finns inga dateringar från denna plats. Vid karteringen av området påträffades en hel del fynd av stenålderskaraktär såsom en mängd kvarts- och flintaföremål och en borrhälsyxa till en stenyxa (skafthålsyxa?). En föremålskategori som är värd att nämnas är de två bipolära kärnor som påträffades i den nordvästra delen av fornlämningen, alldeles söder om korsningen mellan vägarna till Vadstena och Bjälbo. De utgör den enda kronologiskt bestämbara kategorin i fyndmaterialet.

Under stenålder domineras Syd- och Västsverige helt av verktyg av flinta och det är endast i undantagsfall som man påträffar föremål av andra material på boplatserna. I östra och norra Sverige finns inte någon naturlig förekomst av flinta utan den var fördd hit av

människor. Här har man istället använt andra lämpliga bergarter som råmaterial till redskapen så som kvarts, kvartsit och andra bergarter. Detta råmaterial går att hämta lokalt från ådror i marken eller längs med Vätterns stränder. På Strandvägen i Motala dominerade andelen kvarts men flinta var inte på något sätt sällsynt förekommande. Detta tillsammans med andra typiska föremål från de båda kulturella områdena tyder på att Strandvägen låg i gränslandet mellan å ena sidan den östra och andra sidan den västra kulturfären (Carlsson 2007:80). Frågan är om det går att utläsa något av detta i det mesolitiska material som nu framkommit. Med tanke på den ringa omfattningen av undersökningarna är det inte mycket som går att säga, men vid inventeringen i fält dominerade andelen lösfynd av kvarts jämfört med en ganska magra förekomst av flinta. Det går inte att dra några slutsatser från detta magra material som givetvis måste sättas in i ett större sammanhang och jämföras med andra föremål som är typiska för de olika kulturfärena. Det är den sammantagna bilden av fyndmaterialet på en boplatser som kan ge kunskap om de nu påträffade boplatsernas påverkan från omgivningen.

Äldre/yngre bronsålder (period III/IV)

Utmed höjdsträckningen vid RAÄ 72 framkom som tidigare nämnts ett flertal anläggningar från hela förhistorien. Den kanske märkligaste av dessa var en anläggning av ansevärd mått. Den hade en längd i schaktet på 9 m och en bredd på 5 m men fortsatte utanför schaktet utan att någon begränsning påträffades. Innehållet utgjordes av sotig lera med inslag av skörbränd sten och naturstenar. Den skörbrända stenen var så sönderbränd att det till största delen endast återstod ”grus”. Blandat med detta hårt brända material fanns

Figur 78. Tappen från borrhålet i en skafthålsyxa, Område 30 - Hov (Kungslyckan), RAÄ 41 (C4403:25).

Figur 79. Skafthålsyxa med tappen kvar i hålet (ur ÖM:s samlingar).

även stenar som inte var eldpåverkade. Anläggningen var placerad på höjdsträckningens östra sida, neddragen från krönet i lå från väder och vind. Ett kolprov gav dateringen 1260 - 1110 f Kr, d v s övergången äldre/yngre bronsålder period III/IV. Det är inte helt klart hur anläggningen ska tolkas. Det är dock klart att man eldat på platsen, vilket brandlagret med den hårt skörbrända stenen tyder på. Den ringa andelen skärvig och skörbränd sten tyder dock på att det inte borde handla om någon skärvstenshög. Det skulle i och för sig kunna vara så att det övre skärvstenslagret har odlats bort. I sådana fall borde det finnas en betydande mängd skärvsten i odlingslagret, men så är inte fallet. Det fanns dock inga indikationer vid schaktningsarbetet som gör att en sådan tolkning är trolig. Den mest troliga tolkningen är att det är fråga om en bålplats, men inte i ett sammanhang tillsammans med gravar i form av en kremeringsplats. Denna bålplats har ett annat läge och har troligtvis fyllt en funktion på en boplats. Ett makroprov togs i anläggningen som skickades på analys. Provet innehöll förutom färska rottrådar endast kol varför det inte gick att säga något om jordens historia (Heimdal, muntligen).

Förromersk/romersk järnålder

Till tiden förromersk järnålder och övergången till romersk järnålder finns hela fem dateringar i det undersökta materialet. Lämningarna utgör olika anläggningstyper och tolkas som fornlämningar med olika funktioner. Fornlämningarna har även olika geografiska placeringar i närområdet, vilket kanske kan vara en hjälp vid tolkningen av dem. Vid Kyleberg påträffades två gropsystem där en anläggning i vardera systemet daterades till förromersk järnålder, 170 - 40 f Kr (A31) och 190 - 50 f Kr (A33). I samband med groparna påträffades även två malstenslöpare. Anläggningarna hade en ganska intressant placering på en svag plåtå i en sydslutning i åkermarken omedelbart söder om ladugårdsbyggnaderna till Kylebergs gård. Det var tydligt att anläggningarna inte var vända mot Tåkern utan låg väl skyddade för väder och vind bakom en höjdsträckning i väst/östlig riktning. Det är möjligt att anläggningarnas användningsområde gjorde att de kanske var hänvisade till att ligga i närheten av vatten eftersom Lorabäcken ligger i platsens omedelbara närhet. En annan liknande datering är ett kulturlager under den delundersökta stensättningen vid RAÄ 21. Lagret daterades till 210 - 50 f Kr, vilket gör det samtida med gropsystemet vid Kyleberg. Vid Pryssgården, Östra Eneby socken i Norrköpings kommun, fanns en diffus anläggningskategori som gick under samlingsnamnet ”gropar”. De uppträdde i

huvudsak under yngre bronsålder och äldre järnålder och påträffades direkt i anslutning till bebyggelsen och anses som ett karaktäristiskt element i tidens bosättning. Trots detta är gropgrävandet problematiskt som förhistorisk företeelse. Detta på grund av att de har ett mycket varierande utseende, är svåra att klassificera och funktionsbestämma. Man frågar sig varför det uppstår ett behov av att gräva gropar på boplatserna under denna period. Vid den arkeologiska undersökningen vid Pryssgården påträffades ett stort antal gropar av olika utseende, karaktär och funktioner som kategoriindelats. En av dem var gropsystemen som karaktäriseras av ett antal gropar som grävts ner inom ett rumsligt väl sammanhållet område. Gemensamt för dessa är att de grovt daterats till yngre bronsålder (Lindgren-Hertz 1998:94ff)

Vid Kyleberg påträffades två gropsystem intill varandra och en friliggande grop. De båda systemen var olika varandra till karaktär och funktion. Det ena gropsystemet (A37) utgjordes av en brunn som hörde samman med en grop. Brunnen hade ett djup av 1,1 m med en trattformad sida. Den var flerskiktad där botten utgjordes av humös lera med inslag av kol och bränd lera. Vid undersökningen trängde genast vatten upp ur marken. De båda anläggningarna hade sedan de tagits ur bruk blivit fyllda med sot, kol, skörbränd sten och bränd lera. Detta fyllnadsmaterial tyder på att avfall från en intilliggande boplats kastats i brunnen samt gropan. Ovanpå detta lager var inblandningen av sot och skärvsten betydligt mindre till förmån för lera. Det andra gropsystemet utgjordes av tre gropar av liknande storlek med raka sidor och plana botten som mer eller mindre låg intill eller tangerade varandra. Man hade tagit hänsyn till de andra groparna vid grävandet. De hade alla en ganska likartad fyllning som påminner om det övre lagret i det föregående gropsystemet med en övervägande del lerblandad fyllning med inslag av kol, skärvig- och skörbränd sten. Detta gör att de borde ha blivit igenfyllda inom en ganska kort tidsrymd. Groparnas form i profil gör att de mest liknar förråds-gropar med en distinkt plan- och profilform med en nedgrävningskant som är rak eller svagt lutande med vanligtvis plan botten. Dessa är oftast en- eller flerskiktade med varierad sammansättning med en ibland riklig mängd skärvig sten och kol (Lindgren-Hertz 1998:89f). En intilliggande friliggande grop hade den omvända lagerföljden med lera i botten och skärvig sten i toppen. Vad groparna haft för ursprunglig funktion är svårt att avgöra med denna begränsade arkeologiska insats. Den friliggande gropan (A29) skulle kunna falla in under Pryssgårdens kategori ”täkt-förråds-avfallsgrop” som betecknar en friliggande stor och djup (större än 0,6 m djup) grop

med sluttande eller trappformad stegsida samt skiktade fyllnadslager av mo men även skärvtenslager med sot. Dessa kan ursprungligen ha grävts i ett syfte som täkt men har sedan fått nya användningsområden som förråds- och sedermera avfallsgropar (Lindgren-Hertz 1998:82f). Sammanfattningsvis kan man säga att husens nedgrävda element såsom exempelvis stolphål och härदार tillsammans med groparna arkeologiskt sett konstituerar boplaten (Lindgren-Hertz 1998:72). Med andra ord innebär detta att det här är en boplats och att huslämningar bör finnas i dess omedelbara närhet.

Vid Runnestad var anläggningarna av en helt annan karaktär och där daterades en härd (A16) till 50 f Kr - 50 e Kr. Denna var boplatssindikerande och omfattade även ett flertal stolphål. Denna lämning hör (med största sannolikhet) samman med de boplatlämningar som påträffades på samma vidsträckt platta, hundra-talet meter från kabelsträckningen, i samband med undersökningarna inför uppförandet av vindkraftverk med tillhörande elkablar (Björkhager 2003a; 2003b; Magnusson 2007:83). Anläggningstätheten har vid alla tre undersökningarna varit ganska hög. Detta betyder att det antingen är fråga om en och samma boplats med en vidsträckt omfattning, men den kan även utgöra två intilliggande boplatser eller möjligtvis samma boplats som utgörs av olika bebyggelsegrupper utspridda över en större yta. Hur som helst är detta svårt att avgöra i nuläget, men faktum är att det finns ett flertal förromerska lämningar inom ett större område. I ett helt annat topografiskt läge fanns ytterligare en boplatssindikerande lämning som daterats till förromersk/romersk järnålder, (A14) 90 f Kr - 30 e Kr. På en väl markerad höjdräckning på den norra sidan av Tåkern ligger RAÄ 72 som utgörs av boplatlämningar från hela förhistorien och så även denna tidsperiod. Detta läge är mer strandbundet än de övriga lägena och skiljer sig därmed från de övriga boplatserna.

Romersk järnålder/folkvandringstid

De gravfält som ligger närmast undersökningsområdet återfinns söder om Klosterorlunda och utgörs av två gravfält och några enskilda gravar inom ett begränsat område bestående av sammanlagt 24 fornlämningar. De utgörs företrädesvis av runda stensättningar och enstaka resta stenar (RAÄ 9, 10, 11 Hov sn). Något längre norr ut mot Vadstena, mellan Strå och Klosterorlunda, finns ett större gravfält som utgörs av 58 runda stensättningar, två högar och en rest sten (RAÄ 6, Hov sn). Gravformerna tyder på att gravfältet nyttjats under i stort sett hela järnåldern. Vid den arkeologiska undersökningen representerades den romerska järnåldern dels av den undersökta graven

vid Hov/Furåsa (RAÄ 21) men även från en anläggning inom RAÄ 72, väster om Hov. Graven ligger på en höjdräckning med ytterligare två kända gravar och där ett okänt antal fortfarande ligger dolda under markytan. Graven som undersöktes har ingående beskrivits ovan. Den utmärks genom det i Östergötland ovanliga gravskicket med en obränd och en kremerad individ i samma gravläggning. Vid undersökningen påträffades inga boplatlämningar som är samtida med graven. Under stensättningen kom dock ett kulturlager som beskrivits ovan, men det är daterat till förromersk järnålder. I samband med kabelschaktningarna utmed den östra sidan av höjdräckningen vid RAÄ 72 påträffades en härd (A1) som är samtida med graven A3, 240 - 380 e Kr. Vid schaktningsarbetet påträffades ytterligare lämningar intill denna med samma typ av innehåll som troligtvis hör till samma boplatlämning. Detta visar att den romerska järnåldern förekommer på flera platser i närområdet, men att den liksom andra fornlämningar i fulläkersbygden inte har fångats upp vid arkeologiska undersökningar eftersom de inte är så omfattande i denna del av länet.

Vendeltid

Vid Västra Bökestad undersöktes ett gravfält med lång användningstid från bronsålder fram till vikingatid, ett bronsgjuteri från yngre bronsålder och under gravfältet påträffades boplatlämningar från yngre järnålder/förromersk järnålder. De senare var dock störda av de ovanpåliggande gravarna. Gravarna från vendeltid utgjordes av stensättningar lagda ovanpå brandlager eller benlager och med ett rikt gravmaterial i form av keramik, kammar, pärlor och en mängd olika metallföremål bland annat i form av dräktföremål. I vissa av gravarna fanns tecken som tyder på att kremeringen skett på plats (Helander & Zetterlund 1997). Graven vid Särtshöga (RAÄ 14) hade en i stort sett bortodlad överbyggnad i form av en stensättning. Under denna fanns ett brandlager med två tydliga koncentrationer. De brända benen påträffades nästan uteslutande i de två sotkoncentrationerna. Brandlagrets utbredning och de brända benens placering tyder på att kroppen inte kremerats på plats. Ett av benen daterades till 615 - 665 e Kr, d v s vendeltid.

Vid undersökningen av Alvastra kloster gjordes fynd av dräktspännen från järnålder. Ett av dem var ett likarmat spänne från tidig vendeltid. De antas härröra från gravar som förstörts i samband med byggnadsarbeten i klostret. Vid "Sverkersgården" ska Otto Frödin ha undersökt ett kraftigt och innehållsrikt boplatlager som han daterade till vendeltid och framåt. Dessa resultat vidimerades sedan 1992 genom

projektet Det medeltida Alvastras provundersökning (Browall 2003:115f). Vid Alvastra har man funnit flera spridda fynd som visar att det finns boplatzlämningar och gravfält på flera platser såväl vid klosterområdet som i området vid "Sverkersgården". Det verkar som om bebyggelsens tyngdpunkt förskjuts från det förra området till det senare under loppet från yngre romersk järnålder och folkvandringstid till vendeltid och vikingatid. Det hela anser Browall startar med att man slutar att använda det stora gravfältet vid Smörkullen och börjar begrava sina döda närmare den befintliga bebyggelsen vid "Sverkersgården". Det verkar alltså som om Alvastra följde det gängse mönstret för omlokalisering av bebyggelsen som sker i början av yngre järnålder (Browall 2003:116f).

Hur är då förhållandet vad gäller äldre och yngre järnålder vid Särtshöga? Om teorin stämmer borde bebyggelsen och gravfältet ligga tillsammans och vid denna tid förflyttats in till den medeltida och historiska bytomten. Gravfältet vid Särtshöga ligger på ett strategiskt läge geografiskt sett, på den norra kanten av en flack plåtå i landskapet. Detta är ett typiskt förhistoriskt läge där man skulle kunna förvänta sig att påträffa äldre järnålderslämningar. Det verkar inte ha förflyttats till något medeltida gårdsläge utan det skulle möjligen kunna vara så att gravfältet ännu inte varit föremål för omstruktureringen utan att detta skett någon gång efter det att graven anlagts, d v s 615 - 665 e Kr och att det är de vikingatida gravarna och boplatserna som ska sökas på den historiska bytomten.

Referenser

Tryckta källor

- Anderssen, H. 1960. Hovedstaden i riget. *Nationalmuseets arbejdsmark*. København.
- Arbman, H. 1941. Östgötska storbondegravar från 700-talet e.Kr. Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening 1939-41. Linköping.
- Birkbeck, F. 1982. *Danmarkshistorien. Vikingetiden. 1 / Rejslystne bønder*. København.
- Björkhager, V. 1995. Fynd. I Ringebyrapporten red Kaliff, A. Riksantikvarieämbetet Rapport 1995:X. Linköping.
- Björkhager, V. 2003a. *Runnestad 1:1 Vinkraftverk*. Arkeologisk utredning etapp 2, Röks sn, Ödeshögs kommun, Östergötland. Östergötlands länsmuseum Rapport 31:2003.
- Björkhager, V. 2003b. *Runnestad 1:1 Elkabel*. Arkeologisk utredning etapp 2, Röks sn, Ödeshögs kommun, Östergötland. Östergötlands länsmuseum Rapport 82:2003.
- Browall, H. 1999. Mesolitiska mellanhavanden i västra Östergötland. I: *Glyfer och arkeologiska rum – en vänbok till Jarl Nordbladh*. Red. Gustafsson, A & Karlsson, H. Gotarc Series A vol 3. Göteborg.
- Browall, H. 2003. *Det forntida Alvastra*. Statens historiska museum. Stockholm.
- Gejvall, N.-G. 1948. Bestämning av de brända benen från gravarna i Horn. I: Sahlström, K. E. & Gejvall, N.-G. *Gravfältet på kyrkbacken i Horns socken, Västergötland*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar. Del 60:2. Stockholm. s 153-199.
- Gejvall, N.-G. 1955. The cremations at Vallhagar. I: *Vallhagar. A Migration period settlement on Gotland / Sweden. Part II*. (Ed: Stenberger, M.). Copenhagen. s 700-723.
- Gejvall, N.-G. 1961. Anthropological and osteological analysis of the skeletal material and the cremated bones from Simris 23, Simris parish. I: Stjernquist, B. *Simris II. Bronze age problems in the light of the Simris excavation*. Bonn & Lund.
- Gejvall, N.-G. 1974. Description of the human skeleton from graves and some associated animal bones. I: Jansson, G. O. *Gotlands mellanneolitiska gravar*. Stockholm.
- Gräslund, A.-S. 1980. *Birka IV. The burial custom. A study of the graves on Björkö*. KVHAA. Stockholm. Diss.
- Hagberg, U. E. 1961. Skedemosse – en första presentation. *Fornvännen 1961*. s 237-255.
- Hemmendorff, O. 1984. Människooffer. Ett inslag i järnålderns gravritualer, belyst av ett fynd i Bollstanäs, Uppland. *Fornvännen 79, nr 1*. s 4-12.
- Holmquist Olausson, L. 1990. ”Älgmannen” från Birka. Presentation av en nyligen undersökt krigargrav med människooffer. *Fornvännen 85*. Stockholm, s 175-182.
- Hörfors, O. 2001. Täby och Kungsbro – två av Östergötlands fornlämningsrikaste boplatser. I: *Hemmet – trakten – världen. Arkeologi i Östergötland*. (Red: Feldt, A.-C. & Mörkfors, G.). Meddelanden från Östergötlands länsmuseum.
- Hörfors, O. 2007. *Kungsbro Motor. Vapengrav i tre nivåer*. RAÄ 197, Vreta kloster socken, Linköpings kommun, Östergötlands län. Arkeologisk undersökning. Rapport 2007:6. Östergötlands länsmuseum.
- Ibn Fadlan. 1978. I: Wikander, S. *Araber vikingar varingar*. Uppsala, s 31-72.
- Iregren, I. 1972. *Vårby och Vårberg II. Studie av kremerat människo- och djurbensmaterial från järnåldern*. Theses and papers in North-European archaeology. Stockholm.
- Janzon, G. O. 1974. *Gotlands mellanneolitiska gravar*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studies in North-European archaeology 6. Stockholm.
- Kaliff, A. 1999. *Arkeologi i Östergötland. Scener ur ett landskapsförhistoria*. Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet. Uppsala.
- Kaliff, A, Carlsson, T, Molin, F & Sundberg. 1997. *Mörby. Östergötlands äldsta boplatser*. Arkeologisk slutundersökning, RAÄ 168, Hogstads socken, Mjölby kommun, Östergötland. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1997:38. Linköping.
- Larsson, L. 1988. *Ett fångstsamhälle för 7000 år sedan*. Signum.
- Larsson L Z, Jönsson B & Ulfhielm A. 1997. *Riksväg 50, Arkeologisk utredning, etapp 1. Jönköping – Örebro, delen Ödeshög – Motala*. Riksantikvarieämbetet. Rapport UV Linköping
- Larsson, M. 1996. *Högby. Arkeologisk slutundersökning. Mesolitiska och senneolitiska boplatser vid Högby i Östergötland*. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1999:1. Linköping.

- Larsson, T. B. 1993. Vistad. Kring en befäst gård i Östergötland och Östersjökontakter under yngre bronsålder. Umeå.
- Lisowski, F. P. 1968. The investigation of human cremations. I: Bielicki, T.; Boev P., Degenhardt, K.-H., Ferembach, D., Hiernaux, J., Jörgensen, G., Jürgens, H. W., Kadanoff, D., Koch, G., Lehnert, K.F., Lisowski, F. P., Maestri, D., Martiny, M., Mutafov, S., Necrasov, O., Oliver, G., Rauh, F., Strouhal, E., Tobias, P. V., Torgensen, J., Vallois, H. V. & Walter, H. *Anthropologie und Humangenetik*. Stuttgart, s 76-83.
- Molin, F. & Larsson, M. 1999. *Mesolitikum vid Storlyckan – byddlämningar och fyndmaterial*. Arkeologisk slutundersökning. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1997:38. Linköping.
- Molin, F. & Menander, H. 2003. *Arkeologiska undersökningar vid Linköpings flygplats. Arkeologisk undersökning – SAAB-projektet*. RAÄ123, 125 i Linköpings stad, RAÄ 17-18, 19, 267 i Vårdsbergs sn, Linköpings flygplats/Saab-fältet, Tannefors 1:107, Linköpings kommun, Östergötland. Riksantikvarieämbetet, UV Öst, dokumentation av fältarbetsfasen, DAFF-rapport 2003:3.
- Natur Kultur. 1986 *Miljöer i Östergötland. Naturvårdsplan och kulturminnesvårdsprogram*. Länsstyrelsen i Östergötlands län 1983. Linköping.
- Nordén, A. 1925. *Östergötlands bronsålder I*. Linköping.
- Nordenskjöld, C. F. 1873. *Östergötlands minnesmärken upptecknade af C. Fr. Nrd. År 1873*.
- Petersson, M. 2002. *Abbetorp – ett landskapsutsnitt under 6000 år. Arkeologisk undersökning av en boplats, ett gravfält, en offerplats, stensträngar och fossil åkermark*. Rinna och Väderstads socknar, Boxholm och Mjölby kommun, Östergötland. Riksantikvarieämbetet rapport 2002:43. Linköping.
- Riksintressanta kulturmiljöer i Förteckning. Underlag för tillämpning av NRL 2 kap Sverige. 1990 § 6. Riksantikvarieämbetet. Uppsala.
- Rundkvist, M. 2008. *Prospektering vid Hovs kyrka*. Hovgården, 1:3, 1:6, 1:11, Hov socken, Östergötland. Rapport 24 april 2008.
- Räf, E. 2004. *Arkeologi i blåsväder. Vindkraftverk och anslutande elkablar*. Arkeologiska utredningar och förundersökningar, Väderstad, Hov, Svanshals, Rök, St Åby, St Per, Strå och Ekebyborna socknar, Motala, Mjölby, Ödeshögs och Vadstena kommuner, Östergötlands län. Östergötlands Länsmuseum Rapport 2004:21.
- Sigvallius, B. 1994. *Funeral pyres. Iron age cremation in North Spånga*. Theses and papers in osteology 1. Stockholm. Diss.
- Sigvallius, B. 2007. Östergötland, Hov socken, RAÄ21. Osteologisk undersökning av brända och obrända ben från tre gravar. Osteologisk rapport, Riksantikvarieämbetet, UV-mitt.
- Skaarup, J. 1972. Rejsekammeraten. *Skalk*, nr 3, s 4-9.
- Skaarup, J. 1989. Dobbeltgrave. *Skalk*, nr 3.
- Streiffert, J. 2001. *På gården. Rumslig organisation inom bosättningsytter och byggnader under bronsålder och äldre järnålder*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter 35. Gotarc. Serie C. Arkeologiska Skrifter 37.
- Strid, J. P. 1993. *Kulturlandskapets språkliga dimension. Ortnamnen*. Riksantikvarieämbetet. Uppsala.
- Zachrisson, I. 2006. Väskan från Röstahammaren i Ås och gravfältets etniska tillhörighet. *Fornvännen 101*. Stockholm, s 19-28.
- Wigh, B. 1989. *Gravar med häst och nöt från järnåldern. En studie av fynd och djursammansättning i järnåldersgravarna med häst och/eller nöt i Södermanland och Uppland*. Uppsats i påbyggnadskurs i arkeologi vid Stockholms universitet.

Kartor och arkiv

Diplomatarium suecanum (DS). Svenskt diplomatariums huvudkartotek för medeltidsbrev. Riksarkivet.

Östergötlands museums arkiv.

Akter från Lantmäteristyrelsens (LMS) arkiv

LMS 05-HOV-8. Storskifte. Furåsa. Hov sn. 1753.

LMS 05-HOV-22. Storskifte. Furåsa. Hov sn. 1791.

LMS 05-SVA-7. Arealavmätning. Svanshals. Svanshals sn. 1695.

LMS 05-SVA-8. Arealavmätning. Svanshals. Svanshals sn. 1732.

Rikets allmänna kartverks arkiv

Hogstad J112-44-10. Häradsekonomska kartan. 1868-77

Hov J133-8E4j50. Ekonomiska kartan. 1948.

Tekniska uppgifter, delsträcka 1

Lokal	Runnestad - Solberga - Överby Västergård - Lund - Särtshöga - Krongården - Överby Mellangård - Glänås - Kyleberg - Hallberg - Kullen - Kvarntorp samt Svanshals kyrka-Sköntorp
Socknar	Rök och Svanshals
Kommun	Ödeshög
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 37 (Rök sn) RAÄ 4, 14, 16, 66, 111, 126, 127, 128, 133, 135, 137, 146 och 117 samt ÖM 1 och ÖM 2 (Svanshals sn)
Ekonomiska kartans blad	084 38 (8E 3i SVANSHALS)
Koordinater	X6465200, Y1441000
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och Antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens diarienummer	431-13436-04
ÖLM diarienummer	551/04 (etapp 2) och 660/04 (AK)
ÖLM kontonummer	530171 och 530190
Uppdragsgivare	Vattenfall Eldistribution AB
Kostnadsansvarig	Vattenfall Eldistribution AB
Projektledare	Viktoria Björkhager
Personal	Petter Nyberg, Rikard Lindberg
Fältarbetstid	2004-10-14 (etapp 1) 2004-10-18 --- 11-04 (etapp 2 & FU) 2004-11-08 --- 11-12 (AK)
Fynd	C4401:1-143
Foto	Digitala bilder
Analys	¹⁴ C, osteologi, bearbetad sten
Grafik	Viktoria Björkhager
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2013:13 © Östergötlands museum

Tekniska uppgifter, delsträcka 2

Lokaler	Kyleberg - Furåsa
Socken	Kumla
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 7, 8, 21, 24, 25 och 116
Ekonomiska kartans blad	084 39 (8E 3j VÄDERSTAD)
Koordinater	X6467272, Y1444590
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens diarienummer	431-13436-04
ÖLM diarienummer	660/04
ÖLM kontonummer	530190
Uppdragsgivare	Vattenfall Eldistribution AB
Kostnadsansvarig	Vattenfall Eldistribution AB
Projektledare	Viktoria Björkhager
Personal	Anders Lundberg
Fältarbetstid	2004-11-11, 12, 16
Fynd	C4402:1-5
Foto	Digitala bilder
Analys	Osteologi, keramik, bearbetad sten, makrofossil

Tekniska uppgifter, delsträcka 3

Sträcka	Furåsa - Hov - Strå
Socknar	Hov och Strå
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 21, 41, 44 och 72 samt ÖM 3 (Hovs socken)
Ekonomiska kartans blad	084 49 (8E 3j HOV)
Koordinater	X6470352, Y1447898
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning, förundersökning och delundersökning
Länsstyrelsens diarienummer	431-4852-06 (etapp 2 & FU) 431-12433-06 (AK & delund)
ÖLM diarienummer	145/06 (etapp 2 & FU) 294/06 (AK & delund)
ÖLM kontonummer	530431
Uppdragsgivare	Vattenfall Elnätservice AB
Kostnadsansvarig	Vattenfall Elnätservice AB
Projektledare	Viktoria Björkhager
Personal	Anna Börjesson, Ann-Charlott Feldt, Ingrid Gustin, Johan Levin, Lasse Norr, Mats Magnusson, Petter Nyberg, Fredrik Samuelsson och Kjell Svarvar
Fältarbetstid	2006-05-15 --- 05-17 (Et 2 & FU) 2006-08-05 --- 10-20 (AK) 2006-11-07 --- 11-15 (delund)
Fynd	C4403:1-100
Foto	Digitala bilder
Analys	¹⁴ C, osteologi, keramik, bearbetad sten

Osteologisk undersökning av brända och obrända ben från tre gravar. Hovs socken, Östergötland. RAÄ 21

Berit Sigvallius, juli 2007

Östergötland, Hov socken, RAÄ 21, Anläggningarna 1, 2 och 3

Under november till december 2006 undersöktes tre anläggningar i Östergötland, Hov socken, RAÄ 21, av Östergötlands länsmuseum, under ledning av arkeolog Petter Nyberg. De ben som tillvaratogs har analyserats av osteolog Berit Sigvallius, Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV-mitt, i juli 2007.

MATERIAL

Materialet kommer från tre anläggningar där endast en, anläggning 3, är en grav. I både anläggning 1 och 2 finns endast djurben. Benen i anläggning 2 har klassificerats som brända, men är på sin höjd svedda. Anläggning 3 utgörs av en skelettgrav, kallad "Individ 1" samt diverse smärre benfynd i anläggningens övre delar. I en av de fyndenheter har ben från människa påträffats. I skelettgraven finns även ett fåtal brända ben från en kremerad människa.

METOD

Benen har sorterats och bestämts till art, benslag, sida och del av ben. Fynden har specificerats i katalogen nedan.

Könsbedömning

Kraniet har bedömts utifrån ögonbrynsbågarna (*arci superciliari*) och på muskelfästet i nacken (*protuberantia occipitalis externa*). Denna bedömning är morfologisk och innebär en registrering av den relativa storleken på karaktärerna. Eftersom skelettet var starkt fragmenterat har inga mätningar för könsbedömning eller kroppslängdsberäkning kunnat göras.

Åldersbedömning

Åldersbedömning hos vuxna sker genom registrering av tandslitaget efter Brothwell (1972). Att använda tandslitage som ålderskriterium kan i vissa fall vara den enda möjligheten för åldersbedömning; tänder bevaras ofta bättre än ben och i vissa fall finns inga andra ålderskriterier tillgängliga. Tandslitaget är dock vanskligt att använda; även om en tand slits mer ju längre tid den används att tugga med, så är slitaget även beroende av vilken sorts föda som tuggas. Därför riskerar tandslitaget att variera starkt mellan olika populationer och även tidsperioder. För skelettet i anläggning 3 har tandslitaget använts som ett komplement.

Dessutom har åldersbedömning gjorts på skalltaksfragmenten efter Gejvall (opubl.). Detta är en mycket grov metod som ger vida åldersintervall p.g.a. den individuella variationen i kranieväggens utveckling. Hänsyn tas till tre olika variabler: suturernas grad av sammanväxning, det porösa mittskiktets (*diploë*) omfattning samt tjockleken på de båda

kompakta ytterskikten (*tabula interna* och *externa*).

Individerna kan delas in i olika ålderskategorier: *adultus* = 18-44 år, *maturus* = 35-64 år och *senilis* = 50-89 år. Ålderskategoriernas gränsvärden har satts efter Sjøvold (1978), med en modifiering av den högsta åldersgränsen från 79 år till 89 år (Sigvallius 1994). De ben som används för åldersbedömning är främst hjässbenen (*ossa parietalae*), men också pannbenet (*os frontale*). Graden av sutursammanväxning har registrerats, och utslagsgivande för åldersbedömningen har varit sammanväxningen i suturen mellan pannben och hjässbenen (*sutura coronalis*) samt mellan hjässbenen (*sutura sagittalis*) (Perizonius 1984).

Klassificering av åldersgrupperna

Adultus: En individ bedöms höra till ålderskategorin 18-44 år i de fall då suturerna ännu är helt öppna, då diploës omfattning är 1/3 av den totala skalltakstjockleken och då båda tabulae är tämligen liktjocka.

Maturus: Till åldersgruppen 35-64 år anses individen höra om suturernas sammanväxning påbörjats i tabula interna och om diploës omfattning är mer än 1/3 av den totala skalltakstjockleken och tabula interna är tunnare än tabula externa.

Senilis: Till åldersgruppen 50-89 år anses individen höra om sutursammanväxningen är framskriden i tabula externa, d v s endast mindre spår av suturerna kunnat iakttagas, om diploës omfattning är mer än 1/3 av den totala skalltakstjockleken och om båda tabulae är tunna.

Övriga åldersindelningar: Kombinationer mellan dessa olika kriterier kan resultera i åldersbedömningar över kategori gränserna.

RESULTAT

I anläggning 1 har endast ben från gris påträffats och i anläggning 2 finns endast ben från nöt. Anläggning 3 är dock en grav med ett obränt skelett och ett fåtal fragment av brända ben av människa.

Från stensättningens fyllning finns ett flertal fyndenheter, delvis numrerade, delvis med benämningar. Alla fyndenheter har specificerats separat i katalogen nedan.

Det obrända skelettet är tämligen komplett till och med knäskålarna, men nedre delen av de nedre extremiteterna saknas helt, det finns varken ben från fötter eller vader. Alla ben är starkt fragmenterade vilket inneburit att inga mätningar kunnat göras, varken för könsbedömning eller för kroppslängdsberäkning.

Skelettet är kraftigt och robust men kraniet saknar entydiga könskaraktistika. Individen har ändå bedömts vara av en man p.g.a. robustiteten. Åldern har bedömts till *adultus*, d.v.s. 18-44 år. Bedömningen är gjord dels på kraniesuturernas utveckling, dels på tandslitaget efter Brothwell (1972).

På tänderna finns svaga spår av tandsten, men eftersom den inte har bevarats går det inte att bedöma omfattningen. Tandhalskaries har registrerats på två kindtänder i underkäken. Inga skador eller sjukliga förändringar har påträffats på skelettet.

Mellan skelettets lårben påträffades ett fåtal brända ben. De kommer från en vuxen individ och kan antingen vara rester av en äldre grav som skadats när jordandet skedde, eller avsiktligt nerlagda i graven. Betonas bör dock att det rör sig om en mycket liten mängd brända ben.

LITTERATUR

Brothwell D.R. (1972) *Digging up Bones. The excavation, treatment and study of skeletal remains.* British Museum, Natural History, London.

Perizonius W.R.K. (1984) Closing and non-closing sutures in 256 crania of known age and sex from Amsterdam (AD 1883 - 1909). *Journal of Human Evolution*, 13.

Sigvallius, B. (1994): *Funeral Pyres. Iron Age Cremations from North Spånga.* Thesis and Papers in Osteology I. Stockholms Universitet.

Sjøvold T. (1978) Inference concerning the age distribution of skeletal populations and some consequences for paleodemography. *Anthrop. Közl.* 22, 99-117

KATALOG

Östergötland, Hov socken, RAÄ 21, Anläggningarna 1, 2 och 3

Anläggning: 1

28 fragment brända ben, 5,3 gram, av varierande, och dålig, förbränningsgrad, varav 3 fragment, 2,9 gram, kunnat identifieras.

Gris (*Sus scrofa*): (2,9 g) Identifierade fragment från:

Tänder 3 fragment (*dentes*) av krona/kronor

Anläggning: 2

124,5 gram ben varav 30,5 gram kunnat identifieras. Benen är troligen inte brända, de kan vara lätt påverkade av eld, men mer troligt är mörkfärgningen ett resultat av humussyror.

Nöt (*Bos taurus*): (30,5 g) Identifierade fragment från:

Skulderblad 1 fragment (*scapula sin*)

Rullben 2 fragment (*talus sin/dx*)

Fotledsben 2 fragment (*tarsi: centrotarsale och tarsale 2+3, sin*)

Tåben 1 fragment (*phalanx I*)

Anläggning: 3

Södra kärlet

Obrända ben.

Nöt (*Bos taurus*): Identifierade fragment från:

Tänder 3 fragment (*dentes*) av en eller flera tänder.

Får eller Get (*Ovis aries/Capra hircus*): Identifierat fragment från:

Lårben 1 fragment (*femur sin/dx, lös proximal epifys*)

Krossat kärl

2 obrända, oidentifierade fragment

I stenpackningen till stensättningen

1,6 gram brända ben, 2 fragment, oidentifierat.

”Klo”. Låg tillsammans med ryggkotorna

Mus eller **sork** (*Microtidae/Muridae*): Identifierat fragment från:

Tand 1 fragment (*dens*) En framtand (*insiciv*)

Brända ben mellan skelettets lårben

14,5 gram brända ben, 28 fragment, varav 4,9 gram, 4 fragment, kunnat identifieras.

Människa (*Homo sapiens*): (4,9 g) En vuxen individ (= 18-89 år) vars kön ej kan bedömas. Identifierade fragment från:

Skalltak 4 fragment (*calvarium*)

Rensfynd

Fyndnummer 17, SV kvadranten

3,6 gram obrända ben, 6 fragment, oidentifierade. Benen är gnagda, troligen av hund.

Fyndnummer 18, SÖ kvadranten

BRÄNT

2,6 gram brända ben, 3 fragment, varav 2,0 gram, 1 fragment, kunnat identifieras.

Nöt eller **häst** (*Bos taurus/Equus caballus*): (2,0 g) Identifierat fragment från:

Revben 1 fragment (*costa*)

OBRÄNT

0,3 gram obränt ben, 1 fragment, oidentifierat.

Fyndnummer 22, SÖ kvadranten

0,2 gram brända ben, 2 fragment, oidentifierat

Fyndnummer 26, SÖ kvadranten

0,5 gram bränt ben, 1 fragment, oidentifierat.

Fyndnummer 27, SÖ kvadrantens topp

3,8 gram obränt ben, 1 fragment, identifierat.

Nöt (*Bos taurus*): (3,8 g) Identifierat fragment från:

Tand 1 fragment (*dens*)

Fyndnummer 30, SÖ kvadranten

41,0 gram obrända ben, 4 fragment, identifierat.

Nöt (*Bos taurus*): (41,0 g) Identifierade fragment från:

Tänder 4 fragment (*dentis*) från tre tandkronor

Fyndnummer 31, i gravfyllning

3 fragment obrända ben, varav 2 kunnat identifieras.

Människa (*Homo sapiens*) En vuxen individ (= 18-89 år) vars kön ej kan bedömas.

Identifierade fragment från:

Kranium 1 fragment (*cranium: frontale*, vid näsroten)

Ryggrad 1 fragment (*vertebra lumbale*)

Kommentar: Det har inte kunnat avgöras om fragmenten kommer från Individ 1 eller utgör rester av en egen begravning.

Fyndnummer 32, SÖ kvadranten

BRÄNT

5,1 gram brända ben, oidentifierat.

OBRÄNT

1 fragment av ett långt rörben av en groda eller padda.

Fyndnummer 34, i gravfyllning

2,5 gram bränt ben, 1 fragment, oidentifierat.

Individ 1

Ett robust, obränt, skelett. Tämigen komplett men starkt fragmenterat. Kraniet ger inga könskaraktistiska men skelettet är sannolikt av en man, p.g.a. robustiteten. Åldern har bedömts till adultus, d.v.s. 18-44 år. Bedömningen är gjord dels på kraniesutureernas utveckling, dels på tandslitaget efter Brothwell (1972). Inga hela ben finns bevarade och någon kroppslängdsberäkning har därför inte kunnat göras, inte heller mätningar för könsbedömning. Ingenting finns kvar av skelettet under knäskålarna.

Identifierade fragment från:

Skalltak 76 fragment (*calvarium*)

Kranium 15 fragment (*cranium: petrosum dx* 1 fr, *frontale* med *margo supraorbitalis* där kanten är rund men inte kraftig *sin* 1 fr och *dx* 1 fr, *zygomaticum sin* 1 fr och *dx* 1 fr, *temporale* från öronöppningen *porus acusticus* och leden mot underkäken *sin* 2 fr och *dx* 1 fr, ansiktsskelettet 7 fr)

Överkäke 2 fragment (*maxilla*) med två kvarsittande tänder

Underkäke 7 fragment (*mandibula*)

Tänder 18 hela (*dentes*) förutom de två som ännu sitter kvar i överkäken. Tandslitage på sexårständerna (16, 26, 36 och 46) är (4) efter Brothwell (1972), vilket ger en åldersbedömning på 25-35 år. Knappt synliga spår av tandsten på samtliga bevarade kindtänder. Kariesangrepp på höger sidas sexårstand (46) och tolvårstand (47) i underkäken. Båda angreppen är tandhalskaries och det största finns lateralt på sexårstanden, det mindre mesialt på tolvårstanden.

Ryggrad 55 fragment (*atlas* 1 fr, *vertebrae cervicale* 8 fr, *vertebrae thoracicae* 16 fr, *vertebrae lumbale* 8 fr, ospecificerade *vertebrae* 22 fr)

Revben 74 fragment (*costae*)

Nyckelben 3 fragment (*clavicula sin* 2 fr, *dx* 1 fr)

Skulderblad 5 fragment (*scapula sin* 2 fr, *dx* 3 fr)

Överarmsben 14 fragment (*humerus sin: diafys* 4 fr, *distalt* 1 fr, *dx: proximalt* 1 fr, *diafys* 3 fr, *sin/dx: distalt* 5 fr)

Strålben 6 fragment (*radius sin: proximalt* 1 fr, *diafys* 2 fr, *dx: diafys* 3 fr)

Armbågsben 10 fragment (*ulna sin: proximalt* 1 fr, *diafys* 3 fr, *dx: proximalt* 1 fr, *diafys* 5 fr)

Handledsbän 3 fragment (*carpi capitata dx, scaphoideum sin* och *dx*)

Mellanhandsben 7 fragment (*metacarpi sin: Mc II* 1 fr, ospecificerade *diafys* 2 fr, *dx: ospecificerade diafys* 3 fr, *distalt* 1 fr)

Fingerben 10 fragment (*manis: phalanx I* 3 fr *sin* och 3 fr *dx*, *phalanx II* 2 fr *sin* och 1 fr *dx*, *phalanx III* 1 fr *dx*)

Bäckenben 14 fragment (*os coxae sin: 1* fr, *dx* 1 fr, *sin/dx* 12 fr)

Lårben 21 fragment (*femur sin: diafys* 8 fr, *dx: proximalt* 1 fr med helt *fuserad epifys*, *diafys* 11 fr, *distalt* 1 fr)

Knäskål 2 fragment (*patella sin* och *dx*)

SÄRTSHÖGA

Östergötland, Svanhals socken, RAÄ 14.

Osteologisk analys av en vendeltida brandgrav

Osteologisk analys av en brandgrav från Särtshöga, RAÄ 14, Svanhals socken, Östergötland

Under senhösten år 2004 undersöktes ovanstående brandgrav av Östergötlands Länsmuseum under ledning av arkeolog Viktoria Björkhager. De ben som framkom har analyserats av osteolog Berit Sigvallius, UV-mitt, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, Riksantikvarieämbetet. Graven har daterats till 615 – 680 AD, dateringen är en ¹⁴C-datering utförd på brända ben.

Material

Utgrävningen gjordes i kvadranter och i två lager eftersom det kunde tänkas att anläggningen (A 10) innehöll två brandlager. Det innebär att åtta fyndenheter skapades. Tillsammans vägde benen 1 965,2 gram, merparten var bränt, endast enstaka obrända fragment har påträffats. De åtta fyndenheter identifierade fragment återfinns i Appendix 1, ordförklaringar i Appendix 2.

Metod

Benen har undersökts okulärt och så långt det varit möjligt identifierats till benslag och art. Fragmenten är identifierade först när både benslag och art har kunnat avgöras. De identifierade benen från varje fyndenhet har jämförts med samma art i de övriga fyndenheter för att undersöka om en eller flera individer fanns i brandlagret och om det var en eller två begravningar i anläggningen. Identifieringsarbetet har utförts på UV-mitts kontor i Hägersten.

Resultat

Av materialet har totalt 141,5 gram kunnat identifieras vilket innebär 7,2 % beräknat på vikt.

De arter som påträffats är människa, hund, häst, nötkreatur, gris och höns. Människoben har påträffats i alla kvadranter. Vid jämförelse mellan de identifierade fragmenten har inga bevis påträffats varken för att det skulle vara samma individ i alla fyndenheter, eller att det skulle vara olika individer och alltså fler än en begravning. Benens utseende, fragmenteringsgrad och förbränningsgrad har jämförts och likaså de arter som påträffats i lagren och kvadranterna. Med stöd av denna jämförelse kan det hävdas att sannolikheten för att det skulle vara fler än en grav är mycket liten.

Materialet består genomgående av relativt stora fragment. Den maximala storleken är 4,4 cm och den vanligaste fragmentstorleken är ca två cm i alla fyndenheter. Man kan också konstatera att benen är ojämnt och dåligt förbrända. Det gäller särskilt för den fyndenhet som innehöll mest ben, nämligen det undre lagret av den VSV:a kvadranten. Genomgående kan det konstateras att de flesta mycket dåligt förbrända fragmenten kommer från ett stort däggdjur och eftersom hästen är det enda stora däggdjuret i graven är det troligt att de allra flesta av de fragmenten kommer från häst. Det kan också sägas en del om placeringen på bålet. Möjligen är gravplats och bålplats densamma, och den VSV:a kvadranten kan vara hästens ursprungliga placering på gravbålet.

Dessutom kan det berättas en del om själva kremeringen. Eftersom hästen är så dåligt förbränd har kanske mängden ved på bålet inte varit tillräcklig. Ett annat alternativ är att det var en ovanligt blåsig dag då bålet brann.

De ben av människa som har identifierats visar att det är en vuxen person i graven. Den åldersgrupp individen tillhör är adultus, d.v.s. 18-44 år. Någon närmare åldersbedömning har inte varit möjlig. Den begravdes kön har inte heller gått att avgöra. Man kan dock konstatera att flera av de identifierade fragmenten av människa är mycket kraftiga, detta gäller särskilt för lårbensfragmentet i undre lagret i OSO:a kvadranten. Detta tillsammans med det faktum att graven innehåller häst gör att det är mer sannolikt att den begravde är man än kvinna. Hästen är ett av de få djur som kan kopplas till människans kön, hästen är vanligtvis, men inte alltid, ett manligt attribut (Sigvallius 1994).

Hund, får eller get och fågel, framförallt hönsfågel som i detta fall, är vanliga attribut tillsammans med hästen i gravar från vendeltid. Den stora mängden ben och antalet arter bekräftar dessutom dateringen.

Grisen hör inte till de vanligaste djuren i gravarna, men när den förekommer är det ofta ben från unga djur. De ben av gris som identifierats kommer genomgående från ett ungt djur.

Av fåglarna är hönsfågel den allra vanligaste arten (Sigvallius 1994). Tyvärr saknas här de ben som skulle ge möjlighet till en könsbestämning, men rent allmänt kan sägas att tuppar är vanligare än hönor.

I graven finns dessutom ett fåtal obrända ben. I det undre lagret av den OSO:a kvadranten finns tandemalj av nötkreatur och i det övre lagret av den VSV:a kvadranten finns två obrända tåben av får eller get. De senare är från ett ungt djur.

Det är vanligt med obrända tänder av nötkreatur i brandgravarna. Längre ansågs de vara inblandning från boplatlager, men fynden är så vanliga och tänderna ligger alltid i själva brandlagret, att detta måste innebära att de är avsiktligt nerlagda i graven. Kanske som en offergåva eller en symbolisk gåva (Wigh 1989, Sigvallius 1994).

Obrända ben av får eller get är däremot inte vanliga, framförallt inte när det rör sig om fragment av fötter.

Sammanfattning

Anläggning 10 innehåller en begravning av en vuxen individ, 18 – 44 år och sannolikt man. De djur som lagts till den döde på gravbålet är häst, hund, får eller get, nötkreatur, gris och höns, en kombination som är vanlig i mansgravar under vendeltid. Benen är dåligt förbrända vilket de normalt inte brukar vara under den aktuella tidsperioden.

Referenser

Sigvallius, B. (1994): *Funeral Pyres. Iron Age Cremations from North Spånga*. Thesis and Papers in Osteology I. Stockholms Universitet.

Wigh, B. (1989) *Gravar med häst och nöt från järnåldern. En studie av fynd och djursammansättning i järnåldersgravarna med häst och/eller nöt i Södermanland och Uppland*. Uppsats i påbyggnadskurs i arkeologi vid Stockholms Universitet.

Appendix:

Appendix 1: analysprotokoll för alla åtta fyndenheter

Appendix 2: Översättning från latin till svenska

Appendix 1: Ög., Svanhals sn., RAÄ 14, Särtshöga. Anl 10 VSV kvadranten

Notes

Species	Homo s.			Canis f.			Equus c.			Sus d.						Notes					
	sin	dx	s/d	sin	dx	s/d	sin	dx	s/d	sin	dx	s/d	sin	dx	s/d						
Bone element																					
cornu																Brända ben					
calvarium																					
cranium																sotiga					
maxilla																					
mandibula																Mycket ojämn förbränning					
dentes		*	1				rotfrag	4	****		1										
hyoid																					
atlas																					
axis																					
ve. cerv.						1															
ve. thor.											1										
ve. lumb.		**	2																		
ve. caud.						1															
ve, unspec.											1										
sacrum																					
costae																					
sternum																					
clavicula																					
scapula																					
humerus	prox.																				
	diaf.																				
	dist.					1	***				1										
radius	prox.																				
	diaf.																				
	dist.																				
ulna	prox.																				
	diaf.																				
	dist.																				
carpalia						1															
metacarpalia	prox.																				
	diaf.																				
	dist.																				
coxae																					
femur	prox.																				
	diaf.																				
	dist.																				
patella											*****				1						
tibia	prox.																				
	diaf.																				
	dist.																				
fibula	prox.																				
	diaf.																				
	dist.																				
talus																					
calcaneus																					
tarsalia								1	Tc												
mesopodium											4										
metatarsalia	prox.																				
	diaf.																				
	dist.																				
metapodium											4										
phalanx I																					
phalanx II								1													
phalanx III								2													
unspec. phalanx						1															
sesamoidea																					
No. of id fr.			4			7			19		3					33					
ld. wieght. g			1,0			4,1			30,6		1,6					37,3					
Max fr. size:	4,3 cm			Most usual fr. size:			2 cm			Homo age:			vuxen			Homo sex:			oid		
Total weight g:	749,4			Total volume			1,01														
Unid. Weight g:	712,1			Unid volume			ej registrerat														

* = rotfragment med del av krona

**** = enbart ett kronfrag, ej frambruten

** = dåligt förbrända frag

***** = ungt djur

*** = distal epifys fuserad

Appendix 1: Ög., Svanhals sn., RAÄ 14, Särtshöga. Anl 10 ONO kvadranten (övre lagret)														Notes							
Species	Homo s.			Equus c.			Ov/Ca			Aves											
Bone element	sin	dx	s/d	sin	dx	s/d	sin	dx	s/d	sin	dx	s/d	sin	dx	s/d						
cornu																Brända ben Sotiga Relativt dåligt förbrända, framförallt hästbenen					
calvarium		*	4																		
cranium																					
maxilla																					
mandibula																					
dentes		**	3	**		1															
hyoid																					
atlas																					
axis																					
ve. cerv.																					
ve. thor.																					
ve. lumb.																					
ve. caud.																					
ve. unspec.						2															
sacrum																					
costae																					
sternum																					
clavicula																					
scapula																					
humerus prox.																					
humerus diaf.																					
humerus dist.																					
radius prox.																					
radius diaf.																					
radius dist.																					
ulna prox.																					
ulna diaf.																					
ulna dist.																					
carpalia																					
metacarpalia prox.																					
metacarpalia diaf.																					
metacarpalia dist.																					
coxae																					
femur prox.																					
femur diaf.																					
femur dist.																					
patella																					
tibia prox.																					
tibia diaf.																					
tibia dist.																					
fibula prox.																					
fibula diaf.																					
fibula dist.																					
talus																					
calcaneus																					
tarsalia																					
mesopodium																					
metatarsalia prox.																					
metatarsalia diaf.																					
metatarsalia dist.																					
metapodium						1															
phalanx I									1												
phalanx II																					
phalanx III																					
unspec. phalanx																					
sesamoidea																					
oid rörben																					
No. of id fr.			7			4			1			1				Sum					
Id. wieght. g			7,1			7,2			0,1			0,3				13					
Id. wieght. g			7,1			7,2			0,1			0,3				14,7					
Max fr. size:	3,2 cm			Most usual fr. size:			2 cm			Homo age:			18-44 år			Homo sex:			oid		
Total weight g:	113,1			Total volume			0,15 l														
Unid. Weight g:	98,4			Unid volume			ej registrerat														

* = 4 fragment varav tre splittrade i diploë. Det fjärde fragmentet med kraftiga tabulae. Diploës omfattning < än 1/3 av den totala skall-takstjockleken = Adultus = 18-44 år. Inga suturrester

** = rotfragment

Appendix 2 namnöversättning.xls

Bone element	Benslag	Species	Arter	Förkortning
Latin	Svenska	Latin	Svenska	
cornu	horn	Homo sapiens	människa	Homo s.
calvarium	skalltak	Canis familiaris	tamhund	Canis f.
cranium	kranium	Equus caballus	häst	Equus c.
maxilla	överkäke	Sus domesticus	tamgris	Sus d.
mandibula	underkäke	Ovis aries/Capra hircus	får/get	Ov/Ca
dentis	tänder	Aves	fågel	
hyoid	tungben	Gallus gallus	tamhöns	G.gallus
atlas	1:a halskotan			
axis	2:a halskotan			
ve. cerv.	halskotor			
ve. thor.	bröstkotor			
ve. lumb.	ländkotor			
ve. caud.	svanskotor			
ve, unspec.	ospecificerade kotor			
sacrum	korsben			
costae	revben	ÖVRIGT		
sternum	bröstben	Latin	Svenska	
clavicula	nyckelben	sin (sinister)	vänster	
scapula	skulderblad	dx (dexter)	höger	
	prox. övre del			
humerus	diaf. överarmsben	pedis	fot	
	dist. nedre del	condylus occipitalis	leden huvud-1:a halskotan	
	prox.			
radius	diaf. strålben			
	dist.			
	prox.			
ulna	diaf. armbågsben			
	dist.			
carpalia	handledsben			
	prox.			
metacarpalia	diaf. mellanhandsben			
	dist.			
coxae	bäckenben			
	prox.			
femur	diaf. lårben			
	dist.			
patella	knäskål			
	prox.			
tibia	diaf. skenben			
	dist.			
	prox.			
fibula	diaf. vadben			
	dist.			
talus	rullben (språngben)			
calcaneus	hälben			
tarsalia	fotledsben			
mesopodium	hand-/fotledsben			
	prox.			
metatarsalia	diaf. mellanfotsben			
	dist.			
metapodium	mellanhands-/fotsben			
phalanx I	1:a finger-/tåben			
phalanx II	2: finger-/tåben			
phalanx III	3:e finger-/tåben			
unspec. phalanx	ospecificerade finger-/tåben			
sesamoidea	sesamben			

Kompletterande osteologisk undersökning av brända och obrända ben från A1. Hovs socken, Östergötland. RAÄ 21

Petter Nyberg, juli 2008

Östergötland, Hov socken, RAÄ 21

Under november till december 2006 undersöktes tre anläggningar i Östergötland, Hov socken, RAÄ 21, av Östergötlands länsmuseum, under ledning av antikvarie Victoria Björkhager respektive antikvarie Petter Nyberg. De ben som tillvaratogs har analyserades av osteolog Berit Sigvallius, Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV-mitt, i juli 2007. I juli 2008 konstaterades dock att inte hela skelettmaterialet från A1 hade skickats till Berit Sigvallius. Således hade endast delar av skelettmaterialet från A1 genomgått osteologisk analys. De överblivna ben analyserades därför av Petter Nyberg, som är Östergötlands länsmuseum osteolog.

MATERIAL

Skelettmaterialet kommer från en anläggning, benämnd A1. Denna innehöll både bränt respektive obränt skelettmaterial. De brända benen var dåligt förbrända, i vissa fall endast svedda.

Delar av skelettmaterialet har tidigare analyserats av osteolog Berit Sigvallius. Dessa utgjordes av 28 fragment brända ben, med en totalvikt av 5,3 gram av varierande och dålig förbränningsgrad. Endast tre fragment kunde identifieras. Samtliga identifierade fragment var fragment av tänder från svin (Sigvallius, Appendix 1). Det av Petter Nyberg analyserade skelettmaterialet hade en totalvikt av 144,3 gram och antalet fragment uppgick till 619.

METOD

Benen har sorterats och bestämts till art, benslag, sida och del av ben. Fynden har specificerats i katalogen nedan. I katalogen har Sigvallius resultat slagits ihop med resultatet från den nu aktuella analysen.

RESULTAT

Det analyserade skelettmaterialet från A1, inklusive det som analyserats av Sigvallius, hade en totalvikt av 149,6 gram och antalet fragment uppgick till 647. Materialet var kraftigt fragmenterat med en snittvikt av 0,2 gram per fragment. 496 fragment var brända vilket utgjorde ca 77 % av totalantalet. Det brända skelettmaterialet vägde totalt 99,3 gram, vilket motsvarar ungefär 67 % av totalvikten. Både viktmässigt och vad gäller antal utgjorde de brända benen således en större del av totala antalet analyserade fragment.

Viktmässigt har 15 % av materialet varit möjligt att identifiera till art, familj eller grupp av arter. Övriga ben har om möjligt delats in i klass. Antalsmässigt har 30 % av fragmenten varit möjliga att identifiera till art, familj eller grupp av arter.

Bland de obrända benen i anläggning 1 har endast ben från svin påträffats. Samtliga svinbensfragment härrörde från tänder eller käke. De samtliga obrända benfragmenten, förutom ett som härrörde från en sork/mus, var från människa. Varken köns- eller ålderbedömning var möjlig på grund av materialets höga fragmentering. Det förekom dock skelettfragment från många olika benelement, bl a fanns fragment från kranium respektive vadben.

KATALOG

Östergötland, Hov socken, RAÄ 21, Anläggning 1

Anläggning 1 (Sigvallius)

28 fragment brända ben, 5,3 gram, av varierande och dålig förbränningsgrad, varav 3 fragment, 2,9 gram, kunnat identifieras.

Gris (*Sus scrofa*): (2,9 g). Identifierade fragment från:
Tänder (*dentes*), 3 fragment (2,9 g) av krona/kronor

Anläggning 1, Brända ben (Nyberg)

468 fragment brända ben, 94,4 gram, av varierande och dålig förbränningsgrad, varav 16 fragment, 8,3 gram, kunnat identifieras till art.

Gris (*Sus scrofa*): (8,3 g). Identifierade fragment från:
Tänder (*dentes*), 8 fragment (4,0 g) av tänder, varav 6 fragment av krona/kronor och två fragment av rötter. Kronorna uppvisar inget slitage vilket tyder på att det rör sig om en ung gris.
Käke (*maxilla/mandibula*), 8 fragment (4,3 g) av alveoler från under- eller överkäke.

Däggdjur, ej människa (*Mammalia*): Identifierade fragment från:

Skenben (*tibia*), 1 fragment (4,4 g) från diafys.
Rörben (*ossa longa/brevia*), 7 fragment (2,9 g) från diafys.
Spongiösa ben (*ossa spongiosa*), 17 fragment (13,3 g).

Anläggning 1, obrända ben (Nyberg)

151 fragment obrända ben, 49,9 gram, varav 81 fragment, 33,8 gram, kunnat identifieras.

Människa (*Homo sapiens*): (33,7 g) Identifierade fragment från:

Tinningsben (*os temporale*), 1 fragment (0,6 g) av vårtutskottet (*processus mastoideus*)
Skalltak (*calvarium*), 3 fragment (2,4 g).
Korsben (*sacrum*), 1 fragment (0,5 g).
Lårben (*femur*), 2 fragment (2,1 g) av diafys.
Skenben (*tibia*), 1 fragment (0,2 g) av diafys.
Vadben (*fibula*), 2 fragment (2,0 g) av diafys.
Långa rörben (*ossa longa*), 23 fragment (14,5 g) av diafys.
Rörben (*ossa longa/brevia*), 47 fragment (11,4 g) av diafys.

Sork/mus (*Microtidae/Muridae*): 0,1 g Identifierade fragment från:

Lårben (*femur*), höger, 1 fragment (0,1 g) av proximal led samt del av diafys.

Lambohov och Hov keramik bland stenar

Inledning

På uppdrag av Titti Fendin och Petter Nyberg har keramik från utgrävningar av Lambohov 2:20, Slaka sn. och Hov, Furåsa 7:2, RAÄ 21, Hov sn. undersökts vid Keramiska Forskningslaboratoriet, Lunds Universitet. På Lambohov 2:20 har delar av en boplats med ett större skärvstensområde grävts ut. Majoriteten av de keramiska fynden härrör från denna del av boplatsen. RAÄ 21 på Furuåsa 7:2 är en stensättning med en skelettgrav. (A3). En större mängd keramik i flera koncentrationer hittades mellan stenarna samt i anknytning till själva graven. Ytterligare keramik påträffades vid ännu en gravanläggning (A1) ca 20 m öster om RAÄ 21.

Järnålderns keramik i Östergötland.

Från Östergötland norrut in i Mälardalsområdet domineras keramikproduktionen av vad man kan beteckna som renodlad funktionalism. Längre söderut finner vi en annan tradition vars väsentligaste karakteristika är uppdelningen i polerat, reducerat bränt fingods och glättat, oxiderat bränt grovgods. Enstaka fyndplatser i Östergötland som till exempel gravarna vid Linneberga, Å sn och några gravar på Fiskebygravfältet har fingodskärl i den sydligare traditionen, men produkterna från den designfattiga nordliga traditionen dominerar de östgötska fynden (Lundström 1965; Stilborg 2006a).

Denna rena funktionalism innebär inte bara brist på dekor och polerade ytor, men även dålig uppbyggnadsteknik som försämrar keramikens bevaringstillstånd samt osymmetriska kärlprofiler och ofta total brist på ytbehandling. De två förstnämnda förhållandena påverkar möjligheten att urskilja och rekonstruera formen på kärl som är representerade i fyndmaterialet medan de obehandlade yt- och insidorna snarare är en fördel. Det är dock helt klart ett svårt material

att arbeta med. Till exempel krävs en större del av mynningen för att kunna göra tillförlitliga bestämningar av mynningsorientering och beräkningar av diametrar. Osäkerheten i den teknologiska registreringens resultat blir i allmänhet större.

Båda dessa fynd omfattar delar av perforerade behållare, vilket är en inte helt ovanlig men desto mera gåtfull fyndgrupp inom östgötsk järnålder. Nordén pekade på fynden från fornborgarna och i ett fall från en smedja, där de perforerade skärvorna i nästan alla fall utgör de enda keramiska fynden (Nordén 1929; Stilborg 2004b; Stilborg 2004a; Stilborg 2006c). Perforerade behållare har tilldelats en rad olika funktioner och med tanke på ”ad hoc”-karaktern i gods, form och själva hålens utförande samt de skiftande bruksspåren och olika fyndkontexterna är det rimligt att anta att denna kärngrupp verkligen har använts till en rad olika ändamål. Det enda som håller ihop gruppen är just förekomsten av perforering. Den karakteristiska perforeringen och de speciella egenskaper den medför bör betyda att denna fyndgrupp innehåller en stor kunskapspotential för insikt i såväl hantverks- och matlagningsprocesser och andra hushållsfunktioner som i kultiska sammanhang.

Frågeställningar

De två fynden delar till en viss del fyndkontext. I såväl Lambohov som Hov påträffades keramiken i stenansamlingar. För Lambohovs del (fig. 1) rör det sig om en skärvstenshöj (A1) respektive ett större komplext skärvstensflak (A5344-A9120), medan huvudkontexten på Hov är en stor rundad oregelbunden stensättning, som till delar består av skärvsten (fig. 2). Den senare innehöll en skelettgrav medan skärvstensflaket kan knytas till det närliggande boplatsområdet eller en

annan boplats ca 1 km bort (Ekberg 1991). En stor del av de keramiska fynden från Lambohov består vidare av teknisk keramik och bränd lera, medan detta inte uppträder på Hov med undantag för delar av ett perforerat kärl/cylinder. Även på Lambohov finns rester av en perforerad behållare.

De omedelbara frågorna till båda fyndmaterialen gäller materialets sammansättning:

Hur många kärl och vilka typer uppträder bland skärvorna?

Har materialet en primär eller sekundär avfallskaraktär (Stilborg 2006b,125) eller likhet med keramiska gravgoods (Stilborg 2004)?

Med förbehåll för materialets karaktär kan keramikfynden bidra till dateringen av aktiviteterna?

Kan skillnader i spridningen av olika keramiska fyndgrupper ge underlag för att påvisa olika stadier i/typer av aktiviteter på respektive område?

Jämförelsen mellan de två platserna och med resultaten av tidigare studier av järnålderskeramik från ett gravfält vid Tannefors och från ett offerområde på Abbetorp (Stilborg 2004b) ger vidare tillfälle att diskutera keramikens roll i profana och religiösa sammanhang under järnåldern.

Metoder – Lambohov

Mikroskopering av tunnslip i polarisationsmikroskop

Tunnslip är 0,03 mm tunna preparat av i detta fall keramik, som kan analyseras i ett polarisationsmikroskop. Med denna metod kan man bedöma mängden, kornstorleksfördelningen och arten av naturligt grovmaterial (silt och sand). Vidare kan man urskilja samt bedöma mängden och kornstorleken på eventuell tillsatt magring. En mineralogisk bestämning av grovfractionerna i leran kan göras. Lerans innehåll av bl.a. järnoxid, glimmer, malm och andra mineral kan uppskattas. Vid förstoringar på 600-1000

X studeras eventuella förekomster av exempelvis diatoméer (kiselalger) och kalkfossil.

Termiska analyser

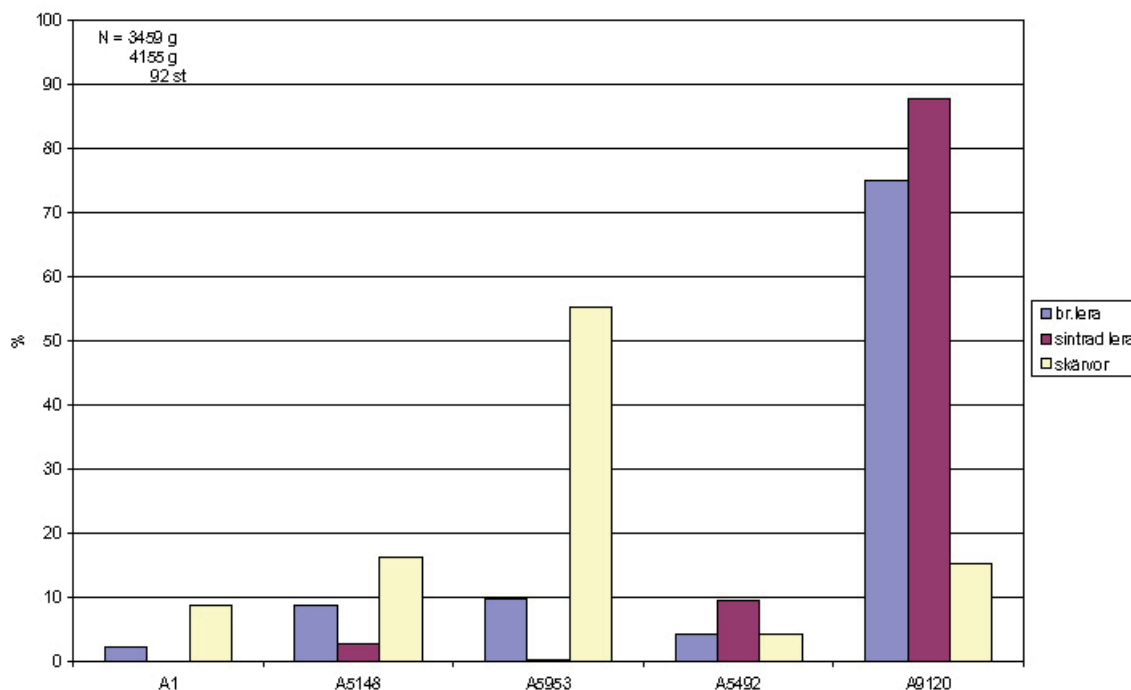
Genom att bränna redan brända keramiska fragment i hundra graders steg upp till 1000°C och registrera färgutvecklingen med Munsell Soil Color Chart, kan den ursprungliga bränningstemperaturen bestämmas med ca. 100°C noggrannhet – Thermal Colour Test (TCT) (Hulthén 1976). När den ursprungliga bränningstemperaturen överskrids resulterar detta i en tydlig ändring av den ursprungliga färgen. Bränningstemperaturen har då legat mellan den senaste avläsningen av en oförändrad färg och avläsningen då en färgförändring har inträtt. Över 1000°C registreras sintringsförloppet fram till provets smältpunkt i 50°C intervall (Lindahl 2002, 48).

Registreringens resultat – Lambohov

Fyndkontexterna för det keramiska materialet har uppdelats i tre huvudområden. Det första utgörs av den högre liggande, välbyggda skärvstenshögen A1, medan det lägre liggande skärvstensflaket söder om A1 har delats i två områden på bas av materialets spridning och varierande sammansättning av olika materialgrupper. Den centrala och norröstliga delen av skärvstensflaket med lagret A5148, rännan A5953 och anläggningarna A9237 och A9261 med flera fyndkontexter utgör den ena delen. Den andra delen omfattar den sydvästra hälften med lagren/anläggningarna A5492, A8875, A8899 och A9120 som de fyndrikaste. Till dessa tre grupper kommer enstaka fynd från andra anläggningar runt skärvstensstrukturerna samt från enstaka anläggningar på boplatsytan längre österut.

Figur 3 visar fördelningen av fyndgrupperna skärvor, bränd lera (inklusive rester av vävtyngder) och sintrad lera. Härav framgår att spridningen av skärvor respektive teknisk keramik har olika tyngdpunkter, som tyder på olika deponeringstillfällen och kanske olika typer av deponering.

Skärvor av kärl finns i alla tre huvudområdena av skärvstensområdet. Däremot har det inte gjorts några fynd på boplatsytan. Den totala

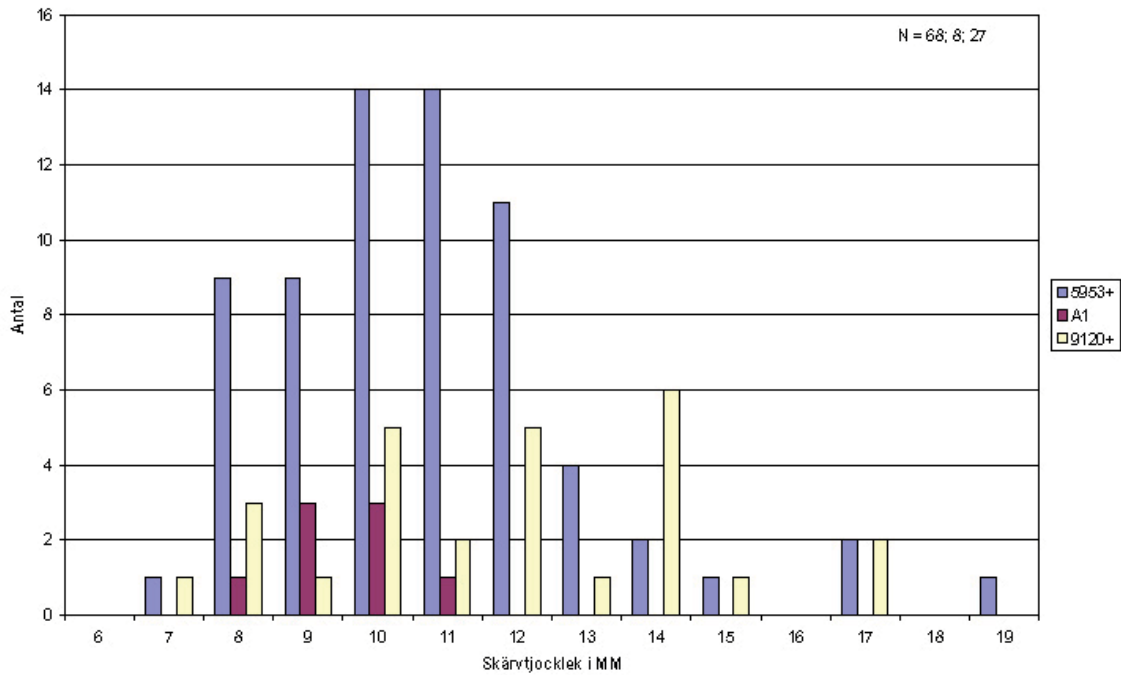
Figur 3. Histogram över fördelningen av fyndgrupperna skärvor, bränd lera (inklusive rester av vävtyngder) och sintrad lera i skärvstenshög och skärvstensflak på Lambohov.

mängden uppgår till 113 skärvor samt en del spjälkade skärvor och fragment varav de flesta hittades i A9120.

Skärvtjockleksfördelningen för keramiken inom de två delarna av skärvstensflaket visar på ett relativt tjockvägigt, normalfördelat material från den nordöstra delen av skärvstensflaket och ännu lite tjockare väggar på keramiken från den sydvästra delen med en mer ojämn fördelning (fig. 4). Det senare beror antagligen på materialets begränsade storlek. De få skärvorna från skärvstenshögen A1 hör till den tunnare delen av hela materialet. Alla typer av kärldelar förekommer med en naturlig övervikt för bukskärvor. Halsskärvor är underrepresenterade på grund av den dominerande kärldformen med inåtböjda mynningar (fig. 6). De 10 mynningar och sex bottenskarvor för vilka det var möjligt att beräkna en diameter (fig. 5) fördelar sig från små (6 cm) till stora kärl (24 cm) med huvudvikt på mellanstora kärl (15-19 cm). Det minsta och det största kärlet härrör från en anläggning (A3885) några meter öster om skärvstensflaket respektive en anläggning i den västra utkanten av skärvstenskoncentrationen (A9237). Därutöver har det inte observerats några skillnader i kärlets dimensioner mellan de två analysdelarna av

skärvstensflaket.

Kärlet från A9237 är det enda i materialet som med säkerhet har kunnat påvisas vara fullrepresenterat – dvs minst en mynningsskärva, en bukskärva och en bottenskarva från samma kärl. All keramik i anläggningen innefattande en mynningsskärva, sex bukskärvor (10-13 mm) samt en bottenskarva och några spjälkade skärvor och fragment kan hänföras till samma kärl. Botten till kärlet har en utskjutande fot och en stäyta som rabbats med ett sandrikt material. Ett helt kärl eller alla delar av ett trasigt kärl kan i princip ha deponerats i anläggningen, men mängden av skärvor är för liten för att detta ska vara sannolikt. Alla andra kärl i skärvstensflak och skärvstenshög är representerade med från någon enstaka mynningsskärva upp till 14 buk- och halsskärvor (F8821, A5953). Skärvmaterialet är ganska likartat fragmenterat. Som helhet avviker kärldelarna således inte från ett normalt järnåldershushållsavfall. Detta understryks av de nästan utan undantag kraftigt sotade insidorna på kärnen och ofta förekommande genomsotade skärvorna. Storleken på kärnen och det dominerande grovmagrade godset (15-25 %, max-korn 2-4 mm) stämmer väl överens med en funktion som kokkärl eller som behållare till andra typer av

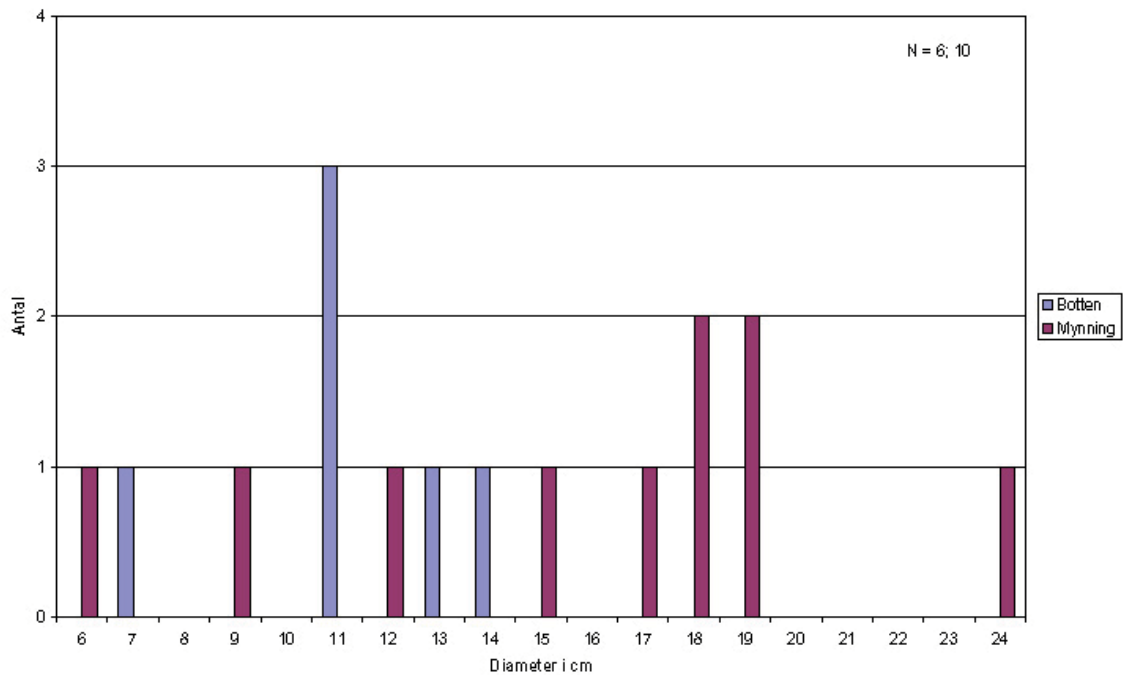

Figur 4. Histogram över skärvtjockleksfördelningen för keramik från de två delarna av skärvstensflaket och skärvstenshögen, Lambohov 2:20.

matlagning eller konservering.

Delar av ett eller två perforerade kärl/cylindrar påträffades i båda halvorna av skärvstensflaket. I lagret A5148 framkom den största delen (F9186) samt en mindre skärva (F5545). Mynning-buuskärvan av ett gods med en begränsad andel

bergartsmagring (10-15 %, maxkorn 2 mm) är intill 17 mm tjock och försett med 2,5 -3,1 mm stora hål med ett inbördes avstånd på 1-4 mm (fig. 6). Utsidan och brottytan samt en mindre mynningsbit med passning till den större skärvan är oxiderade, men en polering av en brottvta på

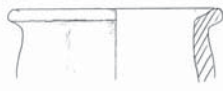
Figur 5. Histogram över beräknade botten- och mynningsdiametrar för Lambohovkeramiken.

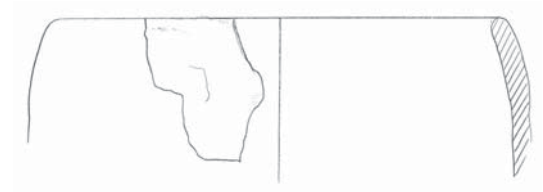
A1a

A1b

F3916

F5953

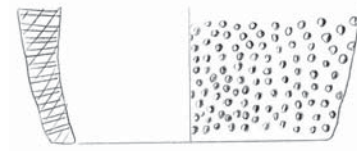
F5548

F5535

F9025

F9186

F5533

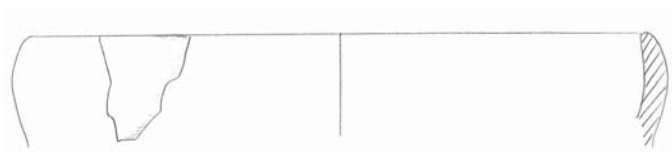
F9277

F9301

F8822

F9252

Figur 6. Rekonstruktionsförsök för kärl från Lambohov 2:20. 1:3.

den större skärvan visade att denna har en bred, nästan svart kärna. Oxideringen av brottytorna och genomoxideringen av ett mynningsfragment med passning till den större skärvan är således resultat av en sekundär bränning. Sannolikt har den perforerade behållaren ursprungligen blivit bränd ganska kortvarigt, vilket har lämnat en bred, ooxiderad kärna. Man kan dock inte bortse från möjligheten att kärnan är en rest av en genomsotning i samband med användningen av det perforerade kärlet. En mindre, lite tunnare, perforerad bukskärva (F3092), som påträffades mellan anläggningarna A3060 och A9120 är genomoxiderad och av ett liknande gods och skulle kunna härröra från samma perforerade kärn. Hålen är dock lite mindre 2,2-2,4 och stämmer bättre överens med den lilla skärvan (F9258), som hittades i rännan A5953. Godset i denna senare är jämförbart fintmagrat (dock med enstaka lite större magringskorn upp till 2-3 mm) och den oxiderade skärvan har en bred mörk kärna.

Det eller de perforerade kärnen/cylindrarna utgör ett fenomen, som kan tillskrivas såväl hushålls- som hantverksaktiviteter. Vävtvångder hör entydigt till hantverkssfären men innebär ändå en dualism. De runda föremålen med centrala hål av olika storlekar kan inte bara användas som vävtvångder utan även som blästerskydd m.m. (Stilborg 2002,142;150; Stilborg 2006d med ref.). Vissa av de vävtvångsformade objekt, som har haft den senare användningen, är gjorda av magrat gods och en del ursprungligen obrända vävtvångder är gjorda av kalkhaltig lera, men i de flesta fall tycks det inte finnas några produktionstekniska skillnader mellan objekten ämnade för de två olika funktionerna (Stilborg 2006d). Således är det enbart bruksspåren i form av sintrade/glasiga ytor som identifierar blästerskydden.

Fragmenten av "vävtvångder" har en stor spridning i skärvstensområdet på Lambohov. De finns således i A5148, A5344, A5492, A8875 och A9120 i de centrala och sydvästliga delarna av skärvstensflaket samt i alla fyra kvadranter av skärvstenshögen A1. De senare kan vara delar av samma objekt. Ytterligare ett fragment påträffades i den senare störningen A6007 SÖ om skärvstensflaket. Inga fynd har gjorts i boplatsytans anläggningar. Fragmenten, som alla

är ganska små, är naturligt magrade eller med en ringa mängd krossmagring och oxiderade i de flesta fall med en mörkare kärna. Enstaka är genomoxiderade och bitar från A5492 (F6001) och A8875 (F3013) är sekundärt sintrade. Detta kan inte tas som en säker indikation på att de har använts som blästerskydd, eftersom det även finns skärvor, bl.a. av det eller de perforerade kärnen, som är sekundärt brända. Det kan således röra sig om fragment av vävtvångder, som har hamnat i en smideshärd (se dock resultaten av tunnslipsanalysen nedan). Den blåsig/glasiga ytan, som skulle vara ett säkert tecken på att föremålet använts som ett blästerskydd, saknas (Stilborg 2006d, fig 1).

I rännan A5953 påträffades även resterna av en eller två pyramidformade/koniska vävtvångder, som inte kan ha fungerat som blästerskydd, men istället kan ha haft andra alternativa funktioner (F5968?, F9084).

De två största fyndgrupperna av teknisk keramik utgörs av bränd lera och sintrad lera med mängder på ca 3,4 respektive 4,2 kg. Gränsen mellan de två grupperna är flytande eftersom bränningstemperaturen ett objekt har varit utsatt för kan variera inom någon centimeter. Båda grupper förekommer såväl inom skärvstensområdet som på boplatsytan. Dock har inget sintrat material observerats under registreringen av de keramiska fynden från skärvstenshögen A1. Som det framgår av figur 3 finns det en tydlig koncentration av båda materialen till den sydvästliga delen av skärvstensflaket och särskilt A9120.

Bland den sintrade leran hittar vi enstaka fragment, som har en tydlig glasig yta (F5425,A5148; F8563,A8509; F8102,A3159). Dessa kan härröra från blästerskydd eller ässjefodringar. Speciellt F8102, som är det enda påtagliga keramiska fyndet från boplatsytan, har ett utseende med en oxiderad del och en reducerad, kraftigt sintrad del, som påminner om fragmenten av ässjefodring som tidigare analyserats från Kallerstad 1:1 (Stilborg 2006e,fig. 4a).

Den största delen av såväl de brända som de sintrade fragmenten består av samma typ av naturligt magrad lera. Många av fragmenten har

dessutom ofta flera avlånga, rundade avtryck med diametrar mellan 0,8 och 2 cm (fig. 7). Avtrycken är som oftast parallella och uppträder ibland med mindre än en cm's mellanrum. På en större bit från A9120, som är ca 4 cm tjock, finns två avtryck (ca 1,5 cm i diameter) som korsar varandra. Den motsatta sidan i förhållande till dessa avtryck är en jämn, lätt konkav yta som är tydligt sintrad och grågrön i färgen. Formen stämmer i princip överens med vad som kan förväntas av ett ugnsväggsfragment från en järnreduceringsugn. Dock är det sintrade lagret mycket tunt såväl på detta som på alla de andra fragmenten med pinnavtryck och de glasiga ytor, som är vanliga på delar av järnreduceringsugnar, förekommer inte. Däremot finns det åtskilliga exempel på sintring av pinnavtryckens ytor, vilket mest sannolikt är en effekt av sekundär bränning. På de flesta av fragmenten är avståndet mellan den sintrade "insidan" av väggen och pinnavtrycken inte mer än en till två cm, vilket innebär en stor risk för att flätverket skulle fatta eld under ugnens funktion. Oavsett att detta kanske inte skulle vara någon större risk för konstruktionens stabilitet så har avståndet på hitintills studerade järnreduceringsugnar nästan alltid varit större. Det skulle kunna vara rester efter en av annan anledning felkonstruerad ugn, som har kollapsat under reduceringsprocessen, som således inte har nått de temperaturer som förglasar keramiken. Det kan emellertid också vara rester av klinelera från en del av en annan

konstruktion som medvetet eller av slump har utsatts för höga temperaturer. Det kan också vara frågan om klinelera, som har återanvänts som fodring i en härd, som har använts vid höga temperaturer. De sintrade delarna av prov från A9120 har utsatts för omkring 1100°C. En liknande tolkning har föreslagits för sekundärt bränd klinelera från platsen Lövstaholm, Uppland (Stilborg 2005).

Fragmenten av denna typ är med några få undantag (bl.a. F5428, A5148; F8699, A8642; A3) koncentrerade i och omkring A9120. Det finns inget sammanfall med fynden av fragment med glasiga ytor som skulle kunna tolkas som ässjafodringsfragment.

Som helhet representerar det keramiska fyndmaterialet en serie separata deponeringar av material med olika spridningar.

Kronologi

En detaljerad, typologiskt grundad kronologi saknas för järnålderskeramiken i området och är med tanke på kvaliteten i formgivning och bristen på dekor inte att förvänta heller. Från de metallfyndsdaterade gravarna på Fiskebygravfältet, som täcker det mesta av järnåldern (Lundström 1970, 85), kan vi få vissa indikationer om generella utvecklingstendenser i kärlformerna. Dock måste man ta förbehåll för variationer i gravriterna, som oavhängigt av keramikutvecklingen i övrigt kan föreskriva

Figur 7. Foto av klinelers/ugnsväggsfragment, Lambhov 2:20.

ändringar i vilken typ av kärl som ska användas som gravgods.

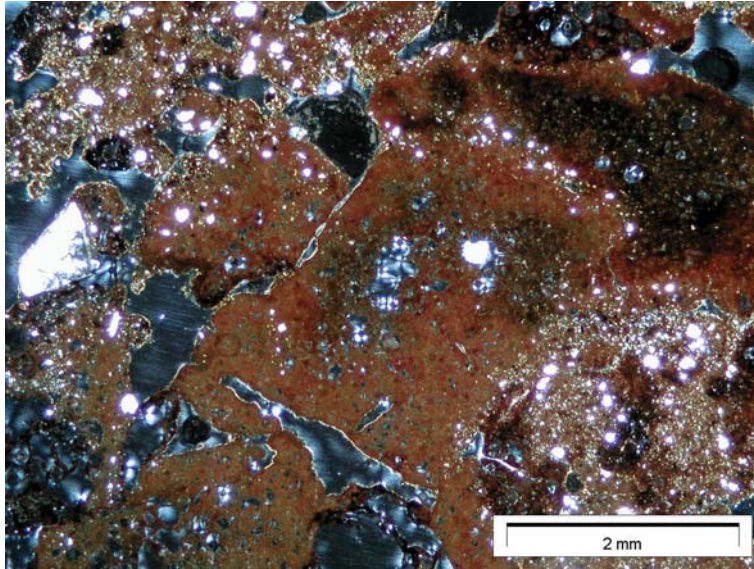
Ett terminus post quem som anges av Fiskebygravarnas keramik, är att kombinationen inåtlutande mynning och utskjutande fot börjar uppträda från och med period VI/Folkvandringstid och blir vanligare sedan

(Lundström 1965, pl. 18:6, pl 19-25; Lundström 1970, 59). Just denna form tycks dominera formförrådet i Lambohov-fyndet. I övrigt är formutvecklingen inom järnålderns keramik i Östergötland och längre norrut för dåligt belyst för att en närmare datering ska låta sig göras.

Tunslip	Skärv info.			Lera										Magring			Noter
	Fynd	Anläggning	Fyndnummer	Grolek	Sortering	Silt	Finsand	Sand	Glimmer	Järnoxid	Accessoriska mineral	Växtmaterial	Typ	Mängd vol. %	Max. kornstorlek mm	X max kornstorlek	
1	Ugnsvägg?	9120	9217	M	O	+	*	--	?	+	M		Nat		0,9	0,4	Sintrad
2	Vävtyngd?	5344	9055	M	O	+	-	*	*	+	M		Nat	8?	2,6	1,6	ev sand
3	Perf. kärl	5148	9186	F	S	*	--		*	*	M, A/P, Z		Gr	15	2,1	1,4	
4	Bukskärra	9237	9252	F	S	*	-		*	+	M?	-	Gr	11	3,5	2,1	
5	Mynning	8999	9025	M	S	+	*		*	*	?		Gr	25	3,6	2,7	
6	Mynning	9120	9301	F	S	*	-		*	+	M		Gr	25	2,4	2,1	

Tabell 1. Resultat av mikroskopering av tunnslip på kärl och teknisk keramik från Lambohov 2:20.

Legend : G = grov, M = medium grov, F = fin; O = osorterad, S = sorterad; - = sparsam förekomst, * = allmänt förekommande, + = rik förekomst; M = malm, A/P = amfiboler och pyroxener, Z = zirkon; Nat = naturlig magring; Gr = granit

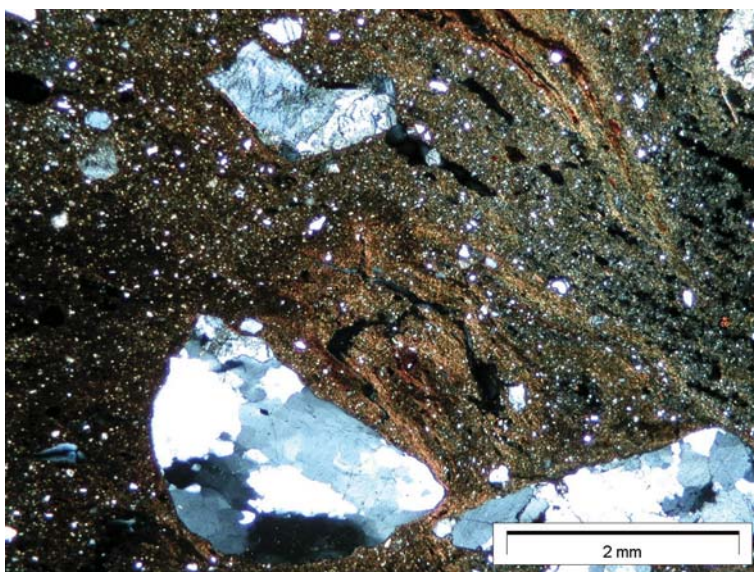
Figur 8. Mikroskopfoto av godset i ugnsvägg/klinelersfragment F9217 (A9120).

Resultat av mikroskopering av tunnslip

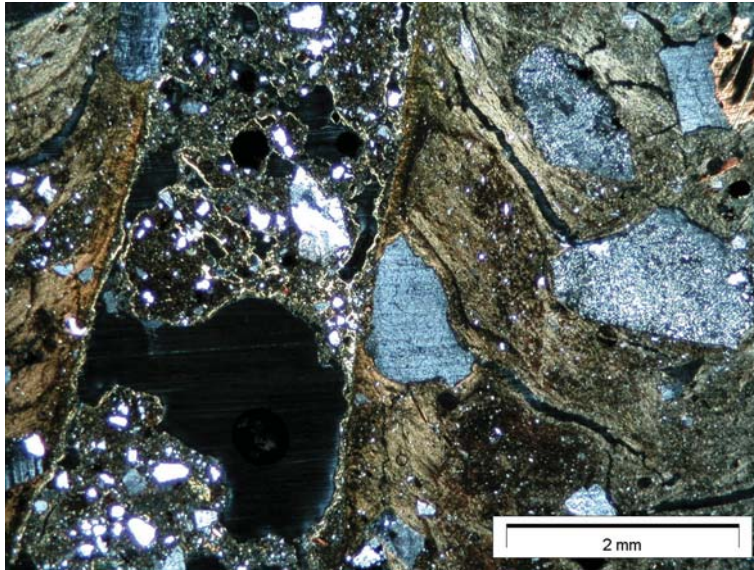
Tunnslip av ugnsvägg/klinelera, vävtyngd, perforerat kärl samt av tre vanliga kärl av olika storlekar och gods har analyserats i ett petrografiskt mikroskop. Resultaten som redovisas i tabell 1, visar på grundläggande skillnader i valet av råmaterial till teknisk keramik respektive kärlframställning. Till de två objekten av teknisk keramik har valts olika siltrika, osorterade, mellangrova leror, medan kärlen har gjorts av fina till mellangrova sorterade leror utan inslag av sandkorn. Skillnaden motsvarar de förväntningar man kan ha med utgångspunkt i analyser av de två produktgrupperna i olika järnålderskontexter i södra Sverige (Stilborg 2003 m. ref), men med tanke på det dåliga keramiska hantverket som

den makroskopiska genomgången av kärlden kan belägga, skulle även råmaterialvalet ha kunnat vara sämre än längre söderut. Resultaten av mikroskoperingen av godset i Lambohov-kärlden illustrerar emellertid att det offras energi på att leta upp bra keramiklera även om det slarvas ordentligt med andra delar av hantverket.

Ugnsväggen/klinelera (TS 1) har gjorts av en mellangrov, osorterad lera. Den är inte så sandrik som ugnsväggsmaterial ofta är och den maximala kornstorleken är bara 0,9 mm. Att homogeniseringen är dålig med sliror och klumpar av finare och grövre lera är ingen brist som allvarligt påverkar godsets funktion som ugnsväggsmaterial, om inte den finare lera är mycket järnoxidrik. Därmed innehåller godset

Figur 9. Mikroskopfoto av godset i "vävtyngd" F9055 (A5344).

Figur 10. Mikroskopfoto av godset i det perforerade kärlet F9186 (A5148). Ett snitt av ett hål fyllt med träkolsblandad jord syns i vänstra delen av bilden

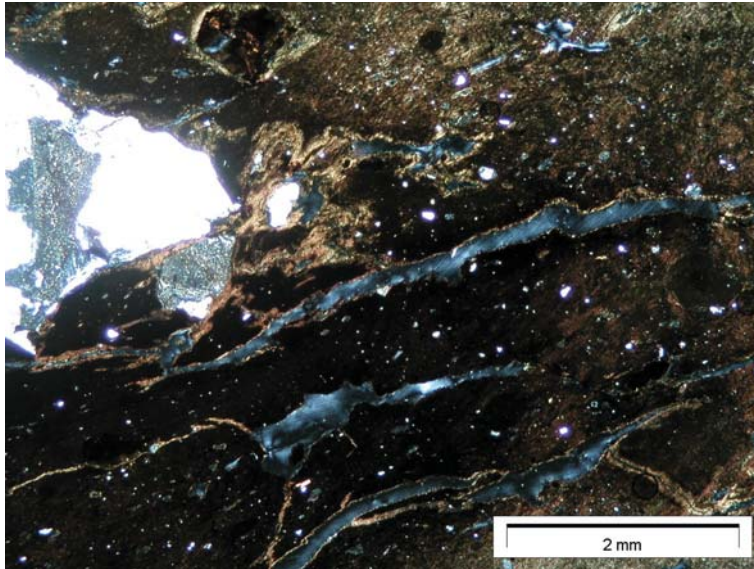
en rad områden med lägre smältpunkt som allvarligt kan försvaga godset. Det är också tydligt i tunnslipet (fig. 8) att just detta har hänt. De mest blåsiga och därmed mest sintrade/smälta områdena ligger i dessa koncentrationer av järnoxid inne i godset. Det faktum att de sintrade områdena verkar vara jämt fördelade tyder på att den höga temperatur biten har varit utsatt för (se nedan) har kommit från alla sidor och inte bara en riktning som skulle varit fallet om bränningen hade ägt rum medan biten var en del av ugnsväggen i en järnreduceringsugn. Sintringen av just detta stycka är således tydligt sekundär. Med tanke på materialval och sekundär bränning är en tolkning av fyndet som klinelera snarare än ugnsvägg mest sannolik.

Det vävtyngdsformade objektet som analyserats som TS 2, är också gjort av en mellangrov, osorterad lera, men med ett större innehåll av upp till 2,6 mm stora sandkorn av granitisk sammansättning (Tab. 1). Det finns en klar hiatus i kornstorleksfördelningen mellan finsanden och dessa sandkorn (fig. 9) och det kan därför inte helt uteslutas att det rör sig om tillsatt sand i en mängd av ca 8 % (volym). Emellertid är sandkornen mycket ojämnt fördelade och det finns – t.ex. från Öland (Stilborg 2006f, 300) – exempel på leravlagringar med liknande bimodal sortering. Mest sannolikt är råmaterialet till vävtyngden en naturligt magrad lera. Även detta prov är delvis sintrat, men i detta fall är sintringen begränsad till och klart utgående från den ena sidan av preparatet. Den höga värmepåverkan

har således kommit från ett bestämt håll, vilket kan styrka tolkningen att föremålet har använts som blästerskydd.

Det perforerade kärlet TS3 är gjort av samma lerkvalitet som två av de analyserade kärnen (TS 4 och 6). Den fina, sorterade leran har magrats med 16 % krossad granit med en maximal kornstorlek på 2,1 mm (fig. 10). Att magringen i detta gods är något mera finkrossad än magringen i de tre andra kärnen kan ha den rent praktiska orsak att det gör det relativt lättare att göra perforeringarna. I tunnslipet ser man tydligt deformationen av materialet utmed sidorna av hålet, som gjordes när leran fortfarande var tillräckligt mjuk för att utföra perforeringen utan större svårigheter.

De tre kärn, som har analyserats, representerar dels ett stort kärl (24 cm mynningsdiameter) av mediumgrov magrat gods (TS 4, F9252, A9237) dels två grovt magrade gods från ett större kärl med 19 cm i mynningsdiameter (TS 5, F9025, A8999) respektive ett litet kärl med 12 cm i mynningsdiameter (TS 6, F9301, A9120). Kärnen TS 4 och 6 är gjorda av fina leror medan leran i TS 5 innehåller mera silt och finsand (fig. 11, 12). Med hänsyn till mineralogi och förekomsten av en del små lerkörtlar främst i TS 4 och 5 finns det dock tillräckligt med indikationer på ett gemensamt ursprung, som antagligen är ganska lokalt. Variationen i magringskvalitet bekräftar förekomsten av mellangrov och grovt magrade gods, men visar också på att det först och främst är den maximala kornstorlek, som är relaterad till kärlets dimension (fig. 13). De

Figur 11. Mikroskopfoto av godset i stort kärl F9252. (A9237).

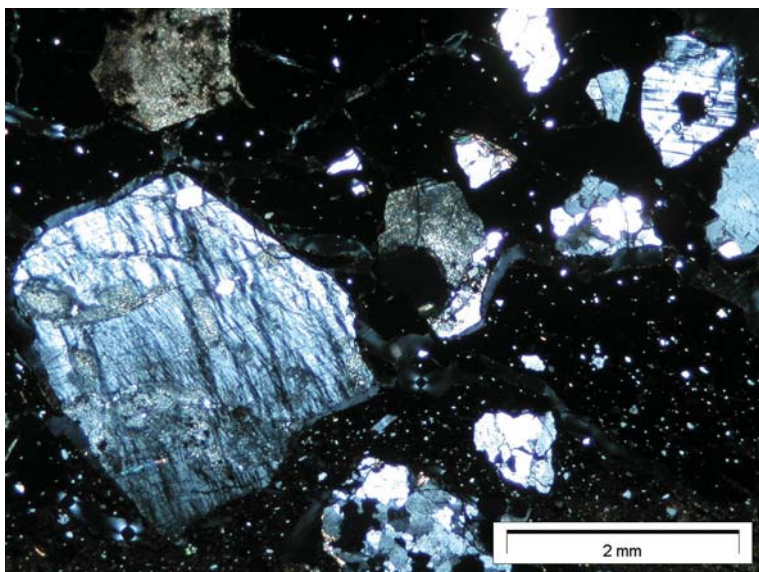
båda stora kärlen (TS 4 och 5) har mycket olika magringsmängder (11 och 25 %) men samma maximala kornstorlek, samtidig som det hälften så stora kärlet (TS 6) har en hög magringsmängd men klart mindre maximal kornstorlek. Detta är i full överensstämmelse med vad som har iakttagits för annan järnålderskeramik och är vanligt även för annan förhistorisk keramik. Som det var fallet med råmaterialvalet är det lika intressant att denna regel med hänsyn till magringskvaliteten beaktas även om hantverket i övrigt är av ringa kvalitet.

Resultaten av tunnslipsanalysen gör det sannolikt att det rör sig om ett lokalt hantverk såväl när det gäller kärl som teknisk keramik. Det står också klart att de grundläggande delarna av hantverket – val av råmaterial och komposition av

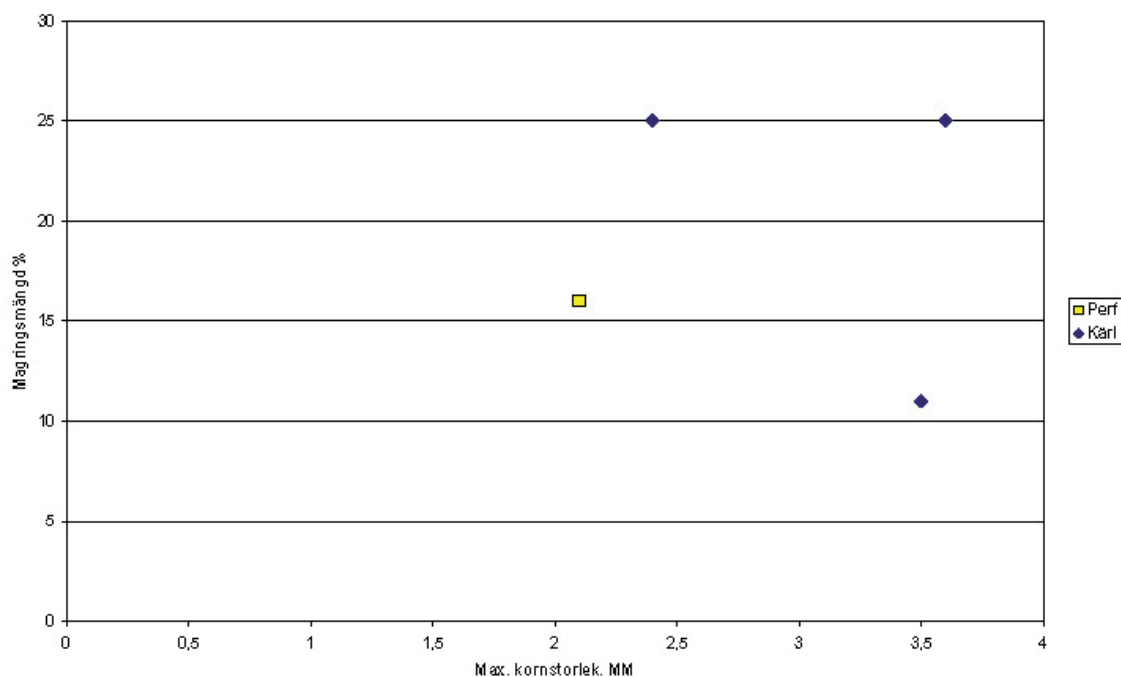
godsen – håller god och traditionell standard. Det är först från och med homogeniseringen av godset över formgivning av kärlet till ytbehandlingen av samma att kvaliteten sjunker. Detta är delar av hantverket där dålig kvalitet inte nödvändigtvis beror på bristande kunskap, men snarare på, att man inte har velat offra den tid som behövdes för att utföra dessa element på ett ordentligt sätt. Resultatet har blivit estetisk undermåligt men funktionellt.

Resultat av termiska analyser

Två prov av kärl samt två prov av runda ”vävtyngder”, ett prov av en pyramidformad vävtyngd, två prov av perforerade skärvor och slutligen två prov av obestämd bränd lera har blivit analyserade med TCT och

Figur 12. Mikroskopfoto av godset i stort kärl F9025. (A8999).

Figur 13. Diagram över magringskvaliteterna i analyserade gods från Lambohov 2:20.

sintringstest för att bestämma den ursprungliga bränningstemperaturen och jämföra materialens refraktiva egenskaper.

De två oxiderade skärvorna från A5953 (F8822 och F8829) hade bränts upp till 600 och 700°C, vilket är vanliga bränningstemperaturer i öppet bål. Fragmenten av de två runda ”vävtyngderna” F9055 (A5344) och F? (A1) och den pyramidformade vävtyngden (F5968) har bränts inom det samma temperaturintervallet. Den större skärvan av det perforerade kärlet (F9186) hade bränts kortvarigt upp till 600°C, medan det genomoxiderade fragmentet (F3092, mellan A3060 och A9120) hade utsatts för ca. 100 grader mera och sannolikt en längre bränningstid.

De icke-sintrade partierna av de brända lerproven med pinnavtryck från A9120 hade utsatts för temperaturer mellan 600 och 800°C. De sintrade partierna bör däremot ha upphettats till mellan 1050 och 1150°C beroende på om det har funnits metalloxider inblandade i processen med en flusseffekt som följd.

Sintringstesten visar på vissa skillnader i lerornas värmetålighet (refraktivitet). Medan båda kärllproven, den pyramidformade vävtyngden och materialet i den större perforerade skärvan smälter mellan 1200 och 1250°C, klarar de

andra proverna 50 grader mer. Det är ingen stor skillnad, men kan vara väsentlig när det gäller teknisk keramiska objekt som ugnsväggar och blästerskydd. Resultatet talar således inte emot att de sintrade bitarna från A9120 kan vara delar av en ugnsvägg eller annan pyroteknisk konstruktion. Vidare antyder skillnader i såväl färgutveckling som sintringsbeteende mellan de två proverna av perforerade kärll att det sannolikt rör sig om två olika objekt.

Sammanfattning – Lambohov

Det är upplagt att se ett samband mellan den nästan fyndtomma boplatsytan och det fyndrika skärvstensflaket. Kärllerna är använda brukskärll av storlekar från små bågare (6 cm i diameter) till stora kärll (24 cm i diameter). Extra stora kärll är inte representerade bland mynningskärvorna, och med undantag för en nära 2 cm tjock bottenskärv och några mycket grovt magrade, 14-15 mm tjocka bukskärvor inte bland de övriga kärldelarna heller. I övrigt utgör fynden sannolikt ett representativt urval av ett keramiskt hushållsinventarium samt avfall med anknytning till metallhantverk. Fyndet av en ässjefodringsrest från A8509 antyder att metallhantverk också kan ha ägt rum på själva platsen men annars finns det inte några

säkra tecken på primära hantverksaktiviteter i områdets keramiska fyndmaterial. C-14-dateringarna tyder dock på att aktiviteterna på den närmaste boplatssytan är senare (vendeltid) än bildningen av skärvestensflaket (romersk järnålder-folkvandringstid). Cirka 1 km mot norrväst har UV-Öst tidigare undersökt en delvis samtida boplatssyta med fynd av kärl, perforerade behållare och bränd klinele (Ekberg 1991). Här dominerar dock utåtböjda mynningar och bara ett kärl (ibid 7) har på morfologiska grunder kunnat jämföras med ett kärl i en folkvandringstida grav på Fiskebygravfältet. De utåtböjda mynningarna tycks väl närmast bekräfta den huvudsakliga romartida dateringen av platsen, som Ekberg kommer fram till.

Det keramiska fyndmaterialet i skärvestensflaket kan utmärkt vara ett representativt urval av keramiskt avfall från hushålls- och hantverksaktiviteter på en senare fas av denna boplatssyta. Om det fanns 1 km öppen mark mellan boplatssytan och skärvestensflaket är det senare dock inget naturligt integrerat avfallsområde för boplatssytan. Det är alldeles för långt att transportera dagligt avfall.

Dateringen av träkol från A9237 till sen yngre bronsålder har inte någon motsvarighet i det keramiska fyndmaterialet från denna anläggning eller andra delar av skärvestensflaket. Det fullrepresenterade kärlet, som påträffades i A9237, är det kärl som typologiskt med störst säkerhet hör till under Folkvandringstiden (fig. 6). Skärvestensflaket ligger överst i anläggningen och kan snarare höras till en rest av lagret A5148 som har en folkvandringstida datering.

Redan detta avstånd till det möjliga ursprunget för det avfallsmaterial som deponerades på Lambohov 2:20 sätter ett stort frågetecken vid den enkla tolkningen av fynden som boplatssytsavfall. Med utgångspunkt i fynden från gravarna i Hov kommer Lambohovkeramikens bakgrund att diskuteras ytterligare.

Hov, Furuåsa 7:2

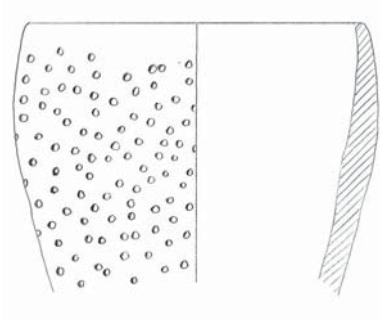
Registreringens resultat

Det keramiska fyndmaterialet bestående av 539 skärvest (ca. 7-8 kg), knappt 1 kg spjälkade skärvest och 2 kg fragment har insamlats i fyra fyndenheter (Huvudkoncentrationen (HK), "Södra kärlet" (SK), "Norra kärlet" (NK) och "A3") och som inmätta fynd (F5-F33 – övriga i tabell 2) i stensättningen A3. Ett keramiskt material från A1 i ett schakt 20 m öster om stensättningen har inkluderats som jämförelse.

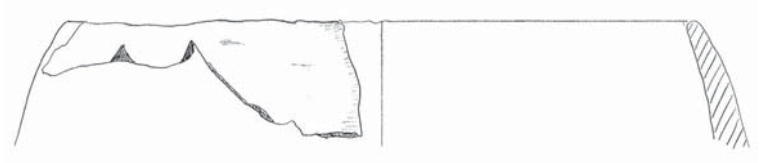
Registreringens huvudmål är att identifiera de olika kärl som är representerade i materialet och materialets generella sammansättning.

Keramiken i den största fyndenheten (HK) är mycket fragmenterat vilket tilldelas beror på den ringa godskvaliteten, men främst är förorsakat av den väderutsatta deponeringsmiljön. De 250 skärvesterna med tjocklekar mellan 7 och 16 mm och ofta grovt bergartsmagrade gods härrör från minst 11 olika kärl. Kärlen har mynningsdiametrar mellan 10 och 25 cm och bottendiametrar mellan 6 och 25 cm (fig. 15). Två av dessa kärl verkar vara fullrepresenterade men som högst 1/3 av den övre delen av ett kärl har kunnat identifieras i materialet. Fem bukskärvest med tjocklekar på 11-16 mm är gjorda av mycket grovmagrade gods (>25 % magring, max.korn 5-8 mm), men härrör från minst tre olika kärl bedömt utifrån godsets sammansättning i övrigt. Långt de flesta av skärvesterna har sotlager på insidan, sot en bra bit in i kärnan eller är helt genomsotade, som ett resultat av användningen av kärnen. Två mynningsskärvest tycks vara delvis sekundärt brända antagligen efter att de har separerats från den övriga delen av kärlet.

Kärl 1. I HK hittades vad som motsvarar ca 1/3 av övre(?) delen av en perforerad behållare/cylinder med en mynningsdiameter på 12,5 cm (fig. 14, tab. 2). Större delar av skärvesterna kunde sättas ihop. Behållaren/cylindern är gjord av ett finmagrat gods. Skärvtjockleken varierar mellan 8 och 13 mm och uppbyggnadstekniken varierar mellan N och U. Utsidan är vittrad. Hålen är 2,6-4 mm i diameter med ett inbördes avstånd som varierar mellan 2,6 och 5,9 mm. Godset är genomsotigt och på en bukskärva finns kollager i flera hål, vilket påminner om de bruksspår

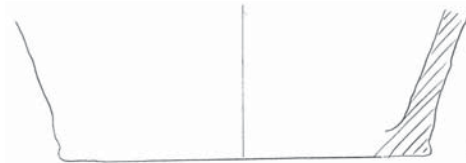
K1

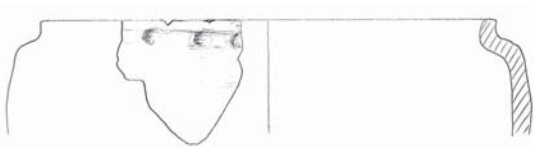
K2

K5

K2

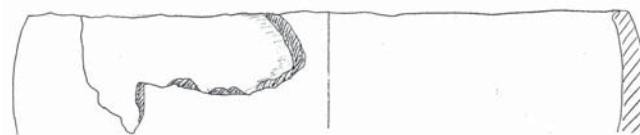
K7

K6

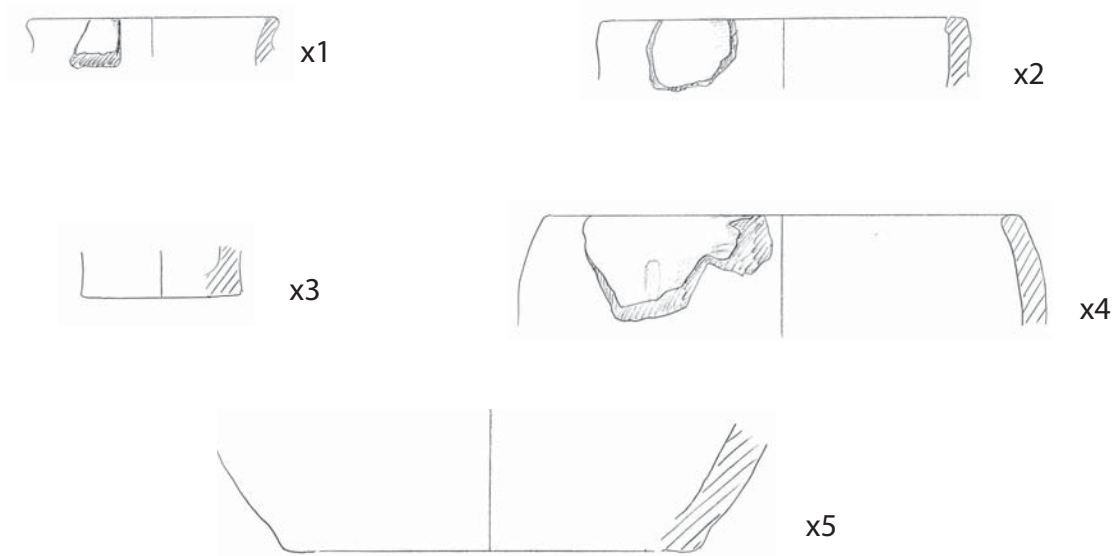
K8

K9

Grav I

Figur 14. Rekonstruktionsförsök för kärl från Hov, Furuåsa 7:2. 1:3.

som observerades på rester av två cylindrar i en kvadratisk stensättning från Tannefors (Stilborg 2004a; 2006c).

Ytterligare en mynningskärva (utan hål) och en buxskärva från kärl 1 hittades i fyndheten SK.

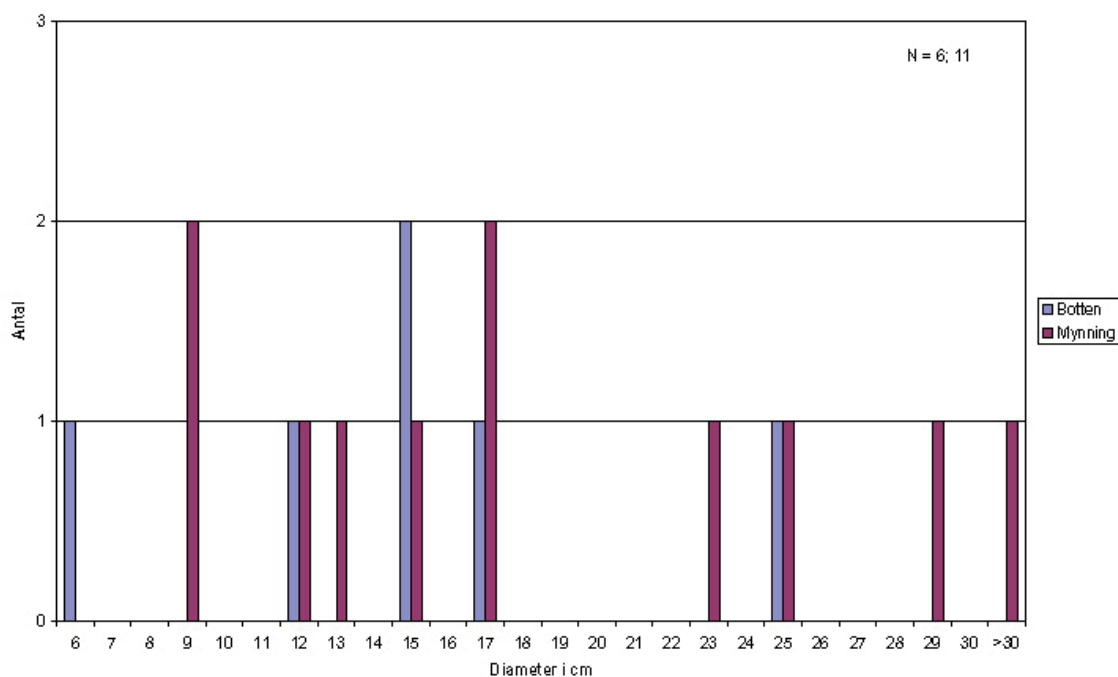
Kärl 2. En del av den inåtböjda mynningen med en diameter på 24,5 cm; ett 20-tal buxskärvor och en buk-bottenskarva med tjocklekar mellan 9 och 13 mm har kunnat föras till det fullrepresenterade kärl 2 (fig.14). Godset är grovt bergartsmagrat,

har en obehandlad utsida med svaga skrapspår och har bränts i en oxiderande atmosfär. Insidan har sotats i samband med användningen av kärlet. Det kan finnas flera skärvor från detta kärl bland buxskärvorna från de andra fyndheterna och gruppen "övriga". Gods och utseende är dock inte tillräckligt karakteristiska för att en koppling med säkerhet kan göras.

Kärl 3. Sju, möjligen 11 mynningskärvor, närmare 30 buxskärvor och en bottenskarva med tjocklekar mellan 7 och 11 mm kan

Mängd/Kärl	Huvudkoncentr.	A3	Södra kärlet	Norra kärlet	Övriga
Antal skärvor	250	98	48	34	109
Fragm. i gram	1250	190	320	190	90
Sp.sk. i gram	310	54	240	138	70
Kärl 1	*		*		
Kärl 2	*				
Kärl 3	*		*?		
Kärl 4	*				
Kärl 5?	*				
Kärl 6			*	*?	*
Kärl 7		*			
Kärl 8	*		*		
Kärl 9					*

Tabell 2. Översikt över materialet från fyndkoncentrationerna i stensättningen Raä 21, Hov, Furuåsa 7:2.

Figur 15. Diagram över mynnings- och bottendiametrar för kärl från Hov, Furuåsa 7:2.

hänförs till kärl 3, som därmed är det andra fullrepresenterade kärlet i stensättningen. Det grovmagrade kärlet är byggt i N-teknik, men med dålig kontroll av profilen och ingen behandling av in- och utsida vilka bär kraftiga spår efter formningen av kärlväggen. Den låga kvaliteten i utförandet innebär att det inte är möjligt att beräkna en diameter på den ojämna, raka till inåtböjda mynningen. Den medför även en osäkerhet i bedömningen av godset. Skillnader i mängden av glimmerkorn från den krossade magringen har här förklarats som ett resultat av dålig homogenisering, men kan betyda att det rör sig om två olika kärl. Kärlväggen är genomsotigt.

Några få bukskärvor i fyndenhet SK kan höra till kärl 3.

Kärl 4. Fem mynningsskärvor med en tjocklek mellan 9 och 13 mm av en inåtböjd mynning i mellangrovt gods med glättad utsida samt möjligen en buk-botten-skärva med en diameter på 12 cm utgör resterna av det fullrepresenterade kärlet 4. Godset är genomsotigt.

Kärl 5. Två mynningsskärvor (9 mm) av mellangrovt gods härrör från ett kärl av klart högre kvalitet än det övriga materialet. Mynningen är inåtböjd med en diameter på 15 cm och utsidan är glättad (fig. 14). Godset är genomsotigt.

Fyndenhet SK omfattar ett något mindre material, men med samma grad av fragmentation som i huvudkoncentrationen (Tab. 2). Bland de 48 skärvorna med tjocklekar mellan 7 och 20 mm finns minst 8 kärl representerade, däribland två skärvor av kärl 1. De flesta gods är grovt bergartsmagrade. Två mynningsdiametrar på 9 och 36 cm och en bottendiameter på 25 cm har kunnat beräknas (fig. 15). Inga fullrepresenterade kärl har kunnat identifieras i materialet. En bukskärva med en tjocklek på 13 mm är gjord av ett mycket grovmagrat gods (>25 % magring, max.korn 3-4 mm). Långt de flesta av skärvorna har sotlager på insidan, sot en bra bit in i kärnan eller är helt genomsotade, som ett resultat av användningen av kärnen. En bukskärva tycks vara delvis sekundärt bränt.

Kärl 6. Fyra mynningsskärvor med passning samt 17 bukskärvor från 8-20 mm i tjocklek av ett grovmagrat gods kan härröra från samma kärl. Den inåtböjda mynningen med en diameter på 36 cm har en karakteristisk omviket kant på insidan av mynningsläppen. Utsidan är obehandlad och mynningen ojäm med skiftande profil. Godset är genomsotigt. Ytterligare en mynningsskärva har identifierats i F24 (Sö-Kv).

Kärl 8. Sex buk-bottensskärvor utgör resterna efter botten på ett stort kärl med en bottendiameter

på 25 cm och en tjocklek på den nedre delen av buken mellan 14 och 18 mm (fig.14). Det grovmagrade godset är oxiderat bränt men sotigt från insidan. Utsidan är obehandlad och på själva ståytan finns tydliga spår efter trimning. En buk-bottenskräva från HK har passning med den största skärvan från SK. Andra delar av detta kärl har inte observerats.

Fyndenhet A3 omfattar ett mindre material med samma grad av fragmentation som i huvudkoncentrationen (Tab. 2). Bland de 98 skärvor med tjocklekar mellan 5 och 15 mm finns minst 6 kärl representerade. Bland dessa finns två kärl med en rak mynning och minst tre med utåtböjd mynning, men ingen inåtböjd profil som annars dominerar i de andra fyndenheterna. De flesta gods är grovt bergartsmagrade. Två mynningsdiametrar på 13 och 17 cm har kunnat beräknas (fig. 14, 15). Inga fullrepresenterade kärl har kunnat identifieras i materialet. Två bottenskrävor med tjocklekar på 13 och 15 mm är gjorda av samma, mycket grovmagrade gods (>25 % magring, max.korn 3-4 mm) som en bukskräva i SK. Långt de flesta av skärvorna har sotlager på insidan, sot en bra bit in i kärnan eller är helt genomsotade, som ett resultat av användningen av kärnen. En grupp på 12 bukskrävor (5-9 mm) och en halsskräva samt 15 spjälkade skärvor och några fragment av ett mellangrovt magrat gods kan föras till samma kärl som dock saknar mynnings- och bottenskrävor. Flera av skärvorna och de flesta av de spjälkade skärvorna är sekundärt brända.

Kärl 7. Enheten utgörs av en mynningskräva och två hals-bukskrävor (9 mm) av ett grovt magrat gods med obehandlad delvis sotig in- och utsida. Bland annat ses tydliga fingerintryck i halskonkaviteten på utsidan och på insidan av skuldern. Kärlet har en kort rak hals och en tydlig skulder.

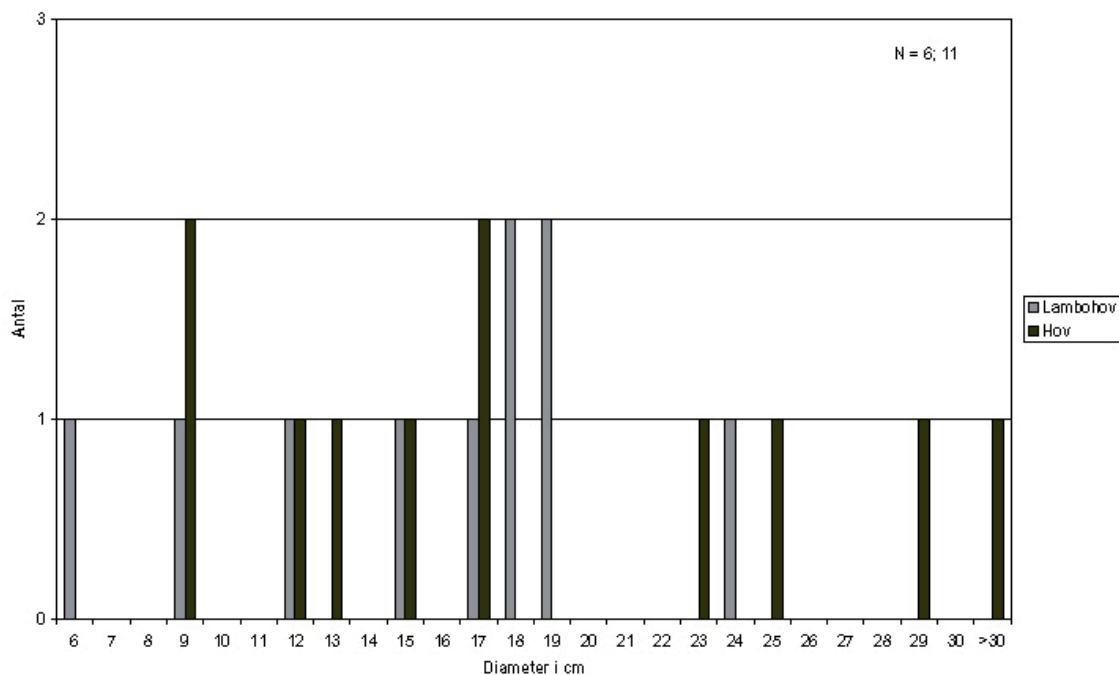
Fyndenhet NK har det minsta och kanske mest fragmenterade materialet (Tab. 2). Bland de 34 skärvorna med tjocklekar mellan 6 och 11 mm finns minst 3 kärl representerade. En mynningskräva har en sned avfasning på insidan, som inte har någon parallell i

det övriga materialet. De flesta gods är grovt bergartsmagrade. En inåtböjd mynning är fintmagrad. En mynningsdiameter på 18 cm har kunnat beräknas (fig. 14, x4; fig. 15). Just denna mynning påminner i gods och med hänsyn till strukturer på insidan om kärl 6, men den beräknade diametern är bara hälften så stor som mynningen i enhet SK. Sannolikt rör det sig om ett självständigt kärl. En hals-bukskräva på 6 mm är av samma gods som de 12 bukskrävorna i fyndenhet A3. Inga fullrepresenterade kärl har kunnat identifieras i materialet. Långt de flesta av skärvorna har sotlager på insidan, sot en bra bit in i kärnan eller är helt genomsotade, som ett resultat av användningen av kärnen.

Gruppen "övriga" består av de inmätta fynden F5-F33 samt fyndet som har betecknats "Krossat kärl". De mer än 100 skärvorna med tjocklekar på mellan 7 och 15 mm representerar minst 7 olika kärl, däribland en del av mynningen från kärl 6. De flesta gods är grovt bergartsmagrade. En mynningsdiameter på 23 cm och två bottendiametrar på 6,5 och 17 cm har kunnat beräknas (fig. 14, x3,x5; fig. 15). Inga fullrepresenterade kärl har kunnat identifieras i materialet. Bland skärvorna i F15, F29 och F33 finns 16 bukskrävor (7-12 mm) och en buk-botten med diameter på 6,5 cm av ett grovtmagrad gods med sekundärt bränd utsida. Dessa kan komma från samma kärl, men det är mer troligt att det främst är den sekundära bränningen som förenar dem. Långt de flesta av skärvorna har sotlager på insidan, sot en bra bit in i kärnan eller är helt genomsotade, som ett resultat av användningen av kärnen.

Kärl 9. Sex mynningskrävor (8-11 mm) av grovt bergartsmagrat gods kan hänföras till samma kärl. Kärlet har en inåtböjd mynning med en diameter på 23 cm. Utsidan är obehandlad och godset genomsotigt.

Graven A1 i teleschaktet. Det keramiska fyndmaterialet omfattar 77 skärvor, 20 spjälkade skärvor och några fragment. En större och en mindre mynningskräva samt möjligen en grupp på 25 bukskrävor med tjocklekar mellan 8 och 13 mm hör till ett stort kärl (29 cm i

Figur 16. Diagram över mynningsdiametrar för kärl från Hov, Furuåsa 7:2 jämfört med kärl från Lambohov 2:20.

mynningsdiameter) med en inåtböjd mynning. Godset är grovt bergartsmagrat. Utsidan är obehandlad och godset genomsotigt. Minst tre av de övriga skärvorna är av andra gods och representerar tre olika kärl. Även i detta avgränsade fyndet finns således mera än ett kärl representerat. Bristen på bottendelar från det större kärlet ovan är också anmärkningsvärd.

Kronologi

Den vanligaste formen på kärlden från Hov är en jämn S-kurvig buk som övergår i en inåtböjd mynning med en läpp med mycket varierad profil. Det finns inte lika markerade utskjutande fötter på bottarna från Hov som på materialet från Lambohov. Kombinationen inåtlutande mynning och utskjutande fot som i analogi med förhållandena på Fiskebygravfältet skulle kunna användas som ett terminus post quem i period VI/ Folkvandringstiden kan således inte omedelbart användas här (Lundström 1965, pl. 18:6, pl 19-25; Lundström 1970, 59). Formurvalet är dock så pass likt Lambohovfyndets att de två fynden mycket väl kan vara från samma period. I övrigt är formutvecklingen inom järnålderns keramik i Östergötland och längre norrut för dåligt belyst för att en närmare datering kan göras.

Sammanfattning

Registreringens resultat visar helt klart på att de olika koncentrationer av keramik i stenpackningen, som observerades under utgrävningen, dels innehåller skärvor från mer än ett kärl dels att skärvor från samma kärl har hamnat i minst två olika koncentrationer (Tab. 2). De utåtböjda mynningarna i fyndkoncentration "A3" skulle dock kunna tyda på att detta är en självständig deponering. Antalet fullrepresenterade kärl är bara tre ut av nio identifierbara kärl och totalt minst 30 kärl, som är representerat med någon kärldel i fyndmaterialet. Placeringen i stenpackningen är självklart mera utsatt för nederbörd, frost och andra naturliga processer som kan nedbryta keramiken. Speciellt de dominerande grova, dåligt homogeniserade och överhuvudtaget lågkvalitativa godstyperna kan relativt lätt förstöras. Dock är det anmärkningsvärt att även i de fall där godset är av bättre kvalitet saknas ofta antingen de övre eller de nedre delarna av kärlet. Detta gäller till exempel den bättre skyddade och bättre bevarade keramiken från A1 i teleschaktet, där det fanns en hel del bevarad av ett kärles övre delar men ingen skärva från botten, trots att denna del med sina mera bastanta dimensioner bör ha haft de bästa chanserna att

bevaras. Just denna deponering av keramik kan mycket väl vara ett exempel på omfattningen och sammansättningen av de enstaka deponeringar som har gjorts i stenpackningen. Ett liknande fynd av keramik i en stenpackning utan någon direkt kontakt med en gravgömma känns även från Fiskebygravfältet (Lundström 1965, 104(F514)). Här tycks det dock bara röra sig om skärvor från ett enstaka kärl.

Om vi tittar på Hov-materialets sammansättning av kärlyper och –storlekar; den vanliga kraftiga sotningen som ett resultat av användningen av kärnen; de enstaka sekundärt brända skärvorna samt fragmenteringen framstår det som ett typiskt hushållsavfallsmaterial. Hov-fyndet har således en stor likhet med Lambohovfyndet och omfattar även rester av de extra stora kärnen (omkring 30 cm i mynningsdiameter, fig. 16) som efterlystes bland Lambohovkeramiken för att hela hushållsinventariet skulle vara representerat. Som Lambohovfyndet också visar på, är förekomsten av resterna av ett perforerat kärl inget som skiljer keramikfyndet från en hushållsavfallsmiljö. Dock är vissa av hålen i det perforerade kärlet från Hov igensatta av förkolnat organisk material, vilket tills vidare enbart har paralleller på kvadratisksättnings på en gravplats i Tannefors och på Kallerstad (Stilborg 2004a) samt invid offer(?)stenarna på Abbetorp (Stilborg 2004b). Det enda som saknas helt och hållet i Hov är resterna efter den tekniska keramiken, som ju är framträdande i Lambohov. Ändå kan man inte klart skilja Hov-materialet från ett vanligt avfallsmaterial. Diskussionen nedan kommer att peka på svårigheterna att dra en klar gräns mellan avfall och meningsfull rituell deponering.

Keramik bland stenar – en diskussion

Det följande kommer att bli en skiss till en diskussion som kommer att utvidgas och breddas på en senare tidpunkt och i ett annat forum.

Lösa skärvor av kärl och delar av andra objekt av keramik har i ett antal fall påträffats i kontexter, som hamnar emellan de två traditionella fyndkontexterna för keramik: boplatsen och graven. Under de senaste åren har flera sådana material från olika platser varav flera i östra Sverige studerats. Under detta arbete har det

blivit klart att keramiska objekt och delar av dessa kan ha spelat ganska komplexa roller. Järnåldersgravarnas slutna kontexter har gjort det klart att enstaka skärvor ibland är en del av det keramiska gravgodset antagligen som en pars-pro-toto-representant för det ursprungliga hela kärlet (Henriksen 1998). Detta kan vara förklaringen till att största delen av den offertolkade keramiken runt de två stora stenarna på Abbetorp består av enbart delar av varje enstaka kärl (Pettersson2004; Stilborg 2004b). Att antalet fullrepresenterade kärll (minst 1 mynnings/halsskärva och 1 bottensskärva) är lågt kan dock också bero på att skärvor istället har tagits bort från platsen och använts som pars-pro-toto på andra håll på grund av deras heliga ursprung vid offerstenarna. Denna tolkning har sin grund i den katolske uppfattningen av relik. Om klassificeringen av sådana står det bland annat i Wikipedia under "Relik": *Tredje klassens relik är föremål eller tygdelar som har varit i kontakt med första eller andra klassens relik. Dessa kallas därför "kontaktrelik".* Man skulle kunna tänka sig att man även under järnåldern har trot att skärvor som har varit en del av en helig handling och varit i kontakt med de heliga stenarna skulle kunna föra denna helighet med sig och därmed välsigna det ställe där de återdeponerades.

Att enstaka skärvor har deponerats avsiktligt i annat än gravar ses i några yngre järnåldersanläggningar på ett gravfält vid Tannefors (Stilborg 2004a). Bland enstaka skärvor och fragment i skilda anläggningar finns i minst två fall uppsättningar på fem små skärvor från minst fyra olika kärll av klart olika godstyper. De samma fyra olika godstyperna finns i båda anläggningarna. Detta tyder på att även den minsta skärvan kan representera något mera och större. Kanske är det inte bara kärlet som den representerar, men även godstypen verkar ha betydelse.

På samma gravfält vid Tannefors fanns en kvadratisk stensättning med keramikfynd som innefattade två perforerade cylindrar där en hel del av hålen var igensatta av förkolnat organiskt material (Stilborg 2006c). En analys av materialet vid Arkeologiska Forskningslaboratoriet, Stockholms Universitet bestämde det förkolnade materialet till spannmål. Liknande igensatta hål på perforerade behållare har som ovan nämnts

observerats bland fynd från en stensättning på Kallerstad samt bland keramiken runt stenblocken på Abbetorp. Andra perforerade kärl har påträffats främst på fornborgar (Nordén 1929) och i smideskontexter. Även på Lambohov kan det vara frågan om en smideskontext med tanke på fynden av fragment av ässjafodring och vävtyngdsformade objekt som har använts som blästerskydd. Emellertid kan inte heller denna tekniska keramik ges en entydig profan tolkning. Fynden i Lunden på Lunda-platsen i Södermanland (Andersson et al 2004, 14f) innefattar utöver vapen m.fl. objekt som tolkats som offrade även ”vävtyngder” varav några hade använts som blästerskydd (Stilborg 2006d). Skärvor av perforerade skärvor har också påträffats inom detta område (Eva Skyllberg pers. medd).

Ovannämnda stenpackning på Kallerstad 1:1 är en möjlig mera direkt parallell till fyndet i Hov (Rudh & Elfstrand 2006). Mellan stenarna påträffades 2,6 kg keramik från minst åtta kärl (ibid, 47). Två av dessa kärl var perforerade cylindrar. I den delen av stenpackningen som utgrävdes hittades ingen central grav, men det fanns spridda fragment av brända ben i toppen av packningen (ibid,22). Denna innehöll även hårt brända fragment av klinelera/ugnsvägg, vilket snarare knyter an till Lambohov-fyndet. I Kallerstad låg boplatssområdet dock omedelbart in till gravområdet och det kan inte uteslutas att avfall hamnade här mer av en slump än som deponering.

Med bakgrund i dessa olika exempel kan man välja en minimal tolkning av keramikfynden från Lambohov och Hov som innebär att vi inte med säkerhet kan bestämma om någon av dem ska tolkas profant eller religiöst. En mycket mera intressant möjlighet är att acceptera att även udda skärvor av trasiga, dåligt gjorda kokkärl kan spela olika roller allt efter situation och kontext. En indikation att keramiken på Lambohov inte enbart ska uppfattas som avfall tycks fynden från den välbyggda skärvtenshögen A1 vara. Såväl kärl som vävtyngder är representerade bland stenarna här så väl som i skärvtensflaket och delar av samma eller olika vävtyngder finns i alla fyra kvadranter av högen. Om det bara hade varit ett hastigt ditslängt avfall skulle man tro att det hade hamnat i en koncentration på en av sidorna

av högen. Här verkar det snarare avsiktligt deponerat. Anders Kaliff citerar L. Lundquist 1991 för tanken att trasiga och förbrukade föremål kanske förärades en begravning i skärvtenshögar (Kaliff 1992,96). Detta nämns i förbindelse med diskussionen av begravningar i skärvtenshögar, som också innehåller det vi klassificerar som avfall. Denna tanke tror jag är grundläggande för förståelsen av dessa två ensartade material i sina olika kontexter i Lambohov och Hov. Om avfallsdeponering sågs som en begravning eller åtminstone omfattades av formella ramar med rituella konnotationer är steget inte långt till att uppfatta de ”döda” föremålen även som en naturlig del av begravningsritualet för en människa eller i samband med senare offer.

Litteratur

- Andersson, G., Beronius Jörpeland, L., Dunér, J., Fritsch, S. & Skyllberg, E. 2004. *Att föra gudarnas talan. Figurinerna från Lunda*. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska Undersökningar. Skrifter nr. 55.
- Eckberg, A. 1991. *Boplatsen i Mjärdevi, Slaka sn*. En specialrapport över boplatssdelen på formlämning 73, 74 Mjärdevi 12:1, Slaka sn. (opubl.)
- Henriksen, M. B. 1998. ”Pars pro toto”-begravelser i romersk järnålder – et aspekt af järnålderens begravningsritualer. I A. Ballegaard Petersen & A. Sommer (red) *Dødens rum*. Odense.
- Kaliff, A. 1992. *Brandgravsskick och föreställningsvärld*. Occasional Papers in Archaeology 4. Uppsala.
- Lindahl, A. 2002. Analysmetoder. I Lindahl, A., Olausson, D och Carlie, L. eds. *Keramik i Sydsverige – en handbok för arkeologer*. Monographs on Ceramics 1.
- Lundquist, L. 1991. Undersökta skärvtenshögar i Västsverige. *Arkeologi in Sverige*. Ny följd 1. Uppsala.
- Lundström, P. 1965. *Gravfälten vid Fiskeby i Norrköping II. Fornlämningar och Fynd*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets

- Akademien. Stockholm.
- Lundström, P. 1970. *Gravfälten vid Fiskeby i Norrköping I. Studier kring ett totalundersökt komplex*. Kungl. Vitterhets, Historie och Antikvitets Akademien. Stockholm.
- Nordén, A. 1929. *Östergötlands Järnålder I. Enskilda fyndgrupper och problem*. Norrköping.
- Petersson, M. 2004. *Abbetorp - ett landskapsutsnitt under 6000 år. Arkeologisk undersökning av en boplats, ett gravfält, en offerplats, stensträngar och fossil åkermark*. Rinna och Väderstads socknar, Boxholm och Mjölby kommun, Östergötland, UV Öst Rapport 2002:43. Arkeologisk undersökning - Väderstadsprojektet.
- Rudh, S & Elfstrand, B. 2006. *En boplats väster om Kallerstad bytomt. RAÄ 139:1 & 139:2. Kallerstad 1:1, St. Lars sn., Linköpings stad och kommun, Östergötland*. UV-Öst Rapport 2006:57. Arkeologisk Undersökning. Riksantikvarieämbetet.
- Stilborg, O. 2002. Klinelera och vävtyngder. I Lindahl, A., Olausson, D och Carlie, L. eds. *Keramik i Sydsverige – en handbok för arkeologer*. Monographs on Ceramics 1.
- Stilborg, O. 2003. Pottery as a source of structural information - Internal structure and external contacts of Uppåkra 0-400 AD. in L. Larson (ed.) *Centrality - Regionality. The Social Structure of Southern Sweden during the Iron Age. Uppåkrastudier 7*. Acta Archaeologica Lundensia. Ser in 8°, no 40. Stockholm.
- Stilborg, O. 2004a. Spridda skärvor och gravar. Tannefors 1:107, RAÄ 17, 18, 19 och RAÄ 267 (Vårdsbergs sn, Linköpings stad). *KFLrapport 04/0618*
- Stilborg, O. 2004b. Abbetorp. Från skärva till kärl. *KFLrapport 04/1025*
- Stilborg, O. 2005. Ugnar och bränd lera på Lövhöjden. *KFLrapport 05/1005*.
- Stilborg, O. 2006a. Gravkeramik och gjutformar? *KFLrapport 06/1129*.
- Stilborg, O. 2006a. Pottery and Space. In A. Carlie red *Järnålder vid Öresund. Band 2. Metod- och materialstudier*. Skånska Spår – arkeologi längs Väst kustbanan. Riksantikvarieämbetet.
- Stilborg, O. 2006c. Holes. A Review of the Interpretation of Vessels with one or more Extra Holes from the Late bronze Age and Iron age of Scandinavia. In A. Gibson ed. *Prehistoric Pottery: Some Recent Research*. Prehistoric Ceramics Research Group: Occasional Paper 5. BAR International Ser. 1509.
- Stilborg, O. 2006d. Teknisk keramik från Lunda. *KFLrapport 06/0216*
- Stilborg, O. 2006e. Teknisk keramik och kärl från Kallerstad. *KFLrapport 06/1016*.
- Stilborg, O. 2006f. Clays and tempering in wares from Köpingsvik and Ottenby. In L. Pappmehl-Dufay. *Shaping an identity. Pitted Ware pottery and potters in southeast Sweden*. Theses and Papers in Scientific Archaeology 7. Stockholm.

Bearbetade stenar från Hov

Titti Fendin, 2009-05-13

Krongården, Kumla sn, Mjölby kn, Ög

ÖLM C4402:5 Obj 26 Löpare P34

Två tredjedelar kvar av stenen. Stenen har rundade ytor med vittrade till kraftigt vittrade krosspår. En plan yta med krosspår och antydd åsbildning. Två äldre råa brottytor.

Kyleberg, Svanshals sn, Ödehögs sn, Ög

*ÖLM C4401:3 Obj 16 Löpare-uppfriskningssten - A30
Brunn + härd i skärvestenslager*

Skörbränd sten vars ytor genomgående är vittrade. Intensiva krosspår runt om förutom vid de två malplanen. Malplan 1: 0,67 x 0,60 med brungula färgningar. Malplan 2: 0,60 x 0,60 med brungula färgningar. Krosspårerna överkorsas av slip/malspår. Färgningarna på malplanen kan ha uppstått vid bearbetning, men kan även vara påverkan av fyndplatsen, exempelvis järnutfällning.

ÖLM C4401:4 Löpare, 1/3 fragment - Intill A33

Genomgående kraftigt vittrad, nernött sten med intensiva krosspår runt om. Slipspår överkorsar krosspårerna. Inga direkta fasetter förutom ett fragmentariskt malplan 0,60 x 0,34 med gulbrun beläggning (jmf C4401:3). En rå brottyta.

ÖLM C4401:5 Löpare Objekt 16 - A 34

Sten med intensiva krosspår runt om, antydd fasetter med mjuka övergångar.

Särtshöga, Svanhals sn, Ödeshögs kn, Ög

ÖLM C4401:17, Löpare Objekt19, RAÄ 14, lösfynd.

Skörbränd och något vittrad sten med intensiva krosspår runt om. En naturlig greppyta (tumme), en avlång greppyta (pekfinger). Finkornig kvartsit. Antydd fasetter, mjuka övergångar.

Kungslycka, Hovs sn, Vadstena kn, Ög

ÖLM C4403:10 Löpare Obj 10, RAÄ 41 P10

Skörbränd sten med tydligt rundad yta helt täckt med krosspår varav några som striæ. Ett plan med vittrade krosspår, förmodligen använd som greppyta. En greppyta med vittrade slipspår. Det vill säga två greppytor. Här har man således utnyttjat äldre bearbetade ytor som greppytor. Därutöver en gammal rå brottyta.

Säby, Hovs sn, Vadstena kn, Ög

ÖLM C4403:38 Löpare-uppfriskningssten Obj 32 P23.

Sten med vittrade krosspår-plan med antydd åsbildningar. Planen fördelar sig bandformigt runt stenen mellan två greppplan. Ett av planen har tydligt nernötta krosspår (jmf även ÖLM C4403:10).

ÖLM C4403:42 Löpare Obj 32, RAÄ 72, A16 (Bålplats)

Skörbränd sten med sprickbildningar samt vittrade krossytor. En gammal brottyta.

Bilaga 1. Anläggningsbeskrivningar

Område	Undersökn	Anl nr	Typ	Storlek	Djup	Fynd	
2	Etapp 2	A117	Mörkfärgning/kulturlagerrest	0,15 m	0,04 m	-	
2	Etapp 2	A118	Mörkfärgning/kulturlagerrest	1,4 m (L)		-	
2	Etapp 2	A119	Kulturlager	1,5 m (L)	0,2 m	-	
2	Etapp 2	A120	Kulturlager	Ca 5 m (L)	0,2 m	-	
2	Antikvarisk kontroll	L119	Kulturlager	13 m (L)	0,1 m	-	
2	Antikvarisk kontroll	L120	Kulturlager	17 m (L)	0,16 m	-	
2	Antikvarisk kontroll	L1	Kulturlager	12 m (L)	0,12 m	-	
2	Antikvarisk kontroll	L2	Kulturlager	18 m (L)	0,1 m	-	
3	Förundersökning	A121	Mörkfärgning	0,2 x 0,35 m	0,08 m	-	
3	Förundersökning	A122	Mörkfärgning	0,9 x 0,7 m	-	-	
3	Antikvarisk kontroll	A26	Nedgrävning	1 m (L)	0,4 m	Bränd lera	
3	Antikvarisk kontroll	A27	Mörkfärgning	0,44 m (L)	0,14 m	Bränd lera	
3	Antikvarisk kontroll	A28	Mörkfärgning	0,8 m	0,18 m	-	
3	Antikvarisk kontroll	L29	Kulturlager	Ca 27 m	0,17-0,27 m	-	
4	Etapp 2	A7	Dike			-	
4	Etapp 2	A8	Stenpackning	1,4 x 1 m		Kalkbruk (ej tillvarataget)	
4	Etapp 2	A9	Syllstensrad	2,1 x 0,7 m		En bit obränt ben (ej tillvarat.)	
12	Etapp 2	A101	Mörkfärgning	0,7 x 0,65 m		-	
16	Etapp 2	L21	Skärvstens-lager	2 x 0,6 m (halvm.form)		Br lera (ej tillvarat.)	
16	Etapp 2	L22	Skärvstens- lager	1,8 x 1 m		Br lera (ej tillvarat.)	
16	Etapp 2	A23	Stenpackning	0,7 x 0,8 m		Br lera & tegel (ej tillvarat.)	
16	Etapp 2	A24	Mörkfärgning	1,1 x 2 m		Br lera (ej tillvarat.)	
16	Etapp 2	L25	Kulturlager			-	
16	Antikvarisk kontroll	A29	Grop	1,8 x 1,7 m	0,5-0,7 m		
16	Antikvarisk kontroll	A30	Nedgrävning	1 m	0,3 m		
16	Antikvarisk kontroll	A31	Nedgrävning/brunn	2,8? m	0,4-1,1 m	Bränd lera	
16	Antikvarisk kontroll	A32 (L22)	Grop	1,12 m	0,8 m		
16	Antikvarisk kontroll	A33 (L22)	Grop	1,04 m	0,52 m		
16	Antikvarisk kontroll	A34 (L22)	Grop	1,4 m?	0,66 m		
16	Antikvarisk kontroll	A35 (L22)	Nedgrävning	1,1?	0,4 m		
16	Antikvarisk kontroll	A36	Härd	0,54 m	0,24 m		
16	Antikvarisk kontroll	A37	Gropssystem	3,48 m?	0,52-0,8 m		
19	Förundersökning	A10	Brandlager	2,9 x 1,5 m		Brända ben & keramik	
19	Förundersökning	A11	Sotfläck	0,13 m		-	
19	Förundersökning	A12	Sotfläck	0,13 m		-	
19	Förundersökning	A13	Sotfläck	0,13 m		-	
19	Förundersökning	A14	Sotfläck	0,13 m		-	
19	Förundersökning	A112	Mörkfärgning	0,18 m	0,08 m	-	

¹⁴ C	Fyllning/Beskrivning
-	Något sotig sandblandad lera
-	Grå något sotig sandblandad lera
-	Grå något sotig sandblandad lera
-	Grå något sotig sandblandad lera. Lagret finns i hela schaktet.
-	Svagt sotig humös, något sandig och grusig lera
-	Sotig humös, något sandig lera med enstaka kolbitar.
-	Svagt sotig sandig lera. Överlagrar L120.
-	Något humös, sandig lera
-	Något sotig sandblandad lera
-	Något sotig sandblandad lera
5480-5250 f Kr	Sotig något sandblandad lera med enstaka kolbitar.
-	Något sotig sandblandad lera med enstaka kolbitar och bränd lera.
-	Sotig, något sandig lera. I anläggningens kant fanns en lins med omrörd sotig lera blandad med steril lera.
-	Sotig sandblandad lera med enstaka mindre stenar.
-	
-	Svartgrå sandblandad lera med sten och kalkbruk. Tolkad som ev husgrund.
-	Kalkstenar 0,1-0,35 m stora och en träplanka. Tolkad som en syllstensrad med en bit trögolv.
-	Grå något sotig sandblandad lera
-	Sotig lera, sparsamt med kol, rikligt med skärvsten.
-	Gråbrun något sotig lera med skörbränd sten, kolbitar och bränd lera
-	Naturstenar samt enstaka skörbrända stenar. Enstaka kolbitar.
-	Gråbrun något sotig sandblandad lera med kolbitar och bränd lera.
	Grå, något sotig sandblandad lera med enstaka kol.
	Humös, något sandig lera med inslag av kol.
	Omrört, sotig lera med skärvstensflisor, kol och sot blandat.
160 f Kr – Kr	Överst krafrigt sotig lera med enstaka skörbrända stenar. Under detta kraftigt sotig lera med skörbränd sten, sot, kol och bränd lera. I lagrets förlängning mot väster ökade inslaget av skörbränd sten. I botten av lagret fanns rikligt med kol och sot. Underst humös lera med inslag av kol och bränd lera. I botten av anläggningen trängde rikligt med vatten upp.
	Brungrå, sandig lera med enstaka skärvsten och kol.
200-50 f Kr	I toppen L25 och under detta brungrå sandig lera med inslag av kol, skärvig- och skörbränd sten. Ovanpå stenarna i lagret fanns en tunn kollins.
	Brungrå, något flammig, sandig lera med inslag av kol.
	Gråbrun sandig lera med inslag av kol, skärvig- och skörbränd sten. Under detta gul och brungul lera (flammigt) med enstaka kol.
	Svagt sotig sandig lera med skärvid sten och kol.
	Omfattar A32-35
615-680 e Kr	Brandlager med kol, sot,
-	Sotblandad lera
-	Sotblandad lera
-	Sotblandad lera
-	Sotblandad lera
-	Humös lera med enstaka kolbitar

Område	Undersökn	Anl nr	Typ	Storlek	Djup	Fynd	
19	Förundersökning	A15	Härd	0,6 m	0,22 m	-	
19	Förundersökning	A16	Härd	0,3 m ?	0,18 m	-	
20	Etapp 2	A16	Härd	0,86 m	0,4 m	-	
20	Etapp 2	A17	Stolphål	0,25x0,22	0,05 m	-	
20	Etapp 2	A18	Stolphål	0,37 m	0,08 m	-	
20	Etapp 2	A19	Käpphål	0,06 m	0,04 m	-	
20	Etapp 2	A20	Käpphål	0,06 m		-	
20	Etapp 2	A21	Mörkfärgning	0,9 x 0,45 m		-	
23	Förundersökning	A1	Härd			-	
23	Förundersökning	A2	Härd			-	
23	Förundersökning	A3	Dike?			-	
23	Förundersökning	A4	Stolphål			-	
23	Förundersökning	A5	Mörkfärgning			-	
23	Förundersökning	L1	Kulturlager			Tegel, spik, kalkbruk & fönsterglas	
23	Förundersökning	L2	Kulturlager			-	
24	Etapp 2	A6	Härd	1 m		-	
28	Antikvarisk kontroll	A1	Nedgrävning	0,25 m	0,15 m	Keramik, br grisben	
28	Antikvarisk kontroll	A2	Nedgrävning	0,15 m	0,15 m	Obr nötben	
28	Förundersökning	A3	Stensättning	7,5 x 11 m	0,2-0,4 m hög	-	
28	Antikvarisk kontroll	A4	Nedgrävning	0,4 m	0,6 m	Keramik	
28	Antikvarisk kontroll	A5	Stolphål	0,4 m	0,26 m	-	
28	Antikvarisk kontroll	A6	Skelettgrav/benlager	0,9 x 1,2 m	0,50 m	Skelett och br ben (människa)	
28	Antikvarisk kontroll	A7	Nedgrävning	0,7 m (L)	0,6 m	Keramik	
28	Antikvarisk kontroll	L8	Kulturlager	16 m	0,2 m	-	
30	Etapp 2	L109	Kulturlager	Hela schaktet	0,9 m	Djurben & tegel (ej tillbar.)	
30	Etapp 2	L118	Kulturlager	Hela schaktet		Kalkbruk, tegel & bränd lera.	
30	Etapp 2	L123	Kulturlager	Hela schaktet		Djurben, tegel, fajans	
30	Etapp 2	A140	Härd	0,65 m		-	
30	Etapp 2	A146	Ränna	0,3 m	0,05 m	-	
30	Etapp 2	A147	Mörkfärgning	0,2 m		-	
30	Etapp 2	A157	Mörkfärgning			-	
30	Etapp 2	A190	Skärvst.pack.			-	
30	Etapp 2	A203	Mörkfärgning	1,3 m		-	
30	Etapp 2	A204	Mörkfärgning	0,5x0,7 m		Tegel	
30	Etapp 2	A211	Mörkfärgning	0,7x1,2 m		-	
30	Etapp 2	A212	Ränna/dike	0,5 m	0,14 m	-	

¹⁴ C	Fyllning/Beskrivning
-	Svartgrå sotig lera med skärvig och skörbränd sten. Sotlins i botten av anläggningen.
-	Svartgrå sotig lera med skärvig och skörbränd sten.
45 f Kr - 50 e Kr	Grå något sotig lera med skörbränd sten och kolbitar
-	Grå något sotig lera
-	Grå något sotig lera
-	Grå något sotig lera
-	Grå något sotig lera
-	Grå något sotig lera
-	Svart sotig lera med skörbrända stenar
-	Svart sotig lera med skörbrända stenar
-	Grå sotig lera med naturstenar, 0,15-0,25 m
-	Svart sotig lera med stenar, 0,1-0,15 m
-	Gråbrun humös, något sotig, lera
-	Gråsvart sotig lera med stenar
-	Gråsvart sotig lera med stenar
-	Svart sotig lera med skörbrända stenar
	Sandblandad lera med en koncentration av brända ben och keramik ca 0,3 m under markytan.
-	Obrända djurben
330 -420 e Kr resp 250-400 e Kr	Stenpackning, 1-2 lager m 0,3-0,4 m stora stenar som täcktes av en övre småstenspackning m 0,1-0,15 m stora stenar. Ingen tydlig begränsning.
	I botten kulturlager med brun humös sandblandad lera, enstaka kol och småsten. Lins av sandig lera med inslag av lera i kulturlagret. Överst stenpackning från stensättningen som sjunkit ned i nedgrävningen.
-	Brun något humös sandblandad lera
240-420 e Kr	Skelett, adultus. Ovanpå skelettet fanns en röd sandsten. Mellan lårbenen på skelettet fanns brända ben från människa, adultus.
-	Brun något humös sandblandad lera m enstaka kol och småsten varvat med sandig lera m inslag av småsten. Ovanpå gropen låg skelettet och de brända benen.
360-40 f Kr	Brun, något humös sandblandad lera, enstaka kol och småsten.
-	Grått humöst kulturlager med tegel i toppen och djurben i botten.
-	Grått humöst kulturlager med kalkbruk, enstaka tegel och bränd lera.
-	Grått humöst kulturlager
-	Sotig sandblandad lera m skörbrända stenar, kol
-	Grå något sotig, humös sandig lera
-	Grå sotig, humös sandig lera
-	Grå sotig, humös sandig lera
-	Skärvstenar, tätt packade
-	Grå, något sotig lera med kol
-	Grå, något sotig lera med kol
-	Grå, något sotig sandblandad lera
-	Grå, något sotig sandblandad lera m enstaka mindre stenar

Område	Undersökn	Anl nr	Typ	Storlek	Djup	Fynd	
30	Etapp 2	A223	Ränna		0,1 m	-	
30	Etapp 2	A228	Stolphål	0,4 m		-	
30	Etapp 2	A234	Stolphål	0,3x0,35 m	0,16 m	-	
30	Etapp 2	A235	Stolphål	0,35 m		-	
30	Etapp 2	A236	Stolphål	0,38x0,47 m		-	
30	Etapp 2	A237	Stolphål	0,30m		-	
30	Etapp 2	A238	Stolphål	0,4 m	0,08 m	-	
30	Etapp 2	A242	Mörkfärgning	0,9x1,1 m		-	
30	Etapp 2	A245	Mörkfärgning	0,45 m			
30	Etapp 2	L250	Kulturlager			Keramik	
30	Etapp 2	A251	Stolphål	0,6 m		-	
30	Etapp 2	A254	Stolphål	0,5 m		-	
30	Etapp 2	A259	Stolphål	0,75 m		-	
30	Etapp 2	A265	Stolphål	0,75 m		-	
30	Etapp 2	A266	Mörkfärgning	0,35 m		-	
30	Etapp 2	A271	Stolphål	0,45 m	0,32 m	-	
30	Etapp 2	A272	Stolphål	0,25x0,4 m	0,38 m	-	
30	Etapp 2	A273	Mörkfärgning	2 m		-	
30	Etapp 2	A277	Stolphål	0,4 m		-	
30	Etapp 2	A280	Mörkfärgning	0,75 m		Enst bitar bränd lera	
30	Etapp 2	A285	Stolphål	0,45x0,8 m		-	
30	Etapp 2	A288	Stolphål			-	
30	Etapp 2	A289	Stolphål			-	
30	Etapp 2	L290	Kulturlager			-	
30	Etapp 2	L294	Kulturlager			Stora bitar bränd lera	
30	Etapp 2	L298	Kulturlager			-	
30	Etapp 2	L301	Kulturlager			Br lera & djurben	
30	Etapp 2	L304	Kulturlager			Djurben	
30	Etapp 2	L314	Kulturlager			Br lera & djurben	
30	Etapp 2	A315	Mörkfärgning	0,5 x 1,2 m		-	
30	Etapp 2	A316	Mörkfärgning	0,4 x 1,2 m		-	
30	Etapp 2	A319	Stolphål	0,45x 0,4 m		-	
30	Etapp 2	A320	Stolphål	0,4 x 0,55 m		-	
32	Etapp 2	L412	Kulturlager				
32	Etapp 2	A434	Mörkfärgning			-	
32	Etapp 2	A441	Mörkfärgning				
32	Etapp 2	A447	Mörkfärgning				
32	Etapp 2	A452	Mörkfärgning				
32	Etapp 2	A464					
32	Etapp 2	L480	Kulturlager				
32	Etapp 2	A492	Mörkfärgning				
32	Etapp 2	A16	Skärvstensp.				
32	Etapp 2	L28	Kulturlager				
32	Etapp 2	L36	Kulturlager				

¹⁴ C	Fyllning/Beskrivning
-	Grå svagt sotig sandig lera m enstaka småstenar
-	Grå svagt sotig sandig lera m kol o stenskoning
-	Grå svagt sotig sandig lera
-	Grå svagt sotig sandig lera
-	Grå svagt sotig sandig lera
-	Grå svagt sotig sandig lera m stenskoning
-	Grå svagt sotig sandig lera
x	Svart sotig sandig lera m kol och stora stenar
	Grå svagt sotig sandig lera
-	Gråsvart sotig sandig lera m skörbränd sten och natursten
-	Svart sotig sandig lera m stenskoning
-	Grå svagt sotig sandig lera
-	Brun, något grusig sandig lera m stenskoning
-	Brun, något grusig sandig lera m stenskoning
-	Brun, något grusig sandig lera m stenskoning
x	Grå svagt sotig sandig lera
-	Grå svagt sotig sandig lera m stenskoning
-	Grå svagt sotig sandig lera
-	Brun något humös sandig lera m stenskoning
-	Brungrå något humös sandig lera m kol
-	Grå svagt sotig sandig lera m skörbränd sten och natursten
-	Grå svagt sotig sandig lera m skörbränd sten och natursten
-	Grå svagt sotig sandig lera m skörbränd sten och natursten
-	Gråsvart sotig sandig lera m skörbränd sten och natursten
-	Gråsvart sotig sandig lera m skörbränd sten och natursten
-	Gråsvart sotig sandig lera m skörbränd sten och natursten
-	Gråsvart sotig sandig lera m skörbränd sten
-	Grå svagt sotig sandig lera m skörbränd sten
-	Grå svagt sotig sandig lera m skörbränd sten
-	Grå svagt sotig sandig lera med kol
-	Grå svagt sotig sandig lera med kol
-	Gråsvart sotig sandig lera m stenskoning
-	Brungrå något humös sandig lera m kol, skörbränd sten och natursten
	Gråsvart sotig, humös sandig lera
-	Grå, något sotig o humös sandig lera m stenar i ytterkanten.
	Grå, något sotig o humös sandig lera m stenar i ytterkanten.
	Grå, något sotig o humös sandig lera m stenar i ytterkanten.
	Grå, något sotig o humös sandig lera m stenar i ytterkanten.
	Gråsvart sotig, humös sandig lera
	Grå, något sotig o humös sandig lera
	Grå sotig, något humös lera
	Grå sotigt

Område	Undersökn	Anl nr	Typ	Storlek	Djup	Fynd	
32	Etapp 2	L56	Kulturlager				
32	Etapp 2	L76	Kulturlager				
32	Antikvarisk kontroll	A1	Härd	0,85 m	0,16 m		
32	Antikvarisk kontroll	A2	Dike	0,6x?	0,2 m		
32	Antikvarisk kontroll	A3	Stolphål	0,4x0,5 m	0,16 m		
32	Antikvarisk kontroll	A4	Stolphål	0,35 m	0,1 m		
32	Antikvarisk kontroll	A5	Stolphål	0,5 m	0,2 m		
32	Antikvarisk kontroll	A6	Mörkfärgning	0,9 m	0,28 m		
32	Antikvarisk kontroll	A7	Stolphål	0,45	0,25 m		
32	Antikvarisk kontroll	A8	Härd	0,7x0,4 m	0,1 m		
32	Antikvarisk kontroll	A9	Härd	0,7 x ?	0,14 m		
32	Antikvarisk kontroll	A10	Härd	0,45 m (L)	0,15 m		
32	Antikvarisk kontroll	A11	Stolphål	0,38 m	0,24 m		
32	Antikvarisk kontroll	A12	Nedgrävning	-	0,1 m?		
32	Antikvarisk kontroll	A13	Nedgrävning	0,44 m (L)	0,16 m		
32	Antikvarisk kontroll	A14	Härd	1,1 m (L)	0,2 m		
32	Antikvarisk kontroll	A15	Stolphål	0,5 m (L)	0,28 m		
32	Antikvarisk kontroll	A16	Skärvstens-packning	8,9 m (L)	0,44 m		
32	Antikvarisk kontroll	L20	Kulturlager	11,6 m (L)	0,32 m		
32	Antikvarisk kontroll	A22	Härd	1,1 m (L)	0,14 m		
32	Antikvarisk kontroll	A23	Stolphål	0,3 m diam	0,14 m		
32	Antikvarisk kontroll	A24	Härd	0,6 m (L)	0,14 m		
33	Etapp 2	L381	Kulturlager	Hela schaktet	-	-	
33	Etapp 2	A393	Härd				
33	Etapp 2	A394	Härd	0,9 m (L)	0,14 m	-	
33	Etapp 2	A395	Härd				
33	Etapp 2	A396	Härd				
33	Antikvarisk kontroll	A328	Härd	0,4 m	0,08 m	-	
33	Antikvarisk kontroll	A329	Härd	0,5 m	0,08 m	-	
33	Antikvarisk kontroll	A330	Grop	1,8 m (L)	0,58 m	Obrända djurben	
33	Antikvarisk kontroll	L331	Kulturlager	3 m (L)	0,17 m		
33	Antikvarisk kontroll	A332a	Nedgrävning	2,2 m (L)	0,12 m		
33	Antikvarisk kontroll	A332b	Nedgrävning	0,75 m (L)	0,1 m		
33	Antikvarisk kontroll	A333	Nedgrävning/Stolphål	0,45 m	0,2 m		
33	Antikvarisk kontroll	A334	Härd	0,85 m	0,34 m	-	
33	Antikvarisk kontroll	A335	Stolphål	0,6 m	0,36 m		

¹⁴ C	Fyllning/Beskrivning
240-380 e Kr	Sotig något sandig lera med kolbitar Mörkbrun, något sotigt lera Mörkbrun, något sotig mo med enstaka stenar i ytan Brun mo med enstaka stenar i ytan Mörkbrun mo med stenar (0,1-0,15 m stora) Mörkgrå mo Mörkbrun mo Svart sotig mo med inslag av sot och kol
4045-3960 f Kr	Svart sotig mo med inslag av sot och kol Svart sotig mo med inslag av sot och kol Svart sotig mo med inslag av sot och kol samt stenar (0,05-0,1 m) Svart sotig mo med inslag av sot och kol. Endast ¼ av anläggningen undersöktes pga recenta skador i form av teleschakt. Svart sotig mo med inslag av sot och kol.
90 f Kr-30 e Kr	Svart sotig mo med inslag av sot och kol samt en mindre mängd skärvsten. Mörkbrun mo med inslag av sot och kol.
1260-1110 f Kr	Sotig mo och rikligt med skärvig och skörbränd sten (smulig) men även naturstenar. Den östra delen var mer sotig hade ett större inslag av skärvsten. Svart sotig mo med inslag av sot och kol samt sten (0,03-0,15 m). Svart sotig mo med inslag av sot och kol. Mörkbrun, något sotig mo.
5610-5480 f Kr	Svart sotig mo med inslag av sot och kol samt enstaka skörbrända stenar.
-	Stoig sandig lera, sot och kolbitar
4790-4610 f Kr	Sotig, något sandig lera med skärvig och naturlig sten. Sotig, något sandig lera med skärvig och naturlig sten. Sotig, något sandig lera med skärvig och naturlig sten. Sotig något moig lera Sotig något moig lera Något sotig humös mjällig lera med innehåll av enstaka skärvstenar. Sotig något moig lera. Svart sotig något moig lera med enstaka kolbitar och skärvig sten. Svart sotig något moig lera med enstaka kolbitar och skärvig sten. Sotig något mjällig lera Sotig moig lera med skörbrända stenar och enstaka kolbitar Sotig något mjällig lera med stenskoning (0,05-0,1 m)

Bilaga 2. Fyndlista

Subnr	Antal	Föremål	Typ	Del	Material	Teknik	L	B	H	Ø	Vikt	Fragm	Anl	Ruta
C4401:01	3	Avslag			Flinta	Slaget					2,8	F		
C4401:02	1	Bränd lera			Lera	Bränt	25	19	13,5		6,3	F	A23	Schakt 6
C4401:03	1	Malstenslöpare			Sten					100	1188	D	A30	
C4401:04	1	Malstenslöpare			Sten					110	534	F	A33, intill	
C4401:05	1	Malstenslöpare			Sten					87	812	K	A34	
C4401:06	62	Bränt ben			Ben	Bränt					28,5	F		
C4401:07	1	Ben			Ben						5,1	F		
C4401:08	1	Flinta			Flinta	Slaget					1,3	F		
C4401:09	2	Avslag			Kvarts	Slaget					12	F		
C4401:10	4	Bränt ben			Ben	Bränt					1,5	F	A10	
C4401:11	2	Bränt ben			Ben	Bränt					0,3	F		Schakt 4
C4401:12	4	Bränt ben			Ben	Bränt					0,3	F		Schakt 6
C4401:13	2	Bränt ben			Ben	Bränt					0,5	F		Schakt 8
C4401:14	1	Bränt ben			Ben	Bränt					0,5	F		Schakt 9
C4401:15	1	Kärl		Blandat	A-gods	Tummat					40,6	F,7	A10	Schakt 19
C4401:16	1	Oidentiferat			Kol						0,3	F		Schakt 22
C4401:17	1	Malstenslöpare			Sten					88	805	K		
C4401:18	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					200	F	A10	VNV kv
C4401:19	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					175	F	A10	VNV kv
C4401:20	21	Bränd lera			Lera	Bränt					24,2	F	A10	VNV kv
C4401:21	1	Oidentiferat			A-gods	Tummat	24	12	7		1,7	F	A10	VNV kv
C4401:22	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					82	F	A10	ONO kv
C4401:23	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					82	F	A10	ONO kv
C4401:24	13	Bränd lera			Lera	Bränd					16,4	F	A10	ONO kv
C4401:25	1	Kärl			A-gods	Tummat	18	18	6		1,7	F	A10	ONO kv
C4401:26	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					173	F	A10	VSV kv
C4401:27	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					750	F	A10	VSV kv
C4401:28	59	Kärl			A-gods	Tummat					78	F	A10	VSV kv
C4401:29	1	Bränd lera			Lera	Bränt					0,5	F	A10	VSV kv
C4401:30	1	Flinta	Eldslag- ningsflinta		Flinta	Slaget	26	23	12		6,7	F	A10	VSV kv
C4401:31	1	Spik			Järn	Smitt	26				1	D	A10	VSV kv
C4401:32	1	Oidentiferat			Järn	Smitt	43	4	4		2,8	F	A10	VSV kv
C4401:33	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					185	F	A10	OSO kv
C4401:34	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					300	F	A10	OSO kv
C4401:35	20	Kärl			A-gods	Tummat					59	F	A10	OSO kv
C4401:36	1	Kolprov			Kol						0,1	F		
C4401:37	1	Kolprov			Kol						0,1	F	A26	Schakt 4

Lager	Anmärkning	Socken	Sträcka	RAÄ	Fornltyp	Fyndomst	Fyndnr
	Område 3. Avslag 1: 9 x 6 x 1,5 mm, 0,1 gr. Avslag 2: 23 x 14 x 6 mm, 1,5 gr. Avslag 3: 33 x 18 x 2,3 mm, 1,3 gr, slipspår.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	146	Boplats	Ark förund	
	Område 16.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 16. Brunn + hård i skärvtenslager.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 16. Endast halva löparen återstår.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 16. Endast halva löparen återstår.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 1	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 1	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 1	
	Område 19. Avslag 1: 20 x 20 x 8,5 mm, 4,1 gr. Avslag 2: 31 x 26 x 11 mm, 7,9 gr.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 1	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 2	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 2	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 2	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 2	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 2	
	Område 19. Tre av fragmenten är limmade.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 2	
	Område 19. Lösfynd.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 2	
	Område 19. Lösfynd.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark utr etapp 2	
Övre	Område 19. (Renslagret). Enstaka inslag av människa, hund, häst och höns.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
Undre	Område 19. Enstaka inslag av människa, hund och häst.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
Övre	Område 19. Enstaka inslag av människa, får/get, häst och hund.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
Undre	Område 19. Enstaka inslag av människa, får/get, häst och fågel.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
Övre	Område 19. (Renslager). Enstaka inslag av människa, får/get, gris, hund och häst.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
Undre	Område 19. Enstaka inslag av människa, gris, hund och häst.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19. Kraftigt korroderat.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19. Legering? Del av verktyg? Kvadratisk tvärsnitt, ena änden spetsig. Minimal korrosion.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
Övre	Område 19. (Renslager.) Enstaka inslag av människa, hund och häst.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
Undre	Område 19. Enstaka inslag av människa, fågel (troligen höns), gris, hund, häst och nöt.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
	Område 19.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	14	Grav	Ark förund	
L1, botten	Område 2. V om Stora Svanegården.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 3. V om Stora Svanegården.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	146	Boplats	Ark förund	

Subnr	Antal	Föremål	Typ	Del	Material	Teknik	L	B	H	Ø	Vikt	Fragm	Anl	Ruta
C4401:38	1	Kolprov			Kol						0,1	F	A29	
C4401:39	1	Kolprov			Kol						0,1	F	A32	
C4401:40	1	Kolprov			Kol						0,1	F	A33	
C4401:41	1	Kolprov			Kol						0,1	F	A31	
C4401:42	1	Kolprov			Kol						0,1	F	A16	
C4401:43	1	Kolprov			Kol						0,1	F	A20	
C4401:44	1	Kolprov			Kol						0,1	F		
C4402:01	1	Kärna	Platt-formskärna		Kvarts	Slaget	47	38	27		44,2	F		
C4402:02	1	Kärna	Platt-formskärna		Kvarts	Slaget	62	38	31		84	F		
C4402:03	1	Avslag			Kvarts	Slaget	25,5	20	13		6,6	F		
C4402:04	2	Avslag			Kvarts	Slaget					11,3	F		
C4402:05	1	Malstenslöpare			Sten		95	82	70		818	D		
C4403:01	1	Kärna	Bipolär kärna		Kvarts	Slaget	76	46	37		145	F		
C4403:02	1	Kärna	Bipolär kärna		Kvarts	Slaget	60	47	34		109	F		
C4403:03	1	Kärna			Kvarts	Slaget	77	58	47		207	F		
C4403:04	1	Kärl			A-gods	Tummat	48	37	8,5		16,1	F, 2		
C4403:05	1	Hästkösöm	Brodd		Järn	Smitt	30	13	9,5		7,9	F		
C4403:06	1	Ben			Ben						0,9	F		
C4403:07	1	Kärl			A-gods	Tummat	31	18,5	10		5	F		
C4403:08	1	Oidentifierat					33,5	36	17		13,4	F		
C4403:09	1	Avslag			Kvartsit	Slaget	23	20,5	7		4	F		
C4403:10	1	Malstenslöpare			Sten		75	60	60		294	F		
C4403:11	1	Kärl			A-gods	Tummat	27,5	22,5	10		7,6	F		
C4403:12	2	Pipa	Kritpipa	Skaft	Piplera	Pressat					6,9	F		Sch 7
C4403:13	1	Pipa	Kritpipa	Skaft	Piplera	Pressat	27			8	2,2	F		Sch 12, intill
C4403:14	1	Kärl	Krus	Buk	D-gods	Drejat	75	23	6		15,6	F		Sch 21
C4403:15	1	Kärl	Krus	Buk	D-gods	Drejat	85	50	7		55,1	F		Sch 21
C4403:16	1	Oidentifierat			Tegel	Slaget	45	24	22		19,4	F		Sch 50
C4403:17	1	Avslag			Flinta	Slaget	22	21,5	8,5		2,8	F		Sch 50
C4403:18	1	Bränt ben			Ben	Bränt					0,2	F		Sch 50
C4403:19	1	Oidentifierat			Pimpsten		59	34	21		22,2	F		
C4403:20	1	Skära			Flinta	Slaget	52	26	4,5		6,8	F		
C4403:21	1	Bottenskälla			Slagg		103	85	34		352	F		
C4403:22	1	Avslag			Flinta	Slaget	22	17	6,5		2,8	F		
C4403:23	1	Avslag			Flinta	Slaget	23	12,5	11		2,8	F		
C4403:24	1	Kärl			A-gods	Tummat	37	23	9		10,2	F		
C4403:25	1	Yxa	Skaftåls-yxa	Hål	Bergart	Borrat	19			15	6,2	F		Sch 40, intill

Lager	Anmärkning	Socken	Sträcka	RAÄ	Fornltyp	Fyndomst	Fyndnr
	Område 16.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 16.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 16.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 16. Brunn	Svanshals	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 20. N om vindkraftverk.	Rök	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
	Område 20. N om vindkraftverk.	Rök	Runnestad - Kyleberg		Boplats	Ark förund	
L1	Område 2.	Svanshals	Runnestad - Kyleberg	16	Boplats	Ark förund	
	Område 24. Ö om Åsby.	Kumla	Kyleberg - Furåsa		Boplats	Ark utr etapp 1	P34
	Område 26.	Kumla	Kyleberg - Furåsa	21	Boplats	Ark utr etapp 1	P32
	Område 26. Fragment.	Kumla	Kyleberg - Furåsa	21	Boplats	Ark utr etapp 1	P32
	Område 26. Avslag 1: 31 x 21 x 14 mm, 8,2 gr. Avslag 2: 24 x 15 x 8 mm, 3,1 gr.	Kumla	Kyleberg - Furåsa	21	Boplats	Ark utr etapp 1	P34
	Område 26. Ena sidan saknas.	Kumla	Kyleberg - Furåsa	21	Boplats	Ark utr etapp 1	P34
	Område 30. Lösfynd vid besiktning.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	-
	Område 30. Fragment av kärna. Lösfynd vid besiktning.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	-
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P3
	Område 30. Fragmenten limmade.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P3
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P3
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P3
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P4
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P4
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P9
	Område 30. Fragment av malstenslöpare.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P10
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark utr etapp 1	P12
	Område 30. Skaft 1: 30 x 8,5 mm, 3,0 gr. Skaft 2: 48 x 7 mm, 3,9 gr, i ena änden finns texten "D:ALMQVIST" inpresad.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
	Område 30. I ploglagret. (2:a schaktet vid kyrkan.) Fragment av Genever-krus. På buken ses en del av en rund stämpel samt texten "UM NA".	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
	Område 30. I ploglagret. (2:a schaktet vid kyrkan.) Fragment av Genever-krus.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
L301	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
L301	Område 30. Triangulärt tvärsnitt, en av ytorna har kalkkrusta.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
L301	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F201
	Område 30. Halva skåran saknas.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F202
	Område 30. Påträffad i åkerytan.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F213
	Område 30. Utmed Bjälbovägen.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F239
	Område 30. I åkerytan.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F247
	Område 30. Kulturlager	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F250
	Område 30. Den del som blivit över när man med ett rörben borrat hålet i en yxa.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F264

Subnr	Antal	Föremål	Typ	Del	Material	Teknik	L	B	H	Ø	Vikt	Fragm	Anl	Ruta
C4403:26	1	Avslag			Kvarts	Slaget	30	22	7		4,3	F		
C4403:27	1	Pipa	Kritpipa	Huvud	Piplera	Pressat	23	10,5	2,5		0,8	F		Sch 48
C4403:28	1	Ben	Animalie		Ben						0,8	F		Sch 48
C4403:29	2	Bränd lera			Lera	Bränd					3	F		Sch 48
C4403:30	1	Tegel			Lera	Slaget					31,1	F		Sch 51
C4403:31	1	Oidentifierat			Sten		23	20	18		9,5	F		Sch 51
C4403:32	1	Hästskosöm			Järn	Smitt	26	6	3		9,5	F		Sch 51
C4403:33	1	Kärl		Mynning	Bll:4	Drejat	27	37	10		11,7	F		Sch 52
C4403:34	1	Kärl		Botten	Bll:4	Drejat	42	23	10		10	F		Sch 52
C4403:35	1	Bränt ben			Ben	Bränt					0,2	F		Sch 52
C4403:36	1	Kärl		Mynning	Bll:4	Drejat	93,5	36	11,5		41	F		Sch 53
C4403:37	1	Kärl		Botten	Bll:4	Drejat	51	59	11		27,3	F		Sch 53
C4403:38	1	Malstenslöpare			Sten				65	80	627	K		
C4403:39	1	Ben	Animalie	Tand	Ben						6,1	D		Sch 7
C4403:40	1	Avslag			Kvarts	Slaget	40	23,5	13,5		14,4	F		
C4403:41	1	Avslag	Plattforms-avslag		Flinta	Slaget	33	21	8		5,8	F		
C4403:42	1	Malstenslöpare			Sten		102	85	73		547	F	A16	
C4403:43	1	Bränd lera			Lera	Bränd	32	20	13		5,2	F		
C4403:44	1	Kärna	Bipolär kärna		Kvarts	Slaget	30	16	10		4,1	F		
C4403:45	1	Kärna			Flinta	Slaget	32	15	13		6,8	F		
C4403:46	2	Bränt ben			Ben	Bränt					2,2	F	A10	
C4403:47	1	Bränt ben			Ben	Bränt					0,1	F	A16	
C4403:48	1	Kärna	Plattformskärna		Kvarts	Slaget	27,5	27,5	31		33,2	F		
C4403:49	1	Avslag	Bipolärt avslag		Kvarts	Slaget	18	12,5	5		1,3	F		
C4403:50	1	Oidentifierat			Järn					42	178	K		
C4403:51	1	Avslag			Kvarts	Slaget	19	16	9,5		2,7	F		
C4403:52	1	Avslag	Bipolärt avslag		Kvarts	Slaget	28	21	13		8	F		
C4403:53	1	Bränt ben			Ben	Bränt					1,2	F		
C4403:54	1	Avslag			Kvarts	Slaget	18	12	4,5		1	F		
C4403:55	1	Kärna			Kvarts	Slaget	24,5	18	15		7	F		
C4403:56	1	Kärna	Bipolär kärna		Kvarts	Slaget	30	18	13,5		8,9	F		
C4403:57	1	Bränd lera			Lera	Bränd					1,4	F		
C4403:58	1	Ben	Animalie	Tand	Ben						9,7	F		
C4403:59	1	Kolprov			Kol						50	F	A242	
C4403:60	1	Kolprov			Kol						11	F	A271	
C4403:61	1	Kolprov			Kol						4	F	A8	
C4403:62	1	Kolprov			Kol						4	F	A16	
C4403:63	100+	Bränt ben			Ben	Bränt					70	F	A1	
C4403:64	100+	Kärl			A-gods	Tummat					950	F		Tele-schakt
C4403:65	100+	Ben			Ben						50	F	A1	
C4403:66	1	Kärl			A-gods	Tummat					21,2	F, 2	A3	

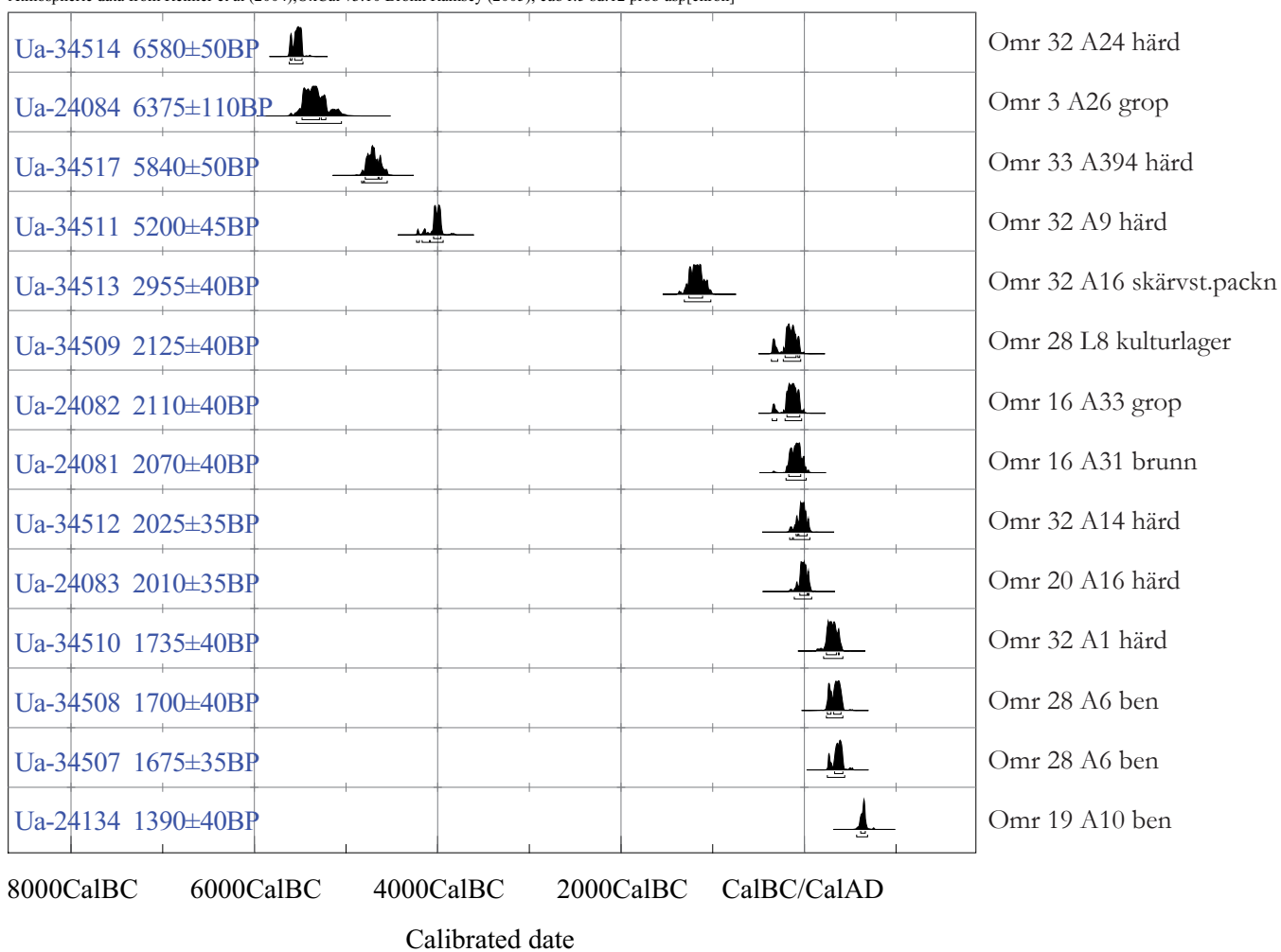
Lager	Anmärkning	Socken	Sträcka	RAÄ	Fornltyp	Fyndomst	Fyndnr
	Område 30. Fragment av avslag.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F274
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F293
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F293
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F293
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F309
	Område 30. Sten med innehåll av järn, tung.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F309
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F309
	Område 30. Grön glasyr.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F317
	Område 30. Klar glasyr.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F317
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F317
	Område 30. Klar glasyr. Mynningens ytterdiameter ca 190 mm.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F318
	Område 30. Grön glasyr.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	F318
	Område 32.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark utr etapp 1	P23
	Område 33.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 1	F377
	Område 33.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 1	P21
	Område 33. Från spånkärna. Eldslagning?	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 1	P22
	Område 32.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark förund	
	Område 32.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark förund	P27
	Område 32.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark utr etapp 1	P24
	Område 32. Ytrens från svart sotigt lager.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark förund	
	Område 32. Ytrens från SÖ delen.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark förund	
	Område 32. Bålplats.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark förund	
	Område 32.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark utr etapp 1	P25
	Område 32.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark utr etapp 1	P25
	Område 34. Kanonkula?	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 2	P23
	Område 34.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 2	P29
	Område 34.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 2	P30
	Område 36.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 1	P15
	Område 37.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 2	P16
	Område 37.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 2	P19
	Område 37.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark utr etapp 2	P20
	Område 39.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark förund	
	Område 39.	Hov	Furåsa - Strå		Boplats	Ark förund	
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	41	Boplats	Ark förund	
	Område 32.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark förund	
	Område 32. Bålplats.	Hov	Furåsa - Strå	72	Boplats	Ark förund	
	Område 28. Grav 1.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28. Grav 1.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28. Grav 2.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28. NV delen. Rensfynd. Fragmenten är limmade.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F1

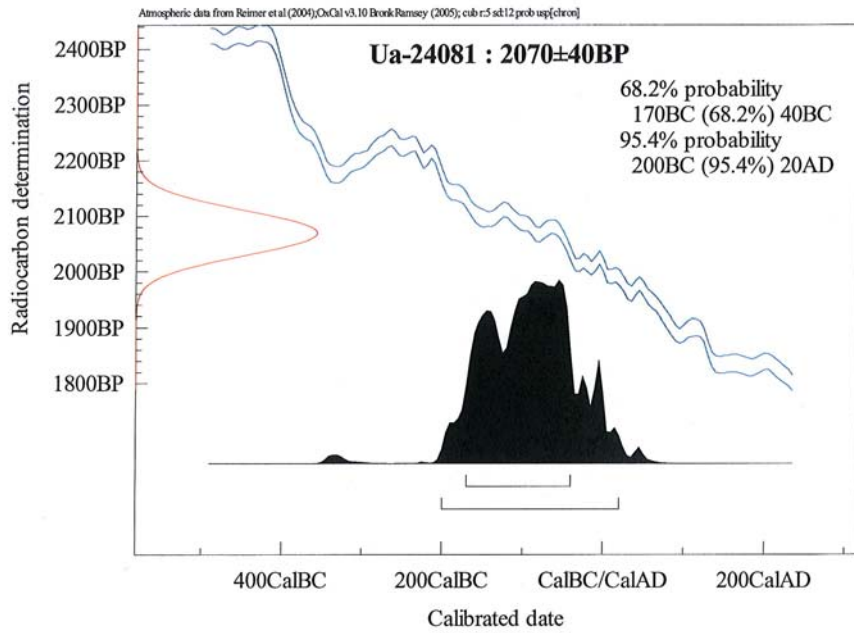
Subnr	Antal	Föremål	Typ	Del	Material	Teknik	L	B	H	Ø	Vikt	Fragm	Anl	Ruta
C4403:67	1	Hästskosöm			Järn	Smitt	23				3,1	D	A3	
C4403:68	1	Hästskosöm			Järn	Smitt	32				3,5	D	A3	
C4403:69	15	Kärl			A-gods	Tummat					86,8	F	A3	
C4403:70	1	Bränd lera			Lera	Bränd					6,2	F	A3	
C4403:71	1	Slagg			Slagg						196	F	A3	
C4403:72	10	Kärl			A-gods	Tummat					14,8	F	A3	
C4403:73	1	Bränd lera			Lera	Bränd					11,6	F	A3	
C4403:74	4	Kärl			A-gods	Tummat					6,4	F	A3	
C4403:75	2	Bränd lera			Lera	Bränd					1,9	F	A3	
C4403:76	18	Slagg			Slagg						2,4	F	A3	
C4403:77	1	Oidentifierat			Harts						0,7	F	A3	
C4403:78	1	Bränd lera			Lera	Bränd					0,8	F	A3	
C4403:79	1	Kärl			A-gods	Tummat					4,4	F	A3	
C4403:80	5	Kärl			A-gods	Tummat					57,4	F	A3	
C4403:81	1	Kniv			Järn	Smitt	130	21	3,5		31,5	D	A3	
C4403:82	1	Oidentifierat			Järn	Smitt	57				5,5	F, 2	A3	
C4403:83	75	Kärl			A-gods	Tummat					172	F	A3	
C4403:84	4	Kärl			A-gods	Tummat					15,2	F	A3	
C4403:85	35	Kärl			A-gods	Tummat					112	F	A3	
C4403:86	34	Kärl			A-gods	Tummat					173	F	A3	
C4403:87	1	Hästskosöm			Järn	Smitt	27				3,1	F	A3	
C4403:88	4	Kärl			A-gods	Tummat					3,1	F	A3	
C4403:89	17	Kärl			A-gods	Tummat					76,8	F	A3	
C4403:90	3	Kärl			A-gods	Tummat					72,7	F	A3	
C4403:91	3	Kärl			A-gods	Tummat					35,5	F	A3	
C4403:92	78	Kärl			A-gods	Tummat					493	F	A3	
C4403:93	6	Kärl			A-gods	Tummat					44,1	F	A3	
C4403:94	16	Kärl			A-gods	Tummat					191	F	A3	
C4403:95	100+	Kärl			A-gods	Tummat					940	F	A3	
C4403:96	37	Kärl	Silkärl		A-gods	Tummat					275	F	A3	
C4403:97	100+	Kärl			A-gods	Tummat					555	F	A3	
C4403:98	100+	Kärl			A-gods	Tummat					1500	F	A3	
C4403:99	100+	Kärl			A-gods	Tummat					4200	F	A3	
C4403:100	4	Oidentifierat			Ockra						3,5	F	A3	
C4403:101	20	Tegel			Tegel	Slaget					551	F		Sch 48

Lager	Anmärkning	Socken	Sträcka	RAÄ	Fornltyp	Fyndomst	Fyndnr
	Område 28. V delen.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F3
	Område 28. V delen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F4
	Område 28. V delen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F5
	Område 28. V delen. Rensfynd. Magrat. Ugnsvägg?	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F6
	Område 28. V delen. Rensfynd. Bottenskälla?	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F6
	Område 28. N delen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F7
	Område 28. N delen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F7
	Område 28.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F8
	Område 28. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F9
	Område 28. Ö sidan. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F10
	Område 28. Ö sidan. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F10
	Område 28. N delen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F11
	Område 28. N delen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F11
	Område 28. SÖ kvadranten. I stenpackningen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F13
	Område 28. SÖ kvadranten. I stenpackningen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F14
	Område 28. SÖ kvadranten. I stenpackningen. Rensfynd. Spik?	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F14
	Område 28. SV kvadranten. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F15
	Område 28. SV kvadranten. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F16
	Område 28. SÖ kvadranten. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F19
	Område 28. SÖ kvadranten. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F20
	Område 28. SÖ kvadranten. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F21
	Område 28. SV kvadranten. I stenpackningen.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F23
	Område 28. SÖ kvadranten. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F24
	Område 28. SÖ kvadranten. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F25
	Område 28. SÖ kvadranten. Rensfynd. 2 fragment limmade.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F28
	Område 28. SÖ kvadranten. I stenpackningen. Rensfynd.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F29
	Område 28. SÖ kvadranten.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F33
	Område 28. "Krossat kärl"	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28. I stenpackningen till stensättningen.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28. Norra koncentrationen.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28. Södra koncentrationen.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28. Huvudkoncentrationen.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 28. Huvudkoncentrationen.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	
	Område 30.	Hov	Furåsa - Strå	21	Grav	Ark förund	F295

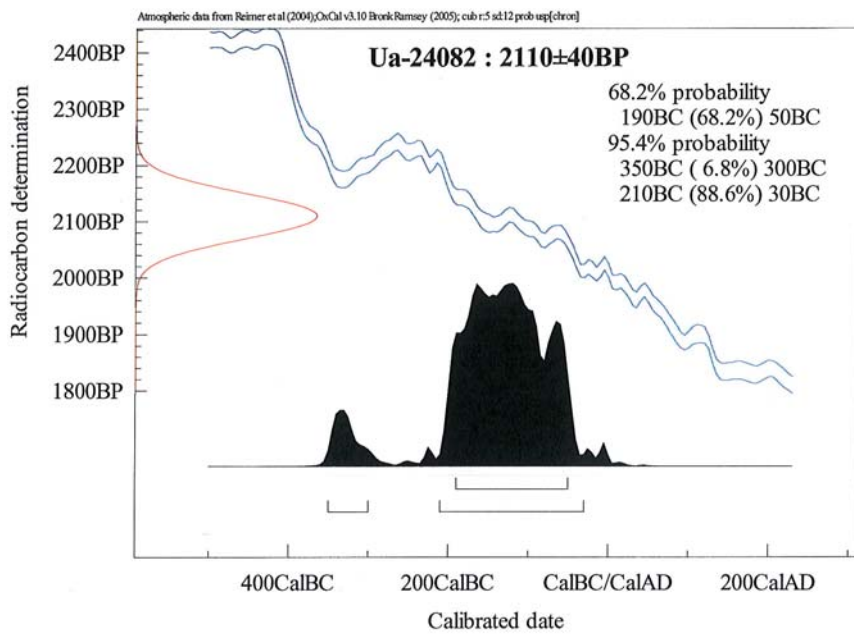
Bilaga 3. Kalibrerade ¹⁴C-dateringar

Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

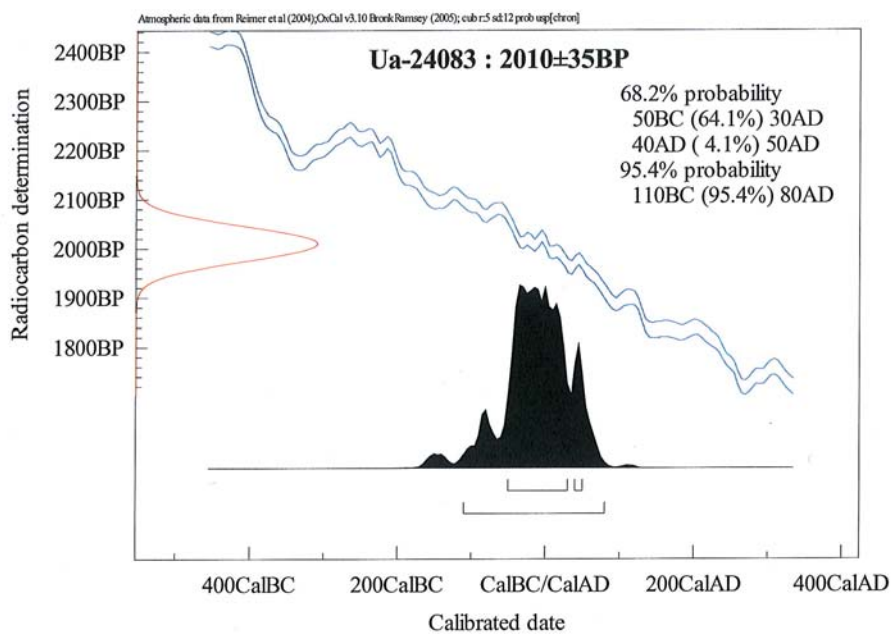

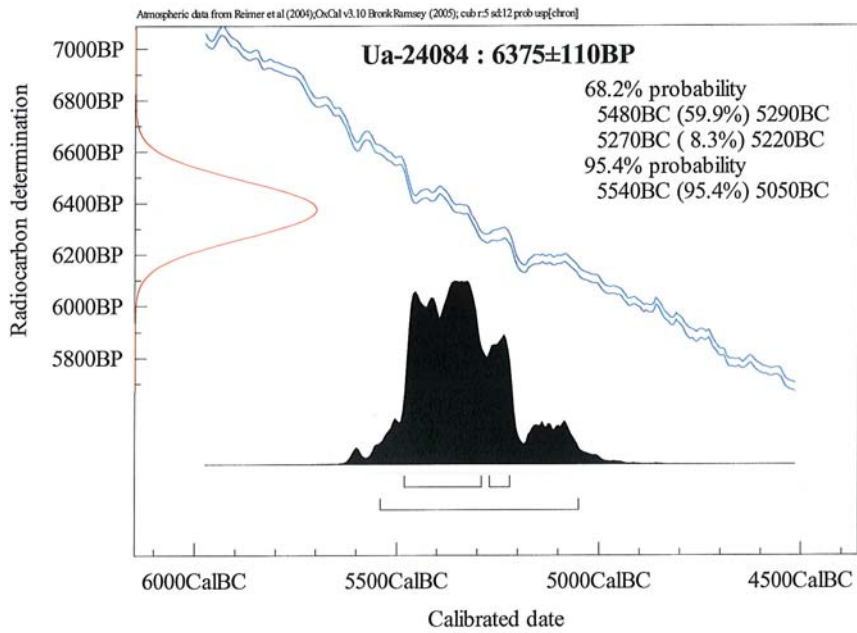
Område 16
A31 brunn

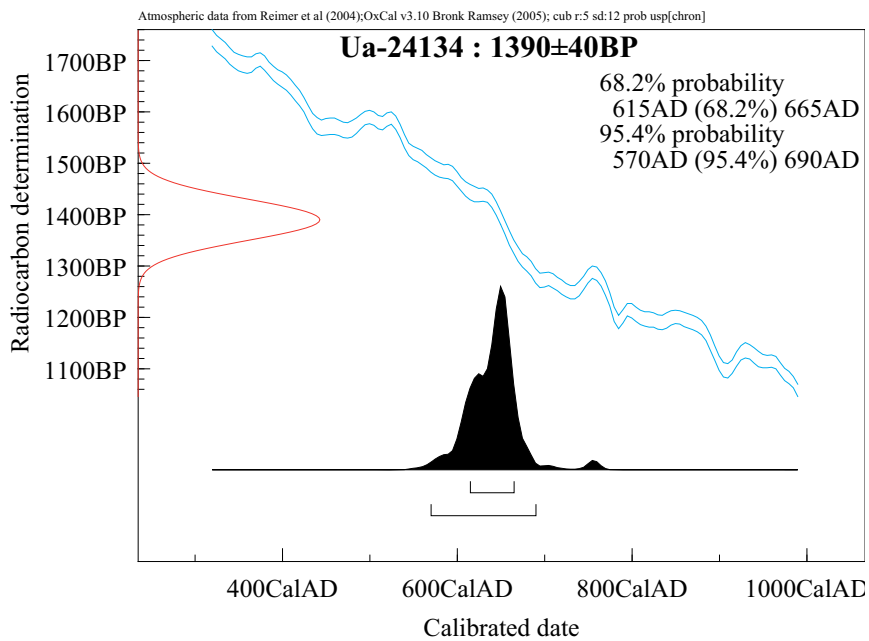
Område 16
A33 grop

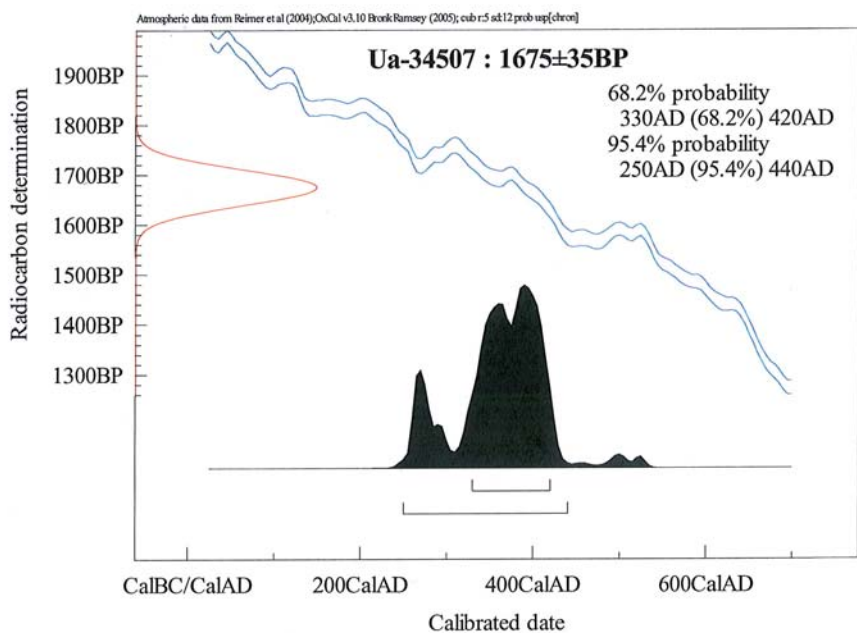
Område 20
A16 härd

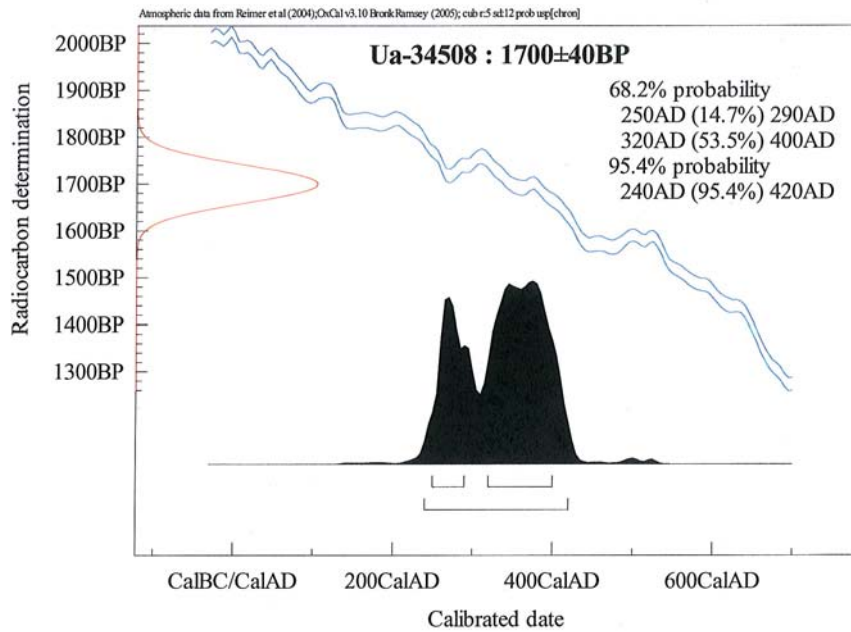
Område 3
A26 grop

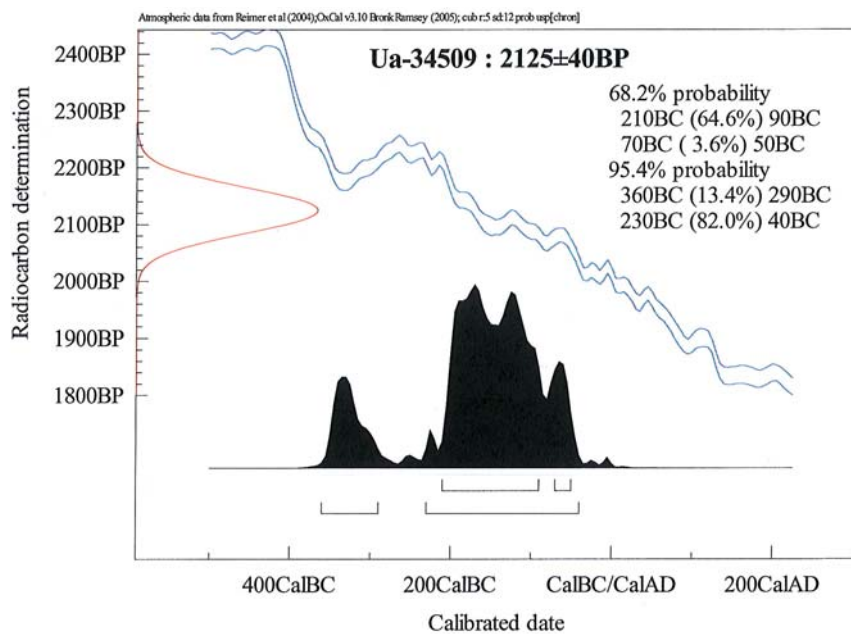
Område 19
A10 ben

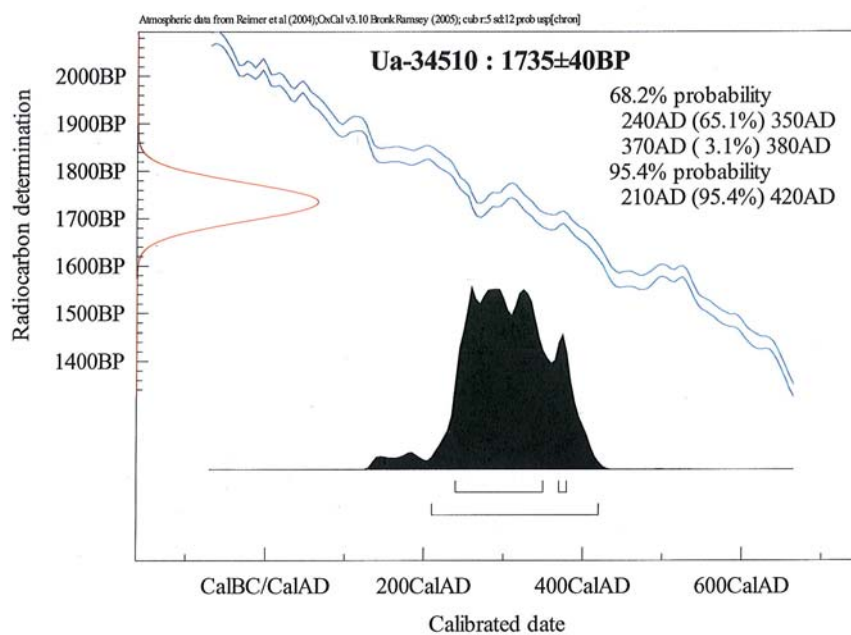
Område 28
A6 individ 1

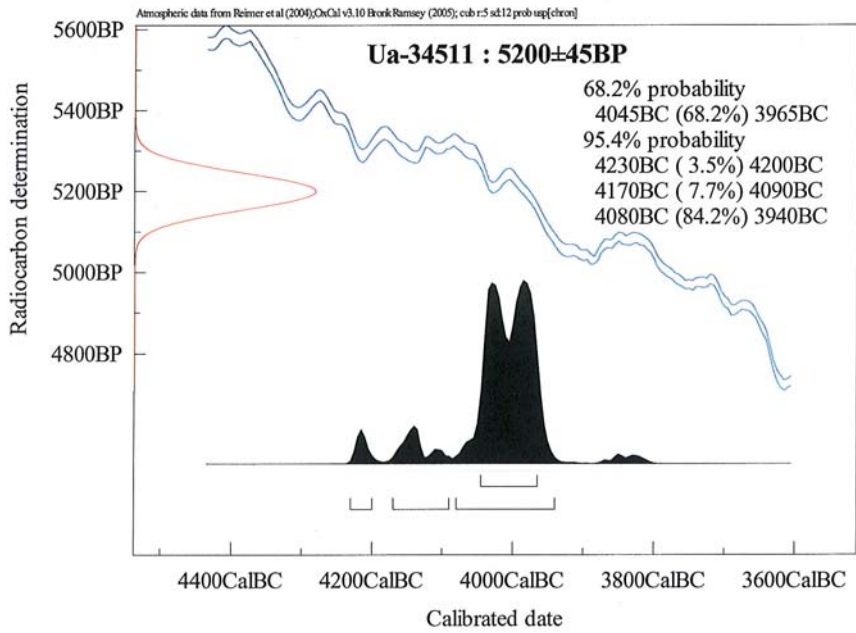
Område 28
 A6 individ 2

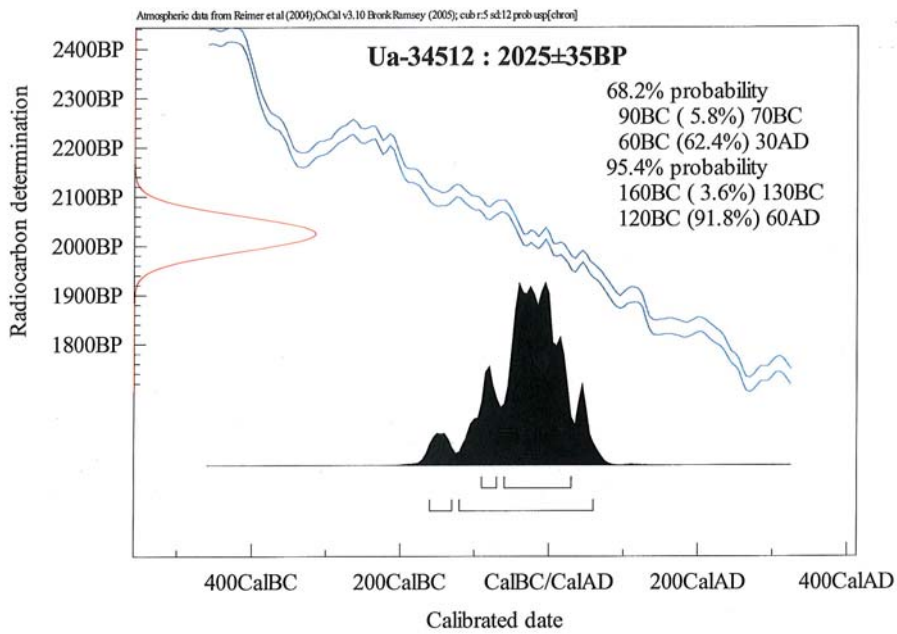
Område 28
 L8 kulturlager

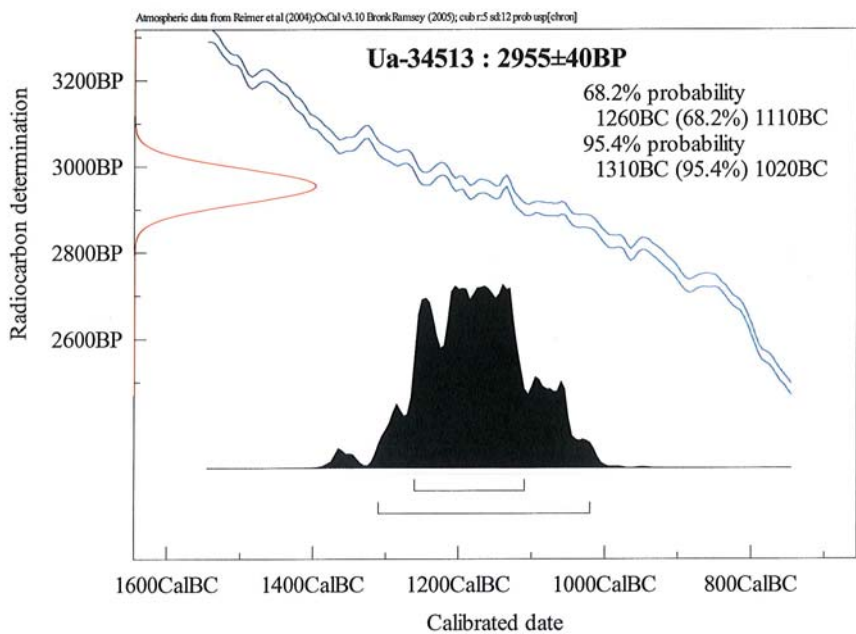
Område 32
 A1 härd

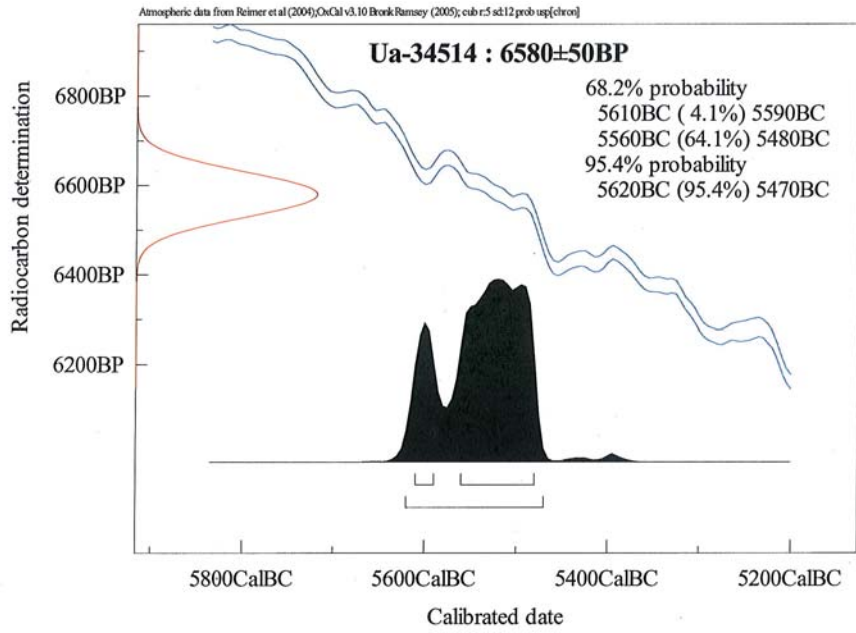
Område 32
A9 härd

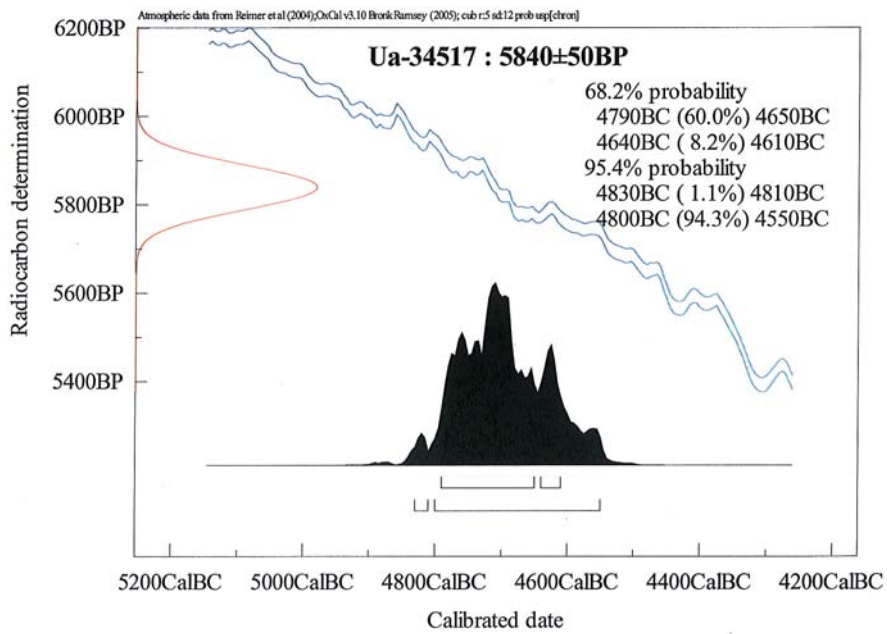
Område 32
A14 härd

Område 32
A16
skärvstenspackning

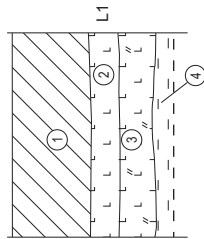
Område 32
A24 härd

Område 33
A394 härd

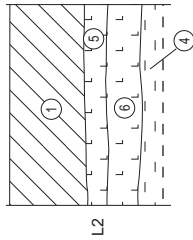
Bilaga 4. Ritningar

L120
profil mot N

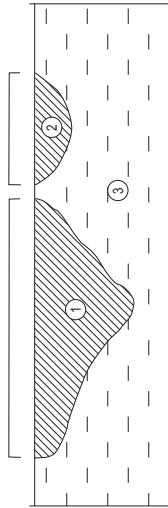
Område 2

L119
profil mot N

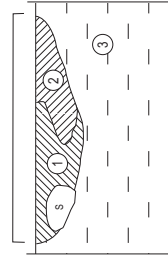
1. Ploglager.
2. Humös, något solig lera, något sandig.
3. Solig, humös lera, något sandig med enstaka kolbitar.
4. Steril lera.
5. Kompakt, humös lera, något sandig.
6. Något solig, något humös lera, något grusig/sandig.

A26
profil mot V

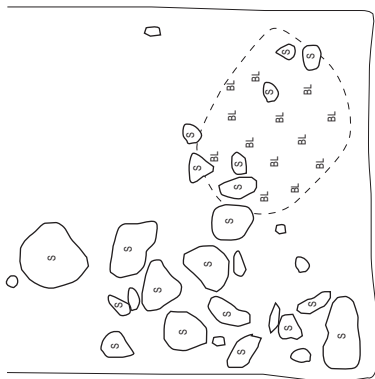
Område 3

A28
profil mot V

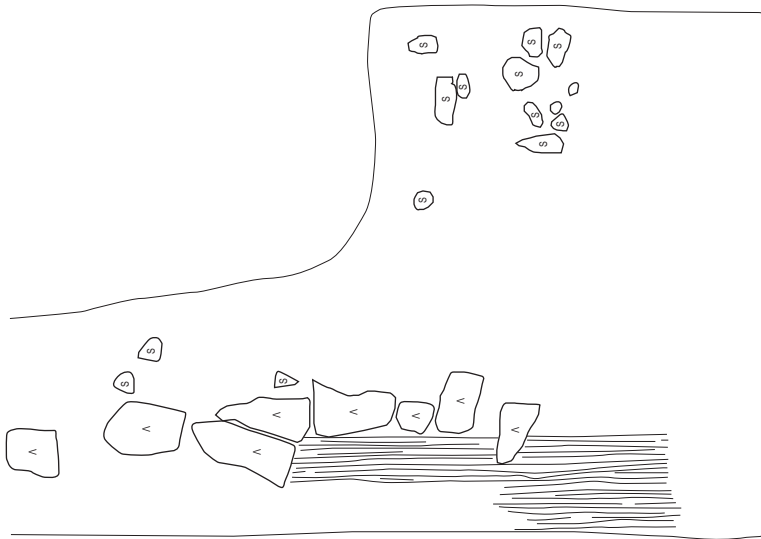
Runnestad - Kyleberg, FU/AK
 Rök och Svanshals socknar
 Vadstena kommun, Ög
 RAÄ 146, Område 2 & 3
 Profiliriting
 Skala 1:20
 Dnr 660/04
 2004-11-11 V Björkhager, R Lindberg
 Renritning J Levin

A8
Schakt 4

1. Svartgrå, sandblandad lera med sten och bruk.
Ev väggkonstruktion i hus.

A9
Schakt 5

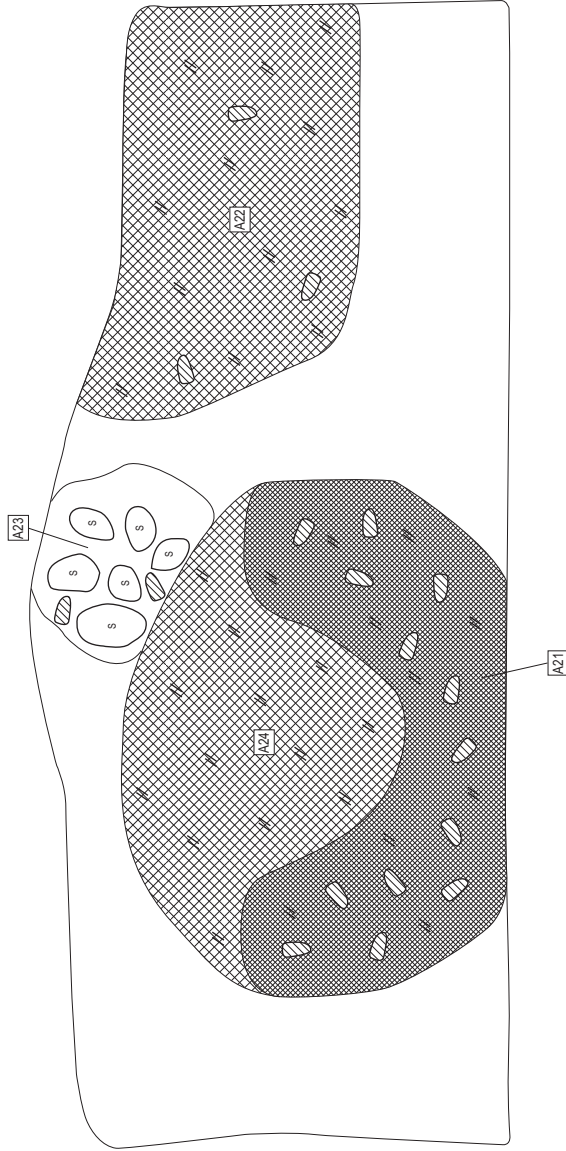

1. Brungrå, sandblandad lera. Trä ser ut att vara en bevarad plankta på syllestensrad.

Svanshals kyrka, utr etapp 2
Svanshals socken
Vadstena kommun, Ög
Område 4
Planritning
Skala 1:20
Dnr 551/04
2004 Rickard Lindberg
Renritning Johan Levin

0m | 1 | 2 | 3 | 4 | 5m

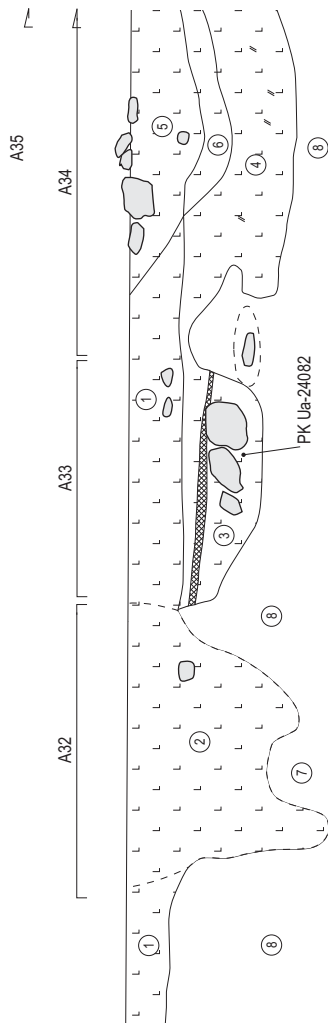
- A21 Njurformad härd med skörbränd sten. Fyllning i plan kraftigt sotig lera, sparsamt med kolbitar och bränd lera.
- A22 Gråbrun något sotig lera med skörbränd sten, kolbitar och bitar av bränd lera.
- A23 Samling av naturstenar. Fynd av en stor bit bränd lera och kolbitar bland stenarna.
- A24 Gråbrun, något sotig lera med kolbitar och bitar av bränd lera. Troligtvis utrens från härd (A21)

0 1m

Kyleberg, utr etapp 2
Svarshals socken
Vadstena kommun, Ög
ÖM 1, Område 16
Planritning
Skala 1:20
Dnr 551/04
2004 Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

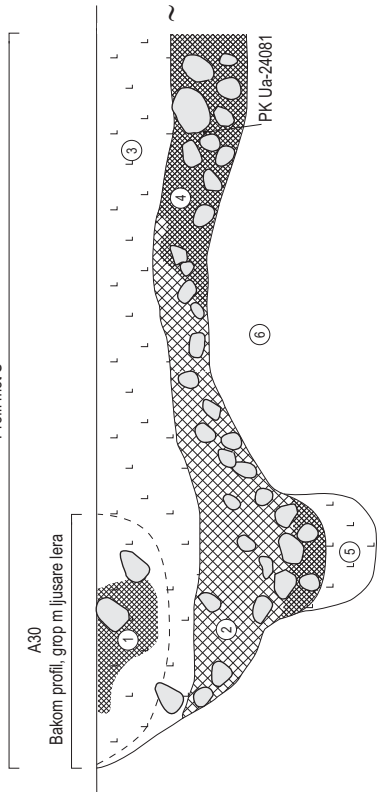
Profil mot SÖ

1. Grå, sandig lera med enstaka kol.
2. Brungrå, sandig lera med enstaka skärsten och kol.
3. Brungrå, sandig lera med inslag av kol, skärvg och skörbränd sten.
4. Brungrå, något flammig, sandig lera med inslag av kol.
5. Gråbrun, sandig lera med inslag av kol, skärvg och skörbränd sten.
6. Flammig, gul och brungul lera med enstaka kol.
7. Flammig, gul, sandig lera.
8. Gul, sandig lera.

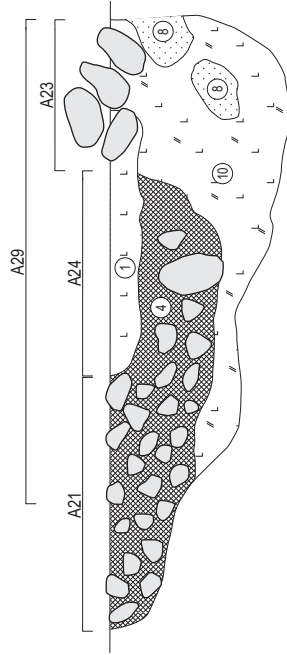
Kyleberg, FU/AK
 Svanshals socken
 Vadstena kommun, Ög
 ÖM 1, Område 16
 Profilritning
 Skala 1:20
 Dnr 660/04
 2004 Rickard Lindberg
 Renritning Johan Levin

A31
Profil mot S

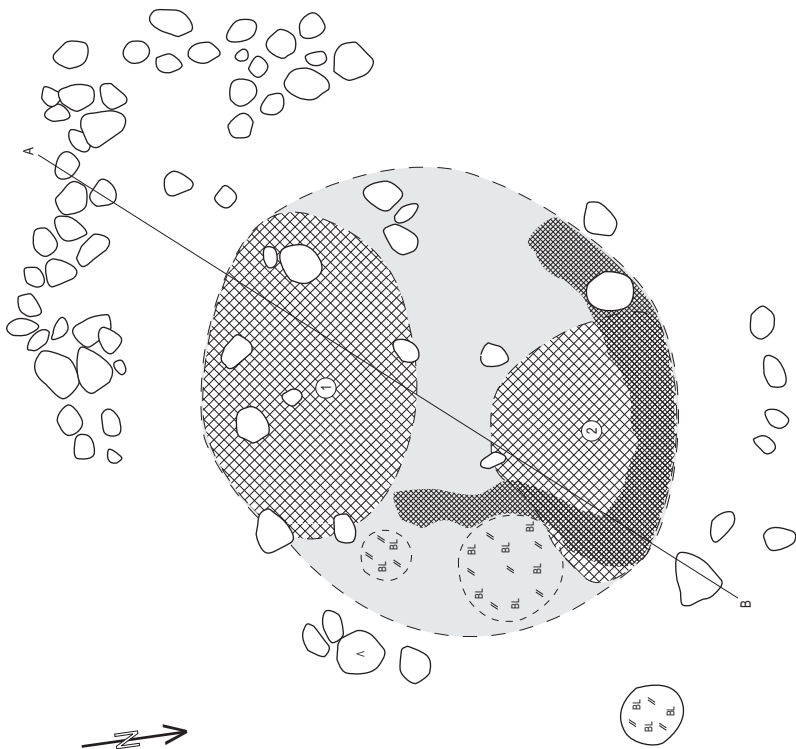
1. Omrört, sotig lera med skårstensflisor, kol och sot blandat med humös lera. Något soligt med enstaka skörbrända stenar.
2. Klarligt sotig lera med skörbränd sten, sot, kol och bränd lera.
3. Humös, sotig lera med få skörbrända stenar.
4. Kraftigt sotig lera med rikligt med skörbränd sten, sot, kol och bränd lera.
5. Humös lera med inslag av kol och bränd lera.
6. Ljus, sandig lera.
7. Sotig, kolbemanngd lera med skörbränd, smulig sten.
8. Sandlinser med sterilt, lerig sand.
9. Stenfritt, humöst, något soligt lerlager med bränd lera och kolbitar.
10. Humös, något sandig lera med inslag av kolbitar.

A36
Profil mot Ö

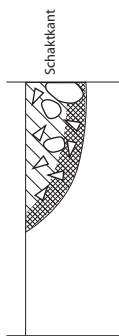
1. Svagt solig, sandig, lera med skärvig sten och kol.
2. Ljus, grå, sandig lera.

Kyleberg, FUJAK
Svarshals socken
Vadstena kommun, Ög
ÖM 1, Område 16
Profiriting
Skala 1:20
Dnr 660/04
2004-11-16 Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

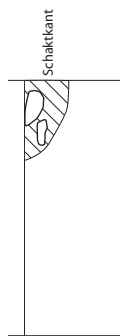

A15
profil mot Ö

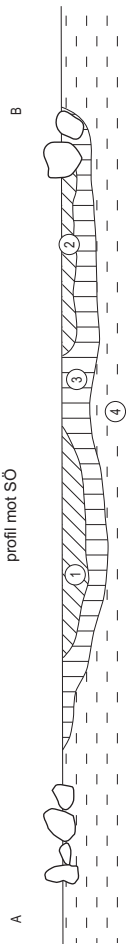
1. Svartgrå, sotig lera med skärvig och skörbränd sten. Kraftigt sotig, med sollins i botten.

A16
profil mot Ö

1. Svartgrå, sotig lera med skärvig och skörbränd sten.

A10
profil mot SÖ

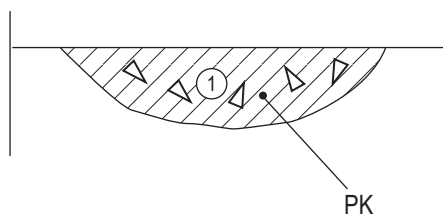

1. Fet, kol- och sotmättad lera, rikligt med brända ben och enstaka bilar bränd lera.
2. Kol- och sotmättad lera, rikligt med brända ben, enstaka bilar bränd lera.
3. Infiltration.
4. Lera.

Runnestad-Kyleberg, Särtsköga, FU/AK
 Svanshals socken
 Vadstena kommun, Ög
 RAÅ 14, Område 19
 Plan- och profilritning
 Skala 1:20
 Dnr 660/04
 2004 V Björkhager, R Lindberg
 Renritning J Levin

A 16 Hård

1. Grå, något humös och sotig lera med skörbränd sten och kolbitar

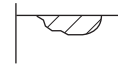

A19 Pinnhål ?
profil mot Ö

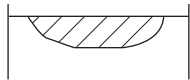
1. Svartgrå, sotig lera.

A17 Pinnhål ?
profil mot Ö

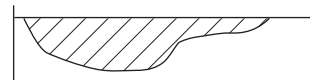
1. Svartgrå, sotig lera.

A18 Pinn/stolphål ?
profil mot Ö

1. Svartgrå, sotig lera.

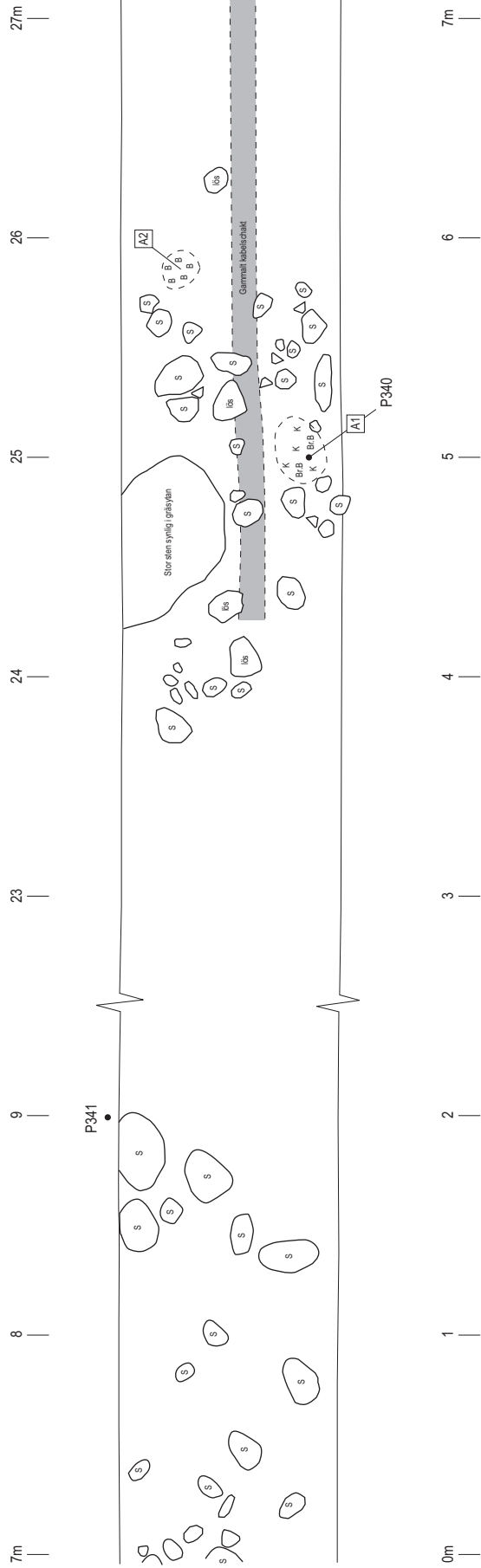
A21 Pinn/stolphål ?
profil mot Ö

1. Svartgrå, sotig lera.

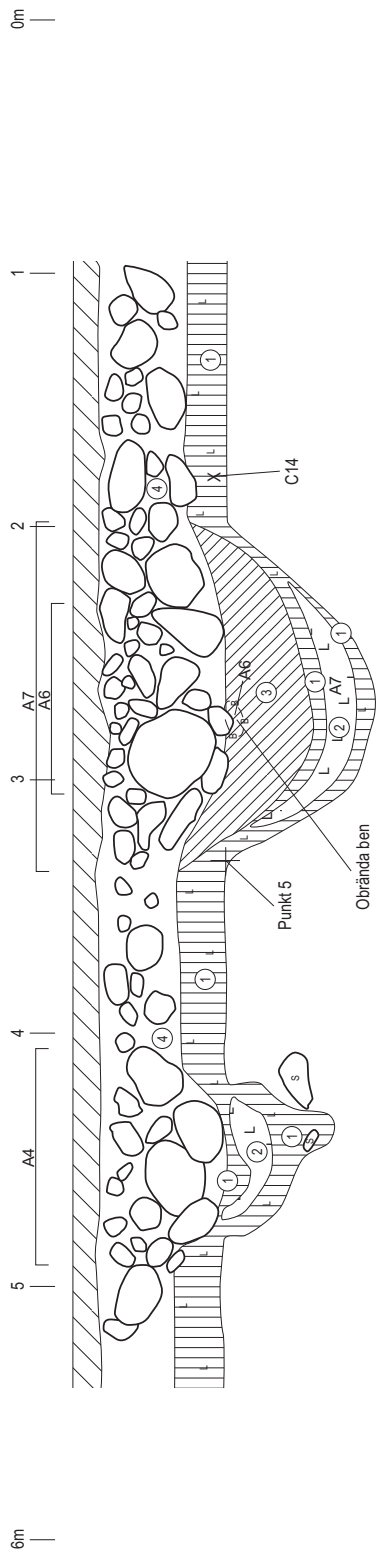

Runnestad, FU/AK
Rök socken
Vadstena kommun, Ög
ÖM 1, Område 20
Profilritning
Skala 1:20
Dnr 660/04
2004 Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

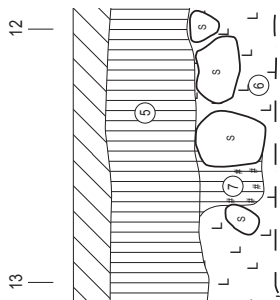

Hov, FU/ÅK
Hov socken
Vadstena kommun, Ög
RAÅ 21, Område 28
Planritning
Skala 1:20
Dnr 294/06
2006-09-18--19 Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

Profil mot N

A5
profil mot S

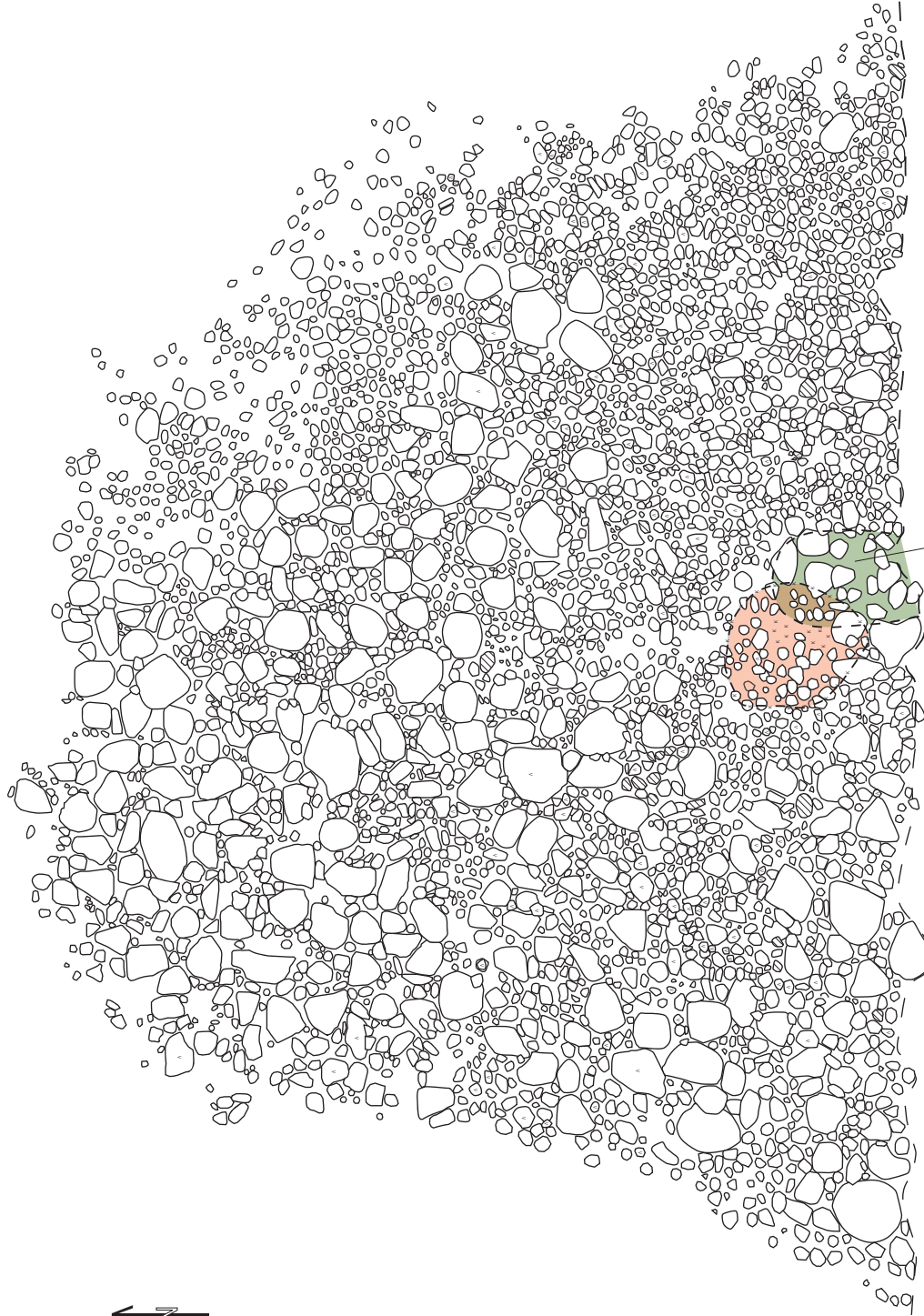
1. Kulturlager (L8) med brun, något humösa sandblandad lera, ensliaka kol och småsten.
2. Något sandig lera med inslag av småsten.
3. Kulturlager och sand, omrört.
4. Stenpackning tillhörande stensättningen med 0,05-0,4 m stora stenar.
5. Brunt, humöst, homogent kulturlager.
6. Rödbrun lera.
7. Mörkbrunt, humöst kulturlager med kolbitar i botten.

Hov, FU/AK
 Hov socken
 Mjölby kommun, Ög
 RAA 21, Område 28
 Profilirning
 Skala 1:20
 Dnr 294/06
 2006-09-18--19 Viktoria Björkhager
 Renritning Johan Levin

Dnr 294/06:6

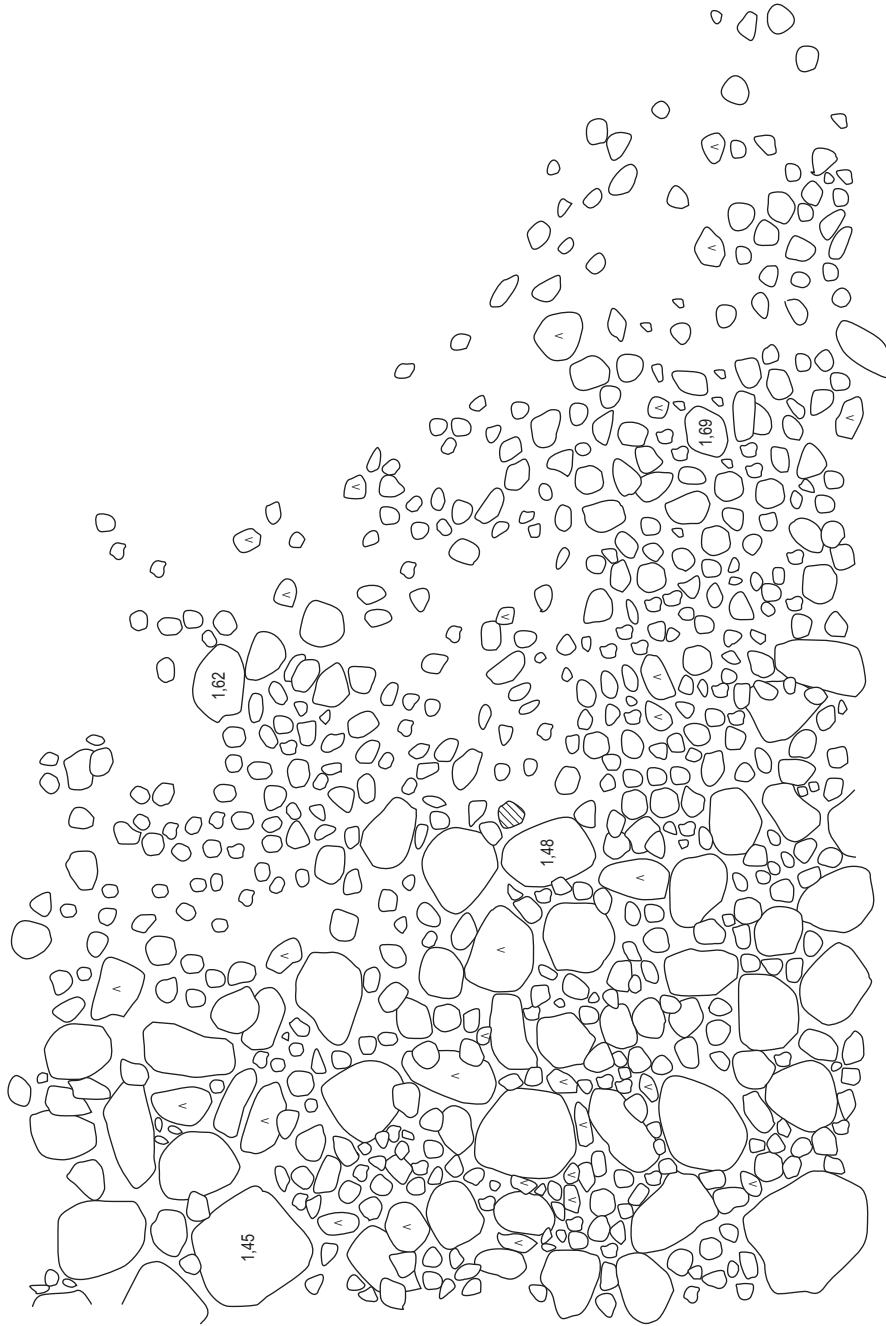
0m 2 4 6 8 10 12 14m

- Gravgömma
- Område med mycket keramik

Hov, delundersökning
Hov socken
Mjölby kommun, Ög
RAÄ 21, Område 28
Planritning
Skala 1:40
Dnr 294/06
2006-11-20 Petter Nyberg
Renritning Johan Levin

0m | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6m

Hov, delundersökning
Hov socken
Mjölby kommun, Ög
RAÄ 21, Område 28
Planritning
Skala 1:20
Dnr
2006-11-20 Petter Nyberg
Renritning Johan Levin

Dnr 294/06:12

0m

1

2

3

4

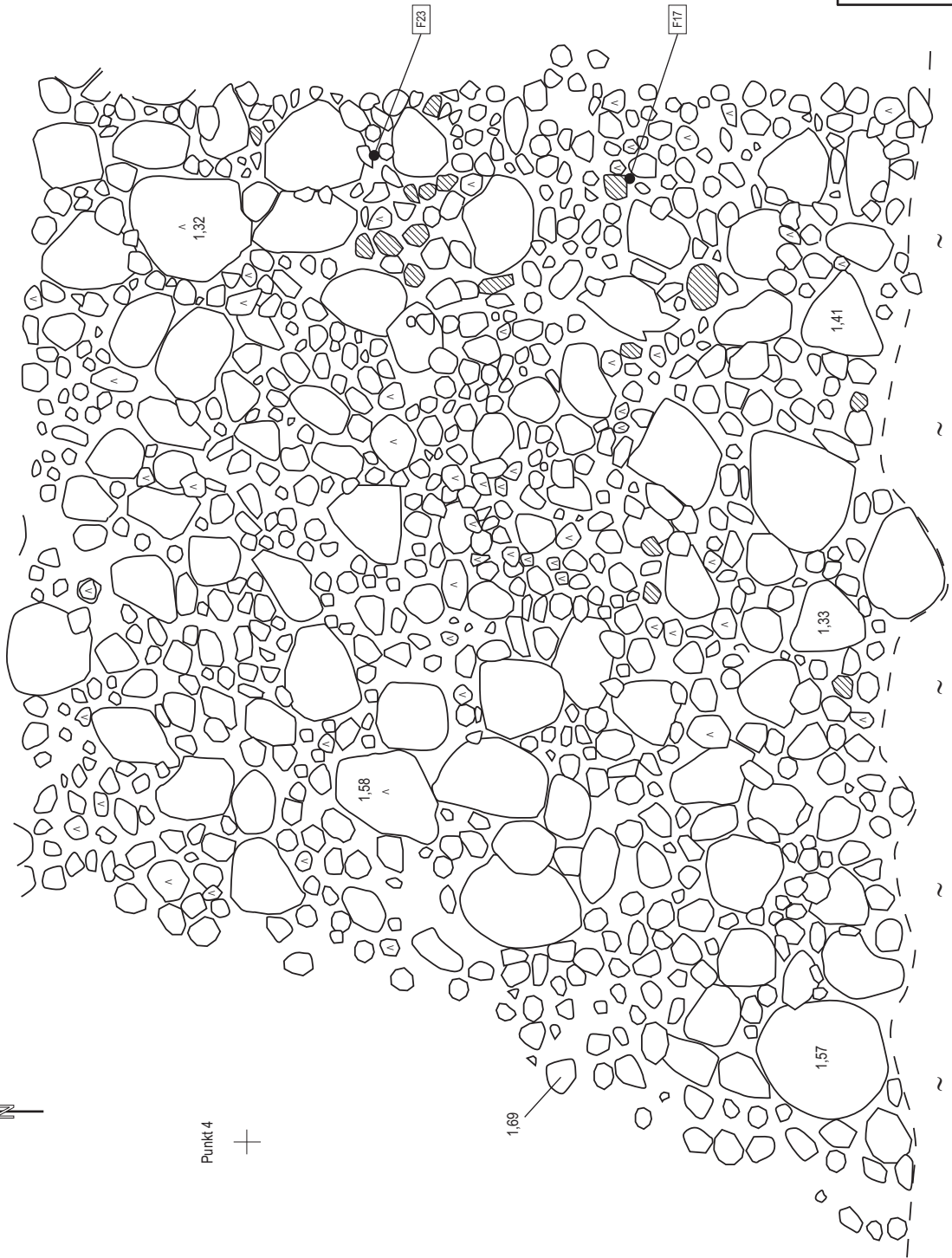
5

6

7m

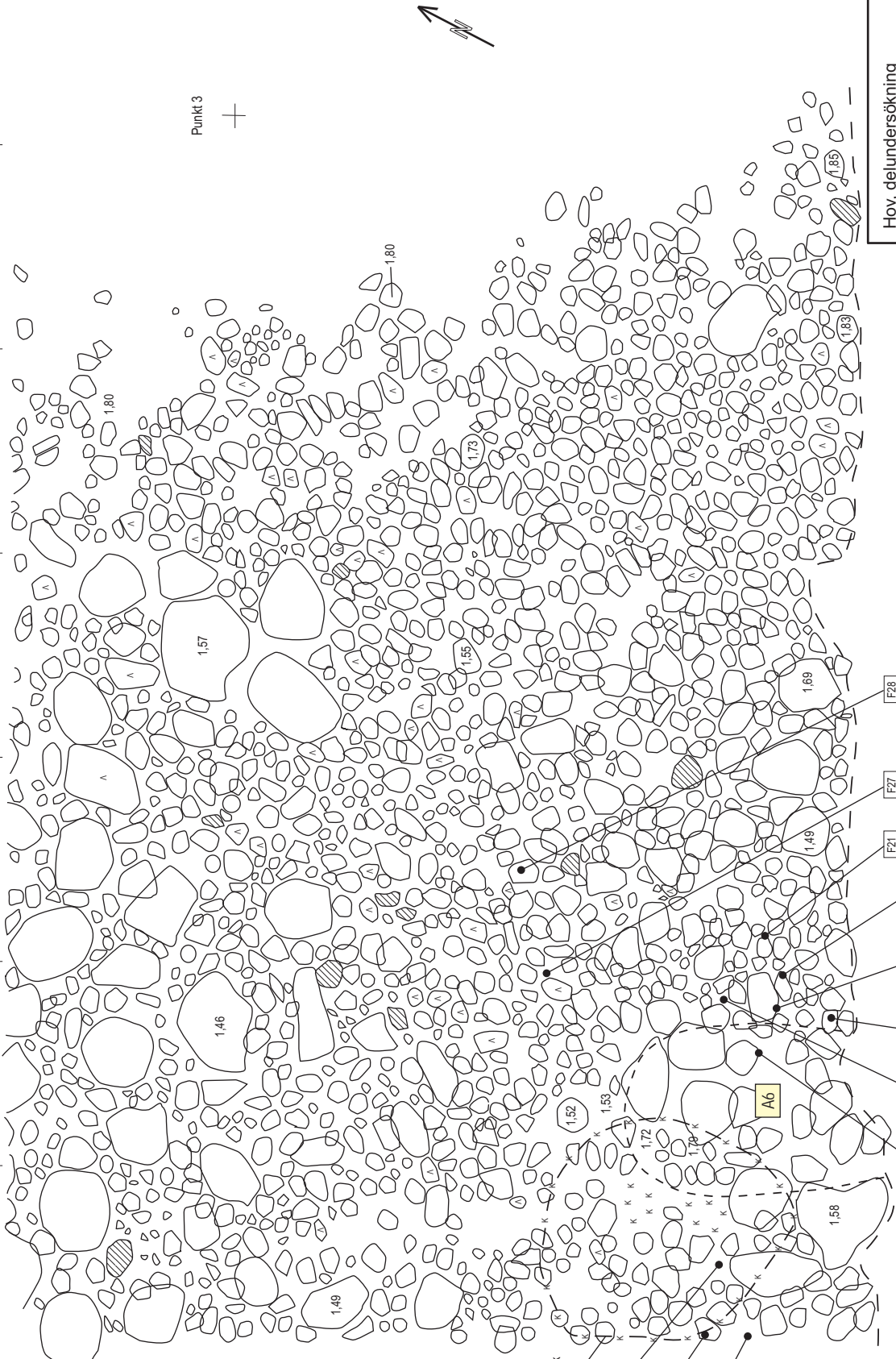

Punkt 4 +

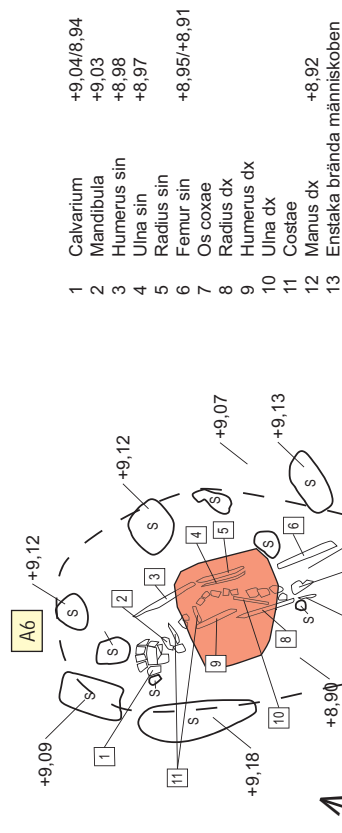

Hov, delundersökning
Hov socken
Mjölby kommun, Ög
RAÅ 21, Område 28
Planritning
Skala 1:20
Dnr 294/06
2006-11-20 Petter Nyberg
Renritning Johan Levin

0m 1 2 3 4 5 6 7m

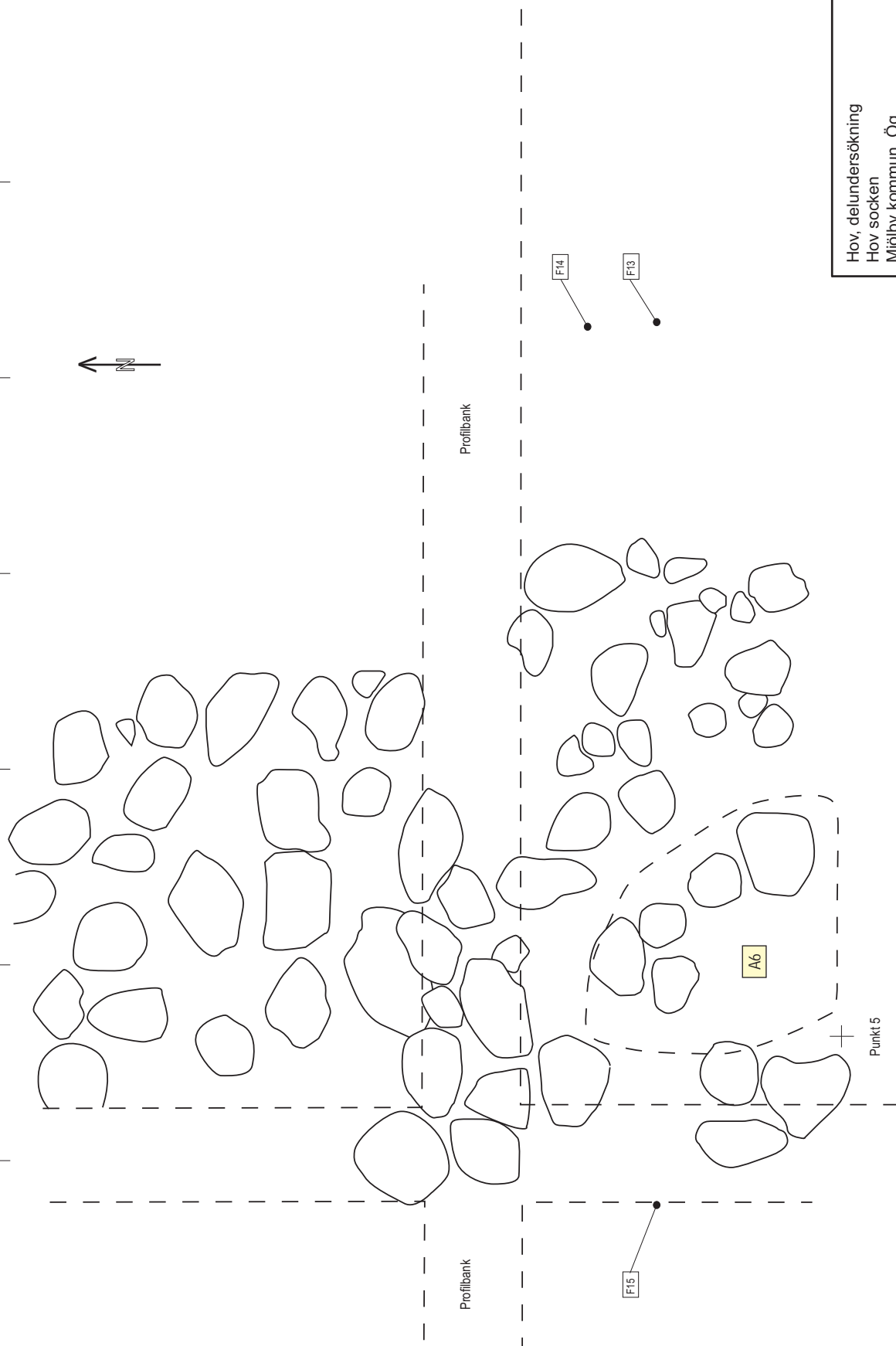
Hov, delundersökning
Hov socken
Mjölby kommun, Ög
RAÅ 21, Område 28
Planritning
Skala 1:20
Dnr 294/06
2006-11-20 Petter Nyberg
Renritning Johan Levin

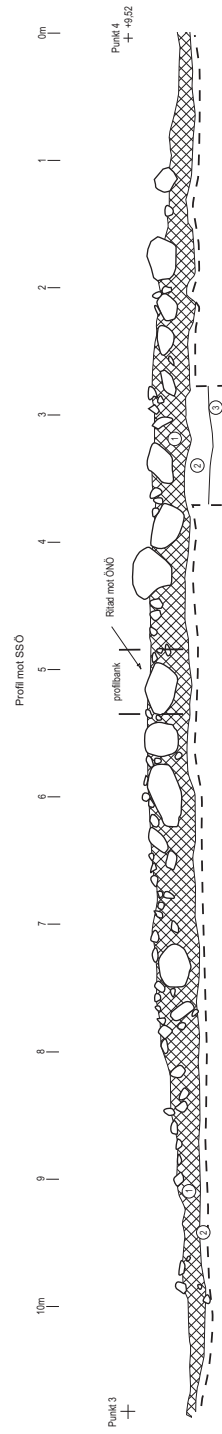
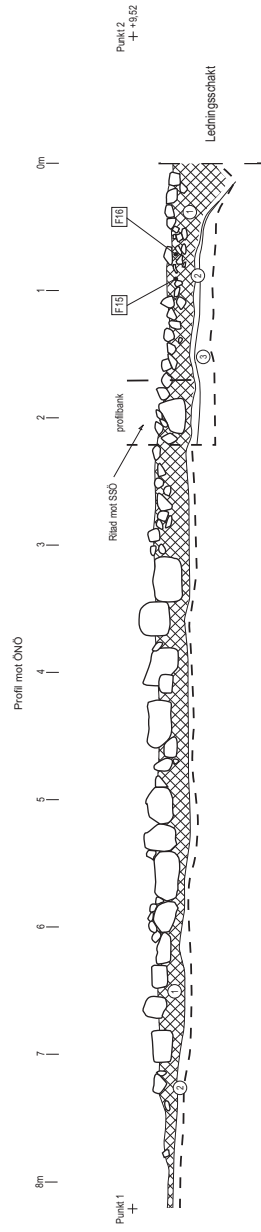
1	Calvarium	+9,04/8,94
2	Mandibula	+9,03
3	Humerus sin	+8,98
4	Ulna sin	+8,97
5	Radius sin	
6	Femur sin	+8,95/+8,91
7	Os coxae	
8	Radius dx	
9	Humerus dx	
10	Ulna dx	
11	Costae	
12	Manus dx	+8,92
13	Enstaka brända människoben	

Hov, delundersökning
Hov socken
Mjölby kommun, Ög
RAÅ 21, Område 28
Planritning
Skala 1:20
Dnr 294/06
2006-12-11 Petter Nyberg
Renritning Johan Levin

0m | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7m

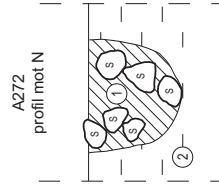
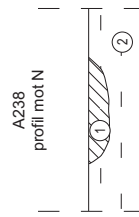
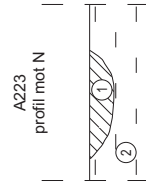
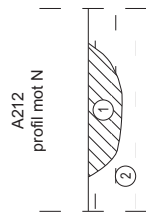

Hov, delundersökning
Hov socken
Mjölby kommun, Ög
RAÄ 21, Område 28
Planritning
Skala 1:20
Dnr 294/06
2006 december Petter Nyberg
Renritning Johan Levin

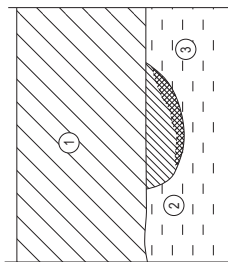
1. Mörk, brungul, sandig lera
2. Gulgrå lera
3. Gul lera

Hov, delundersökning
 Hov socken
 Mjölby kommun, Ög
 RAA 21, Område 28
 Profilritning
 Skala 1:40
 Dnr 294/06
 2006 december Fredrik Samuelsson
 Renritning Johan Levin

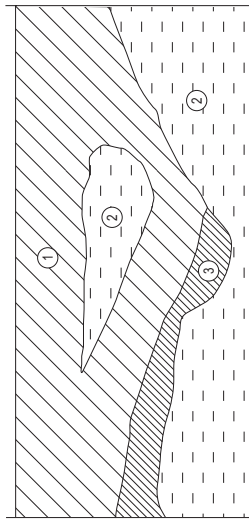
Hov, förundersökning, sökschakt
Hov socken
Vadstena kommun, Ög
RAÄ 41, Område 30
Profilitning
Skala 1:20
Dnr 145/06
2006-05-17 Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

A1
profil mot

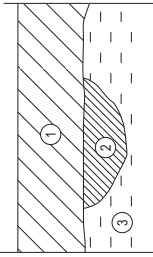
1. Måjord.
2. Solig, något sandig lera med kolbitar.
3. Lera.

A2 dike
profil mot N

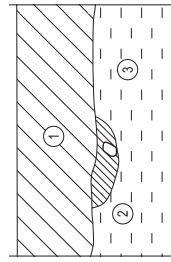
1. Måjord.
2. Ljus, gulbeige lera.
3. Mörkbrunt, något soligt kulturlager.

A3 stolphål
profil mot V

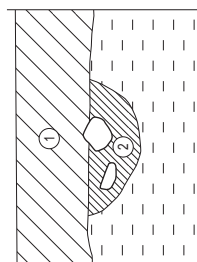
1. Måjord.
2. Mörkbrunt, något solig mo/mjåla med enstaka stenar i ytan.

A4 stolphål (botten)
profil mot V

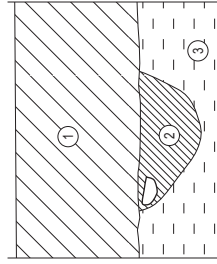
1. Måjord.
2. Mörkbrunt, något solig mo/mjåla med enstaka stenar i ytan.

A5 stolphål
profil mot V

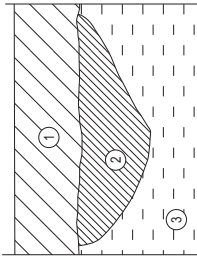
1. Måjord.
2. Mörkgrå mo/mjåla.

A7 stolphål
profil mot SÖ

1. Måjord.
2. Mörkgrå mo/mjåla.
3. Ljus, gulbeige lera.

A6 grop
profil mot S

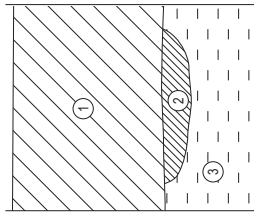

1. Måjord.
2. Mörkgrå mo/mjåla.
3. Ljus, gulbeige lera.

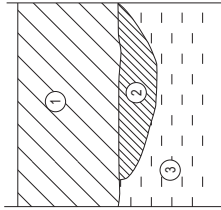
Hov, FU/AK
Hov socken
Vadstena kommun, Ög
RAÄ 72, Område 32
Profilirning
Skala 1:20
Dnr 294/06
2006-08-21 V Björkhager, K Svarvar
Renritning Johan Levin

A8 hårbotten
profil mot SV

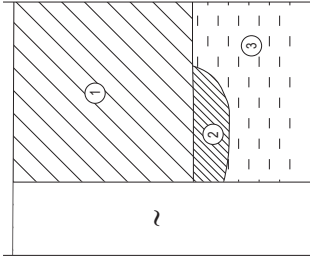
1. Måjord
2. Svart, sotig mo/mjåla med inslag av kol och sot.
3. Ljus, gullbeige lera.

A9 hårbotten
profil mot V

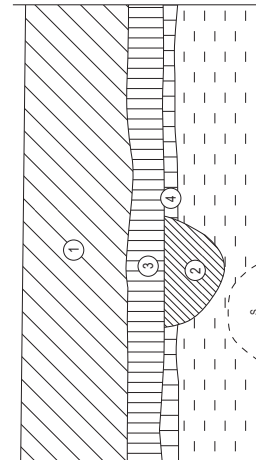
1. Måjord
2. Svart, sotig mo/mjåla med inslag av kol och sot.
3. Ljus, gullbeige lera.

A324
profil mot V

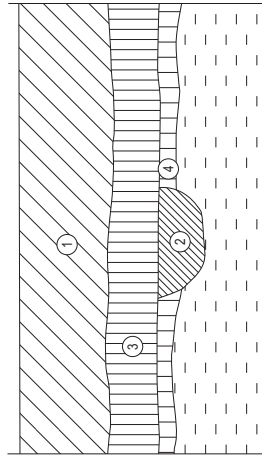
1. Måjord
2. Svart, sotig mo/mjåla med inslag av kol och sot.
3. Ljus, gullbeige lera.

A325
profil mot

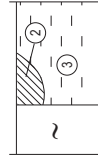
1. Måjord
2. Svart, sotig mo/mjåla med inslag av kol och sot.
3. Ljus, gullbeige lera.
4. Infiltration.

A327
profil mot N

1. Måjord
2. Svart, sotig mo/mjåla med inslag av kol och sot.
3. Ljus, gullbeige lera.
4. Infiltration.

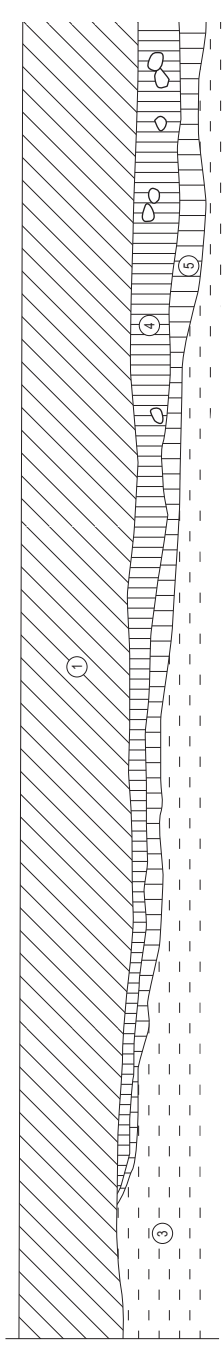
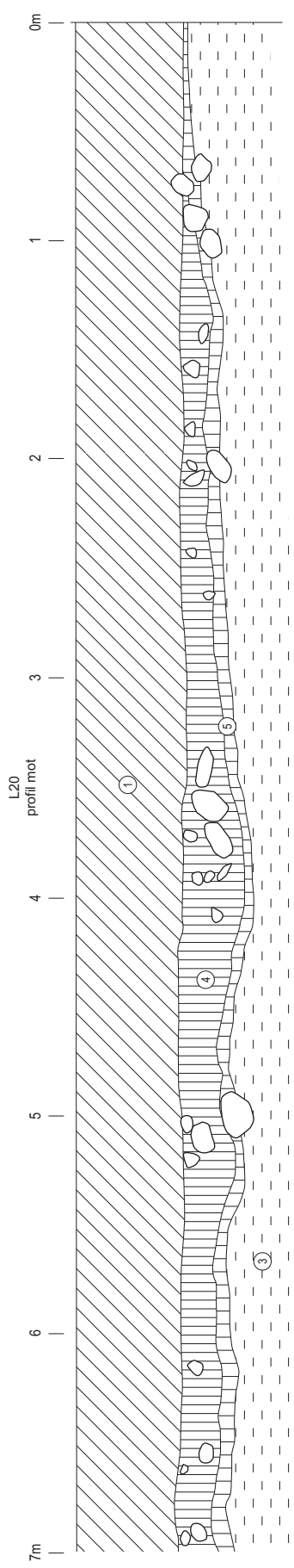
A326
profil mot

1. Måjord
2. Svart, sotig mo/mjåla med inslag av kol och sot.
3. Ljus, gullbeige lera.

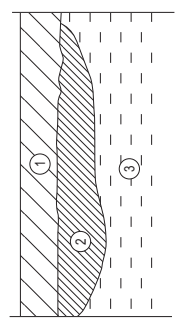

Hov, FU/ÅK
 Hov socken
 Vadstena kommun, Ög
 RAAÄ 72, Område 32
 Profiltitning
 Skala 1:20
 Dnr 294/06
 2006- Viktoria Björkhager
 Renritning Johan Levin

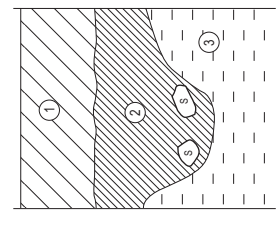
- 1. Måjord.
- 3. Ljus gul/beige lera.
- 4. Sotig mo/mjåla med inslag av 0,03 - 0,15m stora stenar.
- 5. Infiltrering.

A14 hård
profil mot N

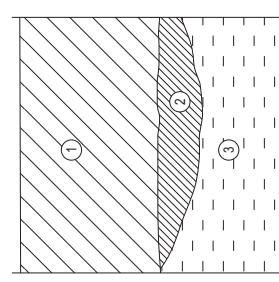
- 1. Måjord.
- 2. Svart, sotig mo/mjåla med inslag av kol och enskaka skårstenar.
- 3. Ljus gul/beige lera.

A15 stolphål
profil mot N

- 1. Måjord.
- 2. Mörkbrun mo/mjåla.
- 3. Ljus gul/beige lera.

A22 hårbotten
profil mot SÖ

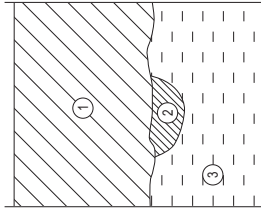

- 1. Måjord.
- 2. Svart, sotig mo/mjåla.
- 3. Ljus gul/beige lera.

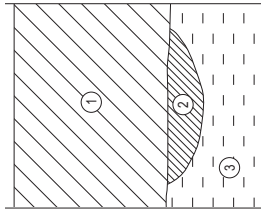
Hov, FU/AK
 Hov socken
 Vadstena kommun, Ög
 RAA 72, Område 32
 Profilritning
 Skala 1:20
 Dnr 294/06
 2006-08-23 V Björkhager, K Svarvar
 Renritning J Levin

A23 stolphål (botten)
profil mot SO

1. Målfjord.
2. Mörkbrun mor/mjåla, något solig.
3. Ljus gul/beige lera.

A24 hård
profil mot SÖ

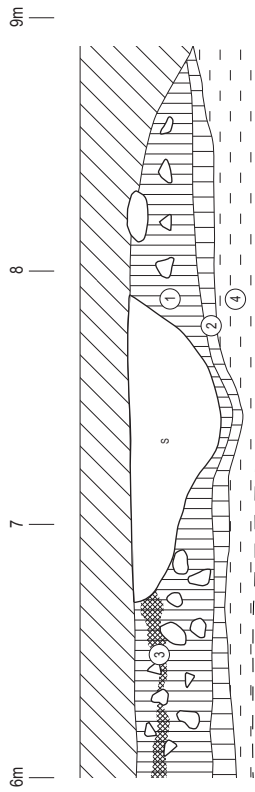
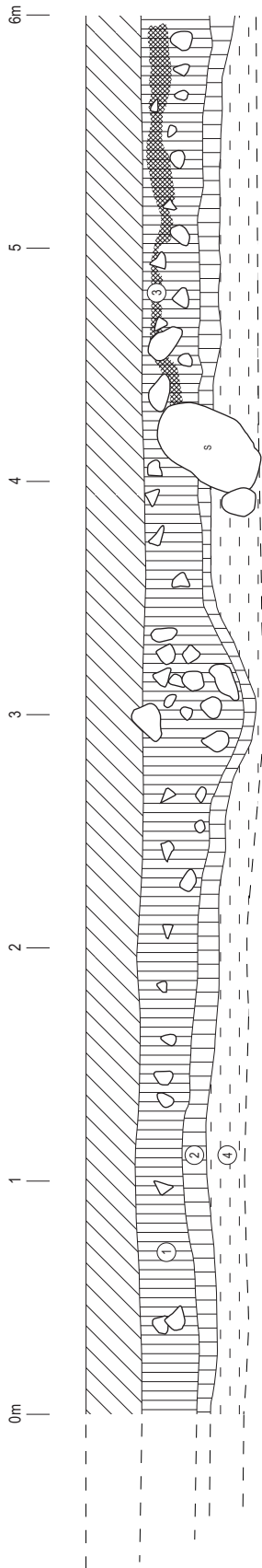

1. Målfjord.
2. Mörkbrun mor/mjåla, något solig.
3. Ljus gul/beige lera.

Hov, FU/ÅK
Hov socken
Vadstena kommun, Ög
RAÄ 72, Område 32
Profiltitning
Skala 1:20
Dnr 294/06
2006- Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

A16
profil mot N

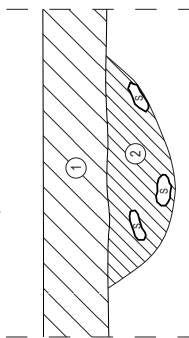

1. Sottig mjäla blandad med humus.
2. Infiltrering.
3. Lager med sot och enstaka kol.
4. Undergrund.

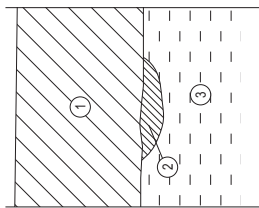
Hov, FU/Antikvarisk kontroll
Hovs socken
Mjölby kommun, Ög
RAÅ 72, Område 32
Profilirning
Skala 1:20
Dnr 145/06
2006-08-23 Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

A394
profil mot N

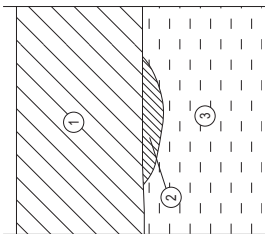

Säby, utredning etapp 2, sökschakt
Hov socken
Vadstena kommun, Ög
ÖM 3, Område 33
Profiltitning
Skala 1:20
Dnr 145/06
2006-05-17 Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

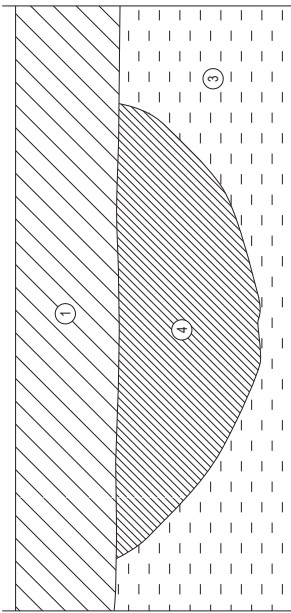
A328
profil mot N

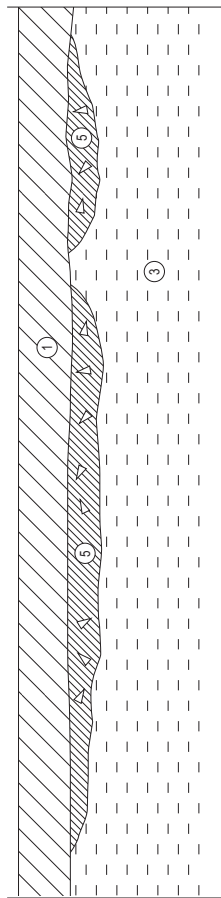
A329
profil mot N

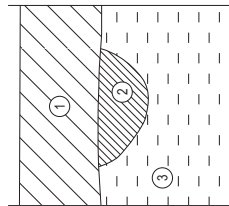
A330
profil mot N

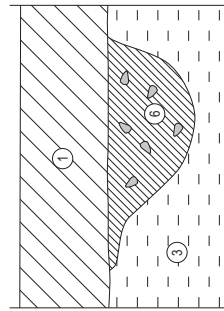
A332
profil mot S

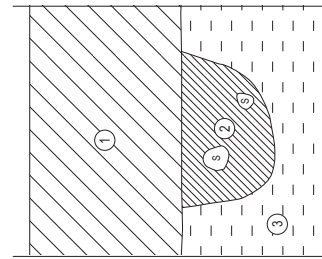
A333
profil mot N

A334
profil mot N

A335
profil mot N

1. Matjord.
2. Sottigt, något mjällig lera.
3. Steril, något mjällig lera.
4. Något sottigt, humösa, mjällig lera med innehåll av obrända djurben och enstaka skärviga stenar.
5. Sottigt (svart), humösa, något moigt lera med enstaka kolbitar och skärvig, smulvig sten.
6. Sottigt, moigt lera med skörbränd sten och enstaka kol.

Säby, FUJ/AK
Hov socken
Vadstena kommun, Ög
ÖM 3, Område 33
Profilirtning
Skala 1:20
Dnr 294/06
2006-09-06 Viktoria Björkhager
Renritning Johan Levin

Utmed de tre delsträckorna berördes vid utredningarnas etapp 1 sammanlagt fyra fasta fornlämningar och 36 objekt. Utredningarna etapp 2 och förundersökningarna resulterade i att fast fornlämning påträffades utmed totalt 11 platser. Det var dock endast 9 platser som gick vidare till förundersökning i form av antikvarisk kontroll eftersom kabelsträckningen kunde justeras till att inte omfatta de framkomna fornlämningarna vid Svanshals kyrka och Åsby kulle. Vid RAÄ 21, Hov sn, utfördes en delundersökning av en skadadstensättning.

Utmed de olika delsträckorna påträffades ett flertal fornlämningar från mesolitikum fram till vendeltid. Vid Kyleberg undersöktes ett gropsystem och en brunn från förromersk järnålder. Vid Särtshöga undersöktes en grav som daterades till vendeltid. Graven innehöll förutom människa även en mängd djurben från häst, nötkreatur, hund, gris, får/get och höns. Vid Hov delundersöktes en skadadstensättning som daterats till romersk järnålder. I gravgömmen fanns förutom ett skelett även kremerade ben från människa som låg placerade mellan den gravlagdes ben. Intill gravgömmen framkom en stor mängd deponerad keramik. Graven hade anlagts på ett kulturlager från förromersk järnålder.

